

IN 'S LEVENS OPGANG DOOR SEERP ANEMA

IN 's LEVENS OPGANG

IN 's LEVENS OPGANG

DOOR

SEERP ANEMA

ROTTERDAM
D. A. DAAMEN
1907

STOOMDRUKKERIJ KOCH & KNUTTEL — GOUDA.

HOOFDSTUK I.

Niet verder dan een half uur van de noordwestkust van Friesland verheft zich, uren ver in 't rond zichtbaar, de kolossale kerk en toren van het dorp Middelgum.
Het ontstaan van Middelgum, als van zoovele noordfriesche dorpen schuilt in de vroege middeleeuwen. Hooge terpen en wieren, die op hun ruggen huis en hofsteê dragen, omringen het als de getuigen van de ontoereikende middelen der waterbouwkunde in die dagen. Welsprekend onder die alle is de „Groene Dijk"; gedeeltelijk vergraven, gedeeltelijk voor rijweg benut; gedeeltelijk ook nog intègre, rust hij sinds lang van den strijd tegen de baren der aloude Middelzee, thans zich buigend door veilige velden.
Het wezen echter, de ziel, het hoofd, bijna Middelgum zelf: dat is zijn eeuwenheugende kerk en toren.
Gespeend aan alles wat naar architectuur zweemt, verheft zich de toren als een imposante massa boven het schrale kerkhofgeboomte. Voor een vreemdeling, die het dorp aan den oostkant nadert, gelijkt hij de hoofdpartij van een trotschen, somb'ren burcht. Somber blikken zijn galmgaten ver, vèr de velden over en geen lentezon lacht zoo vriendelijk, dat ze de duistre blikken van dien grijzen petrefact ook maar even vermag te verhelderen. Met de norschheid van een machtigen dwingeland, wiens heerschappij door de eeuwen onomstootelijk werd gevestigd, heerscht hij over den omtrek en zal hij daarover heerschen, tot de stem des archangels den wereldbrand inluidt.

Als de sonore, diepe bas van zijn klokslag weerklinkt, stormt een krijschende kraaientroep verschrikt uit gaten en scheuren naar buiten, de zwart geharnaste roofridderschaar, die in de duistere ruimten daarboven den gang der beschaving trotseert. Een enkele maal rust op zijn kruin een moede zeevogel, die te ver landwaarts gevlogen, vandaar met schorren schreeuw de golven groet en in lang, lang vervlogen dagen heeft de landzaat vandaar de gevreesde vloot der grimma herna zien naderen, die ook meermalen Middelgum met plundering en moord en brand verheerde.
Ieder Middelgummer, die zich en zijn toren goed in onderlinge verhouding weet te waardeeren, klimt niet vaker dan eenmaal, met eerbiedvolle vrees naar zijn trans. Vooral bij 't binnentreden uit de kerk door de hooge, zware ijzeren traliedeuren, grijpt hem een soort van gejaagdheid aan, die hem niet loslaat voor hij weer beneden, weer buiten is. De vochtige koude doet hem lichtelijk beven. Vuistdikke klokketouwen lijnen op naar het eigenlijkste, het onstoffelijk-stoffelijke, het ik van den ouden kolos. Langzaam, nadrukkelijk, vast klikt de slingertik, zeggend dat hij leeft, de eeuwen door. Boven het kruisgewelf ruizelt en rinkt het uurwerk, zijn hart van staal. Daarboven eindigt de wenteltrap in een ruimte, waar in bijna volslagen duister een onontwarbaar netwerk van zware balken is. Daar zijgt en zucht de wind en strijkt u koud langs 't gezicht. Uilen en kraaien zoeken verrast in ritseling en gekrijsch een uitweg als ge komt tusschen de donkere klankmonden door naar buiten. Sommigen zijn daar geweest als 't stormt. Wat men

er dan hoort is onbeschrijfelijk. Ziet ge daar die twee groote, zachtrondende, silhouetten? — Dat zijn de klokken! .... Hier ontwaart ge, als ge goed kijkt ten minste .... voorzichtig, val niet tusschen die balken door in zwarte diepte .... hier is de ladder naar den trans. Zwiepend en krakend gaat 't naar boven. 't Is maar goed, dat ge niet ziet hoe hoog. Hou vast! daar slaat.... Bròòmmm .... Bròòmmmm .... voelt ge de ladder wel trillen op z'n steunvlak? Ge zijt op een stik donkeren zolder. Blijf stil staan tot de lantaren ontstoken is; deze vloeren zijn sinds lang niet meer te vertrouwen! Zie zoo, nu kunt ge loopen, waar binten liggen. Krak! daar gaat het kleine deurtje van den trans open. Houd uw hoed vast .... daar ligt Friesland onder uw voeten, ingesloten door het grijze, witkuivige, bruisende wad! De kerk vertoont door nog hoogeren ouderdom en uit den aard minder sterke samenstelling, nog ouder karakter dan de toren. Logge beeren, van tijd tot tijd vernieuwd, wisselen met hooge, gothisch geboogde ramen van ruwe smakelooze constructie. Noordelijk en zuidelijk wijzen naar beneden gerichte hoeklijnen op weggebroken zijgebouwen, terwijl haar innerlijk beschut een reusachtig dak, met grijze leien gedekt, dat in 't midden zijner noklijn een breuk naar boven vertoont. Weinig minder dan duizend jaren hebben de opvolgende geslachten binnen die grijze muren hun God gezocht. Het zaad door den Friezenapostel uit de Levant naar deze koude nevelgebieden uitgedragen had hier onder de zonne van Gods welbehagen oogst op oogst gegeven en zeldzaam sterk moet de katholieke kerkidee de harten dier eenvoudige heidenen hebben aangegrepen, dat een zoo kleine

groep als der diocesianen gevestigd onder dezen St. Maarten gewijden klokslag zoo forsch een uitdrukking vond voor de liefde, die hen voor Christus' kerk bezielde. Slechts een kerkidee, die de beteekenis van het aanbidden in geest en waarheid nog nauw ter helfte heeft gegrepen, kan op zulke steenenmassa's als haar diepste expressie wijzen en als straks het proces der Hervorming, gesteund in zijn doorwerking door de hitte der vervolging, het religieuze leven dezer landen heeft aangegrepen en deze tempels der nieuwe gemeente ten bedehuis moeten verstrekken, wijst een met hun wezen niet te rijmen bestemming in onhandige indeeling en vertimmering aan, dat de geboortetijd dier grootsche gewrochten onherroepelijk gesloten is. Kerk en kerkhof, dat een meter boven den rijweg ligt, zijn ook hier „het graf" dat „'t stof door de eeuwen saamgelezen", ten doem houdt bewaard en Friesland zal in den dag der dagen de eere zijn voorbehouden een proportioneel groote bijdrage te leveren tot die schare, die niemand tellen kan. Tot zoolang: requiescant in pace!

Purper daalde de zon aan den wolkenloozen westerhemel achter den zeedijk, die zich als een reusachtig bolwerk om de vruchtbare Friesche velden buigt. 't Was het besluit van een dier heldere voorjaarsdagen, als eind Maart en begin April ze brengen. Een westewind, te krachtig om aangenaam te zijn, maar toch reeds zoet van lentegeur had het pas ontloken groen harder geschud dan zijn teerheid verdroege en wolken stof langs de wegen gesneld, waren

den wandelaar een kruis geweest, dat hij vroolijk had gedragen, omdat hij ze wist — zij het ook baldadige — boden der in wellusten lieflijke lente.

Het rosse avondlicht deed de vensters ontvlammen van een goed onderhouden landhuis, beschermd door hoogopgaand geboomte, dat, in vollen bladerdos, het grootendeels aan het oog zou onttrekken. Een weinig rechts van den zijweg gelegen, die Firdmarum met Middelgum verbindt, dicht bij dit laatste dorp, genoot het eenerzijds met volle teugen den verheven vrede, die de eigenaardige bekoring uitmaakt van het noordfriesche landschap. Het stemmengegons der heen en weer wandelende dorpelingen op mooie Zondagachtermiddagen, drong nauwelijks tot de bewoners door. Maar anderzijds was het vrij van de nadeelen der afgelegenheid, die slechts over het hoofd kan zien, wie nooit een winter op de Friesche klei doorbracht. Van buiten had het de frissche blijmoedigheid, eigen aan alle woningbouw, die tusschen de vijftig en zeg zeventiger jaren uit eenigszins ruime beurs in Friesland plaats vond en waarin vooral kenteekenen de schoorsteenen op de hoeken van het met vier hellingen tot een platvorm oploopend dak, die met hun uitstekende overdekking, afgezet met een rand van wit lofwerk, iets menschelijks hebben, iets van vriendelijke, wijd omkaperde vrouwenhoofden. De vier rondoverboogde ramen van den voorgevel, die op 't zuiden lag, waren gewapend met groene persiennes. Twee pilasters sloten een nis in, waarin beneden de teakhouten deur, en die hooger boven de dakgoot uit het raam omlijstten van

een zolderkamer, eigenaardig *kajuit* geheeten in de landtaal. Ze braken de eentonigheid van het front met een eenigszins weelderige beweging. Onder zijn dak van blauwe, geglazuurde pannen in de lijst van loof en sparregroen maakte het een blij-ernstigen indruk op den voorbijganger, juist zooals zijn lang reeds overleden stichter het had bedoeld. Reeds was de reuzenagaat der zinkende zon half achter den zeedijk verdwenen, toen een jong man van zeker niet meer dan vijf en twintig jaar het ijzeren tuinhek opende en met langzamen tred de deur naderde. Hij wendde zich om op de stoep en begon diep ademend de eerste lentegeuren in te drinken, opstarend naar het vernevelend blauw, dat, nu de avond stilte had gebracht, van een grootsche rust was vervuld.

Niet lang stond hij zoo, of de deur werd geopend en een zachte vrouwenstem sprak:

Taco, ik zou nog niet zoo stil buiten gaan staan; je bent licht een beetje warm van 't loopen. 't Weer is wel mooi, maar 't is nog geen zomer.

Met een: goeden avond, moeder, wendde hij zich om, trad binnen en de hand, die de deur had geopend, sloot ze weer. Na den groet van haar zoon te hebben beantwoord, vervolgde mevrouw Takema: Er ligt een brief binnen uit Den Haag; Wim en Eddy Walraven willen hier de Paaschdagen komen logeeren en vroegen telegraphisch antwoord, omdat . . . .

„En hebt u al geantwoord?" vroeg hij eenigszins gehaast.

„Ja, Joh is te fiets gegaan en even terug."

„En?" . . . .

„We hebben geseind, dat we ze morgen wachten. Ik voel me wel zooveel beter, dat ik de drukte wel aandurf."

„Ferm, moedertje — dan zal ik ze morgen wel van Leeuwarden halen."

„Zoo hebben Joh en ik er ook over gesproken."

„Waar is Joh?"

„Binnen."

Taco hing zijn jas in de porte-manteau en ging de huiskamer binnen.

Met twee ramen op het zuiden en twee op 't westen vermengde ze de laatste spranken zonnegoud met de vriendelijke intimiteit van haar gezellig intérieur. De eigenaardige samensmelting van een gouden schemering een zingend theebouilloir en de eerste wolkjes uit een meerschuimen tabakspijp, die Joh zich van tijd tot tijd, als moederlijk protest niet te belemmerend werkte, in het huisvertrek veroorloofde uit te dampen, deden Taco prettig aan en uit zijn blije vacantiestemming groette hij zijn twee jaar jongeren broer met een opgewekt „bonsoir."

„Moeder heeft je daar zeker al ingelicht over 't laatste nieuws?"

„Ja."

„Ik vind 't heel gezellig, dat we nog logés hebben opgedaan, 'k was al bang, dat we de vacantiedagen onder ons zouen moeten passeeren; dan heb je zoo'n onvoldaan gevoel. En Wim en Eddy zijn amusante nummers — tenminste dat heb jij altijd beweerd."

„O, Eddy is een schat. Ze heeft nog heelemaal de naïvi-

teit van een kind, maar tegelijk een oordeel, waar je nu en dan versteld van staat. Bovendien is ze erg aanhankelijk; wel een beetje ruw nu en dan, maar dat zal er met de jaren wel afgaan. Als ze in 't opgroeien trouw blijft aan haar belofte als meisje wordt ze een verrukkeling van een vrouw."

Deze korte ontboezeming van z'n broer versterkte in Joh iets, wat hij al eer als bij instinct had meenen op te merken.

„Jou anthousiasme voor Eddy is me al lang van een eenigszins eigenaardig soort voorgekomen. Ik heb daar nog nooit zoo met je over gesproken, maar ik wil je wel zeggen, dat ik na je laatste uitlating ernstig van plan ben, jullie in 't oog te houden, als Eddy hier komt. Je bent gewaarschuwd, man."

Een flauwen glimlach van Taco bewees, dat de broederlijke diagnose van zijn hart geen groote psychologische misgreep was. En als het schemerdonker Joh niet belet had, den snellen blos op het gezicht van zijn patient te zien, zou hij nog in zijn vermoeden zijn versterkt.

„Och, ze is nog heelemaal een kind, hè?" trachtte hij te ontwijken.

„Goed, maar je weet wel, dat vroeggezaaide liefdekiemen het mooist ontluiken. Je liep indertijd vaak een gedicht over grüne Liebe te reciteeren, was 't niet van Schiller? ....

— „Ja." —

.... dan zijn we nu zeker aan de praktijk toe."

Met een gemengde aandoening constateerde Taco voor zichzelf deze snelle overrompeling van zijn gemoed. Aan

den eenen kant was hij een beetje boos op zichzelf over de zwakke verdediging, waarmee hij had toegegeven de aanwezigheid in zijn hart van een gevoel, dat zich nog nauwlijks tot één bewuste gedachte had opgeheven en aan den anderen kant de voldoening, dat de teedere roering in zijn hart voor dat ontluikend leven — nu ja, met humor, maar gezonde, vrij van sarcasme — ontvangen was door een broer, wiens oordeel, vooral waar dat de vrucht was van een aangeboren levenswijsheid, hij niet gering schatte. Zoodra de gelegenheid kwam, moest hij er meer met hem over spreken.

Voor 't oogenblik verdween ze, door 't binnenkomen van mevrouw Takema, die in de keuken met de oude Gerritje al die kleine schikkingen had getroffen, die onverwachte logeergasten in den huiselijken kring noodig maken.

„Zit jullie hier nog in 't donker?"

Joh stak de wijdomkroonde lamp aan die met een energiek licht 't vertrek ging doorstralen.

In dat vertrek hadden soberheid en degelijkheid uitdrukking gevonden. Hoewel die twee deugden ook het karakter van den landzaat eigen zijn, lag er toch niet bepaald een Friesch cachet op het huiselijk heiligdom der familie Takema. Een zwaar vroolijk getint linoleum dekte den grond van het vrij ruime vertrek. Daarover heen lag een groot helgebloemd Smyrnasch karpet. Noten stoelen met groen leer bekleed, stonden van afstand tot afstand langs de wanden. Een donkergroen behangsel met goud besterd en breed gerand droeg veel bij tot den ernstigen, gezelli-

gen indruk van het geheel. Rolgordijnen van lichtgroen lancaster en ruimgeplooide vitrage brachten een element van frissche vroolijkheid bij. Aan den wand flankeerden twee crayonportretten, het eene van Dr. Kuyper, het andere van den overleden heer des huizes, de kunstig versierde, antieke klok, die behalve van het uur, den ingewijden waarnemer ook van den stand van zon en maan op de hoogte kon helpen.

Daaronder een notenhouten buffet. Op zijn marmeren blad stond het theegerei. Zijn top droeg antiek porseleinen en glazen vaatwerk. Er tegenover stond de monumentale, hooge vulkachel, met grimmigen adelaar in top, die door zijn transparente flanken hier en daar nog slechts flauw een oranjevlek liet schemeren. Binnen de omheining van zijn met gouden ibissen versierd scherm, zong een rood koperen waterketel van modernen stijl in zijn gedraaid-ijzeren stander een cantate over de heerlijkheid van het alledaagsche. Schuin, in den hoek tusschen de twee ramen stond het lage, forsch gebouwde harmonium met twee klavieren, trotsch op zijn rijkdom van binnen en van buiten.

In laaggerugde leuningstoel was mevrouw Takema gaan zitten werken aan een tafellooper. Zij was van geboorte een Walraven, maar haar familieband met de nog slechts bij naam en faam geïntroduceerde logés er ééne, die volgens Joh op graaf Walraven van Breederode terugliep. Den ernst op haar gezicht verzachtte een waas van goedhartige vriendelijkheid. Haar donkere oogen spraken niet van Friesche afkomst. Een tamelijk hooge gezichtskleur gaf aan haar uiterlijk een

zekere frischheid. Ze maakte niet den indruk van een dame-du-monde. Hare kleeding, heel eenvoudig, was een proeve van goeden smaak. Zonder eenige affectatie wist ze tegenover rijk en arm dien goeden toon te bewaren, die de vrucht is van opvoeding en aangeboren distinctie.

Met de blije verheveling in zijn ziel, dat de dagen die kwamen een hoogtepunt zouden zijn in de effene kalmte van Middelgums dorpsleven, werd Taco den volgenden morgen wakker.

Knielend bij zijn leger, begon hij den dag met zijn God. Ook die ochtendbede had haar hoogtepunt, haar gouden straal naar omhoog! Om wat? . . . . voor wie? . . . .

Beneden gekomen vond hij Joh verdiept in een pakje orders voor cichoreizending; — hij was gedeeltelijk door erf, gedeeltelijk door koop eigenaar geworden van een bloeiende cichoreifabriek, die aan het eind van de dorpsbuurt lag.

Nadat Gerritje was komen meedeelen, dat mevrouw Takema nog een poosje het bed hield, zetten de beide broers zich aan het ontbijt. Het program der feestdagen werd vastgesteld. Huiselijk zouden ze worden doorgebracht; alleen Paaschmaandag een groote wandeling.

„Ik moet me een beetje haasten" zei Taco na het ontbijt, op zijn horloge kijkend „ga je er mee uit?"

Beide broers sloegen de dorpsstraat in, gemeenzaam gegroet door de in kleine groepjes naar school drentelende jeugd. Bij de fabriek gekomen ging Joh links af en

Taco vervolgde sneller zijn wandeling naar de tramhalte. In een sierlijke bocht onder haar zwarte rookpluim, bolderde de groen blinkende tram nader.
„Morgen menheer'' groette de conducteur.
„Morgen van der Meij; stoffig, hè?"
„Ja, een flinke bui zou geen kwaad doen."
Taco besteeg het eerste klas compartiment van den eenigen wagon — een toeter — en rukkend en stootend wegens de vele bochten van den weg, rolde de tram op naar Leeuwarden. Hij haalde de laatste avondeditie van de Telegraaf uit den reclamejournaaldrager in het tramrijtuig. Onder *Vergaderingen* las hij: In de drukbezochte meeting, belegd door de antirevolutionnaire kiesvereeniging te Rotterdam, sprak de heer Mr. Walraven over het onderwerp: De Vakorganisatie van Christelijk standpunt. Een groote schare vulde het „Verkoop-Lokaal'' bijna geheel. Talrijke socialisten werden opgemerkt . . . ,
Onwillekeurig liet Taco zijn beide handen rusten op het roodfluweelen polster met de opengevouwen krant achteloos in de rechter. Hoelang zou 't nog duren eer men in de nieuwsbladen zoo over hem zou lezen? O, niet om mee te jagen naar volksgunst, eer, macht misschien, had hij zich den gevaarlijken levensweg van *public man* gekozen, maar omdat hij meende door aanleg en fortuin zich te kunnen en te moeten geven, om voor zijn aandeel mee te werken aan de oplossingen der vragen, die in en boven het volksleven zijn gang beheerschen en leiden.
Langdurige zwakte en ziekelijkheid had hem in zijn

kinderjaren langen tijd belet school te gaan. In de laatste jaren had zich dat echter snel en sneller hersteld. Door privaatles in Latijn en de moderne talen trachtte hij zich nu die voorkennis eigen te maken die een beschaafd man in de maatschappij geacht wordt te bezitten. Dan was zijn plan enkele jaren in een academiestad colleges van publiekrecht te volgen, zich tegelijk in zijn kring aan de praktische politiek te geven om zich zoo als ambteloos burger toe te rusten voor den dienst van het algemeen belang. Zijne jongelingsjaren met hunne mijmeringen, bespiegelingen en percepties begonnen langzamerhand vruchten te zetten. Z'n oogen begonnen te zoeken naar een plaats, waar hij een eigen tent zou kunnen opslaan in het levenskamp. Langzaam begon in den veelbewogen vloed van de affectaties en sympathieën zijner gevoelige jongensziel zijn levensdoel, zijn ideaal een vorm te erlangen.

Zooals soms door een plotselinge beweging een chemisch mengsel zijn schatten kristalliseert, zoo wachtte ook zijn rijk gemengd zieleleven op den schok die hem drijven zou tot het realiseeren van zijn droombeelden, tot het geven van zijn kristal voor het leven.

Die beroering zou geschieden.... door eng'lenhand.

Aan den achterhemel van zijn levenslandschap stond in een lichtglans, waarmee hijzelf haar had omgeven, meer dan levensgroot: Eddy Walraven. Wondere geuren dreven door den tuin zijner ziel, geuren, die bedwelmen, o zoo zoet. Haar eerste flauwe zucht had hij, halfbewust maar heilbegeerig, herkend als van hooge bekoring. Gedoken

in de kussens van zijn coupé die hem van de feestelijkheden der zilveren bruiloft van den heer en mevrouw Walraven naar huis terugbracht, had hij ze glimlachend met lange teugen ingeademd. Sinds dien gleden lichteffecten met steeds helderder tinteling over zijn levenshof af en aan. En vreemd, ze verlichtten ook het leven om hem. Dan, als de natuur daar buiten samenstemde met die nieuwe natuur in hem, rees op uit zijn ziel een heel zijn nervatuur ontroerend: O God! — Dat was het herboren leven, dat ook de gebroken glansen van aardeheerlijkheid wilde ontvangen van en wedergeven aan den God van wien ze uitstraalden. Dat was het onbewust inroepen van den aesthetischen norm over wat daar aan schoonheid nog opbloeide buiten en in een verdorven menschenhart. Het was de herstelde gemeenschap met God, die genieten kan noch wil buiten den glimlach van zijn welbehagen....

Het kruispunt van de tramlijn met den noordfrieschen locaalspoorweg schrikte Taco op uit zijn mijmerende gedachtensluimer. Donzig dreunde de Oldehove tien slagen uit Leeuwardens oude veste over wei en wegen, toen de tram zachtjes voor het perron schoof.

Hij moest zich haasten den leeraar in 't Engelsch op de Willemskade te bereiken, dien hij al spoedig tot de opmerking bracht: I think, you are a little absent minded, Mr. Takema!" Vandaar naar de Eewal om anderhalf uur Latijn. Om één uur kwam de Friesland-express aan.

Langzaam wandelde hij naar 't station langs het voor een provinciestad forsche beursgebouw, de draaibrug over, die

den Zwolschen straatweg Leeuwarden binnenvoert. Juist rammelde de trein van Groningen luid fluitend door de afsluitboomen.

Toen hij, na de logge deur der wachtkamer te hebben opengeduwd, het ruime perron had bereikt, dat, beschut tegen den noordewind een eindloos uitzicht gaf over de groene weiden van Leeuwarderadeel wees de stationsklok één uur. De trein was gewoonlijk een kwartier te laat en nadat de dunne stroom van reizigers van Groningen was vervloeid en die naar Harlingen waren ingestapt liet de vertrekkende trein het perron in een diepe kalmte achter. In gouden stemming begon Taco het ruime terrein op en neer te wandelen.

Daar stond ze weer voor hem in haar zacht flanellen blousetje, de eenigszins gespierde handen echt jonge meisjesachtig mager uit de nauwsluitende boordsels vrijkomend, de donkere geplooide rok afhangend langs de forsche heuplijnen, de zwartgekouste beenen afdalend in het bruine schoeisel, dat een voet omsloot, grooter dan een matige eisch van lichaamsaesthetiek toeliet — echt het type van een opgeschoten meisje, dat met haar vormen weinig zegt wat ze is, maar meer wat ze worden kan — zoo had hij ze . . . . lief?

Laat ik nou oppassen en mijn spel niet bederven, sprak hij, bij zichzelf, met een zekeren humor meesterend over zijn hart. 'k Mag vader Cats z'n waarschuwing niet aan onrijpe vruchten te plukken, als men den tak niet op z'n hoofd wil krijgen, wel helder voor oogen hebben dezer

dagen. Hou ik ze door grootmenschachtig te doen te veel op een afstand, dan vorder ik niet tot m'n doel. Stel ik me heelemaal met ze gelijk, dan verliest ze haar respect voor me, en daar kan ik tegenover haar karakter en aanleg niet buiten. In elk geval moet ik haar kindersympathie zien te houden, en naar gelang van haar ontwikkeling van meisje tot vrouw stap voor stap naderen tot ik ze veilig op het nieuwe spoor heb. God geve dat ze op den wissel niet derailleert!

Een gillende stoomfluit scheurde door uit de verte, een drievoudig ting-tang klonk in de telegrafiekamer.

„Daar heb j'm" fluisterde hij en de klop van z'n hart versnelde.

In 't zuiden als een razende Roland kwam de trein van Zwol aanstuiven nu en dan schuil gaande achter het geboomte van een hoeve, zijn rookpluim altijd door zichtbaar. Merkbaar hellend wrong hij zich langs de scherpe bocht om de lijn Harlingen-Nieuweschans in het gevlei te komen; nijdig stampten de nu te onderscheiden zuiger-projecties aan het locomotieffront op en neer; nog een schelle kreet van de stoomfluit en rukkend en wieglend de wissels van het breede rangeerterrein doorrennend, gleed hij met langzaam kalmeerend, regelmatig gestamp voor het verhoogde perron, tot hij met kras en stoot voor de klem van de Westinghous zwichtte.

Taco inspecteerde met gehaaste blikken de waggons om, eer het perron wriemelde van menschen de zijnen te hebben ontdekt. Reizigers en conducteurs haastten zich de portieren

te openen. Daar frappeerde hem in 't geopende portier van een compartiment 2e-niet-rooken een licht toiletje. Een wapperende handzwaai, een schelle groet, die eenige reizigers verschrikt deed omkijken en met een gezichtje stralend van blijdschap stond Eddy Walraven voor hem.

„Bonjour Taco!" en haastig haar snoetje opheffend, bood ze hem nog de kinderkus.

„Lieve Eddy, hoe maak je 't?"

„O, heel goed."

„Waar is Wim?"

„Kijk, daar komt 'ie."

Geklemd tusschen twee pakken bagage zakte Wim de coupé uit. Taco schoot hem ter hulp. Toen werd een pakjesdrager gepraaid en belast met het vervoer der bagage naar het tramstation.

„Ik heb de eer namens moeder jullie een diner aan te bieden in het Oranjehotel, he — hm! Want zie je, om drie uur gaat de tram pas, zoodat we thuis het middagmaal misloopen."

„Nu eten? O wa' gek! Is dat op zijn Friesch?" lachte Eddy.

„Heel graag", accepteerde Wim tegelijk.

„Lieve Ed", vermaande Taco stilstaande, „als je in Den Haag m'n land en volk er door wilt halen, moet jij weten, maar hier eisch ik een beetje eerbied voor beide, hoor je?"

„O heel graag mijnheer Taco," en ze boog met een grappige affectatie voor die strafpreek. „Ik vind 't vreeselijk lief van tante, zoo goed voor ons te zorgen en ik heb heel

veel trek. — „Dat Oranjehotel van jullie is zeker zoo iets als 't Scheveningsche," herlachte ze met een plaagziek bekje. „Dat zul je heel gauw zien, plaaggeest."
Ze staken ze het stationsplein over, liepen de wachtkamer door en traden het tegenover 't station gelegen hotelletje binnen, dat met z'n door linden overlommerd voortuintje er allervriendelijkst uitzag.
Taco, die er blijkbaar thuis was, liet zijn gasten in een kleine zijkamer links van den gang even alleen. Hij kwam een oogenblik later terug met een spijskaart. Kalfssoep, croquetten, cotelet met doperwten, kuikens met compote en pudding — besproeid met een kruik victoriawater verkwikten de moede reizigers zeer. Er weefde zich tusschen Taco en Wim een druk gesprek over hun beider maatschappelijke plannen, nu en dan onderbroken door geklikklak van lepels op de schotels, opdrachten aan den dienenden kellner en Eddys gesnap over school, meesters, juffrouwen en zoo voorts vol verbee-je's, gekke menschen, leukerds, nonsens, mispunterigheden en alles wat verder onmisbaar is in den woordenschat van opgeschoten meisjes.
„'k Wou dat ik jullie meester eens was! Wat zou ik jullie *maszregeln*" lachte Taco aan 't eind van zoo'n verhaal. „Verbee-je, als jij in de klas kwam werd je doodgewoon uitgelachen en geen mensch dee natuurlijk wat je zei."
„Zoo?" zei Taco met een air van gewicht „als ik je Pa weer zie, weet hij meteen dat z'n veelbelovende oudste dochter 't natuurlijk vindt revolutie tegen haar wettige overheden te plegen.

„Hè," lachte ze met opengetrokken mond. En haar geheven vuistje kwam neer op Taco's schouder: „vleier!"

„Maar als we bij daglicht nog in Middelgum willen komen, moeten we een beetje voortmaken," zei Taco op z'n horloge kijkend, —'t is kwart voor drie. Eddy, bel je even? — maar laten we eerst danken.

Een kwartier later waren ze de eenige passagiers van de eerste klas coupé der 3uur-tram.

„O, Taco, ik heb veel te veel gegeten, geloof ik, ik krijg zoo'n slaap" klaagde Eddy.

„Ja, zie je, dat komt van die degelijke Friesche keuken, heel wat zwaarder en beter dan de Hollandsche."

„O, als je van de Hollandsche te veel eet, krijg je net zoo goed slaap," vond Eddy, maakte van haar regenmantel een sluimerrol en met een lichte beweging zich op het wagenkussen werpend vleide ze haar kopje op den stevigen rol, trok haar rok omlaag tot over de voeten, en look haar donk're oogen. Wim zette zich dommelig aan het andere einde der bank, liet zich half droomend wiegelen op het rhytmisch gestoot van den wagen.

Alleen Taco was helder wakker; zijn sympathie voor Eddy, groeiend bij elk woord, bij iedere beweging, belette hem te slapen, spande zijn ziel tot lieflijken arbeid: haar stil bespieden.

Haar prachtige, blonde manen vloeiden achter en op zij van haar hoofd als een goudstroom uit over het wijnroode kussen. Een golvige lok hing onder haar kin langs naar beneden en wiegelde mee met iederen wagenschok. De

hardgerolde mantelpeluw drukte haar linker wang omhoog; bij iedere ademhaling ging haar rechterborst hoog op en neer tot aan de diepe heupkuil.
Of ze mooi was? Och nee. Daarvoor doken haar prachtige donkere oogespiegels in te diepe kassen. Daarvoor was haar bouw te forsch, op 't grove af. Daarvoor was haar voorhoofd te veel . . . . gerimpeld, een gevolg van hare gewoonte, om, als haar iets interesseerde, de wenkbrauwen hoog op te trekken. Die wenkbrauwen waren donker en dun. Dun was het fijne neusje, dat wat beenig naar voren stak boven den kleinen mond. Als ze lachte werd een rij wel ivoor-witte, maar niet zeer regelmatige tanden zichtbaar. Haar kin was een beetje te spits — haar tint echter van een frischheid, die heelemaal paste bij haar blonde haren. Mooi kon hij haar niet noemen, en toch . . . . ze was van binnen zoo mooi, ze deed zoo leuk, ze was zoo absoluut het tegenovergestelde van gewoon. O, Taco had geen enkele van hare eigenschappen voor mooiheid willen ruilen. Hij zag 't in haar zoo heerlijk duidelijk, dat er in een mensch een innerlijk schoon kan huizen, dat zijn uiterlijke onschoonheden doet vergeten; meer nog, dat ze conformeert aan zijn interieur tot een bijna volmaakte eenheid.
Hij was er diep van overtuigd, Eddy Walraven was geen gewoon kind. Nee, ze was iets heel bijzonders. En toch had ze alles wat gewone kinderen hebben. Maar ze had zooveel meer. Zal dat meerdere niet ridicuul worden, dan moet het de top zijn op de pyramide van het gewone. Die voet was hare en zijn top was schoon.

Groot, diep, donker droomden haar kijkers in wazig gepeins of verscherpten zich in alle omtrekken als haar ziel er in opwolkte en ze spande tot hooge bekoring en kracht. Nu, nu ze nog een kind was reeds; wat zou 't geven als ze eenmaal tot vrouw ontlook? Op den drempel der doorgangspoort waarachter haar levenslandschap stralend wachtte, draalde haar voet. Haar uitverkoren leermeesters, haar lessen, haar rol in de klas, haar.... bewonderaars onder de jongens, die in 't voorbijgaan complimentjes fluisterden, of den voet voor haar fiets hielden — ze was in haar kringetje facile princeps. Sluipend volgden ze soms haar pad. Een enkele, heel dappere kreeg op zijn half verlegen: Eddy, mag ik met je mee? consent. Zooiets vond ze „dol" en haar gezichtje straalde als ze in gewild-onverschillige termen aan haar één jaar jonger zusje Adeline vertelde van die flauwe die en die, die weer met haar had geloopen. Geheim? Och eigenlijk, nee. Pa en ma mochten 't best weten. Laatst was ze in gezelschap van Frits Verhoeven mijnheer Ten Bleek tegengekomen. Frits had zijn pet afgenomen en gekleurd; zij ook en even gelachen, omdat mijnheer ook een beetje had gelachen. Den volgenden dag op school had hij gezegd: „Eddy, weet ma van die wandeling?" „O ja meneer, daar geeft ma niets om; ze zegt: als je weet dat 't goeie jongens zijn, mag je 't wel doen." Toen was hij met een thema gekomen, die ze over moest maken, ze was wel eens wat slordig nu en dan.

Toen de tram voor de zooveelste maal stopte en de

conducteur de halte Middelgum afriep, zeefde een fijne, zoele zuiderregen neer, die het stof onschadelijk maakte. De noordewind was uitgeblazen, het weer was om, — lente, lente spreidde met druipend gewaad over akker en weide haar zegen.

Bij het voorlaatste station had Taco zijn reisgezelschap gewaarschuwd.

Eddy opgerezen uit haar dutje streek voor Taco's zakspiegel haar haardos terecht.

„Gunst, 't regent!"

„Ja" en meteen hielp Taco, opgestaan tot voorbereiding eener snelle mobilisatie, haar regenmantel omhangen.

De tram stopte. Op gevaar af een buiteling over Wim te hebben gemaakt, stond Eddy al op Middelgum's kerspel.

„Is Joh er niet?" vroeg ze om zich heen kijkend.

„Daar ginds zie je 't rijtuig."

„O, eenig!" — en zonder op haar reisgezelschap te wachten, draafde ze 't kiezelpad langs, dat van den rijweg naar de halte liep, tot verwondering van enkele Middelgummers, die bij Taco informeerden „van wie of dat er een was."

't Rijtuig naderend, matigde ze haar draf en liep met enkele wiegende stappen op Joh toe.

„Dag Joh, ik ben Eddy," zei ze met een mengsel van vrijmoedigheid, verlegenheid en schik.

„Ja, dat begreep ik al, toen ik je zag aankomen," zei Joh lachend, de teugels in de linkerhand, in de rechter Eddy's dito, — „ik hoop dat we heel prettig zullen kennis maken Eddy!"

Toen Wim en Taco arriveerden, stond Eddy al bij 't paard, een nieuwe kennis aan te knoopen, die bruin eenige onrustige slagen met den kop deed maken.
Ze stegen in, Joh en Eddy voor, Wim en Taco achter, bruin trok aan en met een gerommel dat den kenner de soliditeit van haar bouw bewees, rolde de barouchet den weg op naar Middelgum.
't Duurde niet lang of eene vleiend: „Mag ik de teugels e's zeg?" had Joh al overwonnen, zoodat Taco's interventie: „Joh! Eddy! dan zitten we binnen een minimum tijds in de sloot" — te laat kwam: de teugels rustten al in haar blanke hand.
Bruin schudde met den kop dat hij 't merkte.
Bruin was wat vroolijk nu en dan.
Plotseling, bij de brug schoot hij onderuit.
Een verschrikt „oh" van Eddy, de oogenblikkelijke overname der teugels door Joh, een pats met een der leidsels op bruins wel doorvoede lijf en met verdubbelde vaart rolde het rijtuig de bestrating der dorpsbuurt op, ze vullend met een vroolijk geratel.
„Daar had je 't al" plaagden Taco en Wim.
„Flauwerts" riep ze achterom, nog kleurend van den schrik.
Joh vond ze intusschen heel kranig, omdat hij zoo flink had gereeën en zoo weinig gelachen.
Mevrouw Takema stond op de stoep, toen Joh het rijtuig met een forsche vaart over het schelpengrint van het hellend tuinpad deed schuiven, terwijl het van regen glimmend

loof over de kap van het rijtuig slierde. „Ho !" en het stond. De gastvrouw opende 't portier.

Wim viel uit de kleine portieropening, zijn hoed door een stoot tegen den bovendorpel jolig in den nek geschoven, in de armen zijner tante, die hem hartelijk welkom heette op Nieuw Hermana.

Eddy, geholpen door Joh, had zich aan het schootkleed ontworsteld en kwam om het rijtuig heen op ze af.

„Dag tante !" — „Dag lieve kind"! Twee hartelijke kussen gingen over in een gewirwar van gewisselde informaties en uitroepen tusschen mevrouw Takema en haar logés, onderwijl Taco alle bagage bijeenlas uit het rijtuig en stuk voor stuk aan Gerritje overdroeg, die ook haar aandeel in de begroeting kreeg en nu de koffers en tasschen naar de logeerkamer transporteerde. Joh steeg andermaal in om het rijtuig naar stal te brengen aan den anderen kant van het dorp.

Toen allen na een kortstondig gestap door elkaar, plaats hadden genomen, begon mevrouw Takema:

„En nu hebben jullie zeker wel trek in een kopje thee."

„Heel, graag tante."

„O tante wat heb u alleraardigst voor ons gezorgd ! We hebben zoo heerlijk gegeten in Leeuwarden, hé Taco ?"

„Ja, zoo lekker, dat Eddy in de tram zoo wat niks anders gedaan heeft dan slapen ; dat verwonderde ons trouwens niks want ze heeft zooveel gegeten als Wim en ik saam.

„Hè-è-è tante, daar 's niks van aan, gelooft u 't toch niet" klaagde Eddy met veel gefingeerd verdriet.

„Hoor eens, Taco, nu mag je Eddy niet plagen, dien korten tijd, dat ze hier is."

„Moeder u moest es weten, wat ik al van haar heb moeten verduren, de, nog veel korter tijd, dat we bij elkaar zijn; Wim, jij bent m'n getuige.

„Ja 't was wel een beetje kras" — langzaamde Wim ernstig — „Friesland is er niet zonder kleerscheuren afgekomen."

Dreigend hief mevrouw Takema den vinger: „Kind, kind, dan kan ik je ook niet meer verdedigen."

„O tante, 'k zal 't nooit meer doen" — en haar kopje tegen mevrouw Takema's schouder vleiend: help u me dan?"

Tante beloofde.

Weldra kletterde een dampende straal thee neer in de kopjes van het kleurig Sèvre dat bij hoogtijden het eenvoudige servies verving; theegeur dwaalde in lichte wolkjes door het vertrek. In de stilte, waarmee allen deze kleine apotheose van gezelligheid genoten, kwam Joh weer binnen.

„Wat is 't op eens zoel geworden buiten, vrees'lijk gek voor dezen tijd van 't jaar" — en met z'n zakdoek absorbeerde hij de regendropjes van z'n jas.

„Zeg eens kindren hebben jullie een genoeglijke reis gehad?"

„Nog al, tante. Van Den Haag tot Zwol was 't erg vol....

„Wim gaat weer dichten" — interrumpeerde Eddy; allen lachten.

... Maar van Zwol af hadden we de coupé alleen maar met een erg corpulente dame te deelen.

„Ja tante, en nu moet u begrijpen", snapte Eddy: „te Leeuwarden ging ze te gauw opstaan en toen de trein toen

stopte viel ze net op Wim z'n knieën — o ik kòn nie meer!"

„Ben jij altijd zoo intiem met ouwe dikke dames, Wim ?" vroeg Joh.

Wim, wat kleurend van 't lachen en 't komisch geval, verantwoordde zich, dat hij door niets zoo'n intimiteit had uitgelokt, of 't moest zijn, dat hij eenmaal op haar verzoek 't portierraampje half had geopend.

„Maar wij kunnen ook nog wel wat vertellen als 't moet hé Wim ?" riep Taco verstandhoudelijk.

„Nou wat dan ?" vroeg Eddy nieuwsgierig.

„U mag van geluk spreken, moeder, dat U ons allen met droge kleeren en zonder gebroken armen en beenen thuis hebt."

„Hoe zoo ?"

„We hadden zoo pas in 't rijtuig een nieuweling in de rijkunst wier toeren...."

„Hè-è-è tante! — en eensklaps van haar stoel snellend, tot schrik van tante die heel niet kon begrijpen hoe ze 't had, ging ze achter Taco staan, sloot hem met beide handen den mond, zoodat z'n verhaal in eenige onverstaanbare ontploffingen een oogenblik overging, tot hij langzaam en voorzichtig haar handen wegtrok; —

.... wier toeren ons bijna in de sloot hadden laten terecht komen."

„O vreeselijk, en hoe kwam dat ?" vroeg mevrouw Takema, ophoudend met het inschenken van het laatste kopje thee, en terwijl Eddy, terugkeerend naar haar snel verlaten stoel ongeduldig met den voet stampte: „nee Taco, je zult 'et niet vertellen!"

„Och, die Haagsche jongedames denken, dat ze alles kunnen, zie' u; ik had ze al ernstig gewaarschuwd, maar jawel ze moest natuurlijk de teugels hebbe', net zoo lang tot bruin bij de brug een hoogst gevaarlijke zijsprong maakte." . . . .

„Nee, nee tante, 't was lang. . . ."

„Ja, ja," bevestigde Wim.

„. . . . en als Joh niet dadelijk de leidsels had gegrepen, was 't nie' best met ons afgeloopen."

„Hè Joh, zeg jij es dat 't nie' waar is, hè toe!"

„Nou 't is tenminste schandelijk overdreven," zei Joh, die met zachten, genietenden glimlach de uiting van Eddy's émoties had gageslagen.

„Hè, zie je, lekker!" triumpheerde ze, maar de glans van haar stralend gezichtje ging langzaam weer tanen toen tante heel moederlijk begon te bestraffen:

„Joh, wees toch voorzichtig met dat paard!" En toen tot Eddy: „Ja lieveling niet dat ik jou niet graag 't plezier gun van eens te rijen, maar zie je, dat paard is een beetje wild, en ik zou 't zoo vreeslijk vinden als jullie een ongeluk kreeg."

Taco knipoogde met een lachje van succes tegen Eddy. Met een spijtig gezichtje, heusch een beetje boos, stak ze even haar tong tegen hem uit.

Wim en Joh lachten hartelijk.

„Willen we nog een kleine wandeling maken voor 't donker wordt? — dan hebben moeder en Gerritje de handen vrij voor 't souper," stelde Taco voor.

„Als 't droog is," opperde mevrouw Takema. „Maar blijf niet te lang."

't Was droog. Een zoele, welriekende koelte zweefde in zuchten uit het zuiden aan. De plaats boven den zeedijk, waar de zon was verzonken, schitterde nog met gouden vlekken door de wolkendos van den avondhemel heen, die in 't diepe zuiden in de vensters van een enkele hoeve reflecteerden. Weelderige voorjaarsgeuren maakten de atmospheer tot een lekkernij. Fijntjes pijpend dansten de eerste, reeds onzichtbare mugjes aan de ooren der wandelaars op en neer; een enkele late vogel zocht zijn nest op den donk'renden akker. Als een gloeiend oog blonk de vuurtoren van Terschelling in 't noordwesten boven den zeedijk uit. 't Was doodstil op den weg. Hol klonk op de brug met haar witte leuningen de voetstap der wandelaars. Hoog lag ze boven de vaart, Middelgums waterverbinding met de steden in het zuidwesten. Ze lokte tot stilstaan.

„Kijk, 't licht," riep Eddy.

Door het zuiden naar het oosten weerkaatste tegen het wolkgordijn de blauwe glans van een verren bliksemstraal, diep onder den horizon. Ademloos droomde de avond voort — geen rommeling stoorde de stilte. Nu en dan borrelde het water van de vaart of rimpelde een waterrat haar niveau of plonsde een door het gesprek ontwaakte kikvorsch in ze neer. Verre, mysterieuse geluiden, stemmen van den nacht, vervulden met een verlang naar sproken, naar een huivering voor het bovennatuurlijke.

„Weet je wel, dat 't hier vroeger spookte?" vroeg Joh fluisterend aan Eddy.

„Is 't heusch?"

„Eigenlijk niet hier, maar nog ongeveer een kwartier verder."

„Och Joh, begin nou niet met die ijzige verhalen," vermaande Taco en prikkelde de nieuwsgierigheid.

„Ja, vertel 'es!" riep Eddy z'n arm grijpend.

„Was gab es dort? vroeg Wim, die een paar jaar op een Duitsche kostschool was geweest en er een zekere voorliefde voor „ein Biszchen Deutsch" van had overgehouden.

„Nou, 't zal nu een vijftig jaar geleeën zijn, dat m'n grootvader Takema op een avond laat van een kerkelijke vergadering kwam, uit 'et dorp — zoo tusschen twaalf en één. 't Was lichte maan, anders liet hij altijd iemand met een lantaarn komen om hem te halen, maar dat was nu niet noodig. Zie je daar schuin-links van den weg die hoeve liggen?" — Eddy en Wim bevestigden. „Als je nu dezen weg nog tien minuten verder volgt, loopt er links een kleiweg met eenige bochten naar die hoeve. Toen hij daar een eindje had geloopen, merkte hij opeens een schaduw naast zich op den witten weg. Hij keek om, maar tot zijn ontzettenden schrik zag hij niemand. En pas was hij weer een eindje doorgeloopen of die schaduw was weer naast hem. En nu moet je weten hoe „schauderhaft" het hier 's nachts op die eenzame velden is om te snappen, wat dat geweest moet zijn. Het angstzweet begon hem uit te breken en je kunt je voorstellen, dat hij hoe langer hoe harder begon te hollen. Toen hij eindelijk op de hoeve kwam, bleef de waakhond stil in zijn hok liggen en toen hij de deurknop vatte stond er op eens een gedaante naast hem, zóó afschuwelijk, dat hij nooit heeft kunnen vertellen, hoe. Als we er hem als kinderen naar

vroegen, wou hij nooit antwoord geven, maar grootmoeder heeft het eens aan moeder verteld, waar wij bij waren. IJzig, hè?"

„O wat eng verhaal!" zuchtte Eddy.

„Fürchterlich neef?" zei Wim tegen Taco.

„Als 't waar is geweest, ja, lachte Taco, die een beetje bang was voor 't effect op Eddy". Als je de lui uit dien tijd hier hoort, dan hebben ze bijna allemaal zoo'n ontmoeting met schrikverschijningen gehad, maar 't is heel merkwaardig, dat wij 't zelf nooit hebben beleefd. Joh is ijverig verzamelaar en oppoetser van al die antiquiteiten, die hij vindt dat tot de merkwaardigheden van deze streek behooren en je vindt hem bijna altijd bereid ze te vertoonen . . . .

„Is 't heusch, Joh?" vroeg Eddy nog niet geheel gerust.

Joh lachte. „Ben je bang?"

„O nee, heelemaal niet."

Op den terugweg bij een arbeiderswoning sprong een witte poes dwars over den weg.

Eddy schrilde aan Joh's arm.

„Kind" sprak mevrouw Takema bij 't thuis komen, „je ziet wat bleek. Laten we gauw wat gaan eten, dan kun je naar bed gaan. Je bent zeker een beetje vermoeid van de reis.

„O tante, nie erg."

Een half uur later geleidde mevrouw Takema haar logétje naar haar kamer. De jongelui bleven op Taco's studeerkamer nog wat praten, tot de toren elf zware slagen liet varen over het slapende dorp. Taco stelde voor naar bed te gaan. Niemand was er tegen en weldra deelden de bewoners van Nieuw-Hermana de rust van Middelgums donkere velden.

HOOFDSTUK II.

Enkele uren was de sabbathochtend reeds grauw aangelucht, toen Taco uit lichten dommel ontwaakte, door het kraken van de trap. Hij vergat in zijn gebed den Paaschmorgen voor Eddy: „o God, mijn kind! Buig het beekje van haar sympathie mijwaart, Gij die de harten van koningen als waterbeken buigt."
Onder 't kleeden gleed hem de dag van gisteren als een innige schilderij langs den geest. Die blije reis naar Leeuwarden, blij met een licht waas van zwaarmoedigheid, omdat z'n ziel idealen droeg, zoo goudig, dat de werkelijkheid was als een onweerslucht waarop heuvels en groen hoogtintig blinken. Zoodra hij haar zag, was die lichte weemoed opeens weg, omdat zij wàs zooals hij haar gedroomd had, al die dagen tusschen het zilveren feest en nu. Als een leeuwenwelp met geloken oogen slapend op het zware tapijt van een tooverpaleis — zoo was, wat hij gistren in de tram zag, geworden in zijn lichten morgendroom van zooeven. En gedroomd hebben van een zoete beminde wezenheid, dat is dagen lang ademen het heerlijkst aroom! Dan was z'n ziel weer dronken van dat droom-aroom, dan weer nuchter, maar niet geheel, — bij wat er gebeurd was gisteren, nog gebeuren zou vandaag, gebeuren moest in een toekomst, misschien nog zoo ver, misschien vlak bij . . . .
Maar kijk, was Eddy na dat plagerijtje over 't rijen niet een beetje stil tegen hem geweest? Gisteravond had hij er niet zoo op gelet. Nu meende hij 'et te zien.
Wie zou daareven naar beneden zijn gegaan? Joh zeker;

die had wel eens meer van die matineuze bevliegingen. 'k Zal hem eens vragen of hij 't ook gemerkt heeft. 't Is ook heel goed mogelijk, dat ik 't me verbeeld.

In de huiskamer was niemand.

Dan zeker in den tuin.

Toen hij naar buiten trad, geurde die onbeschrijflijk zoete lenteätmospheer hem tegen, die enkele voorjaarsdagen den tooverstaf reikt, om wat er aan subtiele wellust heel een leven lang is genoten, in een droomenwolk van herinneringen op te jagen binnen de camera van ons bewustzijn. Stemmingen wier warmte van goudglans en fijnheid van psychischen geur pas wanneer ze als herinnering opduiken in volle heerlijkheid ons bewust worden, prikkelen zoo fijn, dat de mond in lach en jubel beide wil uiten, wat te hoog gaat in zielsbeweging dan dat het lichaam in rust zou blijven. Joh en Eddy en alles vergeten, doemde dan de Paaschverrukking, de glorie van zijn triumpheerenden Heiland boven dien zoeten geurennevel op. Gelukkig, wie dan zingen kan! o Wacht nog even, eer ge die innig vergroeide voorstelling van den hemel en het lied los gaat wikkelen. Een allerverstandigste paedagogiek is bezig met den glimlach van een, die het verouderden geslachten even zal verbeteren, den hemel en dien eindeloozen zang een beetje in harmonie te brengen, met wat wij een meer gepaste indeeling van den tijd vinden: men moet immers ook arbeiden in de nieuwe bedeeling? Maar zou de hoogste arbeidsvorm .... het lied ook kunnen zijn? Dan moest ge weer met een verontschuldigend „o ja, toch" gaan samenstren-

gelen, wat ge zoo terecht meendet te hebben ontbonden.

Triomf, triomf, Immanuel
verrijst, de macht van dood en hel
moet voor zijn grootheid bukken.
Lof, eer den Held, die overwon,
die ons met God verzoenen kon
en aan den dood ontrukken.

Taco's volle zang ging over in geneurie toen hij Eddy in lichtblauw toiletje tusschen de boomen door van de manteling, die den tuin voor de westewinden beschutte, zag turen in het verre, frissche veldverschiet. Ze keek niet om.
„Goeie morgen Eddy; heb je goed geslapen?" — begon hij een beetje stijf.
„Taco! — o jawel, dank je." — Ze aanvaardde de toegestoken hand, maar hief het gebogen hoofdje niet op.
Voorzichtig, mediteur van het Leeuwarder stationsemplacement!
De klop van zijn hart versnelde.
Hij stond bij een mijlpaal op zijn levensweg.
Het beeld, dat hij hier zou graveeren in de tafelen dezer ontluikende ziel, mocht niet te diep, maar òòk niet te oppervlakkig, moest zonnig zijn en teer. Het was het eerste van de serie der onvergetelijke, die de gallerij zouden vormen, waar zij in zijn werken moest kunnen genieten als nergens elders.
De graveerstift beefde even in zijn hand. Onder den blonden

haarlok, die ze half overhing, zag hij het rood van haar wang verdonkeren.

„Ben je boos Eddy?" begon hij met een timbre zoo teer, dat een lichte huivering haar hartje doortrilde.

Zou ze nog langer?.... ja, nou doorzetten! En pogend haar stem met korte stootjes heusch boos en hard te laten klinken:

„Ja ik vind 't gemeen, dat je dat gisteren aan tante hebt verteld."

Hij wachtte even, haar hand nog in de zijne.

„En dacht je dan, dat ik dat heusch gedaan had om je te plagen?"

„Ja.... nee.... da' weet ik niet maar ik vond 't zoo vervelend om dadelijk van tante....

Een standje te krijgen — wou ze zeggen, maar ze voelde wel, dat dàt het toch eigenlijk niet was.

„.... je hebt me door allemaal laten uitlachen" — en ze maakte kringetjes met haar fonkelnieuwe bruine laars in het vochtige turfstrooisel van 't tuinpad.

„Eddy, en als ik je nu verzeker, dat ik 't als een onschuldig plagerijtje bedoelde, geloof je me dan?" — sprak hij met kalmte en innigen nadruk.

„Ja" — weifelde ze.

„En als ik je beloof, dat ik 't niet weer zal doen, wil je 't me dan vergeven?"

„Hè ja", en ze sloeg haar zonnige oogen op.

Langzaam trok hij haar naar zich toe, langzaam boog hij 't hoofd, en als de hoogste gezant, dien zijn ziel kon zenden,

daalde een lauwe kus op haar voorhoofd. — Kort, abrupt gaf ze er een terug.

Daar begon in donzig, gezwollen gebons de kerkklok van Middelgum zijn paaschzang te zingen over daken en hoven en velden. En veld en hof en hoeve hoorden, zooals ze eeuwen lang gehoord hadden naar die wijdheen verdreunende galmen. Als de gouden ziel van dien grijze sprak — en ze sprak met macht —, dan luisterde zijn volk op de verstgelegen hoeven. Dan zette de „deftige" boerin haar gouden oorijzer op voor den spiegel in de pronkkamer en haalde haar blozende dochter de fluweelgebonden, van gouden „haken" voorziene kerkboeken uit het mahoniehouten kabinet; dan deed de meid vuur in de sierlijk gesneden kerkstoven en spande de knecht het paard voor het op krakende riemen wiegelend wagentje; — en in langzamen draf zag de oude toren met blikken van welgevallen langs kronkelende kleipaden zijn volkje naderen en zich straks aan zijn voet verzamelen, om het brood dat hun velden niet konden geven, te ontvangen: het levende woord uit den hemel.
Door het dunne loof van den ontwakenden hof had Eddy spoedig de forsche lijnen van den torentop ontdekt.
Taco legde zijn armen over haar schouders en ze kruisend op haar borst, luisterden ze beiden een oogenblik naar de indrukmakende taal van den ouden kerkklok.
„Hoor, daar luidt er in de verte nog één," fluisterde Eddy. Gedragen op oostewind, vèr door de sabbathstilte, mengde

zich een lichte zilverklank door de zware vlak-bije geluiden van Middelgum heen.

„Ja, ik geloof van St.-Annaland . . . .

Tot ontvankelijkheid geroerd door een eigenaardige, geheel nieuwe omgeving onder de maar half onderkende stralen der liefdezon, die nog omneveld in haar hart schijnend een oog verlichtte, dat nog leeren moest te zien, stegen de eerste dampen van aesthetisch leven op in haar gemoed. Ze had er nog geen taal voor.

„O, wat leuk" lispelde ze.

Taco glimlachte.

„Hoor je wat ze zingen?"

„Nou?"

„Christ ist erstanden aus der verwezung Schosz
Reiszet von Banden freudig euch los . . . .

„Heb jij dat gemaakt?"

(lachend) „Nee."

„Wie dan?"

„'t Is uit Faust."

„Wat is dat?"

„Maar Eddy, Goethe's onuitputtelijk meesterwerk! Dat moest jij toch kennen? — tenminste weten dat het bestaat."

„Ja maar ik hou niet van gedichten en ik weet er ook niks van, zie je."

Lachend schudde hij het hoofd boven haar achterovergebogen kopje.

„Weet je wat dat eigenlijk beteekent?"

„Nou?"

„Dat je van 't fijne, echte leven... niks snapt!"
„O, da' kan wel."
„Waarom zei je dan zoopas: hè, wat leuk?"
„'k Weet nie'."
„Omdat je toen net voelde, zooals een dichter voelt."
„Gunst, dan ben ik veel knapper, dan ik zelf dacht."
„En wil ik nu es gaan preeken?"
„Ja, ga je gang maar."
„Er is toch nog een leven, dat veel meer waard is en dat Goethe bij al z'n reusachtige knapheid niet kende — wat is dat?"
„Maar Taco, als zoo'n wijs mensch dat niet wist, hoe kan ik 't dan weten?"
„Je weet 'et wel: je gelooft toch in God en in den opgestanen Christus als jou Heiland? . . . .
„O, bedoel je dat! ja, maar dat kun je je zoo moeilijk indenken, vind ik; — vin' jij ook niet?"
„Daar moet je voor bidden — meer dan voor denken."
„Wat dan bidden?"
„Om den Heiligen Geest in je hart. Die leert je Christus zien. En als je Hem eenmaal gezien hebt, wil je Hem nooit, nooit meer missen!"
„Heb jij Hem dan gezien?"
„O zoo dikwijls! zoovaak als ik met dat oog van binnen Hem zoek."
„Hoe ziet Hij er dan uit?"
„Nee, 't is geen zien van lijnen, en vormen; het is zien van een goudigen glans, ver omhoog, — met het zielsoog, dat Hij weer ziende heeft gemaakt. Het is voelen dalen vanuit

dien glans en uitvloeien over heel je ziel hooger liefde, dan ze ooit kon beseffen. Het is haar voelen doordringen van het heerlijk weten, dat de Vorst van leven en dood haar innigste vriend is. Het is een gevoel, zoo zalig en zeker, dat je niet weet, Eddy, of je schreien zult of lachen of .... heel hard jubelen."

„O, verrukkelijk!"

„Zul je dan bidden, om dat ook te zien?"

„Ja."

„Nie' vergete?"

„Nee, heusch niet!"

Ze maakte zich los uit Taco's armen, streek een haarlok achter het oor.

„Zullen we nu naar binnen gaan? 't Ontbijt zal wel klaar zijn."

Ze wandelden, zonder te spreken, langs groenende hagen en bottende vruchtboomen den tuin terug.

Met enkele, nadrukkelijke bonzen zweeg Middelgums paaschklok. De zilveren zanger in de verte zong nog door.

Na het ontbijt begon mevrouw Takema, een beetje officieel door de kieschheid van 't onderwerp: „Lieve Wim en Eddy, nu zouen we jullie heel graag de beleefdheid bewijzen, met jullie naar de hervormde kerk te gaan, maar misschien weet je 't, onze overtuiging verbiedt ons dat. 't Is wel pijnlijk dat menschen die door één Heiland zalig worden, zoo van elkander verwijderd zijn in dingen, waarin ze, zoo ergens, één moeten zijn, maar we moeten dat dragen, al geven we ook 't gebed niet op, dat het nog eens anders mag worden. —

Hebben jullie er thuis over gesproken, dan volgen we natuurlijk 't advies op van vader; zoo niet, dan zijn jullie volkomen vrij in je keus."

„We hebben er thuis niet over gesproken, tante, maar ik vind het 't gezelligst als we maar met u meegaan. Eddy vind je ook niet?

„Ja, lá we maar met u meegaan."

Kwart voor negen dreunde de kerkklok andermaal, nu slechts even, — over de kom van Middelgum.

„Kind'ren 't is tijd," sprak mevrouw Takema opstaande van de ontbijttafel. Gerritje kwam aandragen met haar mantel en hoed. Joh zat nog behaaglijk een kopje thee uit te slurpen en liep van Eddy eenige trekken aan zijn ooren en haren op met een: Hè, wat doet je eng.

Nadat Gerritje nog op een draf Eddy's handschoenen en Taco's kerkbijbeltje van boven had gehaald, knipte ze de voordeur open en daalden allen in statigen paradepas de stoep af, mevrouw Takema links door Joh en rechts door Eddy geflankeerd, Wim en Taco volgend.

„Eddy" zei Joh, toen een oud grijs, eenigszins gebogen mannetje in zijn gekreukelde, lakensche jas en met ietwat verruigden cylinder, vriendelijk groetend hun van achteren voorbijliep, „dat is nog een ouwe knecht van grootvader Takema; hij heeft nog bij hem op die boerderij gediend, waar ik je gistren van vertelde.

„O ja? — Tante, Joh heeft gisteravond zoo'n ijzig verhaal van ouwe oom Takema verteld, van die schaduw, u weet zeker wel."

„Och kind, dat zijn dwaze verhalen. Joh, je moest ook wijzer zijn met Eddy zulke dingen te vertellen."

„Lieve moeder, ze wou het beslist weten."

„Ja, nadat jij 't natuurlijk eerst heel aanlokkelijk hadt aangekondigd."

Joh lachte.

„Ja, maar dat mag niet weer gebeuren."

„O, maak u maar niet ongerust; Taco heeft er de noodige uitlegging bij gedaan, dat het onzin was. Eddy gelooft het al lang niet meer, doe je wel?"

„O 'k heb 't nooit geloofd" hield ze zich groot, maar waar was, dat ze in een allerangstigste stemming 's nachts nog op die hoeve was geweest in haar droomen.

„Dat kan wel zijn, maar al geloof je 't niet, zoo'n dwaas verhaal kan je toch een heele poos bijblijven; en jullie bent ze gewend, maar voor Eddy zijn ze nieuw; je zou ze maar onnoodig angstig maken."

„'t Zal nie' weer gebeuren, moeder", beloofde Joh glimlachend.

Mevrouw Takema glimlachte tegen Eddy.

„En hoe vind je 't hier nu, afgezien van die spoken, die al sinds lange jaren niet meer verschijnen?

„O echt leuk, zoo vrij! Weet u wat ik zoo graag eens wou?"

„Wat dan?"

„Es een dag naar een boerderij — dan een heele dag, zie u?"

„Nou, dat kan wel, maar daar is deze tijd van 't jaar heel ongeschikt voor. Midden in den winter als 't vee op stal

is, is het eigenaardig èn als we wat verder in den tijd zijn. Je gaat nu overmorgen eerst maar eens thuis vertellen, hoe je 't hier gevonden hebt en als je dan lust hebt en moeder vindt het goed, kom dan in de zomervacantie wat langer en dan vind ik, dat Adelien ook mee moet komen, als ze zin heeft.

„Ja, dat zal ze dolletjes vinden denk ik, net als ik."

„Is dat de kerk?" vroeg ze even later, doelend op een nieuw lokaalachtig gebouwtje, dat onbelendend aan den rijweg stond, die ten noorden van Middelgum naar den zeedijk voerde.

Voor den hoofdingang stonden twee groepjes mannen, de enkele minuten, die nog restten, voor de dienst begon, doorbrengend in gepraat, dat de stilte in het kerkgebouw onvoeglijk zou storen. Met nieuwsgierige blikken werden de nieuwe verschijningen in Mevrouw Takema's gezelschap opgenomen.

„Wie zijn daar bij?"

Dat zijn de kinderen van een advocaat uit Den Haag uit de familie van mevrouw.

„Een knap meisje, niet?"

„Nou, ze is tenminste erg knap in de kleeren, hè? en dan toonen zulke meisjes gauw mooi," zei er een met veel kijk op menschen.

„Tjonge, wat is die vent, die daar bij Taco loopt, lang."

„Deze en dergelijke opmerkingen gingen over in gefluister, toen het gezelschap, aan de kerkdeur gekomen, zijn gelederen versmalde en tusschen de beide groepen kerkgangers

doorloopend, het gebouwtje binnentrad. De jongens groetten met een tik aan de pet, de ouderen met een : dag mevrouw en een vriendelijke glimlach.

Bank veertien ontving de familie met open deurtje.

Joh had daar post gevat en Wim de eindplaats aangeboden, eigenlijk om Taco gelegenheid te geven, naast Eddy te gaan zitten, voor welke taktiek, toen allen zaten, Taco hem met snellen glimlach dankte.

Eddy's zwarte kijkers begonnen met levendige belangstelling het kleine nette gebouwtje op te nemen, dat zooveel moderns had, als in het hooge noorden de oude bouwmanieren en maniertjes heeft kunnen verdringen.

In donker imitatie-eikenhout was het afgetimmerd. De muren, zachtgroen geverfd met donkere randen. Het houten plafond in den vorm van een tongewelf, gaf het geheel iets tunnelachtigs, dat zeker geen vaardig architect als auteur verried. De ramen, gekroond met bogen van logge ronding, prijkten toch weer met gekleurd glas in lood. Een podium met zwaar en vleugellam ornament verving den traditioneelen kansel. Daarboven was het orgeltje aangebracht, welks bodem de acoustiek moest dienen en dat in bouw en versiering hetzelfde gebrek aan smaak verried, als het geheel. Tegenover het orgel, boven de hoofddeur, verhief zich op ijzeren kolommen het diepe amphiteatertje der kleine galerij.

Langzaam vulden zich de banken. Links vrouwen, rechts mannen, Middelgums vertegenwoordigers van dezen tijd der niet vele rijken en edelen, die langzaam, langzaam opgeroepen

worden voor een heerlijker existentie. Cellen van het lichaam van Christus, waarin de ingeschapen assimilatiekracht langzaam werd versterkt tot hare samenvoeging in den jongsten dag. Ze waren van die duizend, waarvan Hollands fijnst besnaarde zangerziel eens versmadend had gezongen: „De duizend, die zichzelf nooit wezen konden, bezitten saam een waarheid die hen bindt; hun is 't geloof dat spreekt uit duizend monden." — Die duizend, ja, die knielen éénen Heere, wier ziel eet zoete zekerheid aan één sacramenteelen disch, wier voorhoofden dragen één zegel des doops, — voor wien hun Redder en Koning eens bevelend had gebeden: „Vader, dat ze allen één zijn, die Gij mij hebt gegeven." Den aesthetisch gestemden beschouwer dier groep van zonen en dochteren der palingenesie moest treffen bij de eersten het donkerbruin der gegroefde gezichten, het helle blauw der kinderlijke oogen, het dorre van hun rosse kinbaarden; bij de tweeden die fijnheid van physionomie, die minder een vrucht van cultuur dan van zieledeugden is: kieschheid, bescheidenheid, trouw, godsvrucht; bij haar, van wier goddelijk beroep ook de veldarbeid deel uitmaakte, door zon en wind tot bruin en rimpels vergroofd. Bij beiden dat moeilijk nader aan te duiden cachet, dat het tot ontwikkeling gekomen zaad der wedergeboorte doet heerschen in de gelaatstrekken. In de hagelwitte omlijsting der sierlijke kantmuts, waardoor het goud en zilver der oorijzers zacht doorglansde, sprak een stem van 't verleden, diep uit de middeleeuwen opklinkend met een geluid van reinheid en eenvoud en vaderlandsliefde, en die voor enkele jaren 't welluidenst heeft gesproken, toen

Wilhelmina van Oranje de historie van haar huis heeft geëerd, door er haar vorstelijk hoofd mee te sieren.

„Taco," fluisterde Eddy, een bruin geglaceerd pootje op zijn arm leggend: „tante heeft me zoopas gevraagd, of Adelien en ik in de zomervacantie terugkomen; echt, hè?"

Taco glimlachte: „en wat denk je te doen?"

„Nou, natuurlijk, komme'! of heb jij liever dat we er blijven?"

„Maar Eddy. . . . .

„Nee 't is nie' gemeend, hoor. — Zeg, dan ben jij. . . . ."

Haar aandacht werd afgeleid door het opengaan van de deur der consistorie. De raad van Middelgums Gereformeerde Kerk trad binnen; een ouderling opende de rij, hield stand bij de trap van het podium, drukte den prediker de hand, als een bemoediging in naam der gemeente tot zijn zware taak, waarna deze, zijn toga van voren opnemend, het podium beklom en plaats nam op den eiken stoel bij een guéridon en zijn Bijbel en preek openlegde, waar hij ze noodig had, terwijl de overige eerwaarden hunne plaatsen in een halven kring om den spreker innamen. Dat was het sein voor de pratenden daarbuiten, om met de hunne desgelijks te doen.

Met open mond had Eddy 't aangezien. In zoo'n klein kerkje leek dit alles zoo huiselijk, zoo onder ons. In de groote hervormde kerken van Den Haag was het zooveel verder af. Dat dichtbije van het altijd veraf en plechtige trof haar.

Haar trekken ontspanden zich tot een glimlach, toen één der onderlingen, een typisch Friesche kop, met breeden

grauwen baard, die heel zijn borst bedekte, achter het voorlezersbordje tredend, met een schelle stem, die het geheele kerkje vulde begon:

Ver*g*adering*) wordt ver*z*ocht op te *z*oeken en te *z*ingen van den honderdachttienden psalm èt dertiende *v*ers. Ik noem u den honderdachttienden psalm en daarvan èt dertiende *v*ers.

En hij las met al de zonden, die het Friesch accent begaat tegen beschaafd Holandsch, de Koninklijke strofen: Gezegend zij de groote koning, die tot ons komt in 's Heeren naam. Daarna zong hij 't met de gemeente in zoo lang aangehouden noten, dat Eddy bijna niet meer kon en bij iedere lettergreep in stille bewondering voor de langademigheid van alle Middelgummers toenam.

Na het gezang rees de prediker op.

De witte glanslooze handen schuin-omhoog-vooruit over de ballustrade, sprak hij met geloken oogen het votum uit over de kleine, roerlooze schaar.

„Vereenigen wij ons in den gebedè."

Niemand rees op. „Wa' gek" schoot het door Eddy's bewustzijn. In Holland baden de mannen altijd staande. Toen 't gebed was uitgesproken zette de bidder zich weer neer en de voorzanger van zooeven nam zijn plaats weer in.

„Ver*g*adering gelieve met vers*ch**)uldigden eerbied aan te hooren een gedeelte uit Gods heilig en alleen tot *z*aligheid

---

*) De gecursiveerd, g's z's en v's uit te spreken als de Duitsche g, als s en f.

*) Uit te spreken als sk

leidend Woord, 't welk wij beschreven vinden in èt twintigste hoofdstuk van het Evangelie van Joannes. Ik noem u Joannes twintig van het eerste tot en met èt zeventiende vers. Doch vooraf zal worden gelezen de wet des Heeren."
Met een zekere ontroering, die hij altijd nog weer had te overwinnen, als hij in naam van den Doctor Ecclesiae het Woord tot de gemeente bracht, begon daarna de prediker:

„Het Woord Gods, dat ik u in deze ure heb te bedienen, geliefden, vindt ge in het zeventiende hoofdstuk van het Evangelie van Johannes het vier en twintigste vers, waar Gods Woord luidt: Vader, ik wil, dat waar ik ben, ook die bij mij zijn, die Gij mij gegeven hebt, opdat zij mijne heerlijkheid aanschouwen mogen, die Gij mij gegeven hebt, want Gij hebt mij liefgehad van voor de grondlegging der wereld. — Tot zoover."
En door een kleine pauze de aandacht spannend, waarin hij met de tong zijn droge lippen wat bevochtigde, begon hij met buigzame, doch ietwat heesche stem, met juisten klemtoon en scherpe prononciatie, zonder een enkele geste:
„In de diepten van lijden en ellende, waardoor God langs afwaartschen weg, den smartenzoon uit het Idumeesche landschap heeft gedragen en geleid, heeft eenmaal een ster der hope van buitengemeenen glans voor zijn vaak door smarten beneveld oog geschitterd.
Het was, nadat hij had geklaagd uit al de benauwdheid zijner toegemuurde ziel om menschenhulp en menschentroost, waar de hulp van God hem scheen te ontbreken: ontfermt,

ontfermt U over mij, mijne vrienden, want de hand Gods heeft mij aangeraakt.

Maar in dien altijd zwarter nacht heeft de Heilige Geest in goddelijk mededoogen het deksel van zijn zielsoog opgeheven.

En bij het licht van den bliksem van hooger heil, die toen blonk over zijn bewustzijn, heeft hij geroepen om een griffie en lood en rots, opdat hij fixeeren konde, wat zijn trillende ziel toen zag:

Ik weet mijn Verlosser leeft!

En Hij zal de laatste over het stof opstaan.

En als ze na mijn huid dit doorknaagd zullen hebben zal ik uit mijn vleesch God aanschouwen!

Mijne nieren verlangen zeer in mijnen schoot.

God aanschouwen, denwelken hij voor zich aanschouwen zou, dat was het, waarom hij riep door al zijn jammer henen, dàt was zijn zaligheid.

En zie, in de volheid des tijds heeft de Koning der Heerlijkheid dit zijn lijdend kind in zijn hijgend verlangen gerechtvaardigd.

Het was, toen Hijzelf nog oneindig dieper gedrukt en gebogen onder den last der verdonkering, waarin de volle glansen *zijner* schoonheid waren ondergegaan, in strijdend gebed en in biddenden strijd door het maanverlichte dal van den Kidron tredend, het nachtelijk lommer van den olijvenhof zocht.

Vader, de ure is gekomen, verheerlijk uwen Zoon, opdat ook uw Zoon U verheerlijke!

En nu verheerlijk mij Vader met de heerlijkheid die Ik bij U had, eer de wereld was.
Ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die Gij mij gegeven hebt, opdat zij één zijn gelijk wij.
Zeker, het kan eens menschen ziel benauwd zijn bij het helle contrast tusschen dit gedegenereerde, hatende, rottende leven en de vonkjes van den glans eener hoogere bedeeling. Maar waar blijft onze smart bij wat er gevlijmd heeft door het bewustzijn van den Zoon des Menschen, toen zich in zijn ziel tegen elkander verhieven het beeld der heerlijkheid, die Hij had bij den Vader en dat van den satanischen wellust, die er zich straks aan te goed zou doen, de leste schemering dier heerlijkheid te doen ondergaan bij den klank des hamers op de kruisnagelen en den verspuwenden spot van menschen- en daemenenwereld.
En van uit die zee zijner eigene verlatenheid en ontblooting heeft hij zich opgeheven, om bij zijn Vader te pleiten voor den diepsten nood der zijnen:
Vader ik wil dat waar ik ben, ook die bij mij zijn, die Gij mij gegeven hebt, opdat zij mijne heerlijkheid aanschouwen mogen.
Dat heeft Job op den *aschhoop* bij het etteren zijner zweren van uit de blinkende zalen der zaligheid toegeschemerd.
Dat heeft Johannes, ongetwijfeld de fijnst besnaarde ziel der Evangelisten, verstaan, toen hij door het deksel heen, dat 's Heeren heerlijkheid tot onherkenbaarwordens toe had verdonkerd toch met het oog der liefde heeft gespeurd: wij

hebben zijne heerlijkheid aanschouwd, eene heerlijkheid als des Eeniggeborenen van den Vader.

Dat heeft de apostel Paulus op meer dan ééne bladzijde zijner brieven uitgesproken, als hij de heerlijkheid van Christus toejuicht en ons voorspiegelt als schat, doel en loon der verlosten.

Dat eindelijk getuigt onze eigene ziel, als we, opklimmend van dit tot het leven der eeuwigheid, bij wijlen gansch de constellatie des levens in hooger glans zien opdoemen voor onzen geest als een tempel van zeer uitnemende pracht. Dan huppelt de ziel binnen in ons van blijdschap, dan wil ze zich uiten, dien tempel binnentreden naar den eisch zijner schoonheid; maar niet, dan om bij het stooten van den voet tegen de puinbrokken der werkelijkheid te ontwaren, dat zijn dak is ingestort, zijn zuilen tot in het hart zijn gespleten, — en dat tusschen zijn af- en uitgebrokte bogen raaf en vledermuis de voorwaarden hebben gevonden tot viering van hun donker bestaan.

Komt geliefden, spreken wij dan op dezen Paaschmorgen van onzen opgestanen Heiland als den Held,

die de banden onzer ellende en dood onherstelbaar heeft verbroken;

en zijnen verlosten die heerlijkheid, die Hij bij den Vader had, eer de wereld was, voor eeuwig heeft verworven.

Doch eeren we Hem vooraf in ons lied met het eerste en tweede vers van psalm acht en zestig."

Een zucht van aandoening verruimde menige borst, die 't ademen bijna had vergeten onder den indruk van dezen

proloog. Ook in bank veertien ontstond een gefluister van bewondering. „Der kann es" merkt Wim op tegen mevrouw Walraven, die knikte en den opgegeven psalm opzocht.
En opnieuw greep een siddering van heerlijkheid de kleine schare aan, toen de organist, hoewel leviet in den stoet der kunstenaars, hen meevoerde met voor Middelgums muzikale capaciteiten ongekende snelheid door het slot van het tweede vers: Bereidt den weg, in Hem verblijd, Die door de vlakke velden rijdt; Zijn naam is Heer der heeren. Het lang aangehouden laatste akkoord met de kracht van 't volle werk verving het naspel.
Als een stralend licht had de prediking de harten der hoorders wijd ontplooid. Dagen lang nog bleef ze een schat, die men bang was, ontijdig te verliezen. Een donker vlekje was gevallen op den zwarten rouwband van mevrouw Takema's psalmboekje. Ook zij had in den geest bij haar vaak verjaarde, maar niet vergeten graf op Middelgums godsakker verwijld: het had gegaan over de graven der kinderen Gods. Taco had nog eens geprobeerd, den band, die hem aan het zonnige leven bond, op dit oogenblik los te knoopen. Nu, met Eddy naast zich! Of het gelukte? . . . .
Zij had slecht geluisterd. Het woelde van aandoeningen in haar jonge hart, waarvan ze zich geen rekenschap kon geven; aandoeningen, waarvan haar ontmoeting met Taco vanmorgen het haar halfbewuste middelpunt was. Achter den drempel van haar bewustzijn begonnen te dringen tegen elkaar de gedachten- en beeldenstoet harer zich voltooiende kinderjaren en de nieuwe, die onzichtbaar

zichtbaar zweefden in een kring, waarvan Taco het middelpunt was; en bij het tumult, dat ze daar in 't onbewuste maakten, werd dan de één, dan de ander over den drempel gedrongen om fluks met een forschen duw tegen zijn vijand weer naar binnen te stormen.

Wat zou hij toch bedoeld hebben vanmorgen met al die vragen — en met die kus? — o Niks, dan wat hij had gezegd; en die kus: aan den trein had hij haar immers ook al gezoend? En och gunst in Den Haag immers ook! waar dacht ze aan! — Maar, zie je, hij hád toch wel een beetje anders gedaan, hij was zoo ernstig, zoo echt aardig tegen haar geweest. Hij moest veel van haar houe, anders deed hij zóó niet. — Nou ja dat was eigenlijk ook geen nieuws. Och zie je, 't gekke ervan zat 'm zeker in die typische, vreemde omgeving, — echt leuk. Overmorgen alweer naar huis! Ze wou nog wel graag een poosje blijven. Enfin, over een paar maanden kwam ze toch terug.

Daar ontplooide de zon uit de zuider ramen vier gouden waaiers van licht. Eén straalde er over den prediker en verscherpte de trekken van zijn bleek gezicht en de donkerte zijner intelligente oogen; drie vouwden zich los over de gemeente, één ervan straalde over bank veertien.

„Geliefden, de ure nadert, dat men op den doodenakker de plaats zal zoeken en meten, waar ook ons stoffelijk leven aan de vernielende kracht van het stof zal worden prijsgegegeven. Wie denkt er dan nog aan heerlijkheid. En toch, zoo zal het onder ons niet zijn. Zeker, den mensch der aarde, die zijn hoop ziet zinken, als die aarde zich tegen

hem keert om zijn liefsten schat te vernielen, wat zult gij hem antwoorden. Maar wij, die elkander op den Paaschmorgen het: de Heer is waarlijk opgestaan weer mogen toeroepen, wij treuren bij onze dooden niet, als die geen hope hebben. Dat 'stoffelijke, dat de achterblijvende in afschuw en ontzetting van zich stoot, is gewaarmerkt met het zegel van onzen verrezenen Heiland. Hij laat het niet los. Het gaat als zijn eigendom naar de gaping des grafs. De dood zal het niet tot in zijn kern vernielen. En Hij, die de hoogste verwerkelijking is der heerlijkheid, waartoe de menschelijke natuur kan opklimmen, die schoon is boven wat de stoutste verbeelding op aarde ziet opdoemen, zal eenmaal onze sterfelijke lichamen door de kracht zijner opstanding gelijkvormig maken aan het zijne. Onze oogen zullen Hem zien in nooit-vermoeden glans en schittering, Hem en geen vreemde. Geve de Heere het U en mij door de kracht der opstanding van Christus, amen."

Uit het kleine kerkje, waar 't gauw benauwd was, in de zoelige buitenlucht, was voor 't physiek 'der kerkeluiden een heerlijke verandering.

Rondom lagen de hooge, terpachtig gebogen akkers zwart en vochtig onder de koesterende zonne van April. Zachtjes fluisterde een zuidooste wind in de takken van het lage hout en lokte het nieuwe loof tot rijker ontplooiïng. Onder de dunne aardlagen sliepen de zaden met open mond en hadden de lauwe droppels gedronken van het zoele vocht, dat in den vroegen morgen was gevallen. De oude toren koesterde zijn grijsgele zuiderflank in zonnegloed. Hij liet

niet merken, wat er in zijn binnerste omging. Met hoog opgetrokken wenkbrauwen keken zijn galmgaten naar alle kanten.
„O zeg, wat heeft die dominé van jullie mooi gepreekt, magnifiek gewoon! 'k Heb 't wel niet allemaal gehoord maar . . ."
„Dominé," wendde Taco zich om tot den aanwandelenden prediker, „als u belang stelt in 't oordeel van een Haagsche jongedame, dan mag u weten, dat u magnifiek gepreekt hebt."
Schrikkend zag Eddy achterom.
Werkelijk, daar was hij!
„O" — en ze trok haar schoudertjes in van schrik, de hand aan den mond. Ze had geen tijd meer, Taco zijn flauwheid te verwijten.
„Ja zeker, stel ik daar belang in", begon hij, „ik vind 't heel vriendelijk van uw nicht. Laten we eens kennis maken."
Taco stelde voor: „dominé Dreux, m'n neef en nicht Walraven."
Al pratend, dominé informeerend naar hun oordeel over en den duur van hun verblijf te Middelgum, kwamen ze in het dorp. Op den hoek, waar dominé links en zij rechts moesten en ze met den hervormden predikant, omrind door zijn ruig-gecilinderde en lakengejaste ouderlingen een groet wisselden, namen ze afscheid. Op het verzoek aan zijn gezelschap, de kennismaking 's avonds in de pastorie te komen voortzetten, kreeg dominé de belofte: een volgende keer heel graag, want de tijd was nu zoo erg kort, wat dominé wel toe moest stemmen. „Dag meneer Takema, dag meneer Walraven, juffrouw Walraven, (hm!) — dag dominé

Dreux, aangenaam enz." en het gezelschap probeerde met snellen pas mevrouw Takema in te halen, die met haar vroegere binnenmeid in gesprek, hun een eindweegs vóór was.

„Taco, hoe heet die synodale dominé?" vroeg Wim met een fijn lachje.

„Perquyn; je hebt zelden zoo'n sympathieke vent bijgewoond. Van uiterlijk is 't een erg type. Hij doet je denken aan een groote roofvogel. Om hem recht te beseffen, moet je hem hooren praten; dan krijg je een warm gevoel van binnen. We kunnen wel es een visite bij hem maken, we leven op heel goeie voet."

Daar kwam Joh ze van achteren in met een deuk in zijn hoed.

„Zou je die deuk niet uit je hoed doen?" maakte Taco hem attent.

„Waar ben je geweest, zeg", verwonderde zich Wim, die bruin poeier op zijn grijze pak ontwaarde en afklopte.

„O, ik moest even naar de fabriek, de machine had een kuur."

Eddy observeerde hem droomerig: „Sabbatschender, bracht ze langzaam uit, de e tusschen e en a in. Een diepe afkeuringsfictie lag in haar geestige oogen.

„Maar Eddy, da kan 'k nie halpe" overdreef Joh, „anders werd de cichorei te nat, zie je."

De koffietafel was gezellig, het middagmaal, het uurtje van zitten, liggen en hangen in vensterbanken en gemakstoelen, een korte wandeling .... Toen was het avond geweest en het was morgen geweest: de tweede dag....

HOOFDSTUK III.

Noordwestelijk van Middelgum lag in tijden, wier heugenis sinds lang vervloog, een Karthuizer monniksklooster. Legendarisch waren de verhalen, waarmee alles, wat in Middelgum en zijn omtrek kind of vreemdeling was, zoo spoedig mogelijk kennis maakte.

In heel oude tijden had een arme monnik, die al het zijne met zich kon dragen, den bouw ondernomen met hulp van.... den Satan. Want de machten der duisternis zijn ten nauwste bij zulk een zaak betrokken. De stoutmoedige vriend en dienaar der kerk had de beschikking wel niet over aardsch goed, maar wel over groote slimheid. Overwon hij door die gave en een buitengewone welsprekendheid, de groote moeilijkheid van te bouwen zonder geld, het ware voor altijd met het ongeloof in deze streek gedaan. En zie, de zielenmoorder biedt hem een klooster, aan alle redelijke eischen van kloosterbouw beantwoordend... ten prijs van zijn ziel. Bij een steenen wrijfpaal, verweerd, maar nog te zien, die den overpeinzenswaardigen naam van duivelspaal draagt, werd de koop met een zegenwensch en handslag gesloten. Echter onder voorwaarde, dat de bouw in één nacht zou plaats hebben en voltooid moest zijn, vóór het eerste hanengekraai de morgenstilte zou scheuren.

Met een donkere onweerswolk dreef een ontelbare schaar van booze geesten onder bevel van Satan zelf over den zeedijk in een guren Octobernacht. Een blauwe bliksemstraal lichtte van tijd tot tijd verzilverend over de zee en de arme

boer had 's avonds laat huiverend zijn deur gesloten en beteekenisvol gezegd aan zijne reeds ter bedstede geklommen vrouw, dat hun slapen dien nacht wel eens niet veel kon worden. — Maar nauw was de wolk den zeedijk over, of het lichten hield op en geruischloos stortten de scharen daarboven naar omlaag, neer op het afgesproken terrein van den bouw.

Het was den monnik, verscholen op het erf der naastbijgelegen hoeve te moede of hij droomde, toen langzaam met een nauw hoorbaar, maar razend snel gehamer en geklop, kapel en schuur en hoofdgebouw in massieven eenvoud verrezen. Eerst hing het steigerwerk er bovenuit als een wijdmazig net. Dan verrezen zwarte daken en spitse hoektorentjes. Eindelijk, boven alles uit, groeide en groeide de toren, een beloofde toegift, als een zwarte massa op langs den in 't oosten flauw grijzenden hemel. Nog zweeg der hanen klaroen en toch was de noklijn van het torendak reeds te onderscheiden. Het angstzweet brak den armen principaal uit. Het lachte in het donkere bewustzijn van zijn vreeselijken architect-aannemer. Maar.... te vroeg. Twee zijner gedienstige geesten vlogen met het sluitstuk van den bouw, den onhoorbaar gesmeden windvaan, naar boven, zóó, dat de monnik hun silhouetten bemerkte tegen het morgengrijs. Nog enkele oogenblikken en het werk zou ter oplevering gereed geweest zijn, had niet, zie, hij die met meer dan zilver en goud moest betalen, zijn borst verruimd, zijn gorgel uitgezet en mooi en klaar schrilde òp het eerste hanengekraai en wekte dag en velden. — Klet-

trend viel de windvaan neer op het binnenplein en als bij een zwerm vleermuizen ruischte en zwirrelde het naar omhoog in het morgengrauw. Satan was bedrogen, Noord-Friesland had zijn klooster en onze monnik zijn ideaal in hout en steen, buiten het verderf van zijn ziel om. Dat de toren heden ten dage toch zijn windvaan draagt is een bewijs van het betrekkelijke der waarheid dezer legende of dat zelfs de wraaklust van Satan kan verjaren.

De plaats, waar het klooster had gestaan, was thans het gehucht Kloosterburen een half uur van Middelgum. Ringmuur, schuur, kapel en hoofdbouw waren sinds niet meer heugenden tijd, weergekeerd tot de elementen, waaruit ze zoo wonderlijk waren verrezen. Maar kloek en ongerept trotseerde nog westerstorm en ooster koude: de toren. Alleen gelaten door die van den aanvang zijn metgezellen waren, stond hij daar ten voeten uit, rank als een opgeschoten knaap, trots al zijn jaren; weedom blikte naar alle kanten uit zijn twee kleine galmgaten. Alleen een scherp beschouwer, een, die met de eeuw in het hart oude torens aanblikt en hun veelzeggend leven verstaat, het aan kinderlijke phantasie zoo rijke leven der middeleeuwen, hij alleen zag soms, als de zon in 't gele westen kalm ter kimme zonk en zoele avondwind rondwaaide over de velden, zijn blik naar 't oosten verhelderen. Dan sprak hij oogentaal met zijn kolossalen vriend van Middelgum. Die bezat een nooit door hem betwiste hegemonie. Hij was ook anderhalf maal zoo hoog, twee maal zoo breed en had drie gothisch overboogde galmgaten, waarin even zooveel verweerde klankborden

onnavolgbaar voor 't oog verdwenen. Op de tien voet dikke muren, droeg hij een smaller metselwerk in den vorm van een woning, hoog omhoog, waarom een trans met houten ballustrade liep, terwijl de architect van den kloostertoren dat effect had pogen te bereiken door twee der muren puntig omhoog te trekken en daartusschen een dak te construeeren, — hier met pannen, ginds met grijze leien gedekt. — Neen, de verhouding dier twee was niet als van gelijken, was als van een robusten, sterk gebruinden vader tot een blanken, slanken zoon. Openhartig en wild waren in stormachtige nachten de klaagtonen, die hij aan de windgolven toevertrouwde, geuit tot den Middelgummer, klaagtonen over vervlogen geluk. Meestal zweeg dan deze. Niet omdat hij niet zag en voelde, het dwaas en schennig pogen van negentiende-eeuwsche verkeersondernemingen; niet omdat hij vreemd was gebleven aan het zijn voltooiing naderend plan van een locaalspoorweg langs zijn voet. Maar omdat hij te hoog en te trotsch zich voelde, om luid te jammeren over iets, dat hij toch niet kon voorkomen, dat hij liever maar wilde negeeren en doodzwijgen. En als de storm dan weer was gaan liggen en kalme oostewind langs zijn flanken suisde, dan deelde hij van zijn hooge wijsheid mee aan zijn vriendje, dat zoo zonder zelfbeheersching kon schreien. — Eenmaal echter in een stormachtigen oudejaarsavond, toen de kloostertoren weer zeldzaam emotioneerende woorden tot hem had gesproken — (er waren er ook, die het aan andere redenen toeschreven) — werd zijn gevoel ook hem te machtig; toen ging het wonderlijk; doch daarover later.

's Maandagmiddags was er, om de jongelui gelegenheid te geven tot een lange wandeling, vroeg gegeten. Om half drie was de tafel opgeruimd en werd Gerritje geraadpleegd over het weer. Wie Gerritjes advies en den stand van den barometer verstandig wist te combineeren, werd zelden door 't weer verrast. De oude liep met gewichtvollen tred, het effen zwart van haar jurk enkel verbroken door een ronde agaten broche en een hagelwitte schort, den tuin in naar den moestuin, waar ze het gezicht had over 't vrije veld. Ze stond een poosje naar alle kanten te kijken, snoof eens de heerlijke voorjaarslucht op, schudde toen langzaam haar grijze hoofd en mompelde: „voor zessen regen."

„Wel Greta?" zei Taco, toen ze binnen kwam.

„De lucht werkt, menheer, en 't is onnatuurlijk zoel voor den tijd van 't jaar, — ik vertrouw 't weer niet."

„Hèèè," riep Eddy en greep Taco's arm „we gaan toch wel?"

„We zullen eens zien, wat de barometer zegt", zei Joh.

„En?"

„'t Kon beter, maar 'k geloof, dat Gerritje wel een beetje de zware muts op heeft," schertste Joh, „we moesten maar gaan, dunkt me."

„Nou menheer, pas es op; ik zou in ieder geval maar zoo loopen, dat u, als 't noodig is, ergens schuilen kunt." Mevrouw Takema's advies sloot zich hierbij aan. Eddy maakte eenige luchtsprongen, toen 't plan er door was.

Eerst moesten ze het dorp door.

Fleurig rolden tilboury's en sjeezen over de verhoogde

brug aan de westzijde van 't dorp de drukke kom binnen, waar rijen meisjes in bruin, groen en blauw luid pratend werden gevolgd door pettendragende jongens, tot men op een gegeven punt even voor de brug terugkeerde. Slechts enkelen minden zoo de stilte, dat ze 't verder zochten; die waren als donkere stippen op den witten rijweg. Als een rijtuig zich liet hooren aan het dof dreunen der wielen op de harde kanten en den smorenden hoefslag in het mullere midden van den weg, opende de menigte zich even om zich dadelijk achter het rijtuig weer aan te sluiten.
Schommelend schoven de hooge sjeezen door de wandelaars heen en verhoogden de stemming. Hooggestemd en hooggezeten waren de paren, die ze droegen. Zij, naar landsgewoonte liefst in 't hard-gekleurd, een dubbel snoer bloedkoralen om den omboorden hals, de kanten muts flauw de schittering der zonnestralen doorlatende, de blondgebloemde kleine hoed daarop. Met den elleboog geleund op het achterschot der sjees, den anderen arm rustend op het schootkleed, keek ze dan met stralenden blik over de hoofden der wandelende dorpers: boerenaristocratie, die gaarne op hooge sjeezen het trotsche pleizier geniet, van te rijden door een bewonderend en benijdend volk.
„Zoo'n rijtoer moesten wij ook eens maken" wenschte Eddy aan Joh z'n adres, toen 't eindelijk had opgehouden met: dag, goeien dag Takema — Pieter, Teade, Gwasse, waartusschen Eddy's „hoe noem je die' man?" of eindelijk: „O wat heeten die menschen hier allemaal idioot!"
„Gelukkig, we zijn er door" zuchtte Wim, die het nood-

lot niet ontgaan was, de aandacht der dorpelingen bijzonder op zich te vestigen, beide door zijn zeer steedsche verschijning en z'n buitengewone lengte.

„Ho!" riep Taco, zijn armen uitschuddende in de lucht:

„Frei empfängt uns die Wiese mit weithin verbreitetem Teppich."

„Ja, glückliches Volk der Gefilde" — vond Wim, „maar ze moesten je wat minder aangapen."

„Kom wat vaker, dan heb je er heel gauw geen last meer van."

„Ja, we moesten maar afspreken, dat we alle vacantie's Middelgum uitkiezen als verzamelplaats."

„Ja, ja," apprecieerden allen.

En Eddy tot Wim: „Dan moest jij Cor van der Kleyvaert vragen, of die ook komt".

Een donker vermiljoen rees uit den hals des aangesprokenen op, wolkte over zijn heele gezicht. „Ja, dat kan wel," mompelde hij, een grashalm verbijtend.

Eddy schrok van 't effect van haar woorden.

„O nee, die zal misschien nie' kunne...."

Maar voelend, dat ze daarmee de spanning niet verminderde, greep ze Joh bij den arm: „Ik zal je 'es een gek verhaal van school vertelle', — o nee, je verlacht je heelemaal als je 't hoort."

Joh liet z'n aandacht gewillig afleiden.

Taco keek maar peinzend voor zich uit en vroeg op droomerigen toon van iemand, die voortmijmert aan een opgevangen klank: is dat dat meisje met die mooie figuur van jullie fuif in Den Haag?

„Ja" antwoordde Wim, die zijn kleur weer meester was, — „een beetje goedlachs, vond je niet?"

„'t Heeft me niet gefrappeerd, maar ik heb ook maar een oogenblik met ze gepraat; haar verschijning vond ik heel mooi."

Joh en Eddy met 't gekke verhaal, Taco en Wim met feestherinneringen, zoo wandelden ze voort door den zoelen voorjaarsmiddag over den ouden rug van den overgrasten zeedijk, rechts en links hoog boven de landen.

„Kijk, hoe leuk!" onderbrak Eddy de stilte, die gevolgd was op de gesprekken en gaf al haar aandacht aan een rietgewas, dat tamelijk schaarsch in de Friesche kleistreken voorkomt — een dikke wollige bruine cylinder op een stevigen stengel.

„Karawatsen" lichtte Joh toe. — „Kanonenputzer" noemen ze ze in Duitschland, zei Wim.

„Kunnen we die nie krijge? ik heb wel een *mas*"; en meteen haalde ze een dolkmes uit den zak.

„Prachtige jongedamesnecessaire!" lachte Joh.

„Waarom niet? Dat heb ik van tante To gekregen op m'n verjaardag; voel es hoe scherp?"

„Geef maar es hier".

Taco, door Joh vastgehouden liet zich zakken langs de dijkhelling, sneed met z'n nog vrije hand de noodige karawatsen af, die door Eddy in blije ontvangst werden genomen en met Wim z'n mes verder afgeschild.

„Heb je er genoeg?" zuchtte Taco uit den diepen slootkant, toen hij er tien had afgesneden.

„Ja wel Tax, je bent een alles, dat je zoo je droge pak voor me gewaagd hebt. Dank je wel hoor."

„Ziezoo", zei Eddy, toen Joh weer behouden op den dijk stond, „jullie vijf en wij vijf; — Joh, jij helpt mij en jij Taco, Wim." En tot Taco: „Mispunt, ik zal je van Zaterdagavond betaald zette."

Zjt! daar schoot als een werpspeer de eerste karawats naar Taco, die nog op niets verdacht was. Z'n stroohoed vloog af, rolde van den dijk, bleef hangen tusschen 't riet.

„Help es Wim!" en onder Eddy's en Joh's uitbundig geschater zakte Taco, vastgehouden door Wim, den dijk af. In hun benauwde positie dofte de rest der karawatsen op hun arme ruggen en hoofden neer, tot hun eigen vijf toe.

„Toen was 't uit."

„O Schandelijk, schandelijk verraad van jullie!" — Taco trok zijn jas uit, maakte zich tot wraak der aangedane beleediging gereed.

„Mavors telum suum concutit" orakelde hij plechtig met opgeheven werpschicht.

„Mars schudt zijn speer," vertaalde Wim, even plechtig.

„Zit Mars z'n strootje goed vast?" tartte ze.

Daar gooide Taco z'n eerste speer, half bang voor 't effect. O wondere bestiering van Mars' gevleugelde neef: hij schoot het tusschen Eddy's bloezetje; de groene steel stak er uit.

„Pas op je hart, Eddy!" lachte Wim....

Joh kreeg er een van hem op zijn maag.

Toen de overige slecht geraakt of gemist hadden, rende Taco

met de laatste in zijn hand op Eddy los, eer ze tijd had opnieuw te gooien.

„Da's gemeen, da's gemeen!" riep ze vluchtend. Maar toen geen ontkomen meer mogelijk was keerde ze zich plotseling om, sprong als een panter tegen hem op, om de geheven karawats te grijpen. Taco struikelde, kon nog maken, dat hij onder, zij op hem viel.

Vae victo! daar kreeg hij links rechts om zijn ooren.

„Help, help, Wim!"

Wim, toegesneld, stuitte dieper vernedering.

Joh, die van lachen aan geen vechten meer dacht, kwam ter vergoeding van zijn laksheid Eddy feliciteeren met haar prachtige overwinning.

„Ziezoo," triomfeerde ze en schikte haar bloeze terecht.

„Wacht maar," dreigde Taco en trok zijn jas aan: de goden zullen me wreken en anders doe ik het zelf.

„Kinderen, zien jullie de lucht wel?" vermaande Joh opeens. In 't Westen stapelden zich weinig goeds voorspellende koppen op, verraderlijk effen blauw daaronder. Als een gouden staafje blonk van tijd tot tijd een bliksemstraal aan het somber hemeldoek.... daar rommelde de eerste donderslag, dunnen, glasachtigen weerklank over de waddenzee.

„Daar heb je 't al; Gerritje krijgt gelijk."

„Gauw besluiten, wat we doen zullen! Voor de bui thuis, is geen denken aan," haastte Taco.

En Joh: „Zoo gauw mogelijk Sjoerd en Sietske zien te bereiken."

Joh en Wim namen de karawatsen, Eddy, een beetje schoor-

voetend Taco's arm en de eerste oogenblikken hoorde men slechts het slieren van 't lange dijkgras langs hun haastige voeten.

Na eenige minuten dreunde een nieuwe donderslag tamelijk nadrukkelijk over de zee.

„We halen 't niet, Joh", zei Taco, een beetje onrustig.

„'t Zal tenminste op 't nippertje zijn."

„Is 't erg?" vroeg Eddy een beetje angstig.

„Dat kan er van af hangen".

„Waar gaan we heen?" wou Wim weten.

„Naar dien toren daar ginds".

De bui schoof intusschen hooger op en de slagen volgden op elkaar met kleine tusschenpoozen.

Boven zee hing een oranjekleurige benedenlucht. Scherp daarboven begon een vuil-blauw.

„Zie je die hozen, Taco?"

Twee hingen uit den rand der blauwe wolk. Duidelijk kon men ze zien heen en weer bewegen. Plotseling verrezen twee grijze zuilen achter den zeedijk, water, dat omhoog werd gezogen.

Veelbeteekenend keken Joh en Taco elkaar een oogenblik aan.

„Is 't erg?"...

Een verblindende zee van violet licht deed het geheele gezelschap een stap terugstooten.

Oogenblikkelijk, of duizend vaten boven hun hoofden verpletterd werden, schetterde, brak, donderde de slag neer. Tien meter voor hen tuimelde een schaap, dat aan een spit liep te grazen van den dijk — viel dood neer.

Eddy begon te snikken, beefde aan Taco's arm, die zelf zijn knieën voelde knikken.

„O, 'k ben zoo bang...."

Een schietgebed sneed uit z'n ziel omhoog waar angst en liefde voor haar kruiden als 't zwerk daarboven.

In dikke droppels begon de regen. Toen een nieuwe lichtzee.... een iets minder zware slag — daar stortten ze meer dan loopen — den dijk af: het beschermende dak was bereikt. De deur vloog open. „Gauw, gauw!" riep een vrouwenstem daarachter en plotseling stonden ze in de warme donkerte van een arbeiderswoonvertrek.

Eddy schreide, haar gezicht verborgen tegen Taco's jas.

Wim en Joh veegden zich het blanke zweet van 't gezicht en Sietske stond er middenin te betoogen, hoe gelukkig het was, dat ze behouden waren en dat ze er God wel voor dankte. Wie had ook zoo'n weer verwacht!

„Sietske, heb je ook een glas water voor haar?" vroeg Taco.

Zachtjes streelde hij 't schokkende hoofdje.

„Hier maar kind, foei! foei! wat een schrik, niet?" troostte Sietske familiaarder, dan ze in gewone omstandigheden zou gedaan hebben.

Na een paar teugen begon Eddy door haar tranen te lachen.

„Zijn de karawatsen er nog," vroeg ze omkijkend naar Joh.

Dreigend hield deze er een boven haar hoofd.

Felle slagen deden de ruiten nog telkens rinkelen.

„'t Is noodweer" verzuchtte Sietske. — „Sjoerd, kom je ook eens van je bed af?"

Sjoerd, die net van plan was op te staan, maar door de ongewone gasten een tijd in tweestrijd gehouden was, wat hij doen zou, vatte moed op de uitnoodiging van zijn vrouw. Daar werden in een hoek van 't vertrek, nauw te onderscheiden door de donkerte, twee deuren van een hoog bedstee opengeduwd en met een kleinen bons stond de heer des huizes in onderbroek en borstrok op den houten vloer.

„G'n avond jimme."

Een zacht „o!" ontsnapte Eddy; ze bracht de hand aan den mond, ze kon een glimlach niet onderdrukken. Toen volgde kennismaking met Wim en Eddy. De beide Takema's rezen op, om den nieuw, ietwat zonderling binnengekomene, de bedwarme hand te drukken.

„Dat zijn zeker Walravens" en onder een toepasselijk woordje van Joh en Taco groette Sjoerd: „Dag menheer, dag jiffrouw." — Daar was ze al weer juffrouw.

„Wille jimme ook een kopke thee?" jim binne nou wel wat van de schrik bekomen," — zei Sietske in een gebroken Hollandsch, dat ter eere der Walravens het Friesch verving.

Dankbaar werd het aanbod aangenomen en Sietske haalde wat er aan theegerei sierlijks en wat er aan koek en koekjes lekkers was in haar schrein met hartelijken ijver voor den dag, terwijl Sjoerd zijn broek aantrok en zijn zwarte stropdas omknoopte.

Intusschen was de bui overgedreven en schoven de eerste stralen der namiddagzon weer over het veld, gleden ook door de ramen van het kleine huisje naast den klooster-

toren en wekten een gesprek in 't Friesch over 't weer tusschen Sjoerd en de Takema's. „'k Versta er niks van" fluisterde Eddy Taco in 't oor.
Deze glimlachte, maar had ook onmogelijk den tijd om het gecompliceerde stel van practisch-meteorologische opmerkingen van Sjoerd in 't Hollandsch te vertalen, zoodat Eddy het kleine vertrek maar begon te inspecteeren.
Aan den achterwand wees de Friesche hangklok half vier. Boven de wijzerplaat prijkte een landschap met een energiek-blauwen hemel boven een fel-groene wei met rood-bonte koeien. Achter het vergulde ornamentje in het ovale venstertje der lange staart schoot het gele slingergewicht telkens weer te voorschijn; de sterke tik ging verloren in het praatrumoer. Maar in een zonneplekje schitterden schel de koperen gewichten.
Ter weerszijden van de klok hingen twee allegorische platen: de Christen- Christinnereis van Bunyan. Langs den wand stonden op een mat van biezen vier stoelen en in den hoek een rieten armstoel met groen trijpen kussen.
Recht tegenover zich had ze 't zware eikenhouten cabinet met koperen guirlandetjes als handvatsels aan de laden; op de hoeken twee matglazen vaasjes vol rietpluimen en rijk versierd met goud. Boven de deur hing de koningin in een lijst waarvan het verguldsel veel had geleden.
Nu kwam ze aan de ramen met hun groene overgordijnen, de vensterbanken met een vracht van bloemen, geraniums, fuchsia's, begonia's alle netjes verzorgd, geen stofje op de blaadjes geen geel bladje tusschen de groene, geen grasje in de potten.

Daar viel haar oog op 't familieportret der Takema's, tegen het penant, onder den scheurkalender.

„Gunst, daar hangt jullie portret! Siets, hoe kom jij daaraan?"

„Wel dat hef ik van mevrouw; ik hef tien jaar bij mevrouw diend, wete jou dat niet?" vroeg ze met een zweem van verontwaardiging.

„O, dan ben jij de Sietske, waar Taco me van verteld heeft, — je was altijd zoo goeiig voor ze, toen ze klein waren, is niet?"

Een zachte glimlach kwam op Sietske's gezicht.

„Ja, daar zou ik je veel van vertelle kunne" zei ze met een mengsel van teerheid en trots. En terwijl ze de kopjes rangschikte en de bruine thee inschonk, kwamen de verhalen los. Eddy luisterde aandachtig, onderbrak Sietske's mededeelingen nu en dan, met een: O, Siets, wat goedig van je" of „Hè wa' gemeen van 'em," tegelijk met een blik naar wien dat gold. Maar daar wou Siets niks van hooren.

„Nee, dat moet je nou niet zegge, zoo zijn kinderen allemaal en je moesten es wete, wat ze vóór en bij ons trouwen allemaal voor ons gedaan hebbe; allebeide, hoor!"

Sietske zat een poosje naar haar onverwachte bezoekers te kijken:

„Nou moest jimme vader jim nog es zien kuune; och wat had i met jim op. 'k Zie 'em nog door de tuun draven met jim elk op een schouder; en avons, es 't jim bedtied waar, dan met jim ieder op een arm bij al de schilderijen en portretsies langs en dan wachte in de gang bij de koekuuksklok tot i zeven uur sloeg.

En de kopjes uitzettend vervolgde ze:
„Ja, dat wàs wat, die zeventiende Maart; och, och, als ik dààr nog om denk".... Ze schudde 't hoofd: twee tranen droogde ze met haar zwarte schortje af.
„Kom vrouw, nou geen waterlanders, dat hoort er nou niet bij."
„Nee, dat weet ik wel, maar..." en andermaal werden tranen weggeveegd.
Nu werd de koek rondgedeeld en de heeren door Sjoerd getrakteerd op een donkerbruine, overal even dikke, precies ronde sigaar uit een steenen bekertje.
„Sjoerd," begon Wim, toen allen rookten, „wat staat die toren hier eigenaardig; heeft daar vroeger een kerk naast gestaan?"
Met niets dan juist die vraag had hij Sjoerd een grooter pleizier kunnen doen en Sietske glimlachte eens even tegen Joh, alsof ze zeggen wou: daar komt 't weer.
„Dat sa'k menheer vertelle" zei hij gretig, trok z'n beide in wollen sokken stekende voeten op de voorspaak van zijn stoel en begon in gebroken Hollandsch 't verhaal in den aanvang van dit hoofdstuk, alles tot onverdeelde belangstelling van zijn gehoor.
„En nou bin ik door de gemeente ansteld, om de klok op te wienen en te luden as 't schoftied is, en oek bij begrafenissen en as ik nou met de vrachtwagen naar de stad bin, dan doet Siets 'et," besloot hij.
„Wil menheer mien boeken ook es zien?" vroeg hij, toen Sietske 't tweede kopje thee ging inschenken.
„Graag!"

Een klein kastje in den muur ging open, waarin met perkamenten ruggen prijkten: Tegenwoordige staat van Friesland door Jacobus Martinet 1728. Verhaal van de stad Leeuwarden door Simon Abes Gabbema. Friesche Historiën door Foeke Sjoerds en de dito's van Winsemius, een oude statenbijbel uit 1713 en een boek over sterrenkunde. De glorie echter van het kastje of lieven van hun eigenaar, waren de drie perkamenten cahiers vol wiskunstige figuren en becijferingen.

Eerst kreeg Wim echter nog wat anders te zien.

Met verstandhoudelijken blik naar de Takema's haalde Sjoerd een deel Tegenwoordige staat van Friesland te voorschijn en zocht de teekening van een stins op, de Takema-state, en vertoonde ze Wim.

„O, is dat die hofstee, waar je oom woont?"

„Ja 't ouwe huis tenminste. Je vindt er nou alleen maar meer de poort en de grachten.

„Ja, ja, de Takema's zijn van ouwe familie, dat zeg ik menheer", zei Sietske van achter 't theeblad.

Toen de meetkunde-cahiers.

„Hé, doe je ook aan wiskunde?"

„Jonge ja, daar ben ik as jonge al een liefhebber van weest. Meester Schuul van Firdmarum het me wat op streek holpen en nou bin ik er al arig thuus in en ook in sterrenkunde. En sterrenkunde daar hek nog meer liefhebberij in, maar daar hef ik vanzelf de meetkunde bij noodig...

„Nou en dan moest menheer hier es weze as hij 't mij ook leere wil; van de inkele nasie en de eklipteka, loof ik haast —

is 't zoo niet man? Hij het 't mij al twintig keer uitleid, en ik weet er nog niks van."

„Ik vind het ook van meer belang, Siets, dat de zon schijnt, dan dat je precies weet hoe 't met de inclinatie en ecliptica zit", hielp haar Joh.

„Nou, dat zeg ik ook", lachte Siets.

„Enne nou wou ik laast 't planetarium te Franeker hier namake, maar de eigenaar van 't huus leek dat niet goed toe en Siets wou dat bedstee niet misse, want dat ha 'k er ook bij noodig en dan was ze nog bang da'k te Franeker de pakjes vergete' zu — want ik bin vanzelf vrachtrieder zoo as menheer wel weet; — dat zoodoende is daar niks van kommen."

„Da's jammer," vond Wim.

„Je moet dat er niet bij laten zitten, Sjoerd," moedigde Taco aan.

„Och Takema, hou toch op, want dan begint hij er op een goeie keer nog es met, en dan weet ik gien raad; waar mot 'et heen met al dat getimmer; d'r blieft niks op sien plaats," verzuchtte Sietske.

„Nee," ging Sjoerd voort, alsof hij zijn vrouw niet gehoord had, „as er nog es een nije burgemeester komt, wi'k die es vrage of 't in de toren mag, dan he'k niet zoo'n mooie plaats voor de raderkast, maar die moe'k dan maar op de eerste zolder prakkeseere."

Het voorstel van Sjoerd, om de oudheden onder in den kloostertoren nog te gaan zien, stuitte af op tijdsbezwaren. 't Was al half vijf en nog drie kwartier loopen. Moeder

zou wel niet al te gerust zijn over hun lange uitblijven in verband met het noodweer van zooeven. Een volgende keer dus maar eens.

„Goed, maar dan ook doen?"

„Ja, ik hou veel te veel van zulke ouwigheden om niet binnen 't half jaar weer bij je te zijn," verzekerde Wim.

„Best hoor, goed" lachte Sjoerd. „Dan moet menheer maar es op een avond komme; ik hef er een heeleboel bij te vertellen."

En in de deur nog: „Laast hef ik hier twee Engelschen had. Ik kon ze vanzelf net vestaan, maar Takema, deze, het met 'r praat."

„Je wordt nog beroemd met je toren."

„Jaha! nou, dat zal wel zoo'n vaart niet loope! Plezierige wandeling heeren, en de complement thuus; — dag jiffrouw!" — en Sjoerd en Sietske verdwenen weer onder hun vredig dak, de bezoekers weldra uit hun gezicht.

„Was ist los in dem Thurm?" vroeg Wim toen ze weer op weg waren.

„Dat kan ik je gauw zeggen: een verroest ijzeren crucifix, een heele en een kapotte beschilderde altaarvleugel, een perkamenten handschrift in 't Latijn en de schedel van den abt Bernulphus."

„Hoe weten jullie, dat die man Bernulphus heette?"

„Dat hebben we vernuftig gevonden — vergeef me die eigenlof. Ik heb uit dat manuscript ontcijferd, dat bij een beleg van 't klooster in 1400 en nog wat, abt Bernulphus *glande ferreo* de kaak werd verbrijzeld. Nu vonden we bij

dien schedel een verbrijzelde onderkaak. Dus hebben we hem dadelijk zijn initialen op het voorhoofd geplakt: Bernulphus prior, obiit anno domini millesimo quadringentesimo etc. etc."

Een koude westewind joeg dunne, waterlooze wolken over den zeedijk en brieschte door eikenhakhout en wilgen. Groote meeuwen zwierden onverschillig in wijde bochten door de lucht. Op den rijweg knapte het blootgespoelde kiezel onder 's wandelaars voet.

Een levendig gesprek over al hun wedervaren deed hen ongemerkt op den hoofdweg overgaan. Daar kwamen hun één voor één of bij paren de sjeezen weer tegen, ach! in hoe desolaten toestand. Paard en tuig blinkend nat van den stortregen; de hooge wielen grijs van slijk. En daar boven met doorgeplakte jurk en jas, met smalle gezichtjes van spijt en kou de vroolijke vrijers en vrijsters van vanmiddag.

Mevrouw Takema had uren van levendige onrust doorgebracht had Gerritje op kondschap willen sturen, maar wel begrepen, dat dat een maatregel was, die weinig succes beloofde. Voor het zijraam, dat uitzag op den weg naar Firdmarun had ze nu al een vol uur gezeten. Rijtuigen beletten haar telkens den heelen weg te overzien. Eindelijk, daar zag ze haar viertal aankomen. Waren 't wel heusch vier?... nee drie... ja toch: Goddank!

Bij 't tuinhek kreeg Eddy den blijden kus uit zooveel angst geboren, bestemd voor allen.

„O tantetje, wat hebben we een avonturen gehad."

HOOFDSTUK IV.

Op Taco rustte Dinsdagmorgen de plicht, de logés naar Leeuwarden uitgeleide te doen — hij had toch les — en Joh kon, om de bestellingen, die 's morgens gekomen waren, onmogelijk.

Even twaalf uur wandelde Taco terug van de tram naar het dorp.

Aan de deur der fabriek vroeg hij aan spelende kinderen, of Joh er was. Op hunne inlichtingen ging hij het zwart-bruin geworden gebouw binnen, dat wel iets had van een stadspakhuis. De vloeren kleefden van een vochtig laagje cichorei, dat met de steenen langzamerhand één geworden scheen. In de ruimte waar de verpakking werd gevouwen en geplakt, babbelden de werksters in schelklinkend Friesch boven het klapperen der vouwplankjes, het dichtslaan der zakjes en het afschuiven van de plaktafel in een reusachtige mand uit.

„Goeden morgen!"

„Morgen Takema!"

Verder in de maalkamer. Daar rammelden de drijfriemen en raderen, alleen nog overstemd door het geratel waarmee een bak de stukjes gehakte cichoreiwortel regelmatig in den molen schudde. Daar wolkte het poeder en kleurde alles, alles bruin. Wanden, bakken, werkpak, huid en handen der arbeiders en ook de zonnestralen, die door het open venster vielen, dat ver het veld in zag, — alles was er bruin.

In de machinekamer ook niet. Niemand, dan het veertienjarig stokertje.

„Weet je ook waar m'n broer is?"
„Ja Takema, die is met Piet in de stoomkelder." In 't schemerdonker van dien kelder, stonden Joh en z'n meestersknecht, die gelijk de machine baas kon, gebukt over lange bakken met het voleinde fabrikaat, tastend en knijpend en wrijvend het winstgevende surrogaat, om den graad van vochtigheid te kennen.
„'t Is nog te droog, hè?"
„Ja we moeten nog wat meer stoom doorlaten, maar heel veel meer kan ook al om de machine niet lijen."
Taco, wiens voetstap ze door 't geraas, dat het gebouw vulde, niet gehoord hadden, riep „Goeie' morgen" naar beneden.
. . . „Goeie morgen, Takema", — „Zoo", klonk 't tot hem op.
De observators klommen naar boven.
„Kom, de uutvonhoezers wer fwot?" *) vroeg Piet op den eigenaardig-familiaren toon, die in Friesland heerscht tusschen vertrouwd en degelijk personeel en den bedrijfs-ondernemer.
„Ja, 't speet ze danig, geloof ik, tenminste Eddy." Hij sloeg een toon aan die over, niet uit z'n hart klonk.
„Dat meisje, Takema, da's zeker wel een aardig kind; me dunkt, dat kun je zoo wel zien."
„Ja, Piet, alleraardigst."
„Kon dat niks voor u worden?"
„Drommels," dacht Taco — en dat z'n geweten niet heelemaal vrij was, bewees een licht rood, dat over z'n gezicht waasde. Joh knipoogde tegen hem uit de machinekamer.

---

*) „De logés weer weg?"

„Nee, je moet zulke kinderen niet te vroeg van de schoolbanken halen, daar heb ik nooit veel goeds van gezien," schertste hij.

„Nou ja, ik zeg ook *worde,*" accentueerde Piet. „Zoo iets moet U maar denken, wordt ieder jaar beter. Och heden, ik weet nog best, toen ik mijn Hinke leerde kennen, was ze ook nog maar een kind en nou zijn we toch zoowat tegelijk ouwe lui, hè?"

„Ho ho een beetje, jullie zijn nog niet grijs! Zoolang jullie 't nog zonder stok en bril lapt, reken ik jullie nog niet tot de ouwe lui," zei Taco, blij, dat hij het roer van 't gesprek kon wenden.

Piet lachte — zoo wou hij graag. En Taco had niet te veel gezegd, hij was inderdaad nog heel kras voor een zestiger. Joh kon gerust alles op hem laten aankomen. Z'n trouw en toewijding waren echt.

Piet stapte weer naar de machine.

„Ga je mee een wandeling maken?" vroeg Taco aan Joh.

„Dadelijk."

Beiden gingen naar het kleine kantoortje, waar Joh zijn fabrieksjasje voor een minder kaal verwisselde.

„'t Was of Piet er de lucht van had" lachte Taco met z'n stok in den vloernaad peuterend.

„Dàt geloof ik niet, maar met het oog op de omstandigheden kwam hij typisch uit den hoek."

Toen ze een eind buiten het dorp waren en weer de wandeling van gisteren kozen, greep Taco Joh bij den arm: zeg es, hoe vind je ze?

„Je hebt er niets te veel van gezegd. Ze is alleraardigst. Zie dat je ze krijgt, kerel. Ik geloof, dat je ze al hebt; ze heeft wel negen maal naar jou gekeken tegen eenmaal naar mij."

„Maar da's voorloopig eer gevaarlijk dan gewenscht."

„Hoezoo?"

„Wel, ze slaapt nog den koelen kinderslaap en als ik nou alleen 't ontwaken in m'n hand had, dan zou 't goed gaan, maar ze kan ook door anderen op ruwe manier worden gewekt en dan sta ik voor 't effect niet in."

„Je bent een philosoof."

„Ik ken ze al zoo'n beetje. Ze heeft iets van een jong paard; al het leuke en al het gevaarlijke."

„Daar voel ik wel iets voor — ook iets schichtigs."

„Precies, en dat ze al niet heel diep meer slaapt, merkte ik aan den trein wel, zoo pas. Ze gaf een hand in plaats van een zoen. Ik dee natuurlijk net of ik daar heelemàal niet op lette, maar dat zijn van die kleinigheden, die teekenen. — Luister ik heb een scènetje met ze gehad, Zondagmorgen in den tuin, dat ik voor geen goud uit m'n leven zou willen missen. Heb je wel gemerkt, dat ze een beetje boos werd over dat plagerijtje van de rijerij, Zaterdagavond?"

„Nou je 't zegt, ja. Ze was 's avonds iets teruggehouen tegen je, maar ga voort."

Volgde het proces-verbaal van de „Garten-scène."

Joh lachte van stille schik.

„Taco je bent een dweeper."

„Oude kolos," riep Taco, z'n vuist tegen den toren zwaaiend,

zul je nog zoo zuur kijken, als ik eenmaal met haar als m'n bruid voorbij rol aan jou voet?"

Paaa-m-m-m! klonk het uit de galmgaten: één uur.

„Gisteren was ze al bijna een bruid des doods," vulde Joh aan, nadat ze beide om het dubbelzinnig antwoord van den ouden mystericus hadden geglimlacht.

„Hè, schei uit," schrok Taco in z'n liefhebbende ziel.

„Ja, zie je, als de zon helder op je schijnt, dan moet je telkens omkijken naar je schaduw. Als die er is, is 't goed en anders moet je op je hoede zijn."

„Denk je nou e's even, dat ze gister getroffen was .... 't moet toch ontzettend zijn, God in zulke wegen te volgen. Je zoudt bang worden om in zekeren graad gelukkig te zijn."

„Ja, dat heb ik ook vaak gedacht. Neem nu een leven als van moeder — eerst dat zonnige geluk en dan plotseling een eind daaraan. Dan is 't op aarde voorgoed uit." —

„En toch zal niemand, die moeder kent, haar ongelukkig noemen" — vervolgde hij even later.

„Nee, en daar heb je meteen het recept voor je gemoedsrust. Je moet eenvoudig de mooiste constellatie aandurven, als God je daarin plaatst. 't Is ziekelijk — niet om daarvoor terug te deinsen, want dàt doe je toch niet — maar om er over te tobben, dat er wel eens op een verschrikkelijke manier een eind aan je geluk kan komen. Je moet wat de Schrift noemt bezitten als niet bezittende, je moet het zwaartepunt van je geluk hebben in God-zelf en niet in aardsche toestanden. Dan kun je — tenminste zonder een schok te krijgen, waarbij je zou ondergaan — ieder moment je aardschen

schat loslaten. En als je van je geluk geen afgod maakt, als de gemeenschap met God — ook voor je dagelijksch bewustzijn, — de hoofdzaak is in je leven, dan kun je dat ook. De christelijke levenspraktijk is voor aardsch geluk schijnbaar doodelijk, maar inderdaad toch zoo echt conserveerend."

„Dat is een van Kuyper z'n onsterfelijke verdiensten, dat hij dat gevoeld en beleefd en zoo prachtig de menschen heeft duidelijk gemaakt. En dan zijn er nog, die denken, dat ze heel slim zijn, zoo onnoozel om te meenen dat hij zelf niet gelooft, wat hij zegt — alsof je zoo'n schatrijke geloofspraktijk maar even van een ander kunt naschrijven of uit je duim zuigen!"

„'k Weet niet of ik 't je al gezegd heb, maar ik lees tegenwoordig voortdurend in „In de schaduwe des doods". Dat zei ik nicht Walraven in Den Haag. Ze keek me aan alsof ze zeggen wou: wat ben je dan toch een medelijdenswaardige tobber. „Maar wordt je daar niet melancholiek van?" vroeg ze. Enfin, ik had toen den tijd niet, om haar dat stuk voor stuk uit te leggen, maar ik vind dat leven in de reëele verhouding tot dood en graf juist het voorbehoedmiddel tegen melancholie. 't Geeft ernst, maar da's heel wat anders. En 't is immers een menschonwaardige struisvogelpolitiek om je oogen stelselmatig dicht te knijpen voor een gevaar, waar je ieder oogenblik aan bloot staat!"

„Ja, maar dat krijg je een onwedergeborene nooit aan zijn verstand."

„Zeg dat niet. Niet in dien zin dat hij 't aanneemt voor zijn eigen ziel — dàt is natuurlijk vrucht van 't werk van

den Heiligen Geest, maar toch wel zoo, dat hij er het benijdenswaardige van inziet. En als je de lui daar maar een maal hebt, dan zijn ze ontvankelijk voor ons leven. Er is tegenwoordig een stroom buiten onzen kring — dank zij de sublieme actie van Kuyper, om daar meer van te weten te komen, om omgang met Calvinisten. En dan moet je de menschen niet met dominés en ouwe schrijvers aankomen; — daar hebben ze een instinctmatige vrees voor. Je moet je in hun eigen levensmilieu verplaatsen, van hun standpunt uit de kerk bekijken, dan willen ze wel luisteren. Je komt dan wel in een tropisch woud van misverstanden, maar dan ga je maar aan 't hakken. Ik ondervind dat met m'n leeraar in 't Engelsch; bijna na iedere les praten we nog een half uur over religieuze dingen. Elken keer heeft hij weer wat gevonden, de zotste bezwaren soms, soms ook kwesties, die in onzen eigen kring nog niet zijn opgelost. Dat zeg ik hem dan ronduit — want dat heeft de onze met iedere levensbeschouwing gemeen."

„Daarover kun je met Eddy en haar omgeving ook nog wel eens wat te stellen krijgen."

„Nou of ik!" — en dan hoofdzakelijk met mevrouw. Meneer zit te druk in de practische politiek; is een zeer scherpzinnig man, maar toch iemand, die zich liefst niet met kerkelijke dingen inlaat. Dat laat hij liever aan theologen over. Natuurlijk een oppervlakkige redeneering, — maar zoo is hij nu eenmaal en dan moet je niet vergeten: hij is een positief Christen en daar twijfel ik met mevrouw sterk aan. Met hem krijg ik niet zooveel last, maar mama staat tamelijk

vijandig tegen onze levensopvatting over. Ze is altijd verbazend hoffelijk en beschaafd in haar optreden en 't zeggen van haar opinie, maar over m'n toast aan 't groot diner had ze al enkele dingen, waar ze 't heelemaal niet mee eens was, zei ze.

„En wat je met haar eigen snoezig persoontje nog te stellen zult krijgen op dat terrein....?"

„Iedere gelegenheid, die me geschikt lijkt, grijp ik aan om kiemen van religieus leven te zaaien, liefst onder omstandigheden die ze niet vergeet. —

Je moet van de zomer eens zien of Adelien niet in jou smaak valt. Ze heeft niet zooveel geest als Ed, maar op 't oog is ze „anmüthiger." Allerliefste kuiltjes heeft ze in de wangen als ze lacht en dan is ze voller in 't gezicht dan Ed."

„Wat voor haar en oogen heeft ze?"

„O, typisch! Ed is blond met donkere oogen. Zij donker met blauwe. Bovendien heeft zij de tint van een brunette; — een allermerkwaardigste kruising van rassen. Maar zooals ik je zeg, ze is op 't oog leuker dan Eddy. Ik denk, dat je ze wel dàt zult vinden. Ze kan in een oogenblik boos worden, is dadelijk weer goed en doet bij een en ander alleroorspronkelijkst. — Ik vroeg haar es of ze een brief voor me op de post wou brengen. Ze nam 'em aan, keek op de klok en zei: Hij kan om *alf* uur toch nie meer *wag*."

„Ja Ad, als je hard loopt, nog *nat*" lachte ik — natuurlijk heelemaal niet om ze te plagen.

Klets, daar gooit ze den brief op den vloer en verdwenen was ze. Vijf minuten later komt ze terug. „Neef, waar is de

brief?" — „Hier Ad" — en daar vliegt ze de deur uit en hijgend en bezweet komt ze terug: „'t Was nog net op tijd, de wagen stond al bij de bus!" —
Joh werd van 't verhaal al half verliefd en had nog 't noodige over Ad en de kleinere zusjes te weten, tot de haard van hun praatlust was uitgebrand. De wind was zachter dan gisterenavond, blauwe lucht met wollige, witte wolken, die hunne schaduwen over de velden slierden. 't Hooge gras der oude zeewering golfde met zilver en groen; kleine troepjes spreeuwen vlogen telkens luidsjielpend voor de broeders op, om een eind verder weer neer te strijken; sommige akkers groenden met teere tinten.
Moeder Takema had al een poosje met de koffie zitten wachten. Met haar werden logés en logeerdagen nog eens en nu wat meer objectief besproken. Toen vloeide alles weer voort in de oude bedding.

Mama en Adelien waren aan den trein in Den Haag . . . „Schik gehad?" — „O dolveel" — „Je had wel eens een briefkaart kunnen schrijven." — „O ma, vergeef 't me, daar heb ik heelemaal niet aan gedacht. Wim, jij ook niet. We hebben ook zooveel beleefd ziet u; — o alleraardigste menschen die Takema's, vreeselijk leuk." En plotseling met veel gewicht: „we zijn een keer in levensgevaar geweest — vlak voor ons sloeg de bliksem een schaap dood. Tante Takema werd zoo nààr, toen we 't vertelden." — „Maar kind, hoe kwam dat," vroeg mevrouw Walraven ietwat verschrikt: „onweerde 'et toen jullie aankwamen?" — „Nee,

op een wandeling, Maandag. 't Weer kwam plotseling opzetten, we waren aan 't stoeien en toen zag Joh opeens de lucht. Maar 't was te laat...." — „Foei, wat een rare avonturen." — „En o nee ma, toen hebben we geschuild in een huisje bij een ouwe meid van hun en daar viel een man opeens uit een kast — een soort van bed geloof ik, 'k weet nie' — in z'n onderbroek in de kamer. O 'k dacht da'k stikte van 't lachen; — vindt u 't nie' bespottelijk? En verbee' u, toen ging hij zich doodsbedaard aankleeë .... u had 't moeten zien."

„Och dat zijn de doodgewone manieren van die menschen" verdedigde Wim.

„Ja, maar 't is juist zoo vreeslijk gek in een kamer waar bezoek is."

„Goed, maar die menschen hebben geen slaapkamer. Nee, die man is heel nie' gek, 't was wat een bol; — stel U voor, hij had verstand van meet- en sterrenkunde en „Witz" van heelveel merkwaardigheden uit de Friesche geschiedenis."

Op 't Plein namen ze de tram.

Thuis gekomen moest Adelien dadelijk mee naar haar gemeenschappelijke slaapkamer en toen de deur dicht was:

„Zeg, hij heeft me gezoend!"

„Wie?"

„Taco, — vind je 't nie gek?"

„Welnee, dat deed hij hier immers ook? — mij ook?"

„Ja maar heel anders, moe' je hoore'. 't Was Zondagmorgen, ik had nie' erg best geslapen en was 's morgens voor 't ontbijt den tuin ingegaan. Nou had hij me 's avonds van

te voren gemeen geplaagd — dat za'k je later wel vertellen — en daar was ik een beetje boos om — heel gemeen, zie je. En toen een poosje later kwam hij ook den tuin in en toen dee 'k net of ik nijdig was — ik keek 'em nie' an en toen heeft hij gevraagd, of ik 't em vergeve wou en toen 'k ja zei, heeft hij me een zoen gegeven."

„O wat echt" lispte Adelien.

Eddy glimlachte verlicht; ze was een beetje bang, dat Ad er om zou lachen.

„En toen heeft hij nog een poos met me gepraat en gezegd, dat ik vroom moest zijn en geregeld bidden en nog zoo iets."

„Nou da' vin 'k nou niet zoo noodig — da's goed als je 't goed begrijpt, of als je aangenomen bent, maar nou . . . ."

„Ja Ad, ik geloof toch wel, dat hij gelijk had — 'k moet er nog es over denke."

„Dus je vindt 'em leuk?"

„Ja 'k vin' wel; — 'k geloof, dat hij veel van me houdt."

„Zou je 'em wille hebbe?"

Ze lachte, blij, dat Ad 't vroeg. — „Gek kind, hij is immers veel ouwer!"

„Ja, da's waar."

„O zeg, vreeslijk stom, da'k 't vergeten heb — jij bent in de zomervacantie ook gevraagd."

„Ga jij dan ook weer?"

„Ja zeker."

„O, wat leuk!" — Ze stond even te denken, greep toen Ed om den hals en begon een wilden dans met haar om de tafel. „Zou Joh ook willen zoenen?" „'k Weet niet, probeer maar

'es. Erg aardig is hij wel" — en weer begon een dolle dans, dat de lampetkannen rinkelden in de kommen en na een tel of tien ma binnen kwam.

„Kinderen, wat voeren jullie toch uit?"

„O niks ma, een negerdans van blijdschap, dat we mekaar terugzien."

„Ma," stormde Ad op ze los — „ik ben van de zomer ook bij de Takema's gevraagd. U vindt 't goed, hè?"

„Nou, wees nou maar eerst 'es een beetje kalm."

Toen haar om den hals: „toe vindt U 't goed, zeg nou ja!"

„Als er niks tusschenkomt wel en laat Eddy zich nou gauw kleeë voor de koffietafel."

Ad had nog steeds de grootste moeite om haar dans- en omhelslust te bedwingen, maar na een kwartiertje zaten ze toch rustig aan 't tweede ontbijt.

's Middags gingen ze samen wandelen op Duinendael, particulier terrein, waar de familie vrije toegang had.

Van de twee kleine zusjes, die niet mee mochten vond Jenny de oudste, dat Ed en Ad erg nesterig deeën. Die Ed leek wel een juffrouw, zoo baasspelerig dee ze. Zeker, omdat ze daar in Friesland geweest was, verbee-je. Kom Rie, ga je mee op 't plein spelen, daar is 't veel leuker als op dat saaie Duinendael.

Daar, boven die phantaseerende hoofdjes der twee oudste, boven de groenende kruinen van Duinendaels beuken, bouwde de westenwind luchtkasteelen van lentewolken. Sommige erg beschutte meidoorns bloesemden al. Maar vroege bloesems hebben wel eens veel van lentestormen te lijden . . .

Taco zat 's Woendagsavonds na den eten voor 't raam van zijn kamer, boven. Daar had hij een uitzicht over de velden, zooals een stedeling zich zelden droomt. Rechts aan horizon de torens van Harlingen, altijd grijs van afstand. Franeker zooveel dichterbij — bij stille avonden en zuidenwind z'n klokslag zelfs te hooren. Dichterbij een beetje naar 't oosten het kleine, krijtwitte torentje van Boer, witter om den boschachtigen achtergrond, waartegen 't zich afteekende. En in de richting van Boer, veel dichter bij de popels en iepen, die eens de hofstede van grootvader Takema hadden omstaan. Toen waren het dagen van vol familieleven. Toen hadden ook de Heslinga's een tak, wier leden waren gestorven of naar Holland verhuisd, hun hofsteden wijd rondom Middelgum. Een der energieksten had de cichoreifabriek opgericht. Al bijna honderd jaar was hij „in den Heere gerust" zooals zijn afgetreden zerk in het voorportaal der kerk gaf te lezen. Dat waren dagen geweest, waarvan grootvader Takema tot aan zijn laatste levensjaren toe met geestdrift kon vertellen. 's Vrijdags, in den vroegen morgen reden ze in hun rijtuigen met twee paarden bespannen naar de weekmarkt te Leeuwarden. Dan in 't voorbijgaan of rustig achter elkander aanrijden vonden ze gelegenheid, wat noodig was te bespreken. Lieten weer en wind geen open rijtuigen toe dan vonden ze die gelegenheid wel in de herberg, waar de paarden rusten moesten — halfweg Middelgum en Leeuwarden in een der dorpen. In een kring schaarden ze zich om de kleine tafeltjes en marktzaken, ontmoetingen, nieuws uit den omtrek, familieleven, kerkelijke en politieke toestanden werden

er behandeld, terwijl de waard in z'n boezeroen met een vriendelijk woordje zijn klanten bediende om dan weer in de doorreed de namen af te roepen dergenen, die wilden vertrekken.

Dat waren de dagen geweest, waarin de Hervormde gemeente op het modernisme was heroverd na lange vergaderingen in de oude consistoriekamer bij lange pijp en dampende koffie. Fel en lang had de strijd geduurd, fel hadden partijen elkander aangegrimd. Toen de nieuwe onthodoxe predikant z'n intrede deed, vulden de Takema's en Heslinga's weer de aloude familiebank met haar eenhoorn in top — vlak tegenover den preekstoel. Geen der toonaangevende moderne boerenfamilies was meer aanwezig. — Na de overwinning weer strijd in eigen boezem, die weldra onder de leus „vóór of tegen Kuyper" moest gevoerd worden. Die strijd trok ook door de familie zelve haar scheidslijn door. Meermalen was 't gebeurd, dat Ruurt Heslinga, het hoofd van de tak der Heslinga's, 's Zondag met de Heraut in de hand, zonder hoed, (hun hoeven lagen dicht bij elkaar) bij grootvader Takema, kwam binnenstormen. Kijk nou toch eens neef, hoe raar Kuyper 't weer doet. En dan die er tegen in. Nee, da's volstrekt niet raar; dat kon je voor tweehonderd jaar ook al lezen bij die en die. En grootmoeder Takema, een Heslinga van geboorte, wist dan eerst niet wat ze er van denken moest, maar ging toch ten slotte met haar man mee.

Dat waren dagen geweest, waarin de familie Takema het dorpsleven had geleid. Uit gezamenlijke beurs hadden

ze een Christelijke school gesticht. De kroegen en kermissen kwijnden, en het religieuze leven bloeide sterk. De „liberale" boeren hadden hun invloed op het dorpsleven ingeboet en bromden en mokten machteloos op hun groote hoeven. Thans was van al die oude toestanden alleen nog over: de Takema-State bewoond door oom Abe, een volle neef van Dr. Takema — de liefde van de ouderen voor mevrouw Takema en haar jongens — de iepen en popels daar, waar eens grootvader Takema zijn dagen had gesleten.

Graag mocht Taco zich verdiepen in die oude familieverhoudingen. Met oom Abe, kon hij er lange winteravonden aan wijden. Laat keerden Joh en hij dan vol mystieke bespiegelingen over dat nevelig, maar toch zoo rijke verleden over de bevrozen kleiwegen in den schellen glans der wintermaan huiswaarts. De weg was langs het erf der afgebroken hoeve van hun grootvader een dichte laan van reuzige wilgen, die zware, ontvelde armen ophieven in het maanlicht. Daar was het volgens de veldbewoners o lang niet pluis. Het kwam op een paar niet aan, die daar een ontmoeting met den booze of een zijner spookachtige trawanten hadden beleefd. En dikwijls lachten de broers om hun eigen kinderachtigheid, als ze er schrikten van een in zijn slaap gestoorden vogel. Dan bespraken ze de kracht van het geloofsleven in hun familie en combineerden, wat ze van vorige geslachten hadden gehoord en wat ze van de nog levenden of bij hun eigen leven verstorvenen hadden gezien; over de karakterdeugden en karakterzonden dier ouden en jongeren en over de conclusien, daaruit te trekken voor hun

eigen leven. Gebroken trots, had als een gloeiende storm in sommiger ziel gewoed. Er waren er geweest, die zich vierkant verzet hadden tegen de wegen, die God met hen had gehouden. Er was er een geweest, die zich niet had ontzien, toen hij den strijd tegen z'n lot niet meer vol kon houden, door zelfmoord een einde aan zijn leven te maken. Er was er ook één, een broer van hun grootvader, die 't pistool op eigen borst had gericht uit onverklaard gebleven motief. Waanzin, zwaarmoedigheid, — daar kon zelfs oom Abe geen licht over ontsteken.

Tegenover die bange voorbeelden van zondekracht en satanische invloeden, stonden ook bewijzen van de onverwinnelijkheid van het werk van den Heiligen Geest. Ruurt Heslinga was jubelend de eeuwigheid ingegaan. De moeder van grootvader Takema was een moeder in het Israel van oud-Middelgum geweest. Die ontving in haar groote pronkkamer 's Zondagsmiddags allen, die met de moderne prediking in het oude bedehuis geen vrede hadden. Als de zomerzon dan de vruchtbare velden stoofde en het hooge graan op de vette akkers knapte van de hitte, die 't rijpen moest en de schuur als een klokhen onder afhangende vleugels al haar schatten bewaakte en stil, stil de eindlooze akkers daaromheen, dan kwamen ze tegen een uur of twee in den middag opdagen, oude verschrompelde gezichtjes onder de witte kantmuts, die breed of smal zilveren oorijzer dekte. Dan klaagden ze God en elkander hun geestelijke nooden, psalmzongen, baden en lazen den ouden Statenbijbel en de oude schrijvers om straks weer gesterkt in den geest naar

wijd verspreide dak en stulp terug te keeren. Somtijds — sancta simplicitas — liet de duivel hen maar niet met vrede. Dan werden de blinden van de kleine schuurramen onophoudelijk open en dicht geslagen, of de appels van de boomen geschud — men hoorde ze vallen. Maar dat vuurde slechts den moed dier eenvoudigen aan; dat was de proef op de som dat ze op den goeden weg waren, en ze sterkten elkaar met de verzekering, dat de duivel 't op die manier toch altijd moest afleggen; — en ze dachten er stilletjes bij: dat begrijpt hij nou zelf niet. Ook de stoffelijke behoeften kwam men bij die gelegenheden wel van elkaar te weten — ieder sprak op de beurt een woordje. In de week kwamen dan de meer welgestelden nog eens saam om zoo goed mogelijk de minder bedeelden te helpen; om af te spreken, wie er soep voor de zieken zou koken of aardappelen en brood bij den hongerige zou brengen. Als er een zending van „vrouw Takema" kwam, dan wist men wel, dat 't goed was. Haar laatste ziekbed was een model geweest voor allen. Daar wisten de oudjes in Middelgum nog van te vertellen. Onder langdurige, zware pijnen, had ze allen die kwamen met een geestkracht, die groote bewondering wekte, voorbereid op hun eigen einde. Toen de doodsure eindelijk naderde en ze haar laatsten wil nog met wondere, allen ontroerende kalmte en bewustheid had medegedeeld, sprak ze nog een poosje over haar vaste verzekerdheid van wat ze altijd had geloofd, op 't helder licht in haar ziel, goud in glans gelijk. En eindelijk: „Nu word ik te moe — nu moeten jullie niet meer met me praten." Toen kusten haar

nog de vrouwen en drukten haar de mannen voor 't laatst de hand . . . . „op uw heil wacht ik Heere" . . . . een diepe zucht en ze was weg van haar aardschen kring. Zoo bloeide op de Friesche velden 't geloof.

Er was er ook een geweest, dien had men fluisterend den naam van Henoch gegeven; die wandelde met God. De boerderij had hij, zoodra zijn zoon die voeren kon, verlaten en zich metterwoon in 't dorp gevestigd. 's Avonds bracht hij, weer of geen weer, de krant, die hij met grootvader Takema las. De handen op den rug, daarin de krant, wandelde hij dan peinzend langs den bochtigen weg, naar de nu afgebroken hoeve. Dan gebeurde het vaak, dat hij zonder krant aankwam. De jongens wisten wel, wat ze dan te doen hadden. Ergens in het gras van den berm vonden ze hem, soms, als 't een beetje woei . . . . in de sloot. Dan kwamen de vermaningen van grootmoeder. „Waren de gedachten weer te zoek? Heb je wel eens gelezen in de Schrift van trage handen?" Dan begon hij diep in z'n grooten blonden baard te lachen. „Ik dacht zoopas, nicht" . . . en dan kwam er een Catechismus-vraag of een plaats uit à Brakel of een stuk practisch geloofsleven, dat elk zijn ontstemming over de doorweekte krant vergat. Vaak was zijn huis een kerk. In de voor- en de middelkamer zaten dan de geloovigen en iedere groep zag den anderen niet. Den prediker zagen echter allen. Die stond op een ouderwetsche plaatstoof achter een kastje in de gang. Grootmoeder Takema had den naam dat ze beter vermanen, hij dat hij beter troosten kon.

Die oude verhalen waren wat ze wisten van den bodem, waarop hun eigen leven opgedoken was uit het nooitstilstaand wereldproces. Daar stonden ze nu als consequenties van hun familieleven, dat ze tot het vredejaar van Utrecht konden naspeuren met namen en jaartallen, dat ze alleen kenden voor zoover 't viel in hun eigen eeuw. Van het begin der negentiende vervloeide het in hun dorpsleven, in de historie van hun grietenij (— Pieter Abes Takema was in 1763 assessor van Barradeel —), in de donkere historie van Friesland. En nu hun eigen tijd. Het worstelend geloofsleven dier oude dagen was door Dr. Kuyper met vaste hand aangegrepen en tot een nieuwe periode bekrachtigd. Die viel samen met hun leeftijd en ze hadden er vaak elkander opmerkzaam op gemaakt, hoe Kuyper in en voor de doleantie niets anders had gedaan, dan een kwijnende levensbeschouwing weer opwekken tot een nieuw leven. Bij hen sliep hij niet het diepst; op hun vruchtbare kleivelden was hij te veel één geweest met volksaard, lucht en bodem. Er werd, zij 't ook met halfduistere kennis nog geleefd uit en opgevoed tot den gedachtenkring door den dieppreligieuzen aanleg van Calvijn uit de Schrift gedistilleerd. In 't huis van hun vader was de arbeid van Dr. Kuyper een levende kracht geweest en op zijn levensopvatting sprak hun hart toen ze opgroeiden een steeds inniger amen uit. En daar stond nu voor hen, aan de andere zijde van een kloof, wier bestaan ze hadden toegejuicht, om de wijze waarop Dr. Kuyper het had gerechtvaardigd . . . het beeld der vrouw in al de bekoorlijkheid van ontluikend leven,

cultuur en intelligentie. Taco 't eerst en 't meest, maar Joh, ging 't hem al haast niet evenveel aan? Adelien!?.... en hij droomde al even pijnlijk-zoet als Taco op 't oogenblik voor het donkerend venster van zijn kamer.

Z'n sympathie voor Eddy was in de drie als een trein voorbijgesnelde dagen gestegen tot kookpunt: — hij was verliefd. Hij begon in de schemering onrustig zijn kamer op en neer te loopen. Maatschappelijke bezwaren kon de familie Walraven moeilijk hebben. 't Was wel waar, hij had nog geen positie in 't leven veroverd, maar met zijn fortuin en zijn gaven? 't Moet al gek loopen als dat niet binnen korten tijd zijn oplossing ten goede vond. Bovendien, z'n fortuin was groot genoeg om desnoods op bescheiden voet getrouwd van te kunnen leven. Nee, dat zou wel in orde komen, maar wie zou Eddy worden als ze straks „tot oordeel des onderscheids" zou gekomen zijn? Wat haar keus als ze tusschen God en Wereld, tusschen Christus en zichzelf, tusschen zonde en Heiligen Geest zou moeten kiezen? Haar opvoeding — ja, die was niet wat men noemt ongeloovig geweest, maar zeker evenmin zooals hij ze noodig achtte op grond van de Schrift. En toch, als ze op dat punt niet tot een bewuste keuze kwam?.... Met groote voorzichtigheid doen wat hij kon en de rest overlaten aan God, — dat was in dezen als in velen de aangewezen weg.

Dan moest hij, gesteld Eddy koos zijn zijde, de sympathie of althans carte-blanche van neef en nicht Walraven hebben. Dat zou een kwestie van argumenten worden, te gemakkelijker op te lossen, naarmate Eddy voor hem en z'n overtuiging partij koos.

En allereerst haar sympathie, haar hart, haar liefde moest zijne worden.

Dat waren de bastions, waarop hij zijn zegevanen moest planten eer hij zijn aardsche geluk, zijn Eddy kon verwerven. Daar naast lag het terrein van zijn strijd om een sociale positie. Ieder succes op dit laatste, hoewel niet beslissend voor zijn operatiën op het eerste, moest er toch ten goede op werken, verhoogde den eerbied voor zijne wapenen.

Daar kwam aan den sleependen, doffen stap te oordeelen Gerritje de trap op.... er werd geklopt.

„Asjeblieft menheer." Brief van Eddy. Vlug stak hij licht aan:

Lieve Taco!

Jij vindt 'et misschien al even vervelend als wij — misselijk gewoon, dat we niet meer bij elkaar zijn. Of misschien geeft zoo'n groot (!) mensch daar lang zooveel niet om. We vonden het echt leuke dagen, die we bij jullie waren, avontuurlijk, uniek! Alleen gemeen dat je me zoo geplaagd hebt, echt mispunterig van je hoor! Adelien en ik hebben zoopas op de slaapkamer bokje gesprongen — hoe vindt je dat? Gauw aardiger dan Papa, want die gromde uit z'n kamer, of dat lawaai haast uit was. Arm vadertje, hij heeft telkens hoofdpijn van 't harde werken. O zeg, Pa en Ma waren beide woedend op jou over dat onweer. Jij was de oudste zeiën ze en jij had er voor moeten oppassen, dat we niet gegaan waren. — Nou ga ik naar bed hoor, 't is bij tienen. Nou dàg!! dàg!! dààààg!!!

Schrijf je gauw? Je liefh. Ed.

En onder aan de bladzij met vlekken en krabbels: Wel gegroet van je dienstwillige dienaresse en nicht Adelien. Ik wou je nog iets vertellen, maar Ed zei 't mocht niet.
Dat laatste was met dikke strepen weer doorgehaald. Toen hij 't raam had gesloten nam hij 't mooie roze briefje nog eens op, bracht 't eindelijk aan zijn lippen. „Eddy! verrukkelingetje! — O God, werk dat proces van vernieuwing ook in haar hart. In dien weg begeer ik haar met alle kracht die in mij is. Geef ze me, Almachtige Vader, als uw kind, uw uitverkoorne. . . . ."
Weer kwam iemand de trap op.
't Was Joh met den brief die ook den zijnen had ingesloten.
„Een briefje van Adelien, dat ze komen mag."
Taco las 't vlug door. „Wilt U de hartelijke groete aan Joh doen?" Ik verlang erg met m'n nieuwen neef kennis te maken. Ed heeft zooveel goeds van hem verteld en dat hij magnifiek kan rijen.
Ondertusschen had Joh Eddy's briefje gelezen.
„Da's goed" zei hij toen hij 't neerlegde.
„Ze schrijft hier over rijen; — weet je wat, Joh, we moeten inplaats van roeien gaan rijen," zei Taco. „We kunnen oom Abe z'n rijtuig wel krijgen."
„Of allebei — we hebben den tijd wel."
„Goed, ik ga zoometeen aan Eddy schrijven, beloof jij ze op 't zelfde papier dan even een rijtoer."
Joh verdween naar zijn eigen kamer aan den noordkant om zijn boeken te gaan bijwerken.
Taco stak een sigaar aan en begon aan de zoete bezigheid der beantwoording van Eddy's brief.

Eerst wierp hij zich nog eens achterover in zijn stoel.
„Pas trop fort, laa'k daaraan denken," vermaande hij zich en begon:

Lieve Eddy!

Of wij 't niet vervelend vinden? 't Is hier bijna niet meer uit te houwen zonder jouw gesnap! Jij bent er hier opeens zoo bij gaan hooren, dat we hier bepaald niet meer zonder je kunnen en wat er gebeuren zou, als je in Juli niet terug kwam, waag ik niet te gaan vermoeden. Gemeen, dat ik je zoo geplaagd heb, hé? Maar Ed, sinds wanneer is 't nobel, nog eens standjes uit te gaan deelen over iets, wat je vergeven hebt? Of ben je m'n bede om pardon, mijn blijdschap mèt je pardon, m'n . . . . vergeten? M'n preek gelukkig niet! Eh, ma chère il te faut donner toi même tout à fait à ton-Dieu, Lui qui 't à créée et qui entretient ta vie aimable; chaque haleine de ta poitrine Lui appartient comme toutes les qualitès et „chnousité s" de ton existence bénite. Elles te sont données non seulement pour cette vie-ci, mais plus pour celle la de l'éternité, qui nous attend. C'est un petit sermon avec une intention très sérieuse, bien compris? et pas oublier? et y répondre quelque chose la fois suivante? Papa bromde uit de kamer — ik hiervandaan: fameuze typelingen met jullie bokkesprongen! Dat neef en nicht Walraven slecht over onze wandeling van Maandag te spreken waren, begrijp ik volkomen. Ik neem alle verantwoordelijkheid op me en geloof

maar, dat ik God nog iederen dag dank, dat dat schaap en niet . . . Gelukkig niet ! !
Bedank je Ma maar vast voor Ad d'r consent. Is Wim al weer druk aan 't studeeren of dicht 'i ? Nou, little Angel, zeer dank voor je prettige briefje en vaarwel tot, tot . . . .
„O, de tijd heeft vlerken."

JE

TACO.

Nog veel groeten aan P. en M. en de verdere ravenvlucht!

HOOFDSTUK V.

't Was de avond van den veertienden Juni. Onder een orkest van vlammen, dat met kracht was begonnen en met kracht was geëindigd, hadden de velden heel den langen dag gedaverd. Tusschen de vruchten en halmen spleet de klei. Duizenden kleine zwarte aardscheuren hadden een zwart net gespannen overal. Het vee in de schaduwlooze weiden had met loom geloei om den nacht geroepen: vergeefs! Zon wou 't niet, had maar doorgezet met bolle longen, tot de klank van haar gloeiende koperbazuinen smoorde in de wester golven. Toen was de maan gekomen met een zilveren nocturne van smeltende zuiverheid.
Luisterend naar dat lied, wandelden Taco en Joh den stillen heirweg. De nevels wasemden wit en grijs uit de lauwe slooten top en dreven langzaam uit over de akkers.
De beide broers waren in een bewogen stemming. 't Was de laatste avond, dat ze rustig samen konden zijn, — de laatste van hoeveel lange jàren? Morgen kwamen ze — vier: Wim, Eddy, Ad en Cor van der Kleyvaart. 't Zou geanimeerd worden — zeker, maar in een roes van jeugdpleizier zouen ze omhollen, die veertien dagen en dan? Taco zou gelijk mee vertrekken; — dan bleef Joh alleen achter, ..
Het volksleven, Taco, is als een bosch, had hij gezegd. Als een stam zooveel energieke groeikracht bezit, dat hij door 't lagere dak zich heenboort en zijn kruin er boven uit gaat steken om 't geheel te overzien, dan zijn de mystieke diepten van licht en donker voor hèm verloren; dan staat

hij met z'n gezicht in wind en volle zonneschijn. Bij vader dreigde dat al, — bij jou gaat 't er door. En dan kun je maar op één manier weer naar omlaag komen als de stormen je te sterk worden. Dan kom je geknakt op den grond te liggen of je hangt op de sterken in 't donker, en er te genieten als vroeger, is je onmogelijk geworden.

En nou zal ik je zeggen, wat ik met dat betoog eigenlijk wil. Je bent nu bijna zes en twintig. Over vier jaar moet je lid van de kamer voor ons district zijn. Nee, lach niet! De ouwe Lyclama moet dan om lichaamsgebreken zich zeker terugtrekken en 't is voor jou te wenschen, dat hij 't zoolang uit houdt, wat wel een beetje de vraag is. Enfin, we zullen maar hopen, dat dat zoo gaat en dan moet jij zorgen, onze candidaat te kunnen zijn. En dat kun je wel. Als je van die vier jaar, die je nog voor de borst hebt, de helft aan de studie van staatsrecht besteedt en de andere helft aan practische politiek ben je een prachtexemplaar van een candidaat. Als jij weggaat word ik waarschijnlijk wel secretaris van de kiesvereeniging, Perquyn propageert vast je candidatuur, de volksopinie heb je niet tegen. Als je hier dan een stuk of drie lezingen komt houen, kom je met glans uit de stembus, daar twijfel ik niet aan. „Wil je me maar niet vast feliciteeren ook?" lachte Taco. Je bent nou maar zoo vriendelijk te veronderstellen, dat Lyclama ten mijnen faveure zal blijven voortsukkelen. En als Perquyn weggaat in dien tijd? Vier jaar is waarlijk geen oogenblikje. En nou snap ik wel 't begin van dat boschverhaal maar 't end heb je nog niet uitgewerkt."

„Nee, ik ben ook nog niet uitgepraat. Luister verder. — Ja,

natuurlijk, als we voor Lyclama een tusschentijdsche verkiezing moeten hebben, daar wordt 't voor jou kansen niet gunstiger van. Perquyn z'n eventueel vertrek, zou niet zoo gevaarlijk zijn, enfin dat zijn dingen, daar zal God wel in voorzien, maar ik wilde dit betoogen, dat jij, als 't er toe loopt, klaar moet zijn, althans (en nou komt de tweede helft van de boschvergelijking) althans, als je er lichamelijk en geestelijk de kracht voor hebt, want anders moet je je voorbereiden op 't lot van zoo'n vallenden boom."

„Ja, kijk es, vindt men over vier jaar hier, dat ik de aangewezen persoon ben vóór ons district, dan zal ik me niet licht door lichaamszwakte laten weerhouen en hier onze kansen in de waagschaal stellen. Dat kan ik er in 't algemeen van zeggen. En in 't bijzonder dit negatieve, dat ik er nog niet over oordeelen kan, of op dat tijdstip voor mij persoonlijk een kamerzetel begeerlijk zal zijn. Maar we kunnen de gedachte aanhouden in ieder geval."

Een poosje liepen ze zwijgend naast elkaar voort.

„Als ik het pleit met Eddy win," begon Taco opnieuw, is Ad tamelijk zeker voor jou; — werk daar maar vast een beetje op dezer dagen. 't Is veel voor jou waard als ik weg ben, dat je zelfstandige banden hebt met mijn kringetje in Den Haag. We redden dan van onzen omgang nog zooveel als mogelijk is en voor de rest," ging hij voort met een zucht, „moeten we bedenken dat we niet voor mekaars plezier, maar voor onze roeping van Godswege op de wereld zijn."

„Ja, 't zal een onbeschrijflijk weemoedig gevoel voor me zijn, den eersten tijd dat je weg bent."

„Kijk es even, wat een sprookjestooneel," ging hij even later voort. „'t Is of we in een zee van vloeiend zilver loopen."
De nevel had zich door 't koeler worden der atmospheer nog verdicht, was nu wit als melk. Hij was zoo hoog gestegen, dat daken, schuren en boomen, — alles er onder scheen te staan. De toren alleen stak er nog als de schim van een reus bovenuit. De hemel stond kristalhelder, de volle maan in het zenith. Eindeloos naar alle kanten breidde de nevelzee zich uit en blonk met sterken zilverglans. Uit haar geheime diepten schreide hier een vogel, baste op verre hoeve een hond, loeide in verder verte uit longen van koper een wakend rund.
„De natuur heeft onzen laatsten avond onvergetelijk verheerlijkt," zei Joh, toen ze de stoep der ouderlijke woning optraden. —

Het keukenpersoneel op Nieuw-Hermana, was met een tijdelijke tweede meid versterkt. De leveranciers in het dorp hadden dubbele weekbestellingen ontvangen. Wat Middelgum niet leveren kon, hadden vrachtrijders aangebracht.
Taco's kamer was voor Eddy ingericht, Wim zou de kamer van Joh krijgen, Adelien en Cor de logeerkamer. In een afgeschoten bergplaatst op de zolderverdieping was voor Joh en Taco een slaapplaats geïmproviseerd.
Vandaag glom Gerritjes gezicht van inspanning, waarde mevrouw Takema gewichtig door het huis, draafde de noodhulp in alle richtingen.
En buiten in den tuin ruischte de westewind en stolpte dunne bloezemouwen op of drukte ze neer op blanke armen

of deed losse haarvlokjes fladderen, speelde met helderen roep en schaterlach tot ze vervluchtigden in een lichte ontroering van lust. Het was de dag van den langbeloofden rijtoer. Langs een omweg van anderhalfuur rijen ging het naar de boerderij van oom Abe. Daar zou worden gegeten en thee gedronken; de rijtuigen zouden er worden achtergelaten, — twee hoorden er trouwens thuis — en dan naar Middelgum teruggewandeld.

„Hè nee, doe nou nie' zoo flauw" protesteerde Adelien. Cor en ik kunnen immers allebei niet rijen, wat zullen wij nou op één sjees doen."

„Ik zal zorgen, dat jullie een mak paard hebben; jullie rijtuig komt middenin, dus je kunt vóór noch achteruit;" plaagde Joh.

„Nou dan ga ik doodeenvoudig nie' mee," dreigde ze en ging verstoord met den elleboog op de leuning dwars op de tuinbank zitten.

„Ik weet 't beter" riep Taco:

„Eddy en Cor kunnen wel saam. Ed kan heel goed rije, daar heeft ze hier wel es voldoende proef van gegeven." Een schaterlach klonk op onder 't loover.

Taco kreeg twee vuistslagen op zijn arm; toen verbergde ze haar gezichtje achter beide handen.

„Nee, maar nu in alle ernst, ik zal jullie zeggen, hoe wij 't ons hadden voorgesteld: Joh en Adelien openen den stoet met het jonge paard, met Kol, en de sjees van oom Abe." Lachend keek ze Joh aan: „echt!"

„Wim en Cor gaan dan met ouwe Koos middenin en Eddy en ik met Bruin sluiten den trein. Wim vindt je 't goed?"

Wim keek Cor aan, blij van met hààr te gaan; bang nog een beetje, dat zij niet zou durven, omdat hij geen mennen verstond. Cor keek vragend naar Joh, of 't wel kon.

„O Cor, doe 't maar gerust; dat ouwe beest zit heelemaal geen kwaad in; als ik 't niet meende zou ik 't heusch niet zeggen."

Cor stemde toe. De vergadering in 't priëel was afgeloopen; de besluiten wekten hoopvolle tevredenheid.

Zwervend door den zonnigen tuin, vroeg Wim, die 't minst gerust was, aan Joh: „Zeg me es enkele dingetjes waar ik op letten moet."

„Primo, je houdt de leidsels niet te strak, maar zoo, dat je ze ieder oogenblik kunt aantrekken."

„Secundo, (dit ging fluisterend) als hij z'n ooren plat op den kop legt en hij gaat muziek maken, dan is 't oogenblik gekomen, dat hij aan den haal wil."

Wim lachte. „Wat zegt hij?" vroeg Cor, maar half gerust.

„O niks, een nuttig advies voor jou veiligheid!"

„En in de derde plaats", vervolgde Joh, „kan ik je dit algemeene nog zeggen, dat de rijkunst met oude paarden meer bestaat in de wetenschap van wat je laten, dan van wat je doen moet."

„Ja, maar dat weet ik net zoo min."

„Nou kijk, ik rij vlak voor jullie en zal wel eens omkijken, dan kan ik je gemakkelijk nog enkele kleine dingetjes zeggen. Maak je geen oogenblik ongerust, je lapt het 'em best."

Taco was bezig in Eddy's dubbel opgenomen, blonde vlecht een donker-roode rozeknop te hechten.

„Weet je wel, wat dat beteekent?" vroeg ze durvend.

Hij keek haar even aan: „jawel."

En een oogenblik later: „Zeg laat je mij ook 'es rije?"
Hij begon te glimlachen, een beetje plagerig.
„Nee, nou nie' zoo flauw, — op een eind waar geen bruggen zijn; — doe je 't?" dwong ze, trekkend aan zijn arm, toen hij bleef zwijgen.
„Ja, 'k heb mijn leven over voor jou pleizier."
„Doe nou nie' zoo mispunterig," deed ze spelend boos, keek hem lang aan. En toen hij lachte: „Spooksel!"
Daar kwam Gerritje: „of u komt voor de koffietafel."
Taco en Joh gingen na tafel de rijtuigen halen, lieten de loge's in lichte spanning achter.
Na een half uur draafde een fiere, donkerbruine ruin met oogen vol kastanjeglans in een sierlijk lichtbruin tuig het rijpad van den tuin in. Vroolijk wiegelde de hooggedragen sjees met goud en bloemen versierd en bekleed met rood trijp, achter hem aan.
Die was voor haar, en Adelien d'r hartje begon snel te kloppen.
Daarachter kwam een donkerblauwe tilboury, ook van oom Abe, met het oude huurpaard, gemend door Pieter.
Willem voelde rust in zich dalen, een gevoel van wel te kunnen.
Eindelijk kwam Taco met een donkerbruine, blauw-gebiesde sjees, iets lager dan de voorste. Bruin keek bijzonder goedwillig.
Tegelijk drong de deur vol lichte toiletten en lachende gezichten. Ad sprong vlug naar voren. Met de eene hand hield Jo de teugels, met de andere hielp hij haar instijgen. „Ho!" — hè, bijna was ze weer van de stap teruggevallen, zoo trappelde Kol.. Met een forschen stijg: daar zat ze, hoog boven allen, verrukkelijk! — eenig! — Dadelijk zat Joh naast haar

— vooruit maar! en terwijl Kol den kop schudde ging 't in langzamen draf den weg op.
Taco hielp Cor en Wim instijgen, gaf de eenvoudigste instructies... laat maar los, Piet!... daar gingen ze. De oude besefte wel, dat hij achter de sjees aan moest.
Taco en Eddy 't laatst. — „Voorzichtig hoor en veel genoegen." — Dag tante!"
Adelien wenkte vol verrukking achterom. Ze had er zich wel veel van voorgesteld, maar dat het zóó zou zijn...? Wat een trotsch gevoel gleed er langs haar schouwers af, daar zoo hoog en zoo prachtig te rollen over den witten weg, met iemand naast zich, waar ze lang niet onverschillig voor was. De kiezels knerpten onder de hooge, ranke wielen. Wat kon je verrukkelijk ver zien! Hoe lekker rook de wind, die aan kwam zweven over de bloeiende velden. En wat deed Joh kranig met dat paard, — wat een mooi dier was het; wat schudde hij met den kop, wat een ingehouen kracht had hij in zijn dartele pooten. 't Was of hij niks achter zich had. Joh lei alles uit, wat die bewegingen beteekenden. Ze had nooit beseft, dat er zooveel van een paard te weten viel.
Wim had schik, dat zijn taak hem zoo meeviel; 't was spelen. Dat ouwe beest zat niks meer in en als Joh eens een enkelen keer om keek riep hij: je bent een volleerd piqueur. Cor vond het ook, en hij kon met succes vechten tegen het jongensachtig gevoel, dat hem bij Cor altijd overviel: ze was drie jaar ouwer.
En op de achterste sjees . . . mocht Eddy rijen, de trotsche.

De zweep had ze in de rechter; zoo deed ze de sportlievende vrouwlijke aristocratie van den Haag na. Of 't goed ging? — 't Ging prachtig zei Taco. Hij gaf wenken, hoe dit nog verbeterd moest, tusschen welke vingers de leidsels moesten gehouen worden, waar ze bij een paard altijd op moest letten: nooit de oogen van 't beest af, voortdurend letten op rijtuigen voor of achter . . . En als ze door de veelheid der adviezen er één vergat, dan begon hij weer op nieuw. En als ze 't een poosje heel goed dee, dan keek hij haar bespiedend aan, hoe een blosje van genot haar wangen kleurde, hoe er beurtelings een genietend lachje speelde om haar mond, of een trek van inspanning haar voorhoofd fronsde. Hij kon niet laten, even den arm om haar heen te leggen, even te fluisteren zóó dicht bij haar schouwers, dat hij de geur van haar bloezetje kon ruiken: „Wel bedankt voor je schattige briefjes, ze kònden nie' beter." —

„O 'k vind 't hier nog veel leuker, dan de vorige keer, éénig gewoon!" extatiseerde ze.

„En heb je in al dien tijd gedaan, wat ik je gevraagd heb?"

Ja, knikte ze.

Men naderde Firdmarum.

„Wim," riep Taco, „wil je eens aan Joh zeggen, dat me daar te binnen schiet, dat 't kermis is te Firdmarum?"

Wim bracht de boodschap over.

„Wat zou dat?" vroeg Eddy.

„Dan moe' je wel eens een beetje voorzichtig zijn met orgels en draaimolens, daar schrikken de paarden wel eens voor.

„Is 't eng?"

„Een beetje wel."

„Dan moe' jij maar weer rijen."

Taco nam de teugels over.

Er was niets van kermislawaai te merken, zoo stil lag Firdmarum met zijn slank getopten toren, zijn naburige hoeven en liet zich op zijn hoogen terp zachtjes streelen door den westewind. Maar even voor de dorpsbuurt zwierf al een blootvoetig jongetje met een goor opgedirkt aapje op den schouder. Bij het omslaan van een hoek, jawel, daar lag het intieme, kermiseerende interieur van Firdmarum! Kramen, baklucht van oliebollen, kleurig gekleede kermisgasten en roem, roem, mop, mop: de mallemolen met zijn schallend, schetterend draaiorgel.

Dat was een beproeving voor de zenuwen van Kol.

Hij hief den kop horizontaal in de lucht, sloeg de pooten vol dartelen moedwil zijwaarts, huppelde in het tuig en wist niet of hij steigeren zou of niet. De sjees golfde op en neer; Lien d'r mondje rondde zich tot een o; vol angst klemde ze zich aan het beschot der sjees. De kermisgasten zagen ros en rijtuig niet zonder spanning aan; lachend en gillend weken de vrouwen naar rechts en links. Joh had al zijn rijkunst in volle actie, zat voorover met wijd geopende armen, afwachtend welke wending de emotie van zijn klepper zou nemen . . . . Daar schoot hij heen in vollen ren, de vrijgelaten baan langs, deed nog moeders gillen om de onvoorzichtigheid van kinderen!

Een en ander was voldoende geweest, om nog enkele

kwijnende levensgeesten in de senile ziel van Zwarten Koos wakker te roepen. Wim zag de verschijnselen, maar beroofd van zijn adviseur, die ver vooruit was gestoven, trok hij de leidsels al strakker aan met het akelig gevolg, dat Koos meende achteruit te moeten, zich dwars over den weg werkte en de oliebollenkraam der Firdmarumsche kermis ernstig bedreigde. Dat wekte het angstgeschreeuw van den eigenaar. Om mogelijk nog rampen te kunnen voorkomen, schoot hij zijn tent uit en geholpen door zijn witgejakte weerhelft, begon hij uit alle macht te schreeuwen en tegen den achterkant der tilboury te duwen.

„Laat de teugels los!" riep Taco; maar reeds hadden eenige omstanders, die meer verstand van de rijkunst hadden dan Wim, Koos bij den bek genomen. Deze, geschrokken van zijn eigen joligheid, begon nu gewillig en met stijve pooten moedig het spoor van zijn jongeren rasgenoot na te draven. Hij werd eindelijk met veel genoegen door Joh bespeurd, die niet in staat was geweest, het lot zijner medereizigers verder ga te slaan.

Taco en Eddy, die alles met spanning hadden aangestaard en zoo hun aandeel in de korte paniek hadden gekregen, viel het geluk te beurt, dat Bruin zijn hyppisch phlegma had weten te bewaren. Vol waardige kalmte en den kop schuddend over zooveel onnoodig tumult zette hij zijn weg als Dritter im Bunde in stevigen draf voort.

Toen buiten Firdmarum gelach en heen en weer geroep van opmerkingen, een groote verlichting in het hart van Cor over den gelukkigen afloop van het hachlijk incident.

De wester zeewind deed alleraardigst. Achter den groenen zeedijk, een lijn als met liniaal getrokken en van de hooge rijtuigen voortdurend zichtbaar, kroop hij met druipende gewaden uit het onzichtbare waterwak. Als witte wolken slingerde hij ze langs het zonnige blauw. Fladderende sleepen scheurden af op de torenkruisen; 't kon hem niets schelen. Verder maar! o ruischende, golvende, goudene graanvelden.! Leve oud-Friesland, zijn groene geurende voorportaal, als hij dartelen ging in de hallen der Germaansche vlakte. Toen hij de feestelijke rijtuigen zag op den witten weg, werd hij ondeugend. Joh zag hem aankomen, pakte zijn hoed goed vast. Maar Wim, die, stadskind, zijn streken niet zoo goed kende, dien fopte hij. Flap, daar ging zijn nieuwe stroohoed af, sloeg neer op den weg en .... werd gekraakt onder het rechter wiel van Taco's sjees. O wat lachte de baldadige! Wim hield in, Taco hield in: „blijf maar zitten Wim!" Eddy moest Bruin houe, Taco haalde den hoed, Joh reed door lachte bijna even ondeugend als de dader. Taco stolpte den bol van den hoed weer uit, maar deze bleef hardnekkig volharden bij een tusschenpositie tusschen zichzelf en zijn projectie.

„Als we naar Leeuwarden gaan, koop je een nieuwe, kerel!" troostte Taco. Wim liet zich volstrekt niet ontmoedigen door kleine tegenheden. In vollen galop tot groot genoegen der meisjes werd Joh weer ingehaald.

Langzaam naderde men het midden van den af te leggen weg, de doorreed en stalling van de weduwe Oostrum te Munnikeburen.

't Was nog niet zoo gemakkelijk voor een ongeoefende in de rijkunst, goed den hoek te maken van den rijweg in de doorreed.

„Wim," begon Joh, „zoometeen als je mij recht den hoek om ziet gaan, hou je de linkerteugel een beetje strak, net of je door wilt rijen, dan kom je naar alle waarschijnlijkheid vanzelf, waar je wezen moet."

Cor proestte uit in lachen. „Begrepen," lachte Wim. Ook op de achterste sjees wekte het komisch advies gelach. Nog enkele tellen en de voorste wipte wiegelend over den doorreeddrempel. Kirrend vlogen zwaluwen Cor langs de ooren en vluchtten naar buiten. Met een kloeken zwaai, die allen verbaasde, zwierde Wim den hoek om, haalde de teugels langzaam aan: halt!"— en met grandioze negtie van den lof, dien Taco en Joh hem toezwaaiden, hielp hij Cor uitstijgen. Ze viel in zijn armen; — dat was voor het eerst.

Gekraak van pompen om de paarden te drenken, gestolper van hoogpootige voederbakken over den leemen vloer, toomengeklik van kauwende paarden, — toen ze met beenen, stijf van 't zitten, met gezichten stijf van westewind en met harten vol plezier de gelagkamer binnenstapten. Een ronde, mahoniehouten tafel bood allen plaats. Vroolijk gesnater over de reisavonturen brak los. De handelsreiziger in wollen stoffen, die alleen aan een raamtafeltje aan een oranjebitter zat te nippen, benijdde de elegante vroolijkheden van het gezelschap.

„Wim is antirevolutionnair propagandist van de daad tot afschaffing van de kermis," spotte Adelien.

„Wim, stuur een telegram aan papa: Doordrongen van uwe gedachte, dat het in 't welbegrepen belang des volks is, de kermis af te schaffen, heb ik hedenmiddag op de Firmarumsche bijna de oliebollenkraam omvergereden. Uw voortvarende zoon Wim," tartte hem Eddy.
Wim liet die zusterlijke satire met een goedig lachje langs zich heen glijden en negeerde:
„Ik meende, dat je in critieke gevallen, de leidsels moest intrekken."
„Nee, alleen maar als je vaart wilt minderen," corrigeerde Taco.
„O wat riep die vrouw ook weer: „Drommels, moet de boel hier stikken, *) of zoo iets; o 'k wist geen raad. 'k Dacht, dat het een vechtpartij zou worden," lachte Cor met de hand aan den mond.
Vrouw van Oostrum had met een glimlach op het dikke, roodachtige gezicht, de handen in de zijden, vanonder haar breed gouden oorijzer een poosje naar het ongewone gezelschap staan kijken. Nu trad ze op Taco toe: „Wat zal 't wezen, Takema?"
„Cor, Ed, wat willen jullie gebruiken?"
Drie kwast en drie koffie resumeerde vrouw van Oostrum, en slofte naar de tapkast.
Taco vond uit, er moest biljard gespeeld worden in drie partijen, net zooals ze gereeën hadden. Of de meisjes 't al niet konden, of 't geen damesspel was, dat gaf niks. „O nee, da' geeft niks", vond Ed, die al een queue uit het rek had genomen „als 't maar leuk is." En leuk was het,

*) Stuk.

een beetje moeilijk, maar overigens dol, veel leuker dan ping-pong. Vooral die lange queues en die lange instructies der spelers aan hun medespeelsters, de ketsende en andere effectelooze stooten waren een bron van vroolijk gelach. „Ed had Taco met drie punten geholpen en ze keek op 't laatst o zoo ernstig met wangetjes rood van inspanning. Cor had per ongeluk al één rake stoot gedaan. Ad had 't niet dan tot misstooten kunnen brengen. Dat maakte, dat ze aan 't eind de queue verstoord op 't laken gooide, harder dan vrouw van Oostrum wel lief was. Taco en Eddy hadden 't gewonnen.

„Laat mij nu zoometeen eens mennen, Joh," vleide Adelien, Ed heeft ook een heele poos gemend."

„Lieve Ad" . . . . aarzelde Joh.

„Nee Joh, da' kan onmogelijk," vaderde Taco.

Ad maakte een heupbeweging van misnoegen.

„Nou ik weet raad: laat Ed de rest van de reis bij jou komen zitten, dan kan Adelien bij mij rijen, — vind je 't goed schat?"

Ed kreeg een kleur van die titulatuur.

„O Ed," riep Cor, „'t is maar goed, dat er verandering komt op die achterste sjees, geloof ik."

„Och, gek kind," lachte ze en stond gauw op.

Ad vond 't kostelijk, „meer dan mogelijk leuk."

„Wie er bij Cor en Wim rijdt komt er niets op aan," plaagde Joh.

„Dan had je maar eens moeten zien, hoe wij die doorreed zijn binnengezwierd," hielp Cor.

Men steeg weer in, de voerbakken gingen aan kant de

achterdeuren van de doorreed open en statig rolden de rijtuigen verder. Nog een half uurtje, dan was men op Takema-State.

. . . . .

De eigenaar liep met lange, onrustige stappen langs huis en hof. Bezoek van drie Haagsche jonge dames was de grijze hofstee nog nooit te beurt gevallen. Wel maakten gele familiepapieren melding van een bezoek van den geheimsecretaris van Johan Willem Friso bij welke gelegenheid kalfsschenken, kapoenen en karaffen oude wijn waren genuttigd, alles tot groot genoegen van den heere Von Altestädt-Gratz en Pieter Abes, den gastheer, — maar drie, al waren 't dan geen hofdames, toch dames uit de hofstad: dat was nog weer heel iets anders. Veel had hij in de laatste dagen met zijn huishoudster Boukje overlegd en ze waren het er over eens, dat Takema-State ook nu nog volkomen op de hoogte harer aloude tradities bezoek kon ontvangen. Reeds om twee uur had Boukje oorijzer en muts opgezet, wat in gewone omstandigheden pas om vier uur gebeurde en lang was de boer 't met zichzelf oneens geweest of hij zijn gasten in wit boezeroen en vest of geheel gekleed zou ontvangen. Maar Boukje oordeelde, dat de jas aan moest, dat was ordelijker en in zaken van etiquette ging boer Abe liefst op zijn huishoudster af. En toen een zijner arbeiders kwam met de boodschap „ze komen er aan, geloof ik," stond hij in kalme zelfbewustheid met de handen in de zij op de deel klaar ter ontvangst.

„Wim, pas op, er ligt een dikke steen onder de poort,"

waarschuwde Eddy op verzoek van Joh achterom, toen ze het hoog geboomte van Takema-State nader draafden.
Daar, bij 't inslaan van de oprijlaan, doemde de oude poort op, 't eenige wat er van het middeleeuwsch gebouw over was. Het ranke trapgeveltje had drie kijkgaten, een verweerend wapen en een deurlooze poortboog. Onder 't welkom ruischen der oude wilgen door, ratelden de wielen, kletterden de hoeven, schoven de blije toiletjes.
Driemaal daverde het onder de poort: daar stonden de rijtuigen naast elkaar op het ruime erf.
Er was afgesproken, dat oom Abe door allen met dien titel zou worden aangesproken, Boukje met haar doopnaam; ze zouen dan worden uitgenoodigd hen ook met den naam te noemen. Dat gaf dadelijk losheid; dat stond oom ook best aan.
De deur van het hooge huis, dat op de oude kelders en fundeeringen der verdwenen stins was gebouwd en nooit dan bij feestelijke gelegenheden openkwam, ontving de gasten. Door den bruingevloerden gang met zijn witte morslooper op den rood en groengestreepten voerde Boukje hen naar de pronkkamer. De breede haardvormige schoorsteen met marmeren omlijsting, prijkte met het wapenbord in donkere geverniste kleuren. Ter weerszijden hingen twee olieverf-portretten, waarvan men niet wist of ze leden der hoofdtak of van een zijtak der Takema-familie voorstelden. Overigens was het ameublement boersch-modern op enkele eikenhouten stoelen, die niet gebruikt werden, en een schrein met antiek koperwerk na.

Boukje haalde uit een kast in den wand, glanzend rood geschilderd, de randen der planken met verguld omboord, een blad met glaasjes waarin een extract van brandewijn en frambozen werd gepresenteerd.

„Heel lakker," vond Adelien.

Toen werd oom Abe deelgenoot van het gebeurde op de Firdmarumer kermis. Zijn Friesche opmerkingen deden de Takema's schateren, werden dan voor de logés in 't Hollandsch vertaald, maar konden bij dezen slechts matigen bijval vinden, omdat ze door 't vertalen noodzakelijker wijs heel wat van hun kracht inboetten.

Daarop een gesprek in 't Hollandsch vol inlichtingen aan oom Abe, waar middenin Boukje verscheen, om te vragen of 't gezelschap kwam eten: alles was klaar.

Voorafgegaan door den gastheer, begaf men zich naar de woonkamer. Daar stond een groote ronde tafel, blinkend onder hagelwit damast. Reusachtige wijnglazen, met ingesneden wapen, prijkten bij ieders couvert.

Eddy had vreeslijk trek van 't rijen.

Adelien vond de gehaktballetjes in een groote ijzeren kom opgediend en zacht gezoden, veel lekkerder dan 't gehakt thuis.

Cor had veel lof voor de toebereiding van de sla en de ham was prachtig. Dat maakte Boukje zeer spraakzaam. Nu en dan moesten de Takema's komen om misverstanden bij de Hollandsche gasten weg te nemen.

Wim knoopte met oom een gesprek aan over de inscriptie op zijn zilveren lepel en vertelde hem van zijn bezoek bij

Sjoerd en Sietske en wat hij daar van de Takema's en Takema-State had opgedaan.
Eddy zat telkens oom Abe te bespieden. Hij was erg boersch gekleed droeg geen boord, zelfs geen liggende, had een soort vlechtwerk van fluweel en zij om zijn hals; de lange magere armen staken manchetloos uit zijn mouwen. En toch . . . . een boersch gezicht had hij niet. Die zachte trekken, die blauwe oogen, die golf van het haar over zijn voorhoofd: hij leek wel iets op Taco, wel véél.
„Tac, je lijkt sprekend op je oom."
„Vind je?"
„Of lijke' niet, maar je kunt goed zien, dat jullie familie bent."
„Ja wij hebben sterk het Takema-type, net als jij, je pa en je oom Six het Walraven-type."
„Wat zijn we toch typen, hè?" lachte ze en keek hem guitig aan.
Na den maaltijd zou de boerderij worden bezichtigd.
Eerst de schuur met zijn effen leemvloer, zijn blinkende werktuigen, zijn wan en wagens, zijn zware binten en stijlen, wegnevelend in den wijden nacht van de reuzige rieten bedekking. Van den dorschvloer, door een gangetje naar de onafzienbare gallerij van hooggemetselde koestallen, met hun watervervoer, mestafvoer, en hagelwitte gordijntjes voor elk raampje. De vruchtenhof met zijn knoestige oude boomen bood nog niet veel versnapering. Alleen de aalbessen gloeiden als zware koralen tusschen het beschuttende loof. Dat was een geliefkoosde buit voor Adelien en Cor. Ed

hield niet van aalbessen. Uit den vruchthof voerde een rank bruggetje naar den ringdam die de beide grachten scheidde. Takema-State was trotsch op zijn dubbele gracht. Een smal schelpenpaadje tusschen bermen van smeltend groen, maakte den dam tot een heerlijke wandeling van den eenen kant der poort tot den anderen. Er boven, tusschen de loovergordels der boomekruinen door, die de oude stammen rechts en links aan den buitensten en binnensten waterkant omhoog hieven, blonk een lichtende baan van hemelsblauw. Daar liep boer Abe des Zondagsmiddags gaarne van eind tot eind. Daar was het looversuizen en het loeien van zijn vee uit de weiden rondom en het zingen der verre kerkklokken als muziek in zijn ooren. Daar staarde hij tusschen de stammen door naar het broedende blauw in 't diepe Zuiden, daar bad hij om de veiligende kracht der bliksemstangen op de statige daken zijner geliefde hoeve.

Gouden plekjes zonlicht schoven nu heen en weer over de effen vlakten der grachtespiegels, waar grijze kiekentjes de moedereenden volgden.

Bij een onregelmatig stuk zerk bleef oom Abe staan.

„Ongeveer honderd jaar geleden," begon hij, „in den tijd van Napoleon, woonden hier twee ongetrouwde broers, Abe en Pieter, onverschrokken kerels. Abe bijvoorbeeld liep zonder zich vast te houen over de koppen der paaltjes van den torentrans te Middelgum en Pieter sprong over drie naast elkaar staande paarden heen.

Eens op een Vrijdag waren ze naar de stad geweest, en

hadden twee zichten gekocht. Toen ze thuis kwamen, had Abe nog een boodschap in de dorpsbuurt te doen en Pieter reed alleen naar huis. 't Was een stormachtige avond in 't laatst van October. Toen hij bij de poort kwam, stapte er op eens een kerel uit den berm, een reizend koopman, een forsche vent. Hij pakte het paard bij den teugel en toen: bij dit en dat als hij hem geen geld gaf zou hij hem met paard en al verzuipen in de gracht. Maar Pieter was er de man niet naar, om zich dat te laten zeggen. Hij sprong de tilboury uit en 't ging op een vechten. Maar 't waren beide stevige kerels, geen van beiden kon 't winnen. Ondertusschen was paard en tilboury er vandoor gegaan de oprijlaan af. Daar kwam Abe het spul tegen en begreep, dat er iets aan de hand moest zijn. Hij wist het rijtuig tot staan te krijgen, reed dadelijk terug en ontdekte de twee vechtende mannen.

„Sla hem dood" schreeuwde Pieter, uitgeput. Abe neemt één van de zichten en voor de koopman los kon komen, slaat hij hem de punt door de hersenpan. Toen zijn ze een lantaarn en een spa gaan halen en hebben hem hier begraven."

O wat griezelig," klaagde Eddy, en drong zich tegen Taco's arm.

„Kwam daar niks van?" vroeg Wim.

„Er heeft nooit een haan naar gekraaid. Politie en justitie waren in dien tijd niet al te best in deze streken."

„O, 'k zou hier bij avond nooit langs durven," rilde Cor. In de verte zag men Boukje, geholpen door haar meid het

theegerei naar het prieel in den bloemhof dragen. De zon schitterde schel op haar gouden kap en den grooten nikkelen theepot.

„Ik geloof, dat de thee haast bruin is," zei oom en nam zijn gasten mee naar het tuinhuis.

Daar lagen op een tafeltje, waarbij men plaats nam, vier lange pijpen. Eén heelemaal bruin en zwart; die was van den gastheer; twee, een beetje minder berookt waren T. T. en J. T. gemerkt, gereserveerd voor Taco en Joh, als ze op bezoek kwamen; één was nog maagdelijk, was voor Wim als hij lust had. Wim had lust en spoedig dwarrelden zware rookwolken uit het prieel het heldere luchtruim in. De meisjes „konden nie meer van 't lachen." Dat zoele lachen bracht oom's vrijgezellenhart in een wondere ontroering.

„Is dit nou vrijerijspul, neef?" vroeg hij Taco, toen hij de vroolijke rij nog eens had rondgekeken. „Me dunkt er zijn net zooveel pijpen als doppen en ze passen ook zoo wat net."

„Ja oom, dat mag u nou es niet weten, da's ons geheim."

„Dan vertrouw ik 't niet," lachte oom.

„Wat vraagt oom?" vroeg Cor.

„Of wij zoo stiekempjes aan 't vrijen zijn met z'n zessen."

„O gunst," schrok Cor en trok zich schuw saam en fluisterde tegen Joh: „Wat heeft Taco gezegd?"

„Dat oom 't niet weten mag," zei Joh hardop.

„Nee, dat zeg ik ook," zei Boukje en schonk haar thee, „daar mag men ook niet naar vragen."

„O zoo, dat wist ik niet," verontschuldigde oom zich.

't Was acht uur voor iemand er erg in had; van Takema-State naar Middelgum was een uur loopen, dus . . . .
„Nou, maar 't was lichte maan," merkte oom op.
Jawel, maar ze hadden tante beloofd, voor tien uur thuis te zijn, „ziet u."
Oom, zag het, zag ook zichzelf heel dien mooien achtermiddag voor 't eerst als een ouden vrijer.
Dat was een wonderlijke gewaarwording.
Nog wonderlijker was het hem, toen Joh vond, dat de nieuwe nichtjes oom wel eens een zoen konden geven voor zijn allerhartelijkste ontvangst.
„Ja, da's hee'. goed," vrijmoedigde Ed, gaf hem een hand, bood hem een kus . . . . Toen Cor, toen Adelien. Oom lachte maar en kreeg nog een kleur voor zoover zijn zonnebruin gezicht het toeliet. „Dag-nicht, dag nicht" mompelde hij.

Al gauw lag Takema-State ver achter haar en zonk weg in den prachtigen avond. De westewind was tot een suizig koeltje verzwijmeld, de dampkring stil en helder. Door fulpen avondwolkjes baande de maan zich een lichtenden weg, ledigend haar kruikje vol goud over de wollige wolkenranden. Wonderlijk wijd deed de schepping zich voor naar alle kanten; 't was koel, stil, verrukkelijk in de natuur. Niemand had haast. Nu en dan werd er stilgehouden om de ondergaande zon nog eens te genieten, dan ging 't weer vooruit naar het panorama der rijzende maan.
Ginds doemde op als een dicht boschje de plek, waar grootvader Takema's oude hoeve gestaan had.

„O, wat is 't hier donker," huiverde Eddy, toen ze de eerste stammen voorbij waren.

In de oude oprijlaan drukten de witte wilgenarmen, gedoopt in den glans der rijzende maan, elkaar de gestrekte, dorre vingers. In 't hooge gras der ongemaaide bermen lagen, als beenderen bleek, de verstrooide stukken, die de storm er met steigerende rukken afbrak, erbarmingloos voor het stumperig kreunen van een machteloos verleden. De schelpen, waar het gras welig tusschen opschoot, kraakten nog onder den voet der wandelaars. Ze hadden afgesproken hier een poos te rusten. De vogels ruizelden op uit het struikgewas toen ze kwamen; hun avondslaap werd er in den laatsten tijd niet meer door menschengerucht gestoord.

Ed, die moe was, of moe deed, wou gaan zitten op een laag stukje muur. Taco spreidde er zijn jas over, ging naast ze zitten; de anderen liepen verder, den woest geworden hof in.

„Vond je de dag prettig?" vroeg Taco.

„O ja, eenig hoor!"

„De rijtoer was leuk hè?"

„Ja, maar..."

„Nou, wat maar?"

„'t Was flauw van je, daar in die herherg *schat* tegen me te zeggen."

„Mag ik je dan geen schat vinden?"

„Ja, maar dat had je dààr niet hoeven te zeggen, dat heeft niemand te weten."

„Mag ik 't dan hier wèl zeggen?"
Ze glimlachte voor zich neer, gaf geen antwoord.
Taco z'n bloed begon met krachtige slagen een versnelden loop door hart en hoofd. Hij voelde, dat 't beslissend oogenblik genaderd was....
„Eddy, ik heb je iets te vragen, ik heb je een heel gewichtige vraag te doen, — mag ik?"
Ze knikte.
„Ik heb je lief, wil je mijn schat zijn voor altijd?...."
O, zoo had ze juist gedacht, dat 't gesprek gaan zou, zoo mòest 't gaan, als hij over dat *schat* begon. Maar de roes van den vollen zuurstofbeker, dien de zeewind haar had gereikt, de verdooving van dat rollende rijen, van al die nieuwe, wonderlijke prikkels, maakte haar driest in 't zoeken van nog hooger emoties. Nu wàs 't zoo. Nu was ze er, de stil gevreesde, toch zoo innig verlangde vraag....
„Zijn schat voor altijd! — Ja! — maar nou al? Was 't niet gek? Wat begon ze?" — 't Was of ze van een ontzettende hoogte moest springen. „Zou ze het wagen?"....
„Eddy, zeg je niks! — ik heb je zoo lief! hou je ook van mij?"...
„Ja" — fluisterde ze heel zacht. Ze liet zich troonen aan zijn hart. Toen ontving ze den heerlijksten kus van een meisjesleven: het zegel op lippen, die nog beven van dat heilige: ja.
De bladeren van den ouden reuzenwilg vlak bij hen, begonnen te ritselen; tusschen hun knoestige armen door, die zilverig blonken van maanlicht, liet een avondzucht den zegenwensch van den ouden toren dalen over die twee verbondenen: „Paammm": half tien.

„Hoor je wel, we worden gefeliciteerd.'
Ze glimlachte.
„De ouwe is bijna alziend en alwetend. Zullen we hem morgen een bezoek brengen, om ons aan hem voor te stellen? Hij weet het nou toch."
„Ja, goed; maar niemand anders mag 't nog weten hoor."
„Of zullen we 't Lien en Joh ook zeggen?"
„Goed maar dan aan niemand meer; ook niet aan je moeder!"
„Niemand zal 't weten dan wij met z'n vieren en de ouwe reus, hoor!"
Daar naderde uit het mysterie van puin en groen achter hen het gelach en gepraat, dat ze zoo pas amper merkten.
Nog gauw een kus! „M'n schat!" — „lieveling."
„Tac, jullie lijken wel van die menschen uit Rheinvisch Feith z'n romans; die zaten ook altijd te vrijen op grafzerken en bouwvallen in den maneschijn," spotte Joh.
„Engerd, houw je mond" weerde Eddy af en gaf hem een duw.
„Kinderen, wat komen jullie laat," bestrafte moeder Takema toen ze om tien uur thuis kwamen.
„O Mevrouw we hebben zoo genoten! eenig gewoon!"

Den volgenden morgen na het ontbijt, had Taco in de gang tegen Eddy gezegd: „Ik ga naar de fabriek; schrijf jij een brief voor thuis en ga dien naar de post brengen; als je dan aan de fabriek komt, zal ik zorgen, dat er twee vouwstoeltjes op den torentrans staan: dàg!"
Om elf uur: daar was ze. Joh stapte op haar toe. „Lieve

zus, wel gefeliciteerd ; da's jullie tweede gelukwensch, hè ?"— „Dank je wel, maar je zegt het aan niemand hoor, want dan zou ik geen raad weten," haastigde ze met een hooge kleur; „heusch niet?"
„Zoo vast, als die ouwe kolos daar staat" verzekerde Joh en wees naar den toren. „Weet Ad het?"
„Ja — nee — ze weet het nog niet, maar jij mag het 'r vertellen. Ze houdt heel veel van je hoor!" lachte ze achterom, verlangend naar medeplichtigen. Haastig ging ze met Taco het kantoor uit. — Toen nog eventjes terug: „Zeg vooral, dat ze er met niemand over spreekt, goed zeggen hoor! — Dàg!"

Taco had de twee decimeter lange sleutel in zijn hand. De kleine kerkdeur opende in een wijde, donkere ruimte met lage zoldering. Rechts schemerde licht, door hooge ijzeren traliedeuren: daarheen moesten ze. Taco nam Eddy bij de hand: er stonden pilaren, onzichtbaar in de diepe schemering. De ijzeren deuren, die toegang gaven tot den toren, zwichtten voor denzelfden sleutel, knarsten open. Het metselwerk had hier nog zijn oorspronkelijke gaafheid, was niet uitgebrokkeld en verweerd als buiten. In de ruimte boven hun hoofd verdwenen de dikke klokketouwen door vierkante openingen in het kruisgewelf.
„Wat is 't hier kil en duf" fluisterde Eddy.
Rink, rink ging boven de slinger. In den noordhoek was een kleine poort, de toegang tot de baksteenen wenteltrap. Ze begonnen den klim. „Pas op, dat je niet tegen de muren

stoot, dan maak je je erg vuil, waarschuwde Taco. De steenen, waaraan ze tastend leunden, kleefden van eeuwenoud stof.

Als een tralievenstertje een smal vergezicht naar buiten bood, hielden ze even halt om te kijken en te rusten. Dan ging het weer twee donkere bochten om. Gelukkig was het vlak bij een venstertje, anders had men er de beenen kunnen breken: daar lagen een paar uitgehaalde kraaiennesten op de trap: een heele vracht dunne takken.

Halt! — Door een steenen opening, waaronder een houten trapje van drie treden naar een diep liggende zoldering voerde, zagen ze het uurwerk, ingesloten tusschen vier zware ijzeren stijlen, onder een dikke laag menie veilig voor roest. Daartusschen blonken assen en spillen en tandige raderen. Lange lijnen van ijzerdraad verdwenen door een vreeselijk hoogen zolder, de lijnen, die de klokkehamers in beweging moesten brengen. Taco en Eddy klommen door de opening. Hier bij zijn ijzeren hart ontving de oude bezoek.

„Ouwe reus, wel bedankt voor je felicitatie van gisteravond," riep Taco, „hier heb je mijn schat." Hij legde den arm om haar schouders: „Kijk ze is heelemaal van mij"; hij gaf haar een kus.

„Herder van Middelgum,' ik dank je wel voor dit prachtig schaap van je kudde; als je 't goed vindt neem ik het mee naar Holland, en ook nog wel bedankt, voor je felicitatie," zei ze, verborg toen haar gezichtje tegen Taco z'n jas.

„Nou moeten we naar boven om zijn zegenwensch in ontvangst te nemen."

Toen ze weer eenige malen om de spil geklommen waren, stonden ze aan het einde van de wenteltrap, tamelijk dicht aan een nieuwe zoldering. Reusachtige balken, boogsgewijs uitgehakt, spanden van muur tot muur en verdwenen naar boven door den zolder heen: dat was de klokkenstoel. Kil, stil en donker was het er. Een dikke houten stellage van twintig treden voerde naar de luikopening.

„De klokken" riep Taco, toen hij met zijn hoofd door de opening was gestegen.

Daar hingen ze, dicht met hun wijde monden bij de zoldering. De reuzenbogen der zware balken spitsten zich hier toe tot vier hechte stellingen, wier afstanden in de dwarste twee aan twee werden overspannen door korte balken, die met dikke ijzeren banden de klokken droegen. Door de galmgaten ruischte de zomer heen; gereflecteerd licht van de klankborden speelde goudig binnen in deze mystieke ruimte van ontzaglijke stemmen.

Taco keek op zijn horloge: nog drie minuten voor twaalf. Zwijgend staarden ze naar den zwaren roestigen hamer.

„Hij gaat" ....

Bròmm .... „Welkom! gij zijt mijn geliefde kinderen." —

Bròmm .... „Uwe verbintenis zij vast als de stoelen van mijn stem." —

Bròmm .... „Zoon mijner altijd trouwe geslachten, leer haar de stem onzer zielen verstaan." —

Bròmm. .. „Dochterke van verre, hoor naar ons." —

Bròmm .... „Torens wijzen de menschen naar boven." —

Bròmm .... „Sursum corda, sursum corda." —

Brômm .... „Zeven eeuwen trots ik de stormen, lichten de bliksemen om mijn hoofd." —
Brômm .... „Uw dagen omsluit één eeuwencirkel; memento mori!" —
Brômm .... „De tijd is vluchtig: zóó is uw leven." —
Brômm .... „God voert u tot zich op de stroomen des tijds." —
Brômm .... „Leg eenmaal uw stof aan mijn voet ter ruste." —
Brômm .... „Daar zal ik het bewaren tot Christus komt .... Maranatha! .... Amen!"
De laatste trillingen zochten een uitweg door de klankpoorten. Zwijgend stonden de minnenden elkaar aan te kijken. In Eddy's donkere oogen drongen tranen. „Zullen we dan dien God en dien Heiland liefhebben?" fluisterde Taco. Ze knikte. — Hart aan hart, en armomstrengeld, wang aan wang, nog nat van tranen, stonden ze den storm van emoties in hun jonge harten met ontroerende genieting te doorstaan.
„Nou naar den trans," zei Taco eindelijk, haar losmakend uit zijn lange omarming.
„Wacht nog even". — Ze trad op de klok toe, legde haar hand op den groenen koperwand en kuste ze. Een schok ruizelde neer door den hamer langs de metalen lijn naar het uurwerk .... Brômm ...
„Wa's dat?" schrok Taco.
„Da's: dank je wel," lachte ze.
Taco begon den laatsten, gevaarlijksten klim: de lange ladder van tachtig treden, die voerde naar den zolder, vanwaar men toegang had tot den trans, — nagestaard

door Eddy... Eindelijk verdween hij in het zwarte donker van het nauwe luik. Toen zij; — o 't ging best, ze was heelemaal niet duizelig. Eindelijk, toen ze bijna boven was, greep Taco haar hand, die hij niet weer los liet eer het transdeurtje knarsend was opengegaan en de frissche zomerwind kalmeerend om hun slapen woei.

Daar lag het land, groen en geel. Dichtbij leek 't wel een groote wafel: verderop werden het repen en strepen tot aan de groene koorde van den zeedijk. Daarachter lag het breede grijs der kalme Waddensee, verlevendigd door kleine zeilscheepjes en aan den uitersten horizon als een lange rij molshoopen de duinen van Ameland, waar de toren van Nes middenin scheen te staan. Aan den oostkant, als ze naar omlaag keken, leek het groote dak der kerk wel een reuzensarg, waar heel de doode historie van Friesland in besloten lag; als dominosteenen op een groen tafelkleed lagen de zerken op het gras. Het zuiden met blinkende akkers en hoeven en dorpen strekte, tot waar de boomenlinie van den straatweg Leeuwarden-Harlingen den horizon verborg. In 't zuid-oosten werd Leeuwarden verraden door den korten stomp der Oldehove en den langen vingerspits van den toren der Roomsche kerk. In 't westen blonk de witte rijweg die de onregelmatige dakengroepen van Middelgum als een dikke, kromme stang aan het groene geheim van Firdmarum verbond. Uit de school rees een wolk van kinderstemmen: Er ruischt langs de wolken.

„Kijk, daar ligt jullie huis" riep Eddy. — „En, kijk, wie loopen daar in den moestuin?"

„Joh en Ad, geloof ik."

„Ze wuiven, zie je wel?"

Men wuifde terug van den toren met wapperende zakdoeken. Eindelijk waren Joh en Ad uitgewuifd, gingen aalbessen eten. Taco en Eddy zetten zich op de vouwstoeltjes. Daar werden de overkropte harten met verhalen van 't verleden, met plannen voor de toekomst, met jonge teederheden ontladen.

Een nieuwsgierige kraai boog even zijn zwarten kop om den hoek van den westermuur, maar vertrouwde het ongewone gezelschap heelemaal niet. Met een luid kà vloog hij naar de erwtenvelden.

En de steenen wenkbrauwen van den toren hebben in die ure vriendelijk gestaan tot zachtheid toe.

HOOFDSTUK VI.

Uit de bedwelming van het rijke stukje leven, in Middelgum genoten, dat, als een goudblonde voorjaarsdag over bloemeknoppen, heengevaren was over haar jonge hoofd, — uit die ras doorreisde droomwereld terug in haar eigen milieu, waarin ze weer al haar nuchtere kinderverhoudingen terugvond, was Eddy een stille bedruktheid gaan gevoelen: hoe moet het nu verder? 't Was toch eigenlijk wel een beetje gek geweest: zij nu al haar trouwbelofte gegeven aan iemand.... tien jaar ouwer dan zij. O, was ze maar niet over dat „schat" begonnen! — Dan had hij nog niks gevraagd. Maar de avond was zoo prachtig en het spel met hem zoo leuk..... Enfin, als hij nu maar niks liet merken.... Maar 't was zoo vervelend, Rietje en Jenny schenen er al iets van geraden te hebben. Ze kreeg ook telkens een kleur. Vervelend toch! — Gelukkig maakte papa haast met zijn plan, haar op kostschool te doen. — Dan konden ze mekaar nu en dan eens schrijven en als de kostschooltijd dan voorbij was, dan kon 't wel een engagement worden. Ze hoopte maar, dat de beslissing gauw zou komen.

Op een middag was ze naar de Piet Heinstraat geweest, om kleine inkoopen voor een borduurwerkje te doen. Toen ze thuis kwam zat tante Verijn van Moolenbeeke met ma in de salon te praten. Ze ging de huiskamer binnen; de salon-deuren stonden open: tante zag haar, ze moest gaan groeten.

„Dag tante" — „Dag lieve Ed; — en heb je je geamuseerd in Friesland?"
„Ja tante, dol; we hebben geroeid en gereëen, echt prettig. 'k Heb mennen geleerd ook."
„O kind! en is neef Takema nu mee naar hier gekomen?"
Ze kreeg een kleur: „Ja, die heeft kamers gehuurd in de Hugo de Grootstraat."
„O, dan zal ik hem nu toch ook wel eens te zien krijgen."
Gelukkig nam ma het gesprek weer over, kon ze vluchten naar de huiskamer. De zon scheen er zoo prachtig; tot op de tafel in de salon viel een bundel stralen. Ze kleurden er een vaasje van gebrand glas, waarin vijf groote theerozen droomden. Eddy spreidde haar borduurwerk op de tafel uit, ging haastig zitten werken en denken of 't ook mogelijk zou zijn, dat tante haar kleur niet had gezien. Veel kans was er niet op: tante was een van dat geducht soort menschen, dat over veel „gezond verstand" beschikt, dat met sarcasme over al wat inconventioneel was kon laten spelen, en wie niets ontging.
Als Eddy opkeek zag ze door de teruggeschoven deuren tante's weelderige, goudbruine coiffure, door prachtige spelden opgehouden heen en weer wiegen. Ze was in druk betoog met ma.
Plotseling lei ze haar wit geglaceerde hand op den arm van mevrouw Walraven:
„O Jet, heb ik je dat malle scènetje met To van Straalen al verteld?"
Mevrouw Walraven wist nog van niets.

Tante sloeg twee groote ivoorwitte tanden over de bovenlip, look haar groote actrice-achtige oogen en hief haar weelderig hoofd langzaam achterover van: „o nee maar."

„Stè' je voor: je kent die Jacques Thomson wel? — 't jongemensch is op een kassierskantoor, heeft geen fortuin, maakt verzen en heeft zich vreeselijk verliefd op Tootje. Ondanks zijn vier en twintig en haar vijftien heeft hij haar gevraagd, of ze zijn vrouw wou worden. To voelde zich heel gevleid, had natuurlijk heel veel verzen gekregen en iederen middag na school ging het paartje wandelingen maken in de Boschjes. Nu had 't oudste meisje van Van Straalen z'n compagnon, daar thuis over gesproken; — diè het natuurlijk aan Van Straalen gezegd, en toen hij, — 'k geloof eergisteren, — in de Boschjes ging surveilleeren, verraste hij de gelieven in hun afscheids omhelzing. Tableau natuurlijk, dà kun je begrijpen. To moest oogenbliklijk mee en d'r Don Juan kreeg een geduchten uitbrander. Thuis moest alles worden opgebiecht. en nu zijn ze van plan haar na de vacantie naar Arnhem te sturen naar een tante. — Hoe vin je 't? Je kunt toch nooit te voorzichtig zijn met zulke kinderen."

En tante met haar breed, mondain doen, hoog van de solide hoogte harer kennis van al wat gewenscht, passabel, afkeurenswaard of zot was, tante wist niet, wat chaötische verwarring van neiging en vrees, van kinderlijke nuchterheid en de eerste bedwelmende dampen van ontwakend liefdeleven, van eerbeid en liefde voor hem, dien ze tegelijk om wat haar boven 't hoofd hing wel ik weet niet waar zou kunnen wenschen, tante wist niet, wat verwarring ze aanrichtte in Eddy's zieltje!

Haar gezichtje begon te gloeien. „Dat malle scènetje met To!" Was 't hare nog niet veel maller? — „Je kunt met zulke kinderen nooit te voorzichtig zijn." — O, hoe vernederend klonk dat, hoe tergend voor haar. En dat alles uit den mond van tante Mary! Ze was altijd bang voor haar geweest, van kind af al. O, ò als 't eens uit kwam! En Taco deed zoo verliefd tegen haar, de menschen moesten het merken, 't kòn niet anders....

„Nou, adieu, ik moet nog gauw even een afscheidsbezoek gaan doen bij de familie Stoorle. Ze gaan de volgende week al naar Indië. Twee volle kussen klonken. — Daar kwam ze naar Eddy ruischen:

„Gunst kind, zit je hier? Ik had het niet eens gemerkt." Ze kreeg ook een kus. Haar wangen stoofden tegen tante's koele gezicht: „Werk maar niet te hard aan je tafellooper, je bent zoo warm."

„Nee, tante."

Jenny en Rietje vonden Lien en Ed onuitstaanbaar sinds die reizen naar Friesland. Vooral Ed.

„O nee, maar ze was toch zoo kattig, tegenwoordig. Laatst zaten ze met elkaar een beetje te lachen en toen was Ed opeens tegen ze op gaan spelen en had Rie nog een vinnige klap gegeven. En nota bene, ze hadden 't niet eens over haar. Wat mankeerde dat spooksel toch! Voor haar part had ze daar in Friesland kunnen blijven. En je kon niet over neef Taco praten of ze kreeg een kleur! O, nee, bespottelijk gewoon!"

En de kleine Max met zijn groote zwarte oogen en groote zeilooren, die dwars van zijn hoofd stonden en zijn neusje, dat krom was en ietwat scheef zat, en zijn bleek-bruine wangen en zijn geestig mondje, hoorde die verontwaardigde betoogen van Jenny en Rie aan en was 't er volkomen mee eens. „Eddy deed allermispunterigst. Vroeger mocht hij altijd met haar mee, als ze naar de stad ging; — nou nooit meer. Altijd ging ze hem 's avonds naar bed brengen; — nou nooit meer. En hij had haar niks gedaan — stel je voor zoo iets." Zoo stond hij in gesticuleerend betoog de zusjes te helpen.

„Och," zei Rietje, „ze is gek; laten we er maar nie' meer over praten."

„Nee," zei Jenny, „ze is verliefd, geloof ik; — verliefde menschen doen altijd zoo gek."

„Ja, ja, dàt was het!" — „Ze is verliefd op meneer Taco" kraaide Max; — juffrouw Eddy wil gaan vrijen, hù, hù!" En hij begreep wel, dat dat iets heel geheimzinnigs en heel geks was.

En Eddy, de arme, kon zich nog niet verheffen boven dat geplaag, daar was ze zelf nog éven te veel kind voor. Ze betaalde de aanmatiging der zusjes met vinnigheid en „Herabwürdigung." En tot weerwraak werd de kleine Max geïnstrueerd, wat hij zeggen moest, dan zouen zij er wel om lachen en hem helpen als hij straf kreeg.

Nee, ze moesten eens een grap hebben. Ze moesten er eens wat meer van weten! Jenny had het plan bedacht. Het slaapkamertje van haar en Rie was naast de kamer

van Eddy en Lien. Die lagen elken avond een poos te praten, dat zij er soms wakker van werden. Nu moesten ze eens een heele poos wakker blijven, mekaar met vertellen wakker houe', net zoo lang tot Ed en Lien naar bed gingen en dan moest één van hun beiën aan de deur gaan luisteren, die altijd een eindje open stond. Ja, dat zouen ze hebben!

Het was beslist eigenlijk al voor de vacantie, dat Ed naar kostschool zou gaan met September. Alleen wisten meneer en mevrouw Walraven nog niet, naar welke. De keus stond tusschen twee: een heel deftige, godsdienstlooze te Brussel of een orthodox-Hervormde te Zeist. Mevrouw had liever, dat ze naar Brussel zou gaan, meneer neigde meer naar de Zeister. De directrice daar, was nog een verre nicht van hem. Ze had met groote energie haar examens gedaan en van een klein kapitaaltje een buiten, vlak bij Zeist, aan den Utrechtschen straatweg, laten inrichten tot pensionaat. En toen het er in 't begin niet heel best wou vlotten, had ze naar alle familieleden en kennissen brieven gestuurd om protectie, ook aan neef Walraven. En hij had geschreven, te zullen doen, wat hij kon.
Ook wat den godsdienstigen kant der zaak betrof, had hij haar maar liever daar. Een religieuze opvoeding stelde hij zeer op prijs en in huis had daar wel 't één en ander aan ontbroken. Als ze op deze wijs de geleden scha zou kunnen inhalen, zou hij daar wel voor zijn. Niet, dat hij dat specifiek orthodoxe nu 't eenige noodige vond, maar op dergelijke

scholen maakte men van 't godsdienstig onderwijs sérieus en positief werk en voorts huldigde hij 't van zijn standpunt ruimhartig principe: Baat het niet, 't schaadt nog minder. Mevrouw was nog al heftig geweest in haar oppositie. Ze vond het eenvoudig zot een kind op dien leeftijd vol te proppen met die zware orthodoxe theorieën. Om meer dan ééne reden was dat ongewenscht, ja zelfs gevaarlijk. Vooreerst kon men in de beschaafde wereld volstrekt niet met zoo'n levensbeschouwing terecht, was ze een hatelijke belemmering voor alle onschuldig genot; en ten tweeden, als kinderen van jongsaf zoo waren opgevoed, scheen dat te kunnen marcheeren, maar als ze op lateren leeftijd met die diepe geloofstheorieën in aanraking kwamen, dan had je kans op allerlei excessen, tot krankzinnigheid toe. Enfin, zij had er op tijd tegen gewaarschuwd; als Walraven toch wilde doorzetten, was 't voor zijn verantwoording.

Veel invloed hadden de argumenten van mevrouw echter niet tegen de voor de eene helft veel diepere, voor de andere veel nuchterder argumenten van haar man; en toen Taco wist van families uit Friesland, die over het pensionaat van juffrouw Winckelman zeer tevreden waren, ging het plan door. Er werd gecorrespondeerd. Den 3en September wachtte men de nieuwe leerlinge op huize villa Nuova.

Den avond na de visite van tante Verijn van Moolenbeeke kon Eddy onmogelijk slapen. Eerst had ze nog gedacht het stil te houen, alles maar alleen te verteren, haar soms doodelijke ongerustheid, dat er iets uit zou lekken van de

geheimen der Friesche vacantiedagen; — de vreeselijke uitspraken van tante Mary. Maar het werd haar toch te benauwd, Lien moest het weten.

„Ad, slaap je?" vroeg ze met een stemmetje vol onrust.

„Nee, wat is er?"

„Luister es."

„Ja 'k luister."

„Toen 'k vanmiddag in de huiskamer kwam, was tante Mary bij ma in de salon en.....

Tot zelfs die nare kleur mocht Lien niet gespaard worden. En aan 't eind die vreeselijke uitspraak: „Je kunt toch nooit te voorzichtig zijn met zulke kinderen."

„O, 'k ben zoo doodelijk, dat er nog es iets van uitlekt, dat we mekaar ons woord gegeven hebben op dat muurtje en dat hij me gezoend heeft; stel je voor als tante er achter komt, o 'k zou geen raad weten."

„Och Eddy, waar maak je je toch ongerust over. Vooreerst, hoe zou 't uitkomen. En al kwam 't uit wat dan nog. Als hij nou van jou houdt en jij van hem, laat je dat dan aan mekaar zeggen; je hoeft daarom nog niet elken dag te gaan zitten vrijen. En laat die ouwe tante maar leuteren, daar geef ik niks om. Maar je moet oppassen, dat je niet telkens een kleur krijgt. Vanmorgen ook weer; — die brutale Jenny moet goed op d'r kop hebbe', dat nest bemoeit zich overal mee."

Hoorde ze daar geen voetstappen in het kamertje van Jen en Rie?

„Nee, 'k geloof 't niet" zei Ed.

„Nee, dat ellendige kleuren is zoo vervelend, maar ik kan er niks aan doen."

„Dat krijg je zeker, als je één keer door een jongen gezoend bent," vermoedde Lien.

Ed lachte; „dat zou wel kunnen."

„Vind je 't niet vervelend, dat jullie mekaar in een heele poos niet terugziet?"

„Nee, juist goed. Je weet niet, hoe bang ik ben, dat 't uitkomt."

„Kan hij je dan niks meer schelen?"

„Dat zeg ik niet...."

Daar kwamen papa en mama naar boven.

„'k Geloof toch, dat ik weer voetstappen hoor in 't cabinet" zei Lien. Nu geloofde Eddy 't ook.

„Zouen ze hebben staan luisteren, die twee?" — „'t Kon ook 't kraken van de trap wel geweest zijn."

En toen Jenny, vluchtend voor pa en ma, weer bij Rie onder 't dek kroop en Rietje vroeg: „heb je wat gehoord?" vermaande Jen eerst „ssst" — tot de kamerdeur van pa en ma dichtknipte en toen fluisterde ze moeilijk haar lachen bedwingend: „ze hebben mekaar gezoend op een muurtje te Middelgum."

Den tweeden September zou er ter eere van mama's en Eddy's verjaardag een dineetje zijn. De genoodigden hadden dan meteen gelegenheid, van Eddy afscheid te nemen. 's Avonds om half zes begonnen ze te komen. Langzamerhand werd het voller en drukker in de salon, waar ma en

Eddy poseerden op de sofa tot het ontvangen van geluk-wenschen. Cor van der Kleyvaert was 's middags om één uur al gekomen en Wim en zij hadden de opdracht gekregen, voor het arrangement van de tafel te zorgen. Precies om zes uur kwamen oom en tante Verijn met rijtuig. Tante's toilet fonkelde van nieuwheid, van goud en brillanten. Ze droeg een japon van battist, blauwe bloemen op een wit fond. De kantomzoomde mouwen lieten haar fraaie, gevulde armen genoeg vrij om er een klein effect mee te bereiken. Met hooge, koude gratie ruischte ze door de gasten heen, die vol eerbied en zwijgend uitweken. Ze werd op den voet gevolgd door haar man, wiens zwarte, kortgeknipte haar op oostersbruine huid, prachtig deed boven zijn hagelwitte boord.

„Dag lieve Jet, veel geluk gewenscht met dezen dag; de goede God geve je zijn zegen ook weer in dit nieuwe jaar. — En kind, jij ook wel gefeliciteerd, hoor." — Dat was tot Eddy.

„O tante, wel bedankt voor de bracelet; ik vond 'em zoo eenvoudig en zoo smaakvol; u heeft wel mooi gekozen."

Taco stond in onberispelijk toilet vlak bij Eddy, om de oogenblikken, die er tusschen de felicitaties der nieuw aangekomenen verliepen, aan te vullen met opmerkingen en vragen over de gasten. Zijn zachte, diepe sympathie voor haar vloeide warm en rijkelijk uit over zijn ziel als een zalige stemming. Ze beletten hem, fijn te observeeren, hoe de hare was.

„Wat straalt tante Mary; 'k geloof dat ze zich minstens een hoofdfiguur van 't ouwe hof van Versailles voelt."

Eddy lachte flauw.

Daar kwam majoor Von Wildenbruch von Wendenstein, een aristocratische prachtfiguur; zijn politiek van vandaag kleedde hem af even schitterend als zijn uniform. Zijn hoogedelgestrenge — en in dien titel, mirabile dictu, had ieder woord zin — zijn hoogedelgestrenge kop met blinkenden schedel en randjes van kastanjebruin haar, keurig gesoigneerd, stak boven alle gasten uit, werd majestueus gedragen, door zijn onzichtbaar lijf naar de sofa der jarigen. Daar stond hij in zijn volle heerlijkheid van zware, gevulde, prachtige lichaamsvormen. Iedere beweging, die hij maakte, hoe onbeduidend ook, was van een harmonische zuiverheid.

Nadat hij mevrouw Walraven had gecomplimenteerd, stapte hij met een allerguitigst, allerwelwillendst en allerhoffelijkst lachje naar Eddy.

„En hoe voelt miss Walraven zich op haar zestienden verjaardag, zoo aan den vooravond van haar vertrek uit 't ouderlijk huis?"

„O, heel goed majoor, dank u wel."

„En heel gewichtig zeker, hè? — Veel geluk m'n kind en geen afscheidsdroefheid vandaag, hoor." — En zijn blanke, breede, fijngevormde hand ten binnenst boven op Taco toetredend, groette hij hem met een: „Dag edele! — Zeg, hoe vind je onze zestienjarige gevierdè?" vroeg hij nog eens heel galant voor Eddy, met een heel fijn vermoeden, van wat er was tusschen die twee.

„Verrukkelijk majoor."

Hè, daar had je die verwenschte kleur weer. Majoor Von

Wildenbruch zag het, lachte, nam even haar tengere arm, vrijkomend uit de korte mouwen van haar crême, geplisseerd japonnetje in zijn groote hand, — en verwijderde zich statig tot het begroeten der andere gasten. Dat joeg haar kleur nog hooger.

„Vin-je niet dat majoor Wildenbruch net koning Nobel uit Reinaert de Vos is?" lachte hij tegen Ed, of hij niks merkte.

„Ja" stemde ze toe nog vechtend, om zichzelf te overwinnen.

„Als je hem een roode mantel omdee en een gouwen kroon opzette, was 't sprekend. We moeten hem maar „King Noble" noemen voortaan."

„Ja, dat kunnen we wel doen" en een mat glimlachje bewees, dat haar gedachten niet bij Taco's opmerkingen waren.

Adelien vertoonde tante Moolenbeeke de cadeautjes. „Van wie is dat boekje?" — vroeg ze en nam een miniatuur-uitgave in Engelsch bandje en met goudsnee op. „Lichtstralen op den levensweg, door C. K." stond er met moderne typen in goud op.

„Van neef Taco".

„Zoozoo, is dat zoo'n ernstig man?" vroeg tante en legde het met gedoofde belangstelling weer neer: 't waren allemaal bijbelteksten.

„Ja, maar hij kan ook heel leuk zijn", verdedigde Ad.

Daar werden de suite-deuren opengeschoven en Wim stond in de opening, een wit cartonnetje in de hand.

„Mag ik de gasten verzoeken in deze volgorde aan tafel te komen? Meneer Verijn van Moolenbeeke met mevrouw

Walraven — Majoor Von Wildenbruch met mevrouw Verijn van Moolenbeeke — meneer Walraven met mejuffrouw Von Wildenbruch... Meneer Takema met juffrouw Walraven.... etc. tot alle twintig deelnemers gezeten waren.

Een douche van licht uit twee koperen, electrische standlampen, een prikkelende bloemengeur uit vier groote bouquetten, — de tafel geleek een weelderige tooverwarande. Lange reepen spiegelglas verdubbelden die weelde. Slingers van zachtgetinte rozen golfden over het damast. Kristal en groen van glazen en bokalen, gefonkel van zwaar tafelzilver, en dan dat gewiegel van hoofden vol distinctie, van smaakvolle toiletten: het was een allerfeestelijkst gezicht.

Ma met oom van Moolenbeeke aan den eenen, Taco en zij aan den anderen kant in het tafelmidden. Schuinsch rechts tegenover haar tante Mary en meneer Von Wildenbruch, aan haar rechterhand een blufferig advocaatje met zeer blank vel en omhooggeborstelden knevel: jonkheer Van Kribbingen, dien de meisjes den bijnaam van „tax der toekomst" hadden gegeven. Taco had Adelien aan zijn linker.

Meneer Walraven vroeg even stilte, rees op:

„Almachtige, algoede Vader in den hemel, kroon dezen feestdisch met uw zegen. Mogen de gaven van U tot ons neergedaald, terugkeeren als onzer harten dank tot uw paleis, amen."

Toen daalden met licht getik de lepels in de borden met kalfssoep.

Men hoorde enkele oogenblikken niets, dan het zachtjes werken van lippen en kelen. Gauw mengde zich daar-

tusschen, het spoedig overstemmend, een gemurmel van pratende menschen, dat soms plotseling zwol, dan weer even plotseling slonk, om zich eenige oogenblikken later met nieuwe energie te verheffen.

Na het hors-d'oeuvre klonk de kristaltoon van majoor Von Wildenbruch's glas: de majoor had het woord tot het uitbrengen van een toast op mevrouw Walraven. Oude herinneringen uit haar engagementstijd kleedde hij zoo guitig aan, dat een gedurig gelach zijn woorden volgde tot in een „Sie lebe hoch" de gewekte stemming van allen zich mocht uiten.

Na de kalfsoesters met brusselsch lof weerklonk Taco's verzoek om stilte, kreeg hij van den gastheer verlof.

„Geachte dischgenooten," waar majoor Von Wildenbruch den eersten dronk op onze geëerde gastvrouw heeft ingesteld, daar zij 't mij vergund, den tweeden uit te brengen op de gevierde secunda aan dezen disch, op mejuffrouw Eddy Walraven."

Een applaus van de jongeren brak Taco's woorden af, verfde de wangen der arme secunda purper. —

„Het is voor 't eerst vandaag, dat ze dien titel voert. Met de voltooiing van haar zestiende levensjaar mag men rekenen, dat een meisje het tijdperk harer kinderjaren sluit, om, zij het ook met ietwat schuchteren voet, den drempel der jonkvrouwelijke periode te overschrijden. Haar in die nieuwe levensphase een enthousiastisch welkom te mogen toeroepen, is het heerlijk voorrecht dat mij aan dezen disch is gegund. Lieve Eddy, je begint vandaag wat alle dichters

van ouden en nieuwen tijd zoo graag de lente van het leven noemen. En moest ik een symbool voor je zoeken uit de bloemenwereld, dan kan ik niet hier aan dezen disch terecht waar chrysanten en theerozen haar volle pracht ontplooien, kan ik zelfs in dit saizoen niet terecht. Nee, daarvoor zou ik de bloeikalender van Maart en April moeten nagaan, de primulae veris gaan zoeken op Hollands vroege bloemenvelden, crocus en hiacinth.
Die namen wekken in ons hart al de geuren, die lente na lente daarbinnen in albasten vazen besloot, die alleen elke nieuwe lente even vermag te openen. Maar toch — dat is een geluk, dat we niet kunnen vasthouden, het is een essence die vervluchtigt. Goethe, die van 's levens lentegaven misschien meer dan één sterveling heeft genoten klaagt in Faust:

So gieb mir auch die Zeiten wieder,
da ich noch selbst im Werden war,
da sich ein Quell gedrängter Lieder
ununterbrochen neu gebar.
Da Nebel mir die Welt verhüllten,
die Knospe Wunder noch versprach,
da ich die tausend Blumen brach,
die alle Thäler reichlich füllten.
Ich hatte nichts und doch genug!
den Drang nach Wahrheit und die Lust am Trug.
Gieb ungebändigt jene Triebe,
das tiefe, schmerzenvolle Glück,
des Hasses Kraft, die Macht der Liebe,
gieb meine Jugend mir zurück!

Maar hij heeft ze niet weergezien, die tijden van de subtielste zieleweelde en het oordeel blijft aan God, maar zeer zeker heeft hij niet behoord tot hen, die hun hoogste verrukkingen zoeken in den God der Heilige Schriften en daarom is de belofte niet voor hem, dat zijn lente eeuwig zal groenen. Lieve Eddy, op verjaardagen wenscht men elkaar geluk. Laat mij dan het geluk, dat ik jou toewensch en toebid van God, mogen omschrijven als dat dier lente, die bij Hem nimmer eindigt.
Hooggeachte gasten, ik vraag van mezelf en van u allen een hoerah voor de nieuwe levensperiode van Eddy Walraven, die vandaag begint."
Een langdurig hoerah was 't antwoord op die uitnoodiging.
„Dank je wel, Taco" zei ze met een bewogen stemmetje, een hoogrood van aandoening op haar wangen.
Toen was er kip met compôte aan de orde, die velen de toasten deed vergeten, om zich heelemaal te bepalen bij de welsmakendheid van deze combinatie. Een heerlijk glas Haut-Sautern blonk goudig in kristallen glazen.
Daar tinkelde het glas van jonkheer meester René van Kribbingen.
„Zeer geachte gasten," riep hij veel harder dan noodig was met een zeer piepend, maar zeer gedistingeerd stemgeluid, de linkerhand op de heup, de elleboog ver naar achter, een glas in de rechter: — „helaas gaat — de lieve secunda — zooals meneerrrr .... (en hij draaide zijn groote bruine oogen op Taco) Takema haar zoopas heel karakteristiek heeft genoemd, — gaat die lieve secunda (nu loenschte hij aller-

wonderlijkst naar Eddy) ons verlaten; ze gaat van ònnns — — scheiden. Nu is dat voor ons een droeviger e-e-e gebeurtenis, dan voor haar, want de kostschooljaren zijn voor een jonge dame zoo ongeveer, wat de studentenjaren voor een aankomend jonkman zijn, — een zich heelemaal wijden aan de studie è-è-è-n aan de vriendschap, maar dat neemt niet weg, dat onze kring, — onze harten mag ik wel zeggen, een gevoelig verlies daarmee lijden en daarom heb ik, — natuurlijk niet zoo schoon als dat citaat van meneer Taco, — maar op mijn manier een veers gemaakt, dat ik u verzoek ter eere der scheidende met mij aan te heffen. 't Is de wijs van Gaudeamus igitur.

Een dienstmeisje in 't zwart had bij ieder couvert een feestlied gelegd. Wim trad aan de piano, — de tafel hief aan:

Eer wij van dees feestdisch gaan,
laat ons u nog wijden,
wat er in ons allen leeft
nu de dag al nader zweeft,
dat wij moeten scheiden. (bis.) enz.

Vier coupletten, alle ongeveer van deze kracht.

„Kindje, kindje, wat wordt je gevierd vandaag. Laat ik je nog maar eens zoo noemen; dat mag nog wel op den drempel, hè?" vroeg tante Mary met een giftig droppeltje van jalouzie in haar toon.

Meneer Walraven bedankte namens zich en zijn dochter. Men was tot het dessert genaderd.

„O ja tante," gaf Eddy dadelijk toe en.... kleurde.

„Ik zou ze anders van antwoord dienen," mokte Adelien in

zichzelf en keek met een woedenden blik naar tante, maar de pijl bleef in een reusachtige bouquet hangen.

.... Daar werden de deuren der serre opengeschoven en op een stoel in de deuropening stond de kleine Max. De jeugd had met een paar vriendinnetjes een tafeltje in de serre mogen hebben.

„Dames en heeren, mag ik ook een toast houden?" — Met een allergrappigst buiginkje en een onmiskenbaar acteurstalent vroeg hij het.

Een davrend gelach van de tafel moedigde hem aan. „Ja, ja!" riep men van alle kanten.

„Nou heel eventjes dan," aarzelde meneer Walraven.

Met open monden en vooruitgestoken hoofden, van achteruitgeschoven stoelen, werd het ventje, ieders lieveling, aangestaard.

„Ja ziet u, juffrouw Eddy (en hij trok z'n kinnetje in, alsof hij volkomen de délicatesse van dien titel voor haar besefte) ik wou u maar even zeggen, ziet u — dat u door Elfenkoningin tot prinses bent benoemd en meneer Taco tot prins, maar u mag voor straf nooit trouwe', omdat u mekaar gezoend hebt op dat muurtje in Friesland...."

Een davering van gelach barstte op nieuw los.

Eerst, nerveus, had ze mee gelachen, maar toen aller oogen vragend tot haar gericht werden: — „o Juffrouw Eddy, wat hooren we daar?" — toen werd het haar teveel....

Twee groote tranen sprongen in haar oogen, ze wierp haar dessertlepel neer, met haar servet voor de oogen stond ze op van tafel en ging de kamer uit.

Eenige medelijdende „och"'s gaven ontboezeming aan aller pijnlijke verrassing.

Meneer Walraven, die het dadelijk had begrepen, ging naar de serre en stuurde Max met een duchtig standje naar bed.

De oude tante Fien wou haar nog terugroepen met een fleemend:

„Lieve Eddy, wat is er?" — Vergeefsch.

Mevrouw Walraven keek Taco, die de grootste moeite had zijn kalmte te bewaren, aan met een vragenden blik. Overal aan tafel werden opmerkingen gefluisterd.

Daar redde Majoor Von Wildenbruch het oogenblik, door een toast in te stellen op tante Fien, een energiek grijsje van in de zeventig. Zoo kon het dessert ongestoord verloopen.

En toen in de salon koffie werd gepresenteerd, vond Taco gelegenheid, even met meneer Walraven te spreken.

Toen hij op hem toetrad, voorkwam hem diens vraag met een welwillenden glimlach: „Wat is er?"

„O meneer, niets van zoo sérieuzen aard, dat het een oogenblikkelijke mededeeling eischt. Mag ik 't u morgenavond even komen vertellen?"

Meneer Walraven, die de grootste helft wel begreep, zei: „Da's goed."

„En mag ik u nog een vertrouwensvraag doen: wilt u haarzelf niets vragen?"

Meneer Walraven maakte een handbeweging van: fiat.

„Dank u wel."

In de eetkamer waren Lien, Cor, Wim en Taco blijven saamscholen om eenige onmisbare opheldering.

„Och, Jenny of Rie heeft staan luisteren van de week op een avond, toen Ed en ik nog even lagen praten; ik meende al, dat ik ze hoorde. Ed dacht van niet, maar 't is vast zoo geweest," fluisterde Adelien.

„Wat ondeugend toch van die kinderen, hè?" verbaasde zich Cor.

„Och zoo zijn kinderen, en nou heeft Ed ook niet verstandig tegen ze gedaan, de laatste dagen, vind ik!"

„Ja Wim, da's goed, maar ze waren ook zoo brutaal, vooral die Jenny, 't was vreeselijk."

„Och ja, 't ééne komt van 't andere."

„Vind je 't niet vervelend, Tax?" vroeg Cor medelijdend.

„Ja, 't is wel een beetje naar", zei Taco, onrustig.

„Adelien, jij moest es gaan kijken" vonden allen. „Ze kan daar toch niet alleen blijven. Zeg maar, dat 't niks is, dat ze over een poosje maar weer beneeën moet komen, dat we dat allemaal vinden. We zullen Jacquelien zoo meteen vragen, of ze wat piano gaat spelen, en dan kan ze ongemerkt binnen komen sluipen."

Zoo werd besloten en Ad verdween naar boven, de anderen mengden zich onder de gasten in de salon.

Taco kwam net mevrouw Verijn van Moolenbeeke tegen: „Wat is er toch met onze lieve jarige, meneer Takema?"

„O mevrouw, lentestormen in een voorjaarshof", — zei hij orakelend met een glimlachje en gedempte stem.

„U doet als een ware Aeölus," schamperde ze, en dacht aan kluitjes en aan riet. Ze liep achteloos verder. Boven, met de ellebogen op de tafel, haar kloppend hoofdje

tusschen de handen, zat Eddy neer in haar olijvenhof van bange kinderjammer. O, wat had ze niet gegeven, als ze het leven uit kon vliegen op het oogenblik. Een sterkere van geest dan zij, had het hoofd in den nek geworpen na een eerste oogenblik van zwakheid, om met een: advienne que pourra de gevolgen van betreurde dingen te braveeren. Maar zij voelde zich bedolven onder een rulle berg van spot en vermaningen en in de benauwende duisternis wist ze niet, waarheen te woelen, dreigde ze te stikken.

Voor wie haar oppervlakkig kenden, leek ze een onbuigzaam ontembaar karakter te hebben, en verkeerd aangeraakt, kon die schijn zich wel verwezenlijken. Er waren onderwijzers op school geweest, die dat hadden ondervonden. Maar onder een logische, sympathieke leiding wilde achter dat air van ontembaarheid een zoeken en zich uitstrekken naar wat goed was en waar, en ook reeds in kiem naar wat schoon was, zich ontwikkelen met een overgegevenheid, die liefde en eerbied afdwong, van wie het voorrecht had, die leiding te mogen en te kunnen geven. Er waren ook onderwijzers, die dat met anthousiasme aan meneer Walraven hadden verteld.

En nu te voelen, dat ze zich had laten leiden door een pas ontwaakt gevoel, — alsof 't vanzelf den goeden weg wel zou vinden, — en dat ze in de bedwelming van haar geluksdroom in Friesland, gèk had gedaan, zoo gèk, dat ze de liefde en eerbeid van heel de familie had verspeeld, — zoo gèk, dat allen haar uitlachten, tot zelfs de kleine zusjes toe.... o, dat was bijna niet te dragen voor haar sensibel

zieltje, dat nu niets, niets meer zag en zien kon, dan de vreeslijke vergissing van dien zomeravond en die overal dreigende grijze lucht, waaruit eindelooze stortbuien van verachting op haar neer mòesten plassen. — Een spijtig snikken was telkens het résultaat, als ze weer een poos alles had zitten overvoelen: gèk was het en gek bleef het, o allerbespòttelijkst gek. — En kon ze hem nu maar laten schieten, hem voorstellen als den grootsten zot, die haar een oogenblik verleid had, even gek te zijn als hijzelf en zich zoo ten minste nog weer oprichten van de plek waar ze was gestruikeld, maar .... daar was hij toch te goed voor .... Er was geen uitweg, nèrgens!

Adelien was naar boven gegaan; vond haar zitten, een beeld van wanhoop.

„Zit je hier?"

„Ja" snikte ze.

„Zie je wel, die kleine apen hebben staan luisteren Donderdagavond."

„'t Kan wel, 'k wou dat 'k dood was."

„Kom, ben je nie' goed, zoo moe' je 't je nie' aantrekke." Ze lei haar arm om Eddy's schouer, kuste haar natte wang. Toen vloeide een eerste ontspannende tranenstroom.

„Ze lache' .... me .... allemaal .... uit."

„Nee heelemaal niet, d'r is beneeën eer een stemming, dat ze 't allemaal naar vinden, dan dat ze lachen; 'k heb er geen één zien lachen."

„Nee, maar later ...."

„Och kom, als jullie later goed en wel getrouwd zijn, kan

't je wat schelen of de lui nou es gelachen hebben; — later vin' je 't juist leuk," troostte Ad.
„O je had tante Mary moeten hooren over To," bracht ze in tegen Ad's troostgronden, haar oogen afvegend.
„Nou ja, maar je snapt nou toch ook wel Ed, dat niemand 't in zijn hersens krijgt om jou te vergelijken met To. Ze heeft een lief gezichtje, da's waar, misschien liever, dan wij beide, maar een gek kind is 't altijd geweest, dat vindt iedereen. Zooals ze tegen Henk van Bossche deed, verleden jaar te Velp, da' was ook al zoo gek."
„Ja maar dit is nog veel gekker."
„Nou ik vind niet. — En Tax en die gekke Jacques, daar is toch zeker ook nog wel verschil tusschen; — dat zotte fatje; en bovendien, wat kan 't je schelen, morgen ga je toch weg en als je met kerstmis terugkomt, doe je maar alsof je van niks meer weet. Tax is dan in Friesland en jullie schrijft mekaar nu en dan es en over een paar jaar gaan jullie je engageeren. Dan is 't jullie beurt van lachen."
Eddy monterde wat op onder Ad d'r kloeke troostwoordjes. En morgen weg, dat was een uitkomst! Ze zag weer een paar sterren van hoop door de wolken blinken.
Daar kwam iemand de trap op. — Wie zou 't zijn? — Lien keek even over de leuning: ma.
„Kind wat heb je toch, wat is er gebeurd?" vroeg mevrouw Walraven in de deur.
„Och, niks ma," — ontweek Eddy.
Ma stond even te overpeinzen, of ze nader zou vragen of niet, — of ze zich houen zou aan de afspraak met haar man.

„Als er dan niets is, kom dan weer beneeën, je kunt toch hier niet blijven; de menschen moeten zoometeen nog afscheid van je nemen, wat mogen ze wel denken"....

„Ja ma, zoometeen komen we" — beloofde Ad.

Daar begon de piano beneden in de eetkamer.

„Weet je wat Ed, ga je een beetje wasschen, dan gaan we bij de piano zitten; je zit dan een heel eind van de lui vandaan — ze gaan toch gauw weg."

En toen ze beneeën kwamen, naast Jacquelien van Zuylen gingen staan, die van den zomer het diploma der concert-vereeniging had behaald, knipte nog wel een enkel oog in de salon: daar is ze terug, maar een diepe reverentie voor haar kinderverdriet heerschte over aller uiting.

In een roes van onverschilligheid, reactie op haar wild verdriet, had ze nog wel een glimlach voor de afscheid-nemende gasten.

Bij 't naar huisgaan zei Taco in den gang tegen Adelien: „Ad, wil jij ze mijn vaarwel, dat ik zoopas niet kon zeggen, nog overbrengen?"

„'k Beloof 't je Tac; — tob er maar niet over hoor, dààg!"

Toen ging hij met Van Kribbingen naar huis. Hij viel Taco niet met onbescheiden vragen lastig en toen ze op 't Prins-Hendrikplein ieder hun's weegs gingen, schoot Taco de overlegging van 't Leeuwarde station te binnen: Als ze op den wissel maar niet déraillleert.

Den volgenden dag, dadelijk na zijn diner in Central, had Taco de tram naar de Laan van Meerdervoort genomen.

Om zeven uur klopte hij aan de deur der studeerkamer van meneer Walraven.

Mr. Willem Walraven zat in een rood leeren studeerstoel aan zijn prachtig gebeeldhouwd bureau. De groen overkapte kantoorlamp gaf een mooie afwisseling van licht en schaduw op zijn fraaien kop. De marquante trekken van Eddy waren wel in de zijne terug te vinden, maar minder sterk. De vader had meer aanspraak op het schoonheidsattribuut dan zijn oudste kind. — Hij had opvallende trekken van Goethe. Vooral de oogen met de zacht geplooide omtrekken en de lijnen van kin en hals. Een donker, kort, kroezig kneveltje bedekte zijn bovenlip. Kort zwart haar drong zich met een heel flauwe neiging tot krullen tegen den schedel. Hij was een ras-type, een man van hoogere physiek, van physische aristocratie.

„Ga zitten Taco," zei hij kalm, niet onvriendelijk.

„Meneer, ik kom u de schuldige opheldering geven over het incident van gisteravond", begon Taco eenigszins gespannen.

„Ja, ik heb er al zoo iets van gehoord: ze begon er van morgen in den trein uit zichzelf over; — we hadden de coupé met z'n beien; — ze vond 't blijkbaar te kras, me heelemaal buiten de zaak te houwen. Enne, — als ik 't nu goed begrepen heb, dan hebben jullie na een bezoek bij een oom, de wederzijdsche sympathie niet langer kunnen bedwingen en mekaar zoo'n beetje trouw beloofd. Ik geloof en vertrouw wel, dat, wat ze me daarvan verteld heeft, de waarheid en niets dan de waarheid is, en ik begrijp heel

goed, dat 't voor jou nu een beetje een delicate zaak is, dat over te vertellen; — enfin ik spaar je graag 't proces-verbaal van dat tête-à-tête. — Alleen, kijk es, ik vind het een beetje — laat ik zeggen praematuur, een kind op haar leeftijd aan een woord te binden, dat ze onder suggestie van een haar sympathieke persoonlijkheid, — want dat ben je ongetwijfeld, — e-e-e gegeven heeft. Niet dat ik 't onmogelijk of zelfs onwaarschijnlijk vind, dat zij bij 't opgroeien niet blijven kan bij haar genegenheid voor jou, maar 't zou evengoed kunnen blijken later, dat jij niet de persoon bent, die bij haar past, die al haar behoeften kunt bevredigen, — of althans in de mate die men in een normaal-gelukkig huwelijk mag eischen. En omgekeerd natuurlijk evenzeer. Daarover kan zij niet oordeelen op 't oogenblik en jij ook niet. Daar heeft zij den leeftijd nog niet voor. Een leventje in knop als het hare, kan zich anders ontplooien, dan je nu zoudt denken en je zoudt er haar en je zelf een bangen strijd mee kunnen bezorgen, door nu reeds te binden, wat later voor geen verbintenis vatbaar zou blijken. Niet tegen jou persoon, versta me wel, maar tegen het tijdstip dat je koos, gaat mijn bezwaar."

„Ik dank u wel voor de manier, waarop u me dit gesprek gemakkelijker hebt gemaakt, dan ik dacht, dat 't me zou vallen. U hebt gelijk, ik heb bij Eddy gevoelens wakker geroepen, die beter nog een paar jaar hadden moeten blijven sluimeren; van wat dan ook tusschen ons gepasseerd is komt mij de geheele verantwoordelijkheid toe en ik bied er u mijn verontschuldiging voor aan. Ik kan niet zeggen, dat

ik de mogelijkheid van wat er gisteren is voorgevallen niet heb voorzien, zij 't dan ook niet in dien vorm. Een stenographisch verslag, van wat ik met m'n broer in den afgeloopen zomer heb besproken, zou dat kunnen bewijzen. Maar toch is de loop van zaken nog een ontnuchtering voor me geweest. Ik ben door mijn sympathie voor haar in een roes gekomen, waarin ik de waarde en strekking van wat ik gedaan en gezegd heb niet absoluut heb gevoeld. Eddy is een buitengewoon kind, niet van buiten, — ja ook wel van buiten, maar vooral van binnen en uit den stupor suavis van mijn liefde voor haar verrukkelijk persoontje, heb ik gedaan, wat ik gedaan heb. — Ik ben blij, dat u aan de zuiverheid van mijn motieven gelooft en ik bied u voor wat ik niet kan verantwoorden mijn herhaalde excuses aan."

„Als ik je nu een goede raad schuldig ben, zoek dan in den eersten tijd geen vernieuwde aanraking met elkaar. Laat nu haar kostschoolperiode de proeftijd zijn voor jullie wederzijdsche genegenheid. — Je hebt in 't hart van m'n kind een strijd geprovoceerd tusschen een vroege neiging tot jou persoon en de normale ontwikkelingsgang van een meisjesleven. En dat is bij een karakter als het hare niet zonder gevaar voor die neiging zelf. Mijn advies is dus in jullie beider belang."

„Ik beloof u dat ik me er stipt aan zal houden." Mag ik u nog een vraag doen?

„Ga je gang".

„Als later blijkt, dat haar gevoelens voor mij constant zijn gebleven, stemt u er dan in toe, dat ze mijn kerkelijk

leven gaat deelen, gesteld natuurlijk, dat ze dat zelf zou willen?"

„Als dat haar wensch mocht worden, zal ik het niet tegen houden. In religiosis reken ik de kracht der overtuiging de alleen geldige. En 't geld hier bovendien een *meer*, wat beter is dan een *minder*."

Taco kon er mee tevreden zijn, al was hij 't er in dezen vorm niet geheel mee eens.

„Wil je rooken?"

„Heel graag."

Een kistje forsche, geurige „Bismarcken" kwam uit een bureaulaadje te voorschijn. Gepunt kreeg Taco er één.

„En vertel me nu es, wat zijn je plannen voor de toekomst?" vroeg meneer Walraven, toen de eerste fijne rookwolkjes de lichtlijnen der lamp waarneembaar maakten.

„'k Heb gisteren de series gekregen; 'k wou enkele colleges in staatstrecht en rechtsphilosophie volgen; dat zal me voorloopig wel stof genoeg opleveren, als ik daar de journalistiek van den dag en enkele bronnen voor ons eigen staatsrecht bij neem.

„Als ik je was, zou ik me niet heelemaal beperken tot zoo'n studie, waar tenslotte geen andere drijfveer achter zit, dan je liefde voor een bepaalde richting, die haar oorsprong vindt in persoonlijke laat ik zeggen liefhebberij. Zoek tegelijk contact met het leven, een omgeving, die je pousseert, kennis te nemen van allerlei practische dingen, waar je anders gevaar loopt een zeker misplaatst dedain voor op te vatten, maar alleen op straffe van over een paar jaar prachtig

te kunnen theoretiseeren en ongeschikt te worden voor de levensbeweging zelve."

„Weet u daar een geschikte gelegenheid voor?"

„Er is sprake van bij de kamerclub lokalen te huren, een bibliotheek te vormen en tot een verdeeling van arbeid te komen. Ze willen dan iemand hebben van juridische vorming, die daar dagelijksch eenige uren is, om zoekenden den weg te wijzen in binnen- en buitenlandsche wetgeving en jurisprudentie. Nu heb ik aan jou gedacht. In 't begin zal ik dan de verantwoordelijkheid wel op me nemen; — dan kun jij zien, zoo gauw mogelijk thuis te raken in die materie. Je houdt daarmee genoeg tijd over voor meer verheffende studie, maar voorkomt het gevaar, dat je gaat zweven boven de realiteit. Je komt met personen, toestanden en vraagstukken, in aanraking, die van groot belang voor je kunnen worden. Hoe lijkt je één en ander toe?"

„Heel mooi, meneer."

„Dan zal ik daar eerstdaags m'n best voor doen. 't Zal je in 't begin wel geen groote financieele baten opleveren, een achthonderd gulden, geloof ik, misschien duizend, maar da's voorloopig van secundair belang voor je. — En willen we nu een kopje thee gaan drinken beneeën?"

Taco volgde zijn protector naar de huiskamer. Lien zat te handwerken, de kleine kinderen heel gedwee na den schrik van gisteren, waren bezig met hun huiswerk. Lien en Taco wisselden een lachje.

„Heb je 't niet erg eenzaam vandaag?" vroeg hij.

„'k Voel 't nog niet zoo erg door 't nieuwe."

Streelend legde Taco zijn hand op Jenny d'r blonde haar.
„Waar is maatje kinderen?" vroeg meneer.
„O even in de keuken papa."
Toen Taco om tien uur wegging, was hij in een blije, dankbare stemming. Zijn eerste werk was, een lange brief aan Joh, die nog van niets wist; — zijn laatste een nadering tot God, — een dankgebed voor de gunst van den vader, een vurig aanbevelen van het kind in 's Heeren bijzonderste voorzienigheid. En pas, toen in de volgende dagen geregelde arbeid zijn hand op hem legde, kon hij zich bij tijd en wijle niet voorstellen, dat nog minstens twee lange jaren hem van zijn lieveling scheidden.

HOOFDSTUK VII.

De brieven uit Zeist teekenden Eddy's prettige stemming. 't Was er wel eenig, — de directrice een beetje een stijf, maar voor de rest wel zacht en vriendelijk mensch. Ze had 't er best naar haar zin en Guus was gewoon een schat.
Augusta Osmunda Terwede was 't zestienjarig en oudste dochtertje van dokter Terwede van Harderwijk. Lang was ze voor haar jaren, rank als riet, blond als rijpend graan. Alleen haar oogen hadden iets sprekender kunnen zijn. Haar smal voornaam-bleek gezichtje was zoo geestig als maar hoefde, om haar mondje speelde altijd een kritisch lachje. Niet bewust — och nee: zelf was ze kritiek op wie en wat ze ontmoette. Ze was een eerste-klas wezentje. Gemakkelijk geven deed ze zich niet, alleen maar aan wie ze voelde, als bij instinct voelde, dat van haar eigen niveau waren. Voor Eddy — 't was eigenaardig — voor Eddy had ze dadelijk sympathie opgevat. Ze hadden beide gevoeld, zich aan elkaar kwijt te kunnen. Ze waren blij met elkaar in 't begin als met leuk speelgoed; — nu hielden ze heel veel van mekaar.
Eerst hadden ze met z'n beien een slaapkamer gekregen, maar de directrice had er dadelijk bijgezegd, dat de eerste nieuwe leerling, die zou worden ingeschreven, de kamer met haar deelen moest; — zij was groot genoeg voor drie. Twee maanden hadden ze haar met z'n beien gehad, hadden er mekaar 's avonds liggen voorlezen of vertellen van thuis, en lekkers liggen „knagen" dat van huis gestuurd

was, en op stompjes kaars, vier tegen elkaar, chocola gemaakt, die ondanks alle moeite nooit goed wou oplossen, altijd zoo korrelig bleef doen in de keel.
Toen werd Nora Beekbergen, dochter van een gefortuneerde dominé uit een greid-dorpje bij Heerenveen, Dritte im Bunde.
Noor was iets geheel anders, dan de beide vriendinnetjes. Hoewel au fond niet onbeschaafd, had ze toch niet de manieren van Guus en Eddy. Dat voelde Nora wel en 't maakte haar in 't begin een beetje verlegen. De twee hadden elkaar aangekeken en Guus had met een fijn trekje van laatdunkendheid aan Eddy gevraagd: „Wat zou dat voor een wezenheid zijn?"
„Nee Ed, ze ziet er toch zoo griezelig uit, — dat krijtwitte, smalle gezichtje, die stalen bril en dat zwarte japonnetje... O 'k wou dat ze maar niet gekomen was."
„Och, dat kan ze toch nie' helpe," — vond Ed.
„Nee; maar.... en met haar voorhoofd op Ed d'r schouwer maakte Guus een rillend beweeg.
„Laten we nou eerst maar eens afwachten, hoe ze doet."
Den eersten avond had Guus haar hooren snikken; 't moest zoowat elf uur geweest zijn. En toen ze was blijven luisteren, had ze haar hooren prevelen, zeker bidden. Ze had niets verstaan, had nog een poosje geluisterd, maar toen ze niets meer hoorde, was ze weer in slaap gevallen. Den volgenden morgen op de wandeling had ze 't Eddy verteld.
„Ja, 't schijnt een erg vroom kind te zijn" — en Eddy wist zelf niet goed, of dat lof of blaam inhield.
„Gek toch, als je nog maar zestien jaar bent" — zei Guus.

„Zeker omdat ze zoo ziekelijk is," — zei Ed en ze dacht een oogenblik aan.... wat Taco van haar had gevraagd, twee jaar geleden; — nee toch niet van ziekelijkheid alleen!
In 't begin had ze zeker nog niet goed gedurfd, maar toen ze een week op school was, liet ze haar kaars op 't nachttafeltje altijd even branden als ze in bed lag.
En toen Guus den derden avond vroeg: „Noor, wat doe je daar toch met die kaars ied'ren avond?" — zei ze: „'k Lees nog even uit een boekje"
„Een verhaal?"
„Nee."
„Wat voor een boekje heb je daar dan?"
„O, enkele uitgezochte bijbelteksten voor ied'ren avond en morgen, maar ik lees ze maar 's avonds."
„Vind je dat dan zoo leuk om te lezen?"
„'k Vind 't noodig."
„Waarom?"
„Omdat God 't zegt."
„We lezen den bijbel toch tweemaal aan tafel?"
„Goed, maar dat kun je nooit te veel doen."
„Nou, 'k vind wel — 'k zou niet graag altijd uit den Bijbel zitten lezen — en jij Ed?"
„Altijd niet, maar 'k geloof wel, dat 't heel goed is."
„Nou ja, naar kerk gaan is ook heel goed, maar daarom ga je toch niet een heelen dag in de kerk zitten? Noor beweert, dat je 't nooit teveel kunt doen."
„Ja, dat geloof ik nou wel...."
Daar kwam de directrice aantreden.

„Mesdemoiselles, ne plus parler s'il vous plait. Il est temps d'aller vous coucher. Mademoiselle Nora, il faut souffler cette bougie." — 't Was de Fransche week.

Den volgenden morgen kon Ed niet laten even te vragen aan Nora, wat voor boekje dat was van gisterenavond. Noor liet het haar zien: Lichtstralen op den Levensweg.., 't zelfde wat Taco haar had gegeven. 't Scheen toch wel echt te zijn, Nora d'r vroomheid.

Noor voelde al heel gauw, dat ze meer aanknoopingspunten met Eddy dan met Guus Terwede had. Eddy werd tusschenschakel tusschen de twee uitersten: bij Noor moest ze Guus, bij Guus Noor verdedigen.

„Och ik weet wel, dat Guus me niet aardig vindt, had ze eens in een heel mistroostige bui aan Eddy geklaagd — en ik kan 't me best begrijpen. Ik voel me altijd vervelend en melancholiek en zij is gezond en opgewekt; ik ben leelijk en zij is mooi; ik ben maar een dominé'sdochter en zij is van deftigen stand. Ze heeft ook veel beter manieren dan ik... en tòch zou 'k niet graag met haar ruilen."

„Wat wil je niet ruilen?"

„Met mooiheid en goeie manieren kom je niet door dood en graf heen," spon ze voort aan haar eigen gedachten, „en daar kom je toch vroeg of laat voor te staan en als je dan niets hebt dan je mooie aardsche leven, o dan is 't nog veel verschrikkelijker, dan 't zoo al is."

„Hoe bedoel je?"

„Hoe ik bedoel? Maar Eddy, heb jij er dan nooit over nagedacht, dat je eenmaal sterven moet?"

„Ja, 'k heb er wel eens aan gedacht, maar niet zooals jij geloof ik."

„Maar 't sterven is voor ons beide toch eender; we moeten denzelfden weg langs; we moeten allebei eenmaal voor God verschijnen en ik durf niet sterven en ik durf niet voor God verschijnen en ik kan soms haast niet meer leven, zoo moe en akelig voel ik me. O Eddy, ik kan 't je niet zeggen; 'k wou dat je eens voelen kon, hoe ik van binnen ben."

Twee tranen zwollen langzaam op langs haar oogleden, vulden haar ooghoeken, glipten toen pijlsnel langs haar wangen naar beneden, vielen op haar gevouwen handen. Eddy kreeg een gevoel, alsof ze wel mee wou huilen. Ze begreep, dat achter dat witte gezichtje van Nora een groot verdriet oppermachtig heerschte. Ze had haar wel graag willen helpen vechten tegen dien valen vijand, maar ze kende hem niet: hoe moest ze hem aanvatten?

Taco, die zou 't wel kunnen. En die ouwe toren van Middelgum met zijn sombere galmgaten, zijn donker-wijze klokkenstem.... Vreemd dat ze telkens door Nora aan die beelden werd herinnerd. Maar van dezen kant komend, deden ze haar geen pijn, schuurden ze niet langs de wonde van haar kinderhart, die in haar langzaam dichtend verband van vergetelheid ongemerkt kon genezen; — ze waren haar als een veilig volk, dat ze nog niet goed begreep, maar dat haar zoo diep vertrouwelijk aanstaarde.

Eddy wist geen andere vertroostingen voor Nora, dan „gewone." „Kom Nora, je moet nu niet al te veel gaan tobben; en er staat toch in den Bijbel, dat God de menschen lief heeft,

en dan heeft Hij jou toch ook lief? En je bent nu melancholiek omdat je wat zwak bent, maar 't is hier veel gezonder dan in Friesland; je zult wel gauw wat beter worden en dan gaat je zwaarmoedigheid ook wel over. En dat je niet mooi bent, daar zou ik nou heelemaal niet over gaan tobben. Ik ben 't ook niet en daar kunnen we beiden niets aan doen. Dat Guus 't wel is, is net zoomin haar schuld. Kom, nie meer huile;" — en ze veegde met haar eigen zakdoek Nora's tranen weg.

Een warm gevoel van menschelijke gemeenschap stroomde troostend door Nora's arme, van zooveel kanten bestormd hart. Eddy's medelijden was olie over zijn ontruste wateren. Ze was net weer een beetje kalm, toen de bel voor het eten klonk door de antieke marmergangen van villa Nuova.

Op de morgenwandeling werd Guus dan weer deelgenoot van zulke gesprekken en Eddy goot droppels van haar eigen medelijden over in Guus d'r hart, die wel eens een beetje neigde tot spot met al Nora's merkwaardigheden.

„Verbee' je, gisteravond met die papiertjes tusschen de ramen. *Ik* vind 't juist gezellig als 't buiten waait en regent. Dat rammelen van de ramen kan je zoo echt in slaap maken. En laatst, toen 't in de verte een klein beetje donderde, had ze ook zoo'n herrie gemaakt. Ze stelde zich toch ook aan nu en dan, ja Eddy, heusch. Ze is zeker bedorven thuis als eenigst kindje — en dan nog altijd ziekelijk."

„Ja een beetje gek doet ze wel, dat is waar. — Heb ik je al verteld van die watjes, die ze tegenwoordig 's nachts in de ooren stopt?"

„Nee' wat dan?"

„'s Avonds neemt ze twee proppen watten, die ze nat maakt in de lampetkan en dan in de ooren stopt, dan hoort ze niks — anders kan ze niet in slaap komen zegt ze."

„O!".... en Guus kreeg een erge lachbui.

„Maar je moet er niets van tegen d'r zeggen? — nie laten merken, dat je 't weet hoor. Ze heeft 't me in vertrouwen verteld."

„Nee! — o Ed, wat zot!"

„Ja, 't *is* zot."

Laatst hadden ze op de les in bijbelsche geschiedenis 't over Faraö gehad. En toen de les behandeld was, had Guus Terwede gezegd: „Maar juffrouw 't is toch ontzettend, dat God Faraö eerst al dat kwaad laat doen en er hem dan ten slotte voor straft. In zoo'n God kan ik niet gelooven."

Een zacht rood van verontwaardiging kleurde haar bleeke wangen.

„Maar Gusta, zoo mag je 't natuurlijk volstrekt niet voorstellen. Faraö wilde dat zelf; hij *wilde* zich tegen God verzetten en daarom werd hij gestraft."

„Ja maar er staat toch duidelijk: En de Heere verstokte Faraö's hart, dat hij naar hen niet hoorde, — en kijk u maar in vers 16: Maar waarlijk, daarom heb ik u verwekt, opdat ik mijne kracht aan u betoone, en opdat men mijnen naam vertelle op de gansche aarde. — Hoe kan God je nu eerst tot de zonde dwingen en je er dan voor straffen? Dat is toch vreeselijk onrechtvaardig?"

„Gusta, dergelijke dingen mag je niet zeggen, dat mag ik

niet toelaten. De Heere is recht in al zijn weg en werk, zegt de Schrift.

Daar stond Noor op:

„Juffrouw, wat Guus gezegd heeft is heel godslasterlijk. Natuurlijk mag God ons tot zonde verwekken en dan straffen. We hebben er volstrekt niet naar te vragen, wat of God met ons mag doen of niet. Hij was geen God, als Hij ons verantwoording schuldig was. De Heere is net zoo machtig over ons als een pottenbakker over de vaten, die hij gemaakt heeft. We moeten ons diep voor hem buigen, ook als Hij ons verwerpt. En als Guus beweert, dat ze niet in den God der Schrift kan gelooven, dan zeg ik, dat ik niet in een God kan gelooven, die mij verantwoording schuldig is."

Met een hoog roode blos, en met nerveus-fonkelende oogen was ze weer gaan zitten. Ze had er een innerlijk welbehagen in, dat ze zoo de voor *haar* verstand ook ongerijmde wegen Gods met haar hart de hoogste eer had gegeven. Voor dat ontzettende recht Gods boog ze zich dagelijks, al smeekte ze er dagelijks met den angst harer ziel tegen in: Och Heere, red mij toch, ik wil zoo graag, zoo zielsgraag, uw kind zijn. En ze koesterde er de dwaze gedachte bij, dat God dat niet wilde, ondanks al haar liefde voor Hem, een liefde die stand hield, ook in de ontzettendste consequentie van zijn recht tegenover haar. Ze verstond 't niet, dat zoo'n liefde alleen door God zelf gewekt kon zijn — en dan was zij mèt die liefde — onvergankelijk immers?

„Nee Nora, zooals jij 't voorstelt, is 't toch ook niet juist. God noodigt een ieder zondaar te komen tot genade in den Heere Jezus en wie dat niet doet, zal 't zichzelf eenmaal te wijten hebben."

„Zeker, juffrouw, dat is volkomen waar, maar wat ik zeg ook."

De juffrouw was blij, dat 't uur òm was, dat ze kon bellen voor 't kwartiertje pauze, dat bij goed weer wandelend in den tuin werd doorgebracht. Daar zetten de meisjes het dispuut nog voort.

Guus vond 't gewoon onzin te zeggen, dat God alle dingen vooruit heeft beschikt en 't dan toch nog rechtvaardig te noemen, als je voor de zonde wordt gestraft. Noor praatte zich warme wangen en koude vingers voor de verdediging van dit logisch onverdedigbare, waar ze toch zoo gaarne voor boog, omdat ze de Schrift als de openbaring van haar God — o nee, van den God der vromen — niet los kòn laten, ook in haar ongerijmdheid zoo innig lief had. „Nee, riep ze uit, „als je de Schrift heelemaal kon begrijpen en toestemmen met je zondig verstand, dan moest je er juist aan gaan twijfelen als 't woord van God."

„Nou, geloof jij zulke onzin dan maar, ik moet er niks van hebbe," — was Guus d'r laatste, kregele antwoord.

Eddy, beurtelings door beide partijën te hulp geroepen, dorst Noor niet toevallen, omdat 't „zulke nonsens" was, wat ze zei. Heimelijk echter besefte ze, dat Taco dichter bij Noor, dan bij Guus stond, — ze voelde het.

De directrice stond de moeilijkheid nog even met haar

secondanten te overwegen. Dat was toch altijd verbazend lastig te behandelen met kinderen. „Ja, met groote menschen ook nog," vond juffrouw Van Os.

Met verslagen van deze en dergelijke gesprekken, was Guus in de Kerstvacantie thuisgekomen, en mevrouw Terwede had de beschrijvingen uit haar brieven van Eddy en Nora met gebaren verduidelijkt gekregen.

„O mama, Eddy is een snoes. Ze is heelemaal niet mooi, — wèl mooie oogen, dàt wel, — maar ze is zoo echt, zoo — 'k weet nie' hoe 'k 'et zeggen moet; als u ze ziet, weet ik vast, dat u 't ook vindt."

„Breng haar dan maar es mee," had mevrouw Terwede gezegd.

„Ja, — zal ik haar in de groote vacantie vragen?"

„Da's goed."

„Maar Noor, — o nee, u hebt nog nooit zoo'n kind gezien. Stel u voor"... volgden Nora's merkwaardigheden in doen en spreken.

„Dan is ze neuropaat" mompelde dokter Terwede over zijn krant.

„Wat papa?"

„Zenuwlijeres," verduidelijkte papa.

„Ja, vast wel zoo iets." —

„Wat dunkt u mama, zal ik haar ook vragen? — 'k Ben eigenlijk wel een beetje bang, dat ze ons plezier zal bederven. Maar ik vind 't ook zoo naar voor haar, als ik Eddy alleen vraag."

„Man, wat dunkt je?"

„Wè-ja! laat ze gerust hier komen. Dat zal 't arme kind nog wat opvroolijken."

„Ja, laat ze maar komen, dan kunnen wij ook es zien, hoe ze doet," neuswijsde Tootje over haar bril heen, die ze bij 't huiswerkmaken altijd op moest hebben.
„Ja, want als ze ziek wordt, dan kan papa ze bedokteren," zei de kleine Joh, een stevig guitig meisje van zes — met heel kroeze, korte, donkerblonde haren.
Piet zat rustig door te werken. Hij moest 't volgend jaar examen-gymnasium doen, kon zich niet met zulke dingen bemoeien.

Het zonnige leven afwijzen aan haar rouwbefloerste deurposten, had Nora niet gekund. Vol neurasthenische levensvrees was ze met die blonde fee uitgetogen.
Zou ze 't wel kunnen uithouen, al de aandoeningen van te zijn in een geheel nieuwe omgeving met haar vermoeienissen, zonder dat je nog iets deed? Een heelen dag door altijd in gesprek zijn, altijd vroolijk zijn, veel eten, net zooveel als de anderen, omdat anders allen naar je keken met een medelijdende belangstelling, die onverdragelijk was? 's Nachts slecht slapen, overprikkeld door allerlei émoties, — den volgenden dag weer toertjes maken, blij zijn met de blijen over een levensgevoel heen, dat al door, àl door onuitstaanbaar schrijnde?
Ja, ze zou, ze wou! Dat uit den weg gaan, dat eindelooze uit den weg gaan voor al haar nooit verdoovend verdriet, — coûte que coûte: ze zou gaan. Misschien kwam ze doodziek weer thuis, misschien heelemaal niet....
O, kon ze nu maar vast op God rekenen; wist ze maar dat de Heere haar liefhad als zij Hem. Maar dat kon im-

mers niet! Zij was zoo eigengerechtig; ze kende immers geen schuldgevoel! En die gezond zijn, hadden den medicijnmeester niet van noode, alleen die ziek zijn. „O Geest van God, leer mij mezelf kennen! Laat toch eindelijk, eindelijk 't licht eens dagen in mijn donkere ziel...."

Zonder te kunnen rusten op haar natuurlijk gevoel van kracht, zonder ter laatster instantie te kunnen rusten in een God, voor wiens rekening ze lag, — met den dood vlak naast zich, met.... de hel.... onder zich: — zoo had ze zich met hartklopping en duizeligheid in den levensstroom geworpen.

Denzelfden morgen, een paar uur vroeger dan Nora, was Eddy uit den trein geklommen voor het hooge smalle stationnetje van Harderwijk met z'n laag ouwerwetsch perron. Guus stond met de knecht haar op te wachten.

„Dag schat! je weet niet hoe blij ik ben, dat je gekomen bent" jubelde ze heel uitgelaten. 't Weer was ook zoo mooi, haar jeugd zoo zonnig en onbezorgd, haar zieltje vol vriendschapsblijheid. Jacob stond er goedig bij te glimlachen, tikte aan de pet: „Zal ik uw koffer maar nemen, juffrouw?"

„O wat ruikt de hei lekker, 't is hier nog mooier dan in Zeist, nog woester geloof ik," prees Eddy, omdat ze in een stemming was, waarin ze prijzen moest.

Op de Apeldoornsche straatweg was de slagboom al dicht — de trein reed voorbij; — toen lag de fraaie wandeling langs 't Slingebosch naar 't huis van dokter Terwede voor hen open. 's Middags waren ze beide weer aan den trein, die van den Zwolschen kant kwam.

„Zoo Noor, hoe gaat het?"

„Nou, 't gaat nog al."

„Laat je koffer — wacht, ik zal hem even aan 't buffet geven. — Jacob is naar stad om boodschappen te doen, hij zal hem, als hij terugkomt, meenemen."

„Aardig van je, zeg, om te komen," zei Eddy. We zijn nou au grand complet. 't Is vervelend als er één niet bij is."

„Ja, 'k heb 't maar gewaagd."

In een gejaagdheid, die haar hartslag voelbaar maakte, ging Noor met de beide vriendinnetjes mee. Vooruit! haar beste beentje maar voor; zij zou tot het laatst met al haar lichaams- en zielsverdriet vechten! Ze zag, dank zij dien strijd zonder kwartier, niets van den koelen zomerdag; ze zag alleen maar in zichzelf op dat donkere slagveld van het leven en haar levensgevoel. Ze dacht, dat Eddy en Guus ook moesten zien, wat zij daar zag, kon zich niet voorstellen, dat zij die weeë, woelende duisternis in haar gemoed niet zagen. Ze vonden echter Noor alleen maar een beetje bleek en een beetje verstrooid, — „saai" zeien ze meestal. Ze was erg bleek dezen keer, maar als ze maar een poosje in Harderwijk geweest was, zou 't wel opknappen.

De zware bel van het ouderwetsche buiten kondigde het drietal luide aan. De lange marmergang weerklonk vroolijk van hun stap. Daar ging links de deur van de tuinkamer open en kwam mevrouw Terwede het nieuwe logeetje verwelkomen; „Och ja ze was wèl bleek."

„En dat is nu Nora?"

„Ja mama, dat is ze."

„Wel Nora, hoe gaat het? M'n dochter heeft me verteld, dat je behoefte aan rust en opvroolijking hebt en nu wilden wij eens probeeren, hoever we dat met je kunnen sturen: hartelijk welkom op ons buitentje. 't Is wel niet groot, maar 't ligt nog al lief, vind je niet?"

„Ja mevrouw, heel lief."

De twee hooge deurramen stonden wijd naar buiten open. Heerlijk ruischte het zware loof van donkere kastanjeboomen op den zuiveren noord-westenwind. Goudig en donker geplekt schoven de gazons zich slingerend voort tusschen de oude boomstammen tot ver naar achter ze samensmolten met heestergroen en zonnenevel. Een heerlijk koele boschgeur vol bloemaroom vulde de kamer. Schuin in den hoek bij 't vensterraam stond de theetafel met zijn blauw servies waar koele zonnestralen op stuk spatt'en. In een antieke houten theestoof, van binnen bekleed met blinkend koper, stoomde de waterketel. Rugly, een ruigharige, bruine hond, kwam uit zijn mand onder den kastanjeboom vandaan en offreerde Nora met golvend lijf en kwispelenden staart zijn kennis. Ze woelde wat met haar bleeke hand in zijn ruige haar en mompelde verlegen iets van best hondje.

Mevrouw's zachte, vriendelijk informaties en haar vermaning, om zich nu maar heelemaal op haar gemak te gevoelen, kalmeerden Nora wel een beetje en eventjes werd haar bewustzijn opgetild tot de regionen van levensgeluk. „Hè als ze nou toch ook eens genieten kon van 't leven zooals de anderen, al was 't maar één dag!... En mevrouw moest haar tweemaal vragen, of ze ook thee zou gebruiken.

„O, als 't u blief."

„Ja, mama, zoo is ze op school nu ook altijd; altijd mijmert ze ergens over, is 't nie Noor?" zei Guus, die met achtelooze gratie, beenen over elkaar, de handen slap naar beneeën hangend, achterover zat in een rank wit stoeltje.

„Foei Nora, dat mag nog niet op jou leeftijd" vermaande mevrouw.

„Och mevrouw" — lachte Nora en kreeg een beetje kleur.

Na de thee zouën de meisjes een wandeling maken in de dennebosschen achter de villa. Halfzes thuis voor 't diner: Guus wist het!

„Laten we dan de voordeur uitgaan," stelde ze voor. Vlak bij den spoorweg sloegen ze rechts af den grooten Griend op. Ze hadden ook wel links het Slingebosch in kunnen gaan; dat was eigenlijk nog wel een beetje mooier, een beetje meer aangelegd tenminste, maar de menschen, die kwamen logeeren, vonden de woeste hei en dennebosschen altijd veel interessanter, vertelde Guus.

Al gauw kozen ze een diep gegeuld zandpad, dat wollig golfde, aan beide zijden met wilgen beplant. Rechts ruischte een dennentempel, met zijn grijs-groene, nevelige diepten, zijn wierook van versterkende harslucht, zijn koorgezang van den sereenen noordwestenwind.

„O, wat is 't hier verrukkelijk!" extatiseerde Eddy.

„Leuker dan in Friesland?" vroeg Guus.

„Ja, tenminste zoo heel anders. 'k Vond 't in Friesland wel prettig, zie je, in-typisch. We waren daar ook bij verbazend aardige menschen."

„Nou, dat ben je hier ook" lachte Guus.

„Da's waar."

„Ben jij dan in Friesland geweest, Eddy? — Waarzoo?"

„In Middelgum."

„Bij wie ben je daar geweest, bij de Takema's?"

„Ja, ken jij die?" verwonderde zich Ed.

„Ik niet, maar pa kent ze heel goed. Die heeft tegelijk met dokter Takema gestudeerd."

„Gunst, wat typisch."

„Die jongens, Taco en Joh, moeten heel aardig zijn, is 't niet?"

Eddy kleurde, — Guus zag het.

„Kijk Eddy kleuren! — Ben je er verliefd op één?"

„Nee, heelemaal niet," zei Eddy, trok haar wenkbrauwen heel hoog, keek naar den grond en begon een denappel voort te schoppen.

„Ja, dat heb ik gehoord van een nicht van me, die een paar jaar geleden in Middelgum gelogeerd heeft;" — ging Noor voort.

„Wat, dat Ed verliefd was op die meneer Joh — of hoe heette die andere?" lachte Guus, die veel schik in 't geval had.

„Nee, dat 't heel aardige menschen zijn."

„Och, gewoon vind ik, niks bijzonders — gewoon" — en Eddy trok heel ongewoon met haar schouwers en kleurde opnieuw.

„O Ed, o Ed, 't is mis met je! Hoe heet hij nou? — Toe Noor, zeg die naam nog es, hoe heette die eerste ook?"

„Taco."

„O ja, Taco Takema; — is 't die? plaagde ze voort.
„Hè nee, Guus, doe nou nie zoo flauw .... mispunt" — stoof ze op eens op, pakte Guus beet, sleurde ze een eind voort. Guus liet zich ringelooren, tot ze voorloopig genoeg plezier van haar ontdekking had gehad.
Toen ze achter den tuin binnenkwamen, stond de tafel al gedekt en waren de kinderen thuis gekomen uit school en moesten kennis maken met de logés. Ze vonden Noor niet zoo wonderlijk als ze zich voorgesteld hadden uit de verhalen van Gusta. Ze had geen watjes in de ooren, dat had To al gauw onderzocht en ze had ook geen roode oogen van 't huilen, — 't ging nog al.
Daar kwam papa binnen.
„Wel, lieve logeetjes, zijn jullie daar al? En Nora goed gezond? Kom, dat doet me veel plezier." — Hij begon een gesprek met ze over alles, waarover men bij een eerste kennismaking even praten moet.
„Maatje, zullen we gauw gaan eten? want ik moet vanavond nog eens naar een paar patiënten," brak hij plotseling af. En toen de kleine Joh bij een arm pakkend, haar tillend op zijn knie:
„Hoe maakt m'n little curley head 't?"
„Och papa, wa's dat nou weer."
„Hoe heb je 't op school gehad, juffertje? geen straf gehad?"
Ze klemde de lippen op elkaar, schudde van nee. Toen plotseling:
„O papa, een hondje van één van de kinderen was meegeloopen en toen heeft de concierge 'em in 't kolenhok opgesloten. En hij wou er zoo graag uit en hij liep te snuffelen

onder de deur — en 't was zoo'n snoes — en hij piepte zoo. — Maar de juffrouw wou hem er niet uit late, — dà von 'k gemeen."

„Hs-ts-ts-tst, en dat van je juffrouw."

„Nou, dan had ze maar open moeten doen."

Ze kreeg een kus en werd weer op den vloer gezet. Mevrouw kwam binnen, — men ging aan tafel.

„Nou krijg ik aan iedere hand een logé hè?" vroolijkte dokter Terwede, en causeerde zoo genoeglijk, dat Noor er een oogenblik ook vroolijk van werd. Dokter Terwede was gewild en bemind in Harderwijk om zijn suggestieve opgewektheid. Noor moest veel te veel eten naast hem. Ze dorst niet weigeren, ze kon 't haast niet naar binnen krijgen.

„Mama, na den eten moet Noor altijd gaan rusten."

„Wijs Noor dan haar kamer maar, en dan mag ze doen zooals ze zelf wil. Om half acht drinken we thee, Nora; maar wil je vroeger of later komen, dan mag je dat doen net zooals je verkiest."

„Heel goed, mevrouw."

Om acht uur was Nora weer beneeën. In den tuin werd thee gedronken en toen de late zomeravond ging donkeren trok men naar binnen om te gaan kwartetten. — Tootje had met een groote slimheid gespeeld. Noor had den geheelen avond maar twee kwartetten machtig kunnen worden. Ze zat maar àl 't leven in zichzelf en om haar heen te overvoelen en dan hadden de anderen haar kaarten alweer opgevraagd.

Om kwart voor elf gingen Ed en zij naar de logeerkamer. Het lit jumeau stond gezwollen van springveermatras en met dons gevulde lichte zijden dekens — een handbree wel boven den notenhouten rand. 't Raam stond open. Het licht van de kaars viel op het glanzig loover van den hoogen beuk, die zijn tákken tot vlak bij 't raam strekte en zoet geruisch naar binnen wuifde. Heerlijk frisch was 't er.

„Zullen we 't raam maar open laten?" vroeg Eddy.

„'k Heb 't liever dicht, als je 't goed vindt; 'k heb wel vaak last van nacht-zweet en dan vat ik licht kou."

„Nou, dan doen we 't dicht."

Toen ze 't wou gaan sluiten, kwam net een vleezige witte nachtuil binnenzwermen, ruischte en tikte langs 't plafond, sloeg dan dronken van licht en hoogst onhebbelijk Eddy vlak in 't gezicht — toen op den grond.

„Hè! naar beest!" schrok ze met een gezichtje vol afschuw. 't Beest, van zijn schok bekomen, begon zijn dans weer tegen 't plafond; — dan zwierde hij in wijde, wiegelende kringen om de kaars. Eddy nam een handdoek, sloeg naar hem; — de kaars vloog uit; lachend staken de meisjes 't licht weer aan. De dronkene bezoeker was weg.

„Je hebt hebt hem zeker geraakt." — Ja, want hij was nergens te vinden.

„Kom, laten we ons gauw gaan uitkleeën."

Toen Nora de kaars zou uitblazen: daar was hij weer: tik-tik-rrrrr.... opnieuw langs 't plafond.

„Laat hem maar vliegen," zei Eddy.

„Ja, maar als hij me es in 't gezicht vliegt?"....

't Maakte Noor's sensibile nervatuur niet rustiger.

„Vin je 't niet leuk hier?" — vroeg Ed, toen ze goed en wel lagen.

„Och, 'k wou da'k 't leuk kòn vinden; — 'k vin 't nergens leuk."

„Hè Noor, doe nou nie zoo zwartgallig."

„Zwartgallig?" — „denk je dan, dat ik ook niet graag, al was 't maar één dag, es zijn wou zooals jullie?"

„Voel je je dan weer akelig?"

„Och 'k voel me altijd.... verschrikkelijk. 'k Geloof dat ik gauw sterven zal en wat er dan gebeurt is misschien nog veel erger dan dit."

„Maar Noor, 'k vind 't toch niet goed van je, zoo over God te denken. Als de menschen al medelijden met je hebben, dan heeft God natuurlijk nog veel meer medelijden met je. Die kent je verdriet toch beter dan wij en de Heere zeg toch: „wie tot mij komt zal ik niet wegstooten" — of zoo iets — precies weet ik 't niet, maar toch wel zoo iets."

„Ja, goed en wel, maar dat is alleen voor de menschen, die geen raad meer met hun zonden weten. Dàt is de manier om tot God te komen. Je moet diep berouw hebben over je zonden. Je moet den donder van Gods recht door je ziel hebben voelen dreunen. Je moet sidderend gestaan hebben voor Gods majesteit. Je moet voor de koperen poorten hebben gelegen. En als je dat niet gehad hebt, dan kun je den Heere Jezus niet liefhebben, tenminste niet noodig hebben — en dan kan Hij je niet aannemen. Hij eischt, dat je eerst Gods oordeel door je ziel hebt hooren weerklinken en anders

gaat Hij je voorbij. En dat heb ik niet, daar ben ik veel te eigengerechtig en te trotsch voor. O Eddy, je weet niet, hoe moeilijk de weg naar den hemel is. Er zijn maar heel enkelen, die hem vinden. Velen zullen zoeken in te gaan, maar zullen niet kunnen, zegt de Heere. En van die velen ben ik er één. En wist ik nu maar van niks, dan kon ik tenminste dit leven nog doordroomen alsof er geen gevaar was."

Eddy stond verlegen tegenover de welgeoefendheid, waarmee Nora uit het tuighuis der Schriften de wapens kon kiezen tegen eigen borst. Zou 't geloof zóó zijn? — Dan was 't wel iets verschrikkelijks. Dan maar liever niet.... Maar daar kwam je ook niet mee uit. Eenmaal sterven en als je dan niets had! — Maar mevrouw Takema dan,—en Taco en Joh — die tobden toch niet zoo. Zou Noor 't wel goed begrijpen? Ze was anders de dochter van een dominé — ze kon 't weten. En vroom was ze ook wel. Vaak vond ze iets zonde, wat andere meisjes met plezier deëen, waar die geen been in zagen. Ze wou alles doen, wat God zei. Ze wou zelfs verloren gaan om God te eeren. ,k Wou dat ik er eens met iemand over kon praten, die er veel van weet. Met de Takema's, — maar dat kon niet na dat gekke... Kom laat ik daar nou niet over gaan peinzen.... Morgen naar Nunspeet! Daar moesten de dennebosschen nog veel mooier zijn dan te Harderwijk. En dan in het prettige gezelschap van de Terwedes! Als die arme Noor nu maar niet zoo verdrietig was altijd.... Typisch, dat ze ook van de Takema's wist. O, die gekke kleur vanmiddag weer. Guus moest nu alles begrepen, alles gesnapt hebben.... Maar ze

kòn toch niks weten van dat dineetje. Als je een kleur kreeg voor iemand, dat bewees toch nog niks? Zou ze 't haar vertellen, vragen hoe zij 't vond?
Nu en dan hoorde ze Noor nog eens omwoelen en diep zuchten. Zou ze weer met haar gaan praten? Ze wist toch niet, wat ze zeggen moest. Ze moest maar veel bidden, dat was 't eenige. Maar dat wist ze zelf wel, dat deed ze al. *Zij* zou bidden; eerst voor Noor, dan voor zichzelf, of God haar beide als zijne kinderen wou aannemen; — en voor Guus en voor al de Terwedes — voor alle menschen...
Een oogenblik had Noor gedacht dat ze zou kunnen slapen. Toen was er uit haar ziel een fijne verwondering opgeklommen over dat geluk en had zich in een kristallen helderheid uitgespreid over haar bewustzijn. Ze had de oogen opengedaan; toen wist ze 't, dat was weer eens zoo'n martelende nacht. Grauwe schemerstrepen gleden er van achter het gordijn. „Eddy, slaap je al?"
„Hm"....
Iets van het: „kunt gij dan niet één uur met mij waken" vaagde er in bange weemoed door haar lijdend hart. Een licht laagje zweet brak er uit over haar geheele lichaam. Ze lei de armen boven het dek. Eddy's rustige, koele ademhaling verhoogde haar onrust. Vandaag was ze al zoo moe en geprikkeld geweest, nu nog zoo'n afmattende, slapelooze nacht — hoe moest ze dan morgen wel zijn? Ze zou morgenvroeg maar zeggen, dat ze niet meeging — ze zou maar weer naar huis gaan — als ze tenminste niet ziek was morgen. O, waarom was ze toch gegaan? Thuis hinderde ze

ten minste niemand, waren ze aan haar lijden gewoon, hier vergalde ze ook nog 't genot van anderen. 't Was mooie moed geweest, van toch te gaan! En dan morgen al dat medelijden, al die verbaasde gezichten, al dat troosten, dat geen troosten was, dat ze al zoo vaak had gehoord. En daaronder en soms alles overstroomend haar vreeslijk levensgevoel, dat ze niemand kon beschrijven, niemand laten zien; waar was een uitweg voor haar? Sterven, ja, dat was voor Gods kinderen tenminste nog een poort om uit al de ellende van dit leven te komen. Haar bidden om licht viel altijd op haar zelf terug. Altijd zag ze den Heiland hoofdschuddend haar bede afwijzen. Zij kon niet komen met de tollenaarsgestalte: O God, wees mij zondaar genadig. Voor dat hemelsch examen werd zij altijd afgewezen....

De pendule in de salon, sloeg twee uur. De schemerstralen achter het gordijn verhelderden langzamerhand. Het eerste vogellied plekte het effen grauw van den morgen met heldere vlekken van geluid, dat doortrilde in Nora's geprikkelde nervatuur: Sjielp, sjielp!...

Ze zou maar eens opstaan, een beetje gaan drinken. Onhandig rammelde ze met het glas, dat omgekeerd over den hals van de karaf stond. Eddy draaide er zich van om, bromde iets onverstaanbaars. De koude waterstroom joeg haar hart in snellen klop, remde haar ademhaling. Hijgend zette ze het glas weer neer, dat klikte op het marmeren tafelblad.

„Wat heb je?" vroeg Eddy wezenloos.

„Och niks, 'k kan niet slapen."

Toen ze weer in bed lag moest ze even lachen, even den

humor laten heerschen over haar tobbend leven. Wat ging die hartslag weer fel; voortdurend voelde ze 't; ze kon de slagen tellen. Als 't te erg ging, hàd de dokter gezegd, moest ze haar spons nat maken en op 't hart leggen. Dan nog maar eens er uit! — In de hals van de lampetkan liet ze de spons drinken, kneep hem zoover uit, dat hij niet meer droop. Hè dat was wel lekker.

Om vier uur begonnen er twee hanen tegen elkaar te kraaien. Die voor 't huis dichtbij en schel, de andere, heel in de verte nauw hoorbaar zacht. Toen 't hanengekraai ophield viel ze eventjes in sluimer. Om zes uur begonnen de boden door 't huis te loopen. Toen had ze 't maar opgegeven.

En om half acht, toen ze geklopt werden en 't gordijn open ging was de heerlijke Julizon een martelende prikkeling voor Nora's afgetobde leventje.

Van de ééne angst tot de andere als door een onweder voortgedrevene, ongetrooste, was Nora haar week bij de Terwede's doorgekomen. Toen ze weer in den trein zat, lag, wat voor anderen van haar leeftijd een hoogtepunt is, als een angstigen droom achter haar. Als ze nu in den trein nog maar niks kreeg. 't Ging van benauwdheid tot benauwdheid. Dokter Terwede had eerst de knecht nog mee willen sturen, maar ze had 't niet willen aannemen. — Wat waren die menschen vriendelijk voor haar geweest. Alles hadden ze willen doen om haar plezierig te stemmen, maar 't was tevergeefs geweest. Zij was een godgeslagene,

een verworpene. Als ze alleen in de coupé had gezeten, zou ze in snikken zijn uitgebarsten. Nu moest ze zich goed houden. En haar starre oogen, waar de smart uit stroomde, lieten de schoonheid niet naar binnen, die er straalde over de zachtgolvende heuvels van de Veluwe.

Eddy zou met den avondtrein gaan, dienzelfden dag.
„Hè zou je nog niet een poosje kunnen blijven? Je bent een veel te groote schat om nu al weg te gaan." Guus klemde Eddy's rechterarm tegen zich aan. — „'t Is wel naar, maar die arme Noor heeft ons plezier een beetje vergald en had ze nu zelf maar genoten, maar dat geloof ik ook niet. — Zou je nog maar niet een poosje blijven?"
'k Wil heel graag, maar er wordt thuis opgerekend, dat ik kom vanavond."
„Even een betaald antwoord naar Den Haag; — 't kan nog best; — vin je 't goed? — ja hè? — ja!"
„Laten we er dadelijk mama over raadplegen." — Mevrouw Terwede vond het plannetje heel goed. Toen beide gauw naar 't station. Eerst 't adres opgeschreven — even peinzen — wat nou? „Mag ik nog paar dagen blijven? We genieten meer dan mogelijk! Eddy en Guus". „Ja, zoo kon 't wel. De klerk zat te tellen met zijn potloodje: „Vijftig cent, juffrouw." Guus betaalde uit haar mooie miniatuurbeursje.
„Mooi goed, die meisjes" bromde de knorrige oude chef, toen de twee vriendinnetjes met lichten stap en opgewekt gebabbel haastig verdwenen, dat de deur van 't sobere wachtkamertje met een rinkeling van glas dichtsloeg.

Dat waren uren van vervelend wachten. Eddy kon wel niets vermoeden, waarom men thuis haar verzoek zou weigeren, maar zekerheid had ze toch niet.

Na de koffietafel zouen ze naar stad gaan een paar boodschappen doen en dan zou Guus Eddy meteen de merkwaardigste stadsgezichten laten zien.

„Nu moet je je maar goed voorstellen, dat je nog nooit zoo'n dood nest hebt gezien als Harderwijk, dan kan 't je misschien nog iets meevallen."

„Hou je van antieke stadsgezichten, Eddy?" vroeg mevrouw.

„Ja, heel veel."

„Nu, dan is er nog wel iets aardigs voor je te zien hier. Mijn dochter maakt het wel wat al te bont met haar kritiek. Ik voel altijd nog heel veel voor mijn lief oud stadje."

„Bent u er geboren?"

„Geboren, getogen en getrouwd; — dus veel oude en nieuwe dierbare herinneringen."

„Kom, ga je mee engel?" vroolijkte Guus, die even de kamer uit was geweest.

„Je mama zegt, dat je Harderwijk veel te erg hebt laten afloopen."

Guus bleef stilstaan, keek haar moeder met een fictie van grooten schrik en diep zuchtend aan.

„Maar mama, hoe kunt u nu toch zóó iets doen. Begrijpt u dan niet, dat ik een Haagsche dame door Harderwijk moet zeulen? Nu had ik ze net zoo gestemd, dat 't nog *iets* mee kon vallen en daar bederft u me alles weer. Nu kan ik een uur lang naast een teleurgesteld, lusteloos, geblaseerd

juffertje loopen! — Hoe is 't mogelijk mama?" — En met haar oogen vol strenge afkeuring op mama gericht, stond ze haar luchtige handschoenen aan te trekken.
Mama en Eddy moesten beiden lachen. Guus schudde haar mouwen naar beneden.
„Nu mama, als we nog plezier hebben, is 't malgré vous."
Ze kreeg een zoen tot verzachting. „Dààg!"
In den gang was de meid met Zaterdagsijver aan 't dweilen. Om koperen emmers vol water moesten de meisjes heenloopen. Met een druipende hand en opgestroopte mouw, deed ze de deur open.
„Dag Mina". — „Dag dames, plezierige wandeling."
't Was bepaald warm buiten. Dwars door den tuin kwam To aandraven.
„Waar gaan jullie heen?"
„Naar stad — een paar boodschappen doen."
„Hè mag ik meeee?"
Guus keek Eddy aan. Ed knikte.
„Ga dan gauw je schort ophangen en trek handschoenen aan, anders schaam ik me voor je" vermaande Guus heel moederlijk.
Bij den spoorweg haalde ze hen in, babbelde aan den arm van Eddy aan één stuk door, totdat ze kwamen aan een soort van tolhuisje in rose pleister; dat was de Smeepoort. Daar begon Harderwijk. Links de plantage: een dertig, veertig hooge linden met plekken slordig gras en zwarte dichtgetrapte aarde, een donker, vervallen schaduwhal. Tusschen de stammen door glimmerde het krozige water der stads-

gracht. Armoedige scheepjes lagen aan den wal gemeerd. Rechts al gauw de afgescheien kerk, zei To, een somber manège-achtig plus minus zestig-jarig gebouw. In de Smeepoortstraat met zijn allerzelfgenoegzaamste kleine huisjes en winkeltjes, schrobden de meiden de keien en klinkers, draafden slagers- en kruideniersjongens, rolden handwagens, die in, en vrachtwagens, die buiten de stad thuis hoorden. Rechts sloegen ze de Donkerstraat in, die in een grooten boog naar de markt voert. Daar stonden andere huizen. Iets van de Koninginnegracht en de Prinsegracht uit Den Haag, iets van de Amsterdamsche grachten was daar. 't Was het Harderwijksche Rapenburg, professorenbuurt in den tijd, toen de stad haar Athaeneum nog had.

„Hier is 't wel plechtig," loofde Eddy.

„O aanstonds wordt 't nog grootscher. Dan krijg je ons stadhuis te zien."

„Prachtig", lachte Eddy, toen ze 't ridicule product van plechtige kolommerigheid en hokkigen wansmaak in 't zicht kreeg, het ook al kolommerig koepeltoorntje, waarvan de klok nooit goed en vaak heelemaal niet liep, boven de groote markt zag kijken met een machts-air als van den burgemeester van Durgerdam. Toen ging het weer links de Bruggestraat in. Aan het eind gingen ze het gleufje door, dat naar 't Zuiderzeestrand voert. Het blauwe keienpaadje, dat door vloed en wind heel schoon wordt gehouden, knapte onder hun voeten van kleine, krijtachtige stukjes, die de zee er achterlaat. Op de houten stelling vlak aan 't water bleven ze staan.

„O, wat ààààrdig," riep Eddy in extase.
Prachtig fonkelde de gouden zomerzon op de kalme, geelgrijze spiegel der Zuiderzee. Witgoudige wolken stonden aan alle horizonnen. Heerlijke zomergeuren waaiden er over het zeevlak, deden Guus d'r goudblonde lokjes vroolijk schitteren.
„Kijk, daar heb je Elburg" wees ze rechts naar witte blokjes, die trilden in zonnenevel. Links bochtte de kust weg naar 't wazig verschiet. De kalme golfjes kabbelden tevreden tegen de innig groene weiden.
„Hoe vreeslijk aardig is dat strand. 't Lijkt niks op 't Scheveningsche."
„Nu moe' je je voorstelle Ed die prachtige vloot van Jan van Arkel en Willem de Vierde met fluweelen tenten en gouden blazoenen dobbrend op die gele golven, en uittrekkend om de voorvaderen (hier begon ze te fluisteren) van je lieve Taco klop te gaan geven."
Tootje keek op, wat dat fluisteren moest beteekenen.
Eddy lei de hand om haar schouwertjes, keek lachend naar Guus: „Maar ze kregen zelf klop."
„Wat?" vroeg To.
„Nee, juffie, dat mag jij nou es niet wete" zei Guus met een buiginkje.
„Hè wa' flauw."
„Da's niks, je hebt hier zout water in overvloed."
„O, wat bèn je geestig" zei To met een tegenzinnig gezichtje.
Toen ze uitgestaard waren ging het langs 't smalle keienpaadje, dat aan den voet der oude stadsmuur voortblauwde terug. Hè, daar in dat ouwe huis op den muur te kunnen wonen,

zoo met het uitzicht op de zee, 't moest wel eenig zijn, vond Eddy. Toen op den hoek bij 't badhuisje schoot Guus te binnen, dat ze nog geen ééne boodschap hadden gedaan.

„Gunst, nee."

Dan maar terug, de Smeepoortstraat weer door.

„Waar zou ik je mama es mee kunnen verrassen, zeg?" vroeg Ed. „O mama is dol op rumboonen. — En ik ben 't zelf ook wel een beetje, dat zeg ik er eerlijk bij."

Goed, dan zouen ze een heele zak meenemen en bewaren voor de thee vanavond.

Toen ze den tuin inkwamen, kwam de telegraphieklerk net terug. „Dames, 'k heb 't telegram uit Den Haag gebracht."

„O, dank je wel Bolk."

Dat gaf een storm naar de tuinkamer! Eddy scheurde een heel stuk van het formulier mee af. Toen blauwde er voor haar blije oogen: „Groeten aan de familie Terwede, — ik vind 't goed. Je vader." Uitgelaten omhelsden de meisjes elkaar.

Na het middagmaal zouen ze met een boek naar den zonneheuvel. Dokter Terwede wist van het plannetje.

„Ziezoo" zei hij, toen hij zijn laatste stukje gember had gegeten, — „nu wil ik onze logé en m'n dochter es een plezier doen en es een paar uurtjes met ze naar den zonneheuvel gaan."

„Hè nééee, papa, — hè nééee, — ga u nou maar naar de patienten," riep Guus.

Met een gezicht, alsof hij op 't wreedst ontnuchterd was, keek Dokter Terwede zijn vrouw aan.

„Dat heb je er nou van vrouw, als je met veel moeite en inspanning je kinderen hebt grootgebracht, zielsveel van ze houdt, ze plezier probeert te doen zooveel je maar kunt, — 't is — 't is...."

„Ja, man, es ist ein alte Geschichte."

„Ondank is 's werelds loon, hè?" hielp Guus hem met de arm op zijn schouwer. „Nou papaatje luister es: u krijgt van ons ieder drie rumboonen en we verzekeren u, dat we dolgraag met u uitgaan, maar dat we vanavond dingen hebben te bespreken, waarbij we u onmogelijk kunnen gebruiken."

„Hoor je 't vrouw, met rumboonen wordt m'n vaderliefde afgekocht; is 't niet grievend?"

„Nou, dan krijgt u er van elk nog een zoen bij, — is 't dan goed."

„Dan is 't tenminste volmaakt: eerst je liefde weggegooid en dan onder het schoonste teeken van de liefde nog es een huichelachtig spel met je gespeeld. Maar enfin, laat ik maar bonne mine à mouvais jeu maken."

Lachend liepen de meisjes de kamer uit, kwamen even later ieder met drie rumboonen terug.

Alsof het de gleuf van een snijboonmolen was, werd de overeengekomen afkoopsom dokter Terwede in den mond gestopt, dan Guus een, dan Eddy een. Op 't laatst moest zijn servet er nog bij te pas komen.

„Nou de zoen" mompelde hij moeilijk.

„Nee, nee, dat kleeft zoo" griezelden Eddy en Guus, zetten het op een loopen den gang in. De kleine kinderen schaterden

Op Guus d'r kamertje stonden de meisjes te zoeken naar een boek: „Wat nou, proza of poëzie?"
„Verzen" vond Eddy, „we zijn in zoo'n kostelijke stemming."
„Laten we de Mathilde nemen."
„Wat is dat?"
„O kind, weet je dàt niet? — neem dan maar gauw mee." en Guus stopte haar een klein-octavo boekje met paarse bladsnede en wit bandje in de handen. Door de keuken gingen ze naar den tuin. Daar werden papa nog tergende kushandjes toegeworpen.
Hoe geurden de bloemen in den zoelen avond en het versch gemaaide gras. Jacob was den tuin aan 't opredderen voor den Zondag. Het groenachtig aangezette oude ijzeren hekje opende voor een lagen tunnel van eschdoornloof. Twee groote groene libellen schoten er minnend heen en weer. Daarachter: — overal de stille wijde heide.
De zonneheuvel had zijn naam te danken aan een hoogst-eigenaardige ligging. Dokter Terwede had ontdekt, dat hij in 't oosten uitzag op een open plek aan den horizon, waar op den langsten dag de zon opkwam en in 't westen op een gelijke plek, waar hij op dien datum onderging. Hij had vijf jaar noodig gehad, om dat feit vast te stellen. Eenmaal had hij zich verslapen, een anderen keer was 't bewolkt geweest; even vóór het avondverschijnsel was hij eens bij een patiënt geroepen. In het dennenbosch aan zijn voet lag een klein meertje, dat, als 't niet heel droog was, altijd water had. Op den heuvel had dokter Terwede een rustieke bank laten zetten. Nu was 't er een heerlijk plekje

voor wie behoefte had aan een eindeloos vergezicht. Nog een beetje loom van het récente middagmaal beklommen de meisjes den heuvel. — Ja, 't zat er wèl mooi. Uit grijstintig loovergroen rees de romp der groote kerk van Harderwijk omhoog met zijn blauwige leidaken. Guus vertelde Eddy, dat hij vroeger eens zoo groot was geweest. Wat er nu nog stond, was alleen maar meer het kruis net als bij den dom van Utrecht. De toren was in 't laatst der achttiende eeuw half neergestort. De puntige helft, die was blijven staan, was door een kanonschot omvergehaald. Dat was wel een interessant verhaal, vond Eddy.
„Nu moet je luisteren, dan zal ik je voorlezen."
Guus begon een beetje schoolsch gemanireerd nog met te weinig eigen émotie in haar stem, omdat haar ziel nog niet sensibel genoeg was voor de fijne ontroeringsaromen, die er opstijgen uit die wonderheerlijke, onhollandsche schepping in 't prachtigste Hollandsch:

Een zee van golvend purper, in verbazen
en ademloos, verstijfd — als waar zij dood —
bij 't zien van 't eindloos-vlammend avondrood....
Zoo is de heide, waar wie honing lazen

met d'avondlast langs bloem en purper razen
om niet te keeren voor de nacht ontvlood, —
en, scheidend, houdt de delling in haar schoot
de blanke heerden, die al ruischend grazen.

De waaksche wolf, die zich geen wolf betoont,
likt speelsch de staf en handen van den herder,
die twintig kudden eenzaam heeft gehoed;

en met een blik, waarin de liefde woont,
drijft hij de wit-gewolde wolkjes verder....
en ziet naar hen, de heide en d'avond-gloed.

„Hè, dat was mooi, een ander!"

Het zuidewindje suist door zwarte twijgen
en kust het slapend dons der zangers teeder, —
de zilv'ren boomen wiegen heen en weder,
en doen hun schaduw met hen mede nijgen. —

Een stille zwoelte komt uit d'akkers stijgen,
een koele stilte daalt op donzen veder,
de zilv'ren nachtzon sprenkelt droomen neder
en lacht van liefd' in eeuwig lachend zwijgen.

Mathilde, sluimer! Zomernacht doet droomen
en zomerdroomen zijn van manestralen
en manestralen zijn als liefdestroomen:

de liefde doen zij uit den hemel dalen
en dalen in de ziel, die zij vervromen:
Is liefde dwaling, kan men zoeter dwalen?

Eddy zat te staren in 't verre verschiet, waar de zon als een scherp belijnde roode ballon in nevelwierook ter kimme zonk. Door de zoete melodieën van dien wond'ren zanger en door de geuren, die zweefden alom, gewekt, waren de herinneringsbeelden uit Friesland weer gaan leven, gaan zingen van eerste vriendschap, eerste liefde, van zomerzoelte en zachtbedwelmende verrukking. Guus las maar door de zangerige strophen van bijna zuiveren goudklank....

't Was Eddy, of Taco meteen komen zou uit het looverpoortje van den tuin of uit de verre spelonk van het dennebosch, dat in vale tinten sluimerde, of midden over de hei, van de stad. O, hij moest hier ergens zijn. Voor 't eerste voelde ze een weemoedig verlangen in haar rijpende ziel naar haar zoo plotseling verloren vriend.

Eindelijk hield Guus op, keek Eddy aan.

„Logeetje kijkt allerdweperigst."

Eddy glimlachte.

„Kijk, kijk, kijk: een traan! hebben de gedichten zóó geroerd?"

„Ook al."

„Wat dan nog meer, als de vraag niet te onbescheiden is?"

„Hoor, wat is dat?" leidde Eddy af.

„De trein uit Friesland," antwoordde Guus met een lachje en een blik vol beteekenis.

Zijn razen werd al duidelijker — eindelijk een rookpluim boven het dennebosch... daar sprong hij te voorschijn, twee groot gele machines en een lange staart van zeker wel dertig

waggons. Dan weer helder oprazend, dan weer half gesmoord tusschen walletjes met eikenhakhout, daverde hij langs zijn dubbellijn. Een trillende dissonnant uit de beide stoomfluiten scheurde hoog over de stille natuur. Toen de laatste waggon wegglipte achterhet westerbosschage, dreunde hij nog minuten na, dan weer dof, dan weer schel, tot ze hem in de verte nog eens hoorden fluiten voor Ermeloo.... toen werd alles weer stil.

„Is logeetje verliefd?" en Guus ging vlak naast haar zitten.

„Een beetje wel."

„Op dat Friesche heertje, hè?" — Ed knikte.

„En mag haar beste vriendin 't weten?"

Ja ,'t moest maar, — maar dan als een peilloos-diep geheim! — Natuurlijk!

En toen kwam eerst een exposé der familieverhouding. Toen een beschrijving van de kennismaking op de zilveren bruiloft, van haar reis naar Friesland, van den Paaschmorgen in den tuin. „En toen ik toen ja zei, heeft hij me gezoend."

„O wat eenig" fluisterde Guus en look haar blauwe oogen.

Toen de tweede vacantie in Middelgum. De rijtoer, dat noodlottige „schat," de stille avond en 't fatale muurtje.

„En waarom schrijven jullie mekaar nou nooit meer?"

„Zul je er heusch, heusch met niemand over praten?"

„Och, nee, vraag dat nou nie' meer."

En wat Guus een week geleden voor 'k-weet-niet-wat niet weten mocht, werd nu mee hààr geheim.

„Nou 'k heb 't wel begrepen, 't is een groote snoes en logeetje is een erge zottin geweest met zoo te doen; maar 't komt

nog heel goed in orde aan 't slot. Ze krijge' mekaar vast, hoor!"

„Hé, zijn jullie daar?" klonk een jongensstem.

„Jà-à" jodelde Guus.

Daar kwam Piet aandraven.

„Ma vraagt, of jullie komen thee drinken.

„Lieve broer, laat ik je es een zusterlijke kus geven voor die lieve invitatie."

„Zeg, schei uit, ga jij Daan Reep maar zoenen."

„O wa' gemeen! — Engerd!" — en hij kreeg een zusterlijken duw in plaats, die hem lachend van den heuvel deed hollen.

„Nou ga jij vanavond vertellen, hè!" Ze zouen voor de gezelligheid samen op de logeerkamer slapen.

Guus begon met haar oogen te draaien, te lachen... „ja."

Aan de theetafel moest papa met kluitjes in 't riet worden gestuurd, toen hij alles wilde weten, wat er behandeld was op den Zonneheuvel, moest Eddy mama vertellen, hoe ze Harderwijk vond, en moesten de rumboonen worden opgemaakt, die papa volstrekt niet moest gelooven, dat voor hem waren, maar heel bijzonder voor mama.

Achter in den tuin kwam de gouden maan boven 't zwarte loof stijgen.

„En manestralen zijn als liefdestroomen," fluisterde Guus Eddy in 't oor.

Eddy lachte.

„Wat nu weer?" vroeg dokter Terwede.

„Niks papa."

HOOFDSTUK VIII.

Den zesden Januari van Eddy's tweede schooljaar kwam juffrouw Winckelman 's morgens heel bewogen de ontbijtkamer binnen met een brief in de hand.

„Lieve meisjes ik heb jullie vanmorgen een heel droevige tijding mee te deelen: Nora Beekbergen is eergisterenavond om zes uur tengevolge van een ingewandsontsteking overleden. Haar vader schrijft me, dat het verlies van zijn eenigst kind hem wel ontzettend zwaar valt, maar hij kan er de heerlijke mededeeling bijvoegen, dat hij vast mag vertrouwen, dat ze in de verzekerdheid van haar deel in Christus de eeuwigheid is binnengegaan. Dat laatste is zeker ook voor ons een heerlijk nieuws bij een zoo droevige gebeurtenis. Als we hier zoo samen jong en gezond aan tafel zitten, is de gedachte aan lijden en sterven, aan graf en eeuwigheid niet altijd bij ons. En toch worden we er van morgen zoo droef-ernstig aan herinnerd, dat er maar weinig schreden zijn tusschen ons en den dood en vermaant de Heere ons door dit sterven, niet op onzen leeftijd of kracht te vertrouwen, maar onzen Schepper te zoeken in de dagen onzer jongelingschap. Nora heeft dat gedaan, Nora was een vroom meisje. Ze was wel eens wat zonderling, maar we weten allen, dat ze een zeer zwakke gezondheid had en dat verontschuldigt veel van haar soms wel eens wat al te groote prikkelbaarheid. Ook heeft ze veelszins in het duister en met tranen den Heere gezocht. Maar nu is haar lijden voorbij, naa

we vertrouwen mogen en draagt ze in den hemel het witte kleed en de gouden kroon, die haar en allen is weggelegd, die den Heere in waarheid hebben gezocht."

Deze eenvoudige woorden van de directrice met de stille kracht der droeve gebeurtenis, die ze golden, daarachter, wekten een diepe ontroering aan de anders zoo kalme ontbijttafel. Wie had dàt kunnen denken. 't Was waar, bleek en lijdend had ze er altijd uitgezien. Maar wie had bij 't afscheid met de Kerstvacantie kunnen vermoeden, dat Nora niet zou terugkeeren! Uit bewogen harten werden vragen gedaan, opmerkingen gefluisterd. Het was de Engelsche week maar in dezen rouw zwegen de schoolwetten.

Na het ontbijt vroeg juffrouw Winckelman Eddy en Guus mee naar haar kamer te komen.

„Dominé Beekbergen noodigt mij in dezen brief uit, Vrijdag bij de begrafenis tegenwoordig te zijn en hij zou 't zeer waardeeren, als jullie, de twee intiemste vriendinnetjes van Nora, mee kwamen. Hoe denken jullie daarover?"

„Ja, juffrouw, das heel goed," antwoordde Eddy, een beetje gehaast door de émotie van het oogenblik.

„Wat vindt U?" vroeg Guus.

„Dat jullie, behoudens de toestemming van je ouders, heelemaal vrij bent in je beslissing; maar overigens, als een laatste blijk van piëteit tegenover Nora, zou ik 't heel aardig vinden als jullie gingen. Ook heeft 't zijn goede zijde het leven eens naast den dood te zien staan. Niet, dat dat ons altijd tot God brengt, maar er kan, vooral in een geval als hier, een prediking uitgaan van zulke oogenblikken, waar men

zijn geheele leven dankbaar voor blijft. Maar ik zeg nog eens, jullie moogt geheel zelfstandig beslissen, als je ouders het toestaan."

Guus en Eddy keken elkaar een oogenblik aan.

„Zullen we dan maar gaan, als 't thuis goedgevonden wordt?"

„Ja, 'k vin' wel."

„Schrijven jullie dan dadelijk even naar huis en geef mij je brieven, dan kan de meid ze onmiddellijk naar de post brengen. Ik zal aan de secondante zeggen, dat jullie even later op de les komt. Maken jullie haast?"

„Ja juffrouw."

Een diep medelijden met Nora's aardelot hield Eddy's bewustzijn onder hoogen druk den geheelen dag, soms tot tranen toe. 's Avonds op de kamer, die ze nu weer met z'n beien hadden, was 't ijzig kil. Ze huiverden, toen ze binnenkwamen. Was dat van de kou, die na nieuwjaar scherp was ingevallen, of van de gedachte aan dood en graf? Maar gauw 't raam dicht!

„O Ed, 'k hoop toch niet, dat we daar een nacht zullen moeten logeeren. 'k Zou niet in dat huis durven slapen," — rilde Guus.

„Als dat moet, ga 'k nie' mee."

„Nee, dan ga ik ook niet... Maar als 't nu niet anders kan? — Als we schrijven, dat we komen, en ze schrijven dan terug, dat we den avond van te voren verwacht worden; — of als 't met de treinen niet uit komt . . . 't is nog al een end."

„O nee, voor geen geld Ed — nee, dat durf ik niet." — Angstig keek ze Eddy aan.

„Laten we 't dan morgen dadelijk zeggen aan juffrouw Winckelman."

„Laten we 't nu nog maar zeggen."

„Nee, das nie' noodig, want we moeten toch op bericht van thuis wachten; — dat zal er morgenochtend wel zijn."

„Goed, maar jij doet het ook niet? — Beloof je me, dat je 't ook niet doet?"

„Ja heusch!"

Den volgenden ochtend had Guus een briefkaart: ze mocht. Om twaalf uur kreeg Eddy de hare: „Lieve kind, ik heb er geen bezwaar tegen, dat je gaat. Doe de uitgaven, die juffrouw Winckelman noodig vindt. God zegene je."

Toen met zijn beiën naar de directrice:

Ze hadden besloten te gaan, maar er was één bezwaar. — En dat was?

Ja 't zou kunnen zijn, dat ze den avond van te voren zouen moeten komen en dan slapen in 't sterfhuis. Daar zagen ze vreeselijk tegenop.

De directrice glimlachte. Hoogstwaarschijnlijk zou dat niet noodig zijn. Ze konden half één te Heerenveen zijn. Daar moesten ze met een rijtuig worden gehaald. Als de begrafenis nu om twee uur was, dan konden ze, als alles was afgeloopen met den avondtrein weer vertrekken om half zeven ongeveer.

„Maar wil u dat er bij schrijven?" vroeg Guus nog eens. Juffrouw Winckelman beloofde.

„Weet u ook, of we er ons apart voor moeten kleeden?"

„Ik heb eens een begrafenis in Friesland gezien, maar

er nog nooit aan deelgenomen. Zeer waarschijnlijk zal een zwarte rok wel noodig zijn. Jullie weet, dat de vrouwen mee gaan in den stoet naar 't kerkhof?"

„Met rijtuigen?" vroeg Eddy.

„Nee, te voet. — De afstanden op een dorp zijn zoo klein. Maar ze hebben dan een zwarten doek heelemaal over 't hoofd geslagen. Zulke doeken zijn er voor genoodigden, die ze niet zelf hebben, gewoonlijk wel te leenen."

„O juffrouw, wat griezelig" . . . huiverde Guus.

„Och, waarom, 't is een soort van zwarte sortie. 't Lijkt precies op een nonnendracht, maar dan zonder de witte kap." Guus keek eens naar Eddy.

„Maar schrijft u dan eerst nog, of er zoo'n doek voor ons is?"

„Dat heb ik al gedaan."

's Avonds was er een modiste, die met groote haast twee zwarte rokken moest maken. De meisjes hadden beide een wit-flanellen blouse. Ze moesten maar zorgen, zich verder goed warm te kleeën, — dan konden die heel goed dienst doen. — Alles wat het toilet betrof, kwam dien avond in orde. De rokken zouen den volgenden avond om vier uur klaar zijn.

Donderdagmorgen kwam er een briefje van een oom van Nora; net zooals juffrouw Winckelman vermoed had: ze konden in één dag heen en terug en omslagdoeken waren er voor haar gereserveerd.

Toen ze Donderdagavond het nieuwe gewaad aan 't passen waren op haar kamer, fluisterde Guus Eddy in 't oor

„Als Taco je zoo eens zag."

„Die arme Noor heeft nooit lief kunnen hebben," schoot

het door Eddy's hart. Met een „hè, stil", weerde ze Guus af.
Het was een aandoenlijk tooneeltje, die blanke blousetjes en al dat zwart. Eddy met donkere tint en haar, Guus met blank en blauw en goud.
„Laten we onze ledikanten tegen elkaar schuiven," had Guus gezegd, toen ze klaar waren met passen en naar bed zoüen gaan. Heel zachtjes dan; 't mocht gemerkt worden! Langzaam en voorzichtig, om alle gekraak der wieletjes te voorkomen, werd Eddy's ledikant tegen dat van Guus gereeën, de witte gordijnen aan den binnenkant weggeschoven, aan den buitenkant zorgvuldig gesloten. Guus was er nog eens expres voor opgestaan, om met een stoel een weerbarstige opening dicht te maken.
„O Ed, ik ben zoo bang," had ze gezucht en zich zoo gelegd, dat ze Eddy vlak in 't gezicht keek, — „jij niet?"
„Nee, bang niet, maar ik vind 't natuurlijk wel heel naar."
„'k Ben zoo bang, dat haar geest ons hier van nacht zal verschijnen."
„Och, nonsens. Dacht je, dat, als ze in den hemel was, ze nog eens hier zou komen, om ons bang te maken?"
„Nee, da's wel een beetje te gek. — Weet je wat, laten we de dekens over ons hoofd trekken en mekaar de hand geven."
Zoo lagen ze nog een poos te praten over de plaats, waar Nora nu kon zijn, tot de in elkaar geklemde handen pijn gingen doen op den rand van het bed, hun onrust vervaagde in moeheid en ze zachtjes insliepen.

Aan het station te Heerenveen kwam een man in verschoten ulster op juffrouw Winckelman en haar leerlingen af om te vragen, of zij „de juffrouw uit Zeist" was. Of ze dan maar mee wou gaan naar 't rijtuig. Een geelgeschilderd busje met een paard, stijf van ouderdom, de snuitharen vol ijzel, stond bij het hek, dat den spoorweg van den straatweg scheidde. Een muf luchtje vulde het, waarin rookgeur het domineerend element was. In een sukkeldrafje ging het over den bevroren weg, de ruiten rammelden in de wijde sponningen. Rechts en links lagen de weilanden zonder vee, grijs geplekt met half weggevroren sneeuw. De slooten lagen vol ijs. Boven fonkelde de zilveren winterzon door 't bleeke blauw. Wolkenloos stond de lucht en vol kalme koude. Verderop scheen de rijweg door een groot moeras te zijn aangelegd. Groote bosschen grijsachtig riet stonden ingevroren in langgerekte ijsvlakken, hier zwart, daar bedekt met een dunne sneeuwlaag. Molens stonden er tusschen in met stijfgevroren armen. 't Eerste dorpje, dat ze kregen, moest het zijn.

Eddy's levensgevoel van voor anderhalf jaar wolkte zachtjes om en om in haar hart. 't Was haar net, of ze te Middelgum zou komen straks. Maar 't was niet zoo; — o, als ze daar es zulk een taak zou hebben! — Arme Noor!

„Zouen we haar nog kunnen zien, juffrouw, wat denkt u?"

„'k Denk het niet. 't Is vlak tegen het uur van de begrafenis. De kist wordt gewoonlijk den avond van te voren gesloten."

„Hè nee, 'k wil ze maar liever niet meer zien," en Guus trok de schouwers rillend omhoog.

„Jullie doet net als Goethe, die ook 't lijk van Schiller niet zien wou, omdat hij de voorstelling, die hij van hem had, niet wou bederven."

„Zou u ze nog graag gezien hebben?"

„Als dat nog kon, zeker."

„Me dunkt, dat moet je dagen voor den geest blijven staan."

„Ja, dat is wel waar; maar verstoppertje spelen met den dood kun je toch niet volhouen."

Nu, maar ze wouen beide eerst maar wat ouwer zijn.

„Die toren zal het zijn," merkte juffrouw Winckelman op, toen ze een goed half uur gereden hadden.

„Hij lijkt wel wat op die van Middelgum, maar veel kleiner."

„Middelgum?" dacht juffrouw Winckelman een oogenblik na, „dat ligt hooger, dicht bij de Parochie's is 't niet? Ben jij daar geweest Eddy?"

„Ja, daar woont familie van me."

Ze rolden langzaam het dorpje binnen. Kijk, daar was op 't kerkhof een pasgedolven graf: dat was 't zeker.

't Ging dwars het dorp door. Daar aan 't einde hield he rijtuigje stil voor een laag tuinhek.

O, wat leek dat huis weer frappant op Klein-Hermana; alleen alles was veel soberder; 't tuintje veel kleiner, de paadjes veel smaller.

Daar ging de deur open. Een persoon, die 't midden hield tusschen een heer en een beroepsman, in 't gekleed en met een cylinder op't hoofd, kwam met haastige stappen naar

't rijtuig. Hij hielp de inzittenden uitstijgen, stelde zich voor als een broer van dominé Beekbergen en verzocht haar hem te volgen.

In de groote, wijde gang met zijn bruingeverfden vloer, was 't echt pastorie-achtig kaal. Halverwege, in een soort van portaaltje, was plaats om de kleeren te hangen. Toen bracht hij hen in een kamer, die uitzag aan de zijde van het huis. Daar waren alle aanwezigen in het zwart. De arme vader trad naar voren.

„Hoe vriendelijk van u, juffrouw Winckelman, en ook van u, jongedames, ons lieve kind de laatste eer te komen bewijzen."

„Dominé Beekbergen, ik condoleer u wel met uw zwaar verlies. Moge de Heere u troosten, meer dan menschen dat kunnen, meer dan een moeder troost."

„Dank u wel, dank u."

„En ook u mevrouw, mijn hartelijke deelneming."

Eddy en Guus schoven achter juffrouw Winckelman aan, herhalend de hoofdzaak van wat zij zei.

„Dag juffrouw, dag juffrouw, dank u, dank u wel," mompelde de oude grootvader met tandeloozen mond en vochtige oogen, met onzeker schuddenden druk zijn verstijvende hand gevende. Met steedsche buiging ontving een andere broer van dominé Beekbergen, commies aan de griffie te Leeuwarden, de condoleantiën.

Oudjes met de friesche kap, achterafstaande jonge menschen, kinderen, — allen kregen een handdruk, een betuiging van deelneming, de allerlaatste meer gefluisterd dan gezegd.

Toen ze plaats hadden genomen, begon juffrouw Winckelman: „Hoe droevig werden we allen verrast door 't bericht van 't overlijden van uw dochter. Een toonbeeld van kracht was ze wel niet, maar toch, zoo spoedig weggeroepen, dat had niemand verwacht."

„Neen, ach neen! Wijzelf, die natuurlijk het geheele proces van haar ziekte meemaakten, wijzelf waren er ook door verrast — en laat ik maar zeggen: dat wordt men altijd door den dood."

„Heeft ze nog veel geleden dominé?"

„Ja juffrouw Winckelman. Vreeselijke pijn heeft ze gehad, vooral de eerste dagen."

„Och . . ."

„Ja, pijnen, die haar soms uren bewusteloos maakten, dat er geen kracht meer was om te dragen. Dat is zoo gegaan van den tweeden Kerstdag tot den nieuwjaarsdag. Toen scheen het proces te zijn uitgewoed, maar haar kracht was tegelijk uitgeput. Toen heeft ze nog drie dagen bijna voortdurend bewusteloos gelegen. Tot — Dinsdagmiddag, toen men mij liet roepen. Eerst meende mijn vrouw, dat er wat beterschap was ingetreden, maar 't leek mij een laatste, helder oogenblik te zijn. En dat bleek maar al te juist. Maar Goddank, in dat laatste oogenblik mochten we nog van haar hooren, dat ze verzekerd was, het eigendom van Christus te zijn.

„Moeder," viel mevrouw Beekbergen in, „nu weet ik, dat de Heere mijn deel is, nu is al mijn lijden voorbij" zei ze, en meteen was ze ook weg" . . .

De arme ouders schreiden beide. Eddy en Guus voelden de tranen ook langs de wangen loopen, veegden de oogen af met den zakdoek.
„Tante Anna," de schoonzuster van mevrouw Beekbergen. had de leiding van de huishouding op zich genomen. Er was besloten, dat de familie het middagmaal zou gebruiken om half twee. De tafel zou vlugger dan gewoonlijk moeten afloopen, want om twee uur kwamen de genoodigden uit het dorp. Om kwart voor drie zou „'t lijk worden aangetast".
Eddy zat naast dominé Beekbergen aan tafel.
„Nora heeft nog al dikwijls met me gesproken over haar zielstoestand, maar ze was altijd erg droefgeestig als ze daarover sprak. Ze heeft er vaak bij geschreid." . . .
„Ja, dat heeft ze me verteld, dat ze bij u nog wel eens uit kon praten. Ik dank er u nog wel voor."
Eddy kreeg een warm gevoel van binnen; — het slikken werd haar moeilijk.
„Och, de menschen zeien vaak van haar, dat ze zelfzuchtig was, altijd over en met zichzelf bezig. En ik wil 't niet tegenspreken, maar als ze beter hadden begrepen, wat ze in haar kort en droevig aardsche leven heeft ondervonden, dan zouen ze daar wel wat zachter over geoordeeld hebben."
„Hoe heerlijk voor u en ook voor ons, dat ze in 't laatst nog heeft mogen gelooven, dat ze naar den hemel ging."
„O juffrouw Walraven, dat is een onuitsprekelijk groote troost."
De arme moeder zat voor haar ledige bord met roodgeschreide oogen. En het oude grootmoedertje zat er naast en lei de hand op haar arm.

„Jou moeëte wat ete; de weg zu anders te lang voor jou wudde." 't Was tevergeefs.

Op gedempten toon gingen de gesprekken. Intensieve smart lag er op 't gezicht der beide ouders, der grootouders; — van enkele familieleden ook nog; — op dat der anderen diepe, strakke ernst. De kinderen keken verwonderd naar de gelaatsuitdrukking der ouderen en spiegelden ze af in hun eigen trekken.

Daar werd gebeld. — Ja 't was ook al twee uur. Tante Anna stond op om de aankomenden te ontvangen, die zwijgend de sterfkamer werden binnen geleid.

Intusschen dankte de broer des vaders voor 't brood der smarte, dat God hun nog in zijn goedheid had geschonken. Toen rezen allen op tot het vervullen van den droeven plicht, waartoe ze bijeen waren.

Ieder zocht de kleedingstukken, die hij noodig zou hebben in binnenkamer en portaal. Tante Anna voorzag juffrouw Winckelman en de beide meisjes van de omslagdoeken, wees haar aan, hoe ze ze 't best tijdens den lijkdienst bij zich hielden, hoe ze ze straks moesten dragen.

Toen met een huivering voor den onbekenden dood, traden ze de sterfkamer binnen. De zwarte kist met matblinkend montuur stond schuin midden in de kamer op twee kleine schragen. Op een kleine metaalplaat midden op de afgeplatte ribbe van het van beide zijden schuin omhoogloopende deksel had de zucht tot leniging van smart haar ijdel: „rust in vrede" laten griffen. Het vloerkleed was opgenomen, er stonden geen meubelen in het vertrek, alleen stoelen

langs de wanden. Het licht van den wintermiddag trachtte door de zware overgordijnen te dringen. Met vrees en beklemming haalde Eddy adem: was dat nu de lijklucht? Een dunne essence van carbol, gemengd met de lucht van het zwartgepolitoerde hout der kist, vulde de koude kamer. Langzaam namen langs de wanden de komenden plaats in het halfdonker. De witte gangmuur reflecteerde een bundel zonnestralen, die door het venster boven de voordeur viel. Het weerkaatste licht viel op de zwarte flank der kist en speelde op de gezichten van sommige der zwijgend gezetenen. Eindelijk kwam de rouwgebogen vader, schreiend gevolgd door zijn zwaarbeproefde vrouw en de allernaaste familieleden.
„Lieve vrienden en vriendinnen, 't is een zware taak, waartoe de Heere mij roept op dit oogenblik: een laatste woord bij de lijkbaar van mijn eenig kind. Achttien jaar heb ik haar mogen bezitten. Op den leeftijd, waar voor anderen het eigenlijke leven begint, brak God het hare af. Levenslust heeft ze na haar eerste kinderjaren niet veel, levenskracht heeft ze zeer weinig gekend. 't Heeft God in zijn aanbiddelijke wijsheid behaagd, haar de kracht bij druppelen toe te meten. Als een moeilijke last heeft ze vaak het leven gedragen en bittere tranen en klachten hebben ons ouderhart gepijnigd, klachten, waartegenover ook wij machteloos stonden, die we alleen konden brengen bij Hem, wien alle macht is gegeven in hemel en op aarde. Het heeft den Heere behaagd, haar in groote lichamelijke zwakheden en in bange zielsverduisteringen haar korten levensweg te doen wandelen. En dan wil het vleeschelijk denkende en

vleeschelijk voelende hart zijn eigenwillig waarom dringen tusschen de weefsels van het raadsbesluit van onzen Vader in de hemelen. Waarom? Om hare zonden, om mijne zonden, om ons aller ongerechtigheid — èn — opdat wij de heerlijkheid Gods zouden zien. Want Gode zij dank, met de zwarte stralen van zondeschuld en zondeloon mengt zich de witte glans van vergeving en genade bij deze lijkbaar verzoenend dooreen. „Moeder, nu weet ik dat de Heere mijn deel is, mijn lijden is voorbij," — dat zijn de woorden, waarmee ze de rivier is doorgaan. . . . .

Ziet ge daar, weerkaatst op den witten muur, de zon haar glans werpen op deze lijkbaar? Zoo heeft de zonne der gerechtigheid op de witgeworden zonden van dit mijn kind door het bloed des Lams haar heerlijke, heerlijke stralen doen vallen en ons weerkaatst in de laatste woorden van haar stervende lippen. O God, in de grootste smarten blijven onze harten in U gerust, dat is de juichtoon des Christens door zijn bangste lijden heen. Ik roep u, geliefden, met de hand op de lijkbaar van mijn kind, nochtans blij in den God mijns heils, de waarachtige woorden des Heeren toe, tot uwe en tot mijne vertroosting: Ons zullen als op Mozes bee, wanneer ons pad loopt door de zee, geen golven overstroomen."

Dominé Beekbergen was uitgesproken. Snikkend, had hij den laatsten zin uitgebracht.

Daar verscheen een man in het zwart in de opene deur, zijn ruige cylinder in de hand:

„Vrienden, het uur is gekomen."

De schoonzuster wenkte hem, dat hij zijn somberen plicht kon vervullen.
Met zijn makkers, die hem volgden, lichtte hij de kist van de schragen en schuifelvoetend met den somberen last, ging het naar de baar, die op het grint stond voor de deur. Daar werd het zwarte kleed er over uitgespreid en rees hij wieglend omhoog op twaalf zwarte schouders, wachtend tot de stoet zich had gevormd.
Dominé Beekbergen trad voor. De mannen, in rangorde van familieband en leeftijd volgden. Daarachter de vrouwen-familieleden, toen juffrouw Winckelman, Eddy, Guus. Somber naar den grond starend, traden de mannen over den harden, witten dorpsweg; gebukt en gehuld in haar zwarte huiven met de rechterhand onder de kin vastgehouden, volgden de wieglende vrouwengedaanten. Eddy zag de kiezels van den weg in het prisma van haar tranen gebroken, — 't werden allemaal grijze strepen. Een diepe emotie had haar hart overkropt, vulde haar oogen met telkens nieuw opwellende tranen. Groepjes vrouwen met kinderen aan de hand, doeken en schorten over 't hoofd geslagen voor de koude, stonden hier en daar aan den ingang van steegjes, op de hoeken der straten. Daar werd ook nog wel een traan weggeveegd. Toen de sombere trein om een bocht van den weg in 't gezicht der kerk kwam, begonnen de kleine torenklokken zangerig te klagen van leven, dat was ondergegaan in den dood. Daar was iets menschelijks in die klagende klokkenstemmen. Een huivering overvoer Eddy. Wat moest die arme vader niet voelen,

en die moeder thuis, die van smart niet mee kon .... Even zag ze de dragers de trappen van het kerkhof opklimmen — toen verdween de baar weer in het verlengde van den stoet. Ze liepen door, het graf voorbij. In de bocht van den ellips, — het paadje, dat rondom het kerkhof voerde, kwam hij weer in 't zicht. Arme Noor. — En als zij zelf daar nu eens werd weggedragen ... 't Ging nog eenmaal om 't kerkhof. Toen men voor de derde maal bij 't graf kwam, werd de baar neergezet en terwijl de dragers de kist onthulden, ze neerzettend op de planken boven de groeve, schaarden de aanwezigen er zich rondom. Twee zware touwen werden er met zwijgende bedrijvigheid onder gespannen, de planken weggetrokken, en schommelend op de gespannen koorden, daalde de kist in de grijze diepte. Toen, met die lange haak de einden een voor een opgelicht, dat de touwen rammelend konden worden opgetrokken. Met planken werd het graf gedekt. Neem dan vrij mijn stof, o aarde ....

Langzaam ging het weer terug. In de pastorie was de sterfkamer herschapen in een ontvangplaats der terugkeerenden, waar voor allen spijs en drank zou zijn. Daar werd gegeten en gesproken; gesproken over den dood, en het leven niet vergeten; daar waren de menschen, in hun sleur van de menschelijke, van de gewestelijke gewoonte zoo kleinmenschelijk, zoo zichzelf ontblootend, zich te pronk stellend in hun zielekleinheid. En toch werd er over groote dingen veel goeds gezegd. Ook veel, dat niet goed, dat dwaas was. Er werd over 't leven hierna, over het sterven zelf, over

de stervensure, het moment van sterven gesproken en tegelijk at men en dronk men. Er werd over de uitverkiezing gesproken, over de worsteling der arme — nee, der schatrijke afgestorvene bijzonder met dat leerstuk, dat zoo vaak misverstaan en toch zoo heerlijk was. 't Was meest alles in 't Friesch. De ouderlingen van dominé Beekbergen's gemeente verstònden wel Hollandsch, maar ze spraken liever Friesch. 't Oude grootmoedertje sprak ook veel, heerlijke, klare dingen, geloofswaarheden, die ze van aangezicht tot aangezicht had gezien, — maar ze zei 't in wonderlijk stads-Friesch. Eddy verstond en begreep lang niet alles. O, wat vond ze dat eten dégoûtant. Waarom aten die menschen niet in een herberg, of bij kennissen, of thuis. Waarom zaten ze hier niet stil te weenen met de weenenden, te spreken, als ze iets heel innigs konden zeggen en anders te troosten door geluidloos zwijgen? Wat had die diepe smart der arme moeder met die hongerige magen, die kauwende monden, die slorpende lippen, die likkende tongen te maken. O, dat die menschen dat niet voelden! — Zelf weigerde ze alles, — fluisterde Guus in 't oor: „niets nemen." Juffrouw Winckelman at heel langzaam één sneedje brood, vroeg aan de meisjes of ze niet ook wat zouden nemen. „O juffrouw, 'k heb heelemaal geen trek. — Nee ik ook niet" — fluisterden ze. Eindelijk was 't hun tijd. Tante Anna kwam zeggen, dat 't rijtuig zoometeen kwam.

Juffrouw Winckelman stond op om nog even te zeggen met hoeveel liefde ze mede de laatste eer hadden bewezen aan de lieve afgestorvene en dat ze bij voortduring de beroofde

ouders 's Heeren vertroostende nabijheid toebad. Toen gingen ze afscheid nemen. De arme vader was overvloedig in zijn dankbetuigingen. En toen ze bij de moeder kwamen, wier ziel, versuft van smart, was ingezonken en zich niet oprichten kon, toen voelde Eddy, dat ze iets zeggen moest, dat ze één balsemdruppel in die wonde moest gieten:
„Mevrouw, ik zal u zoo gauw mogelijk een brief sturen met enkele herinneringen aan Nora."
„Daar doet u me een groot genoegen mee," snikte ze, en loonde Eddy met een gevoeligen handdruk.
Tante Anna had met echt Friesche hartelijkheid nog gauw wat broodjes met rookvleesch ingepakt: 't was nog zoo ver naar Zeist.
't Rijtuigje rammelde nog als vanmorgen. Op 't kerkhof, op de plek, waar vanmorgen het graf open lag, was nu een aardeheuveltje met een zwart hekje er over. Daar sliep ze den eersten nacht buiten. — Of was ze eeuwig wakker in de heerlijkheid van haar Heiland?
De achteroverliggende maansikkel deed als een droomende prinses. Snel daalde de stille winteravond.
Als een razend monster, dat om dood noch droefenis gaf kwam de sneltrein van Leeuwarden aangedonderd.
„Vlug instappen dames, 't is al vijf minuten over den tijd."
Gebel, gefluit en hoog boven den weg, gewiegd op de veerige kussens in de weldadige warmte van den trein werden ze weer meegesleurd het leven in, dat met de dooden niet rekenen kan.

Zeist, den zestienden.

Lieve Adelien.

'k Zit hier op onze kamer bij een „piepend nachtkaarsend" te schrijven. Guus ligt al te snurken (ze zegt, dat daar niks van aan is en doet je de hartelijke groeten). 'k Heb blauwe vingers van de kou. Als ze te stijf worden, ontdooi ik ze weer even boven de kaars, die wordt uitgeblazen, wanneer een juf de trap opkomt, om daarna weer te worden ontstoken, als alles stil is. (Ontleed die zin es *redekundig*; daar zit iets Potgietérisch in ! !).

Als je denkt, dat ik in een stemming ben, als 't begin van deze brief je doet vermoeden, vergis je je. Guus en ik zijn nog diep onder den indruk van 't sterven van Nora en den droevigen dag, die wij te W. hebben doorgebracht. We droomen er nog telkens van. O, Ad, als ik jou, of jij mij zoo eens zou moeten begeleiden! — 'k Zou je graag beschrijven, hoe alles gegaan is, maar laat ik 't je in de Paasch maar vertellen, 't wordt anders zoo lang. — Wat moeten die arme menschen niet gevoeld hebben, toen ze hun eenig kind daar in dien kouden kerkhofgrond moesten leggen. Wij konden weer wegstoomen naar ons vroolijke leventje hier. Zij blijven daar in hun leege huis wachten op haar, die nooit terugkomt. Dominé Beekbergen bedankte me nog, dat ik zoo vaak haar klachten had willen aanhooren. Ze heeft er dus over gesproken. Je weet niet wat een gelukkige gedachte dat voor me is. Arm kind! — Of zijn *wij* arm en zij met

al haar verdriet — rijk? Mevrouw vertelde ons, dat ze vlak voor haar sterven nog gezegd heeft, dat ze wist, dat haar lijden voorbij was, dat ze 't eigendom van Christus was. Hadden wij dat ook kunnen zeggen, als we in haar plaats waren geweest? Die vraag houdt me nog al eens vast den laatsten tijd.

Zie je, Nora was een vroom kind, dat heeft haar sterven wel bewezen, maar o Ad, als 't die weg van Nora op moet! „Ik wil, wil niet dien nacht genaken," zegt Jacques Perk in één van zijn grotsonnetten, als hij klaagt over 't doodenrijk der smart. Je weet niet, hoe somber ze altijd was. Dat kwam ook wel uit haar zwakke gestel voort, maar toch niet alleen. Ze dacht altijd, dat God haar verworpen had. Dat ze lang niet genoeg haar zonde kende, om een kind van God te kunnen zijn. En als *zij* dat niet was, wat moeten *wij* dan beginnen? En ze was de dochter van een dominé, dus ze kon 't weten. Nu zul je zeggen: maar ze is dan toch zelf nog tot het geloof gekomen, dat ze zalig was. Goed, maar wie bewijst ons, die zoover beneden haar staan, dat wij 't ook zullen? Nu engel, 't wordt me te koud hier; ik ga ook naar bed. Morgenavond voortzetting. Wat we doen moeten? Bidden, 'k weet anders niks. Goeie nacht!

Den achttienden.

Gisteravond is er niet van gekomen. Ik ben met Guus naar een verjaarpartijtje geweest bij familie van haar hier. Haut-chic was 't er. Twee cadetten (jonkheeren!)

en een adelborst. Kun je 't je paradisischer (da's Duitsch) denken? Maar ik ben gelukkig mijn hart niet kwijt geraakt! Zou 't nog kunnen? . . . .
Guus is een schat zeg, eenig gewoon! Ze komt nu in de zomervacantie, of liever in de vacantie-zonder-end. Je kunt ze dan bewonderen, genieten! We hebben hier een Perk-club tegenwoordig. Juffrouw Winckelman vindt 't maar half geloof ik, maar ze weet niet goed wat ze er van zeggen moet. Er staat niks raars in waarom ze 't kan verbieë, maar goed voor ons kan ze 't ook niet erg vinden. O Ad, 't is een heerlijke zomerverrukking, dat boekje. 'k Herinner me nog zoo heel duidelijk dien avond op den zonneheuvel te Harderwijk, waar ik je van verteld heb en seit dem bin ich es nicht wider losz gewerden! 'k Heb er nu zelf één. Moe' je hoore: verleden week stuurde mevrouw Terwede Guus een pak met haar verjaardag en . . . daar zat een Perk voor mij in. Vin je 't niet!!!? —
En toch word ik voor al dat mooois wel eens een beetje bang. 'k Vraag me na Nora's sterven wel eens af: wat moet je er mee doen als je sterven moet. Triest hè? En toch is 't zoo. Als je dan als Perk, je god in je zelf hebt, o Ad, dan durf ik dien weg niet langs. Jij? Dan nog maar liever als Noor. Ad, zullen we kiezen met haar? — En dan maar afwachten, hoeveel verdriet God ons stuurt? Want als je kiezen moet tusschen een aardschen nacht en een eeuwigen, dan kun je toch niet twijfelen. „Buiten God is 't nergens veilig." Laten

we roepen als die arme blinde bij de poort van Jericho: „Zone Davids, ontferm U onzer!” — en dan maar afwachten wat Hij doet. Als Hij dan maar hoort! . . . Met Guus kan ik er bijna niet over praten. Ze stemt me alles wel toe, maar ’t heeft niets geen vat op ze. ’t Is anders zoo’n verrukkeling! — Denk je na over mijn vraag en antwoord je gauw?

Je innig liefhebbende Eddy.

Taco had zijn secretariaat van de antirevolutionnaire kamerclub een jaar lang moeten verwisselen met dat van een tijdelijk bureau voor sociale adviezen in Amsterdam. Zijn taak daar was nu afgeloopen en een paar weken rust in Middelgum daagden op voor zijn ietwat vermoeide physiek. Hij snakte er naar, weer eens een poosje zijn leven van vroeger te kunnen leven; met Joh eens in den breede te kunnen bespreken alles wat er in die anderhalf jaar was gebeurd en wat straks nog gebeuren moest.
„Je kansen voor de kamer zijn in den eersten tijd verkeken,” begon Joh, toen ze beiden een sigaar hadden aangestoken na den eten en met de beenen in de lage vensterbank van het opene stolpraam van Taco’s kamer het diepe Zuiden instaarden, dat vol zoelte van den eersten Julidag spon en weefde aan een wolkenbaldakijn van donkerblauw fluweel.
„Ja, en ik kan niet zeggen, dat ’t me spijt. ’k Heb mijn handen de eerste jaren vol genoeg. Als ik bij mijn studie, de Twee Provinciën er nog bovenop zal halen, hou ik niet veel kracht meer in reserve.”

kan ik ze wel, voor ik de oude banden weer aanknoop, vooraf de vraag stellen, of ze met mij God wil zoeken, maar vooreerst is dat begrip zeer rekbaar en ten tweede wordt door persoonlijke genegenheid het zelfonderzoek voor haar hopeloos getroubleerd. En samen den weg op te gaan op hoop van zegen en zonder zekerheid op dat punt, alsnog te probeeren het zaad te strooien, terwijl de dwarrelwinden van aardsche liefde onder je zaaiende handen doorschieten, dat is al voor menigeen een illusie gebleken."

„Je bent niet onwelsprekend," glimlachte Joh.

„Ja heusch, die vraag houdt me heel ernstig bezig, omdat ik over een paar weken voor de beslissing kan staan," zei Taco met gefronste wenkbrauwen.

Daar kronkelde over het wolkenfluweel in ver verschiet een zware gouden lijn! Met Ruysdaelsche verven lag het wijde landschap voor de ernstig discuteerende broers. De zon daalde wolkenloos in 't Westen, was door het venster niet te zien, maar overgoot de donkere tinten van wolkenblauw en weidegroen met een prachtigen goudglans. 't Was of heel 't landschap met zware, goudgemengde verf geschilderd was. Bleek deden de torenspitsen tegen den donkeren achtergrond. 't Torentje van Boer blonk als marmer.

„Hè, wat een prachtig landschap," riep Taco, ontrukt aan zijn gedachtengang.

Een kort diep gerommel dreunde op vanonder het wolkendak.

„Weet je nog wel, hoe we hier vaak als kinderen hebben gezeten, 's zomers naar 't onweer en 's winters naar de sneeuwjachten te kijken?" vroeg Taco.

Ja, 'k herinner me nog heel goed den diepen indruk, dien grootvader's weerkundige opmerkingen dan op me maakten. Bijvoorbeeld, dat onweersluchten den Dongjummer rijweg af kwamen zakken en dat vóór de Franeker kermis de zee ze tegenhield en daarna ze aantrok. Met zoo'n ouwerwetsche gewichtigheid kwam dat er altijd uit.
Weet je nog dien avond, toen er in de richting van de Bierummen twee plaatsen tegelijk in brand stonden? Dien avond was grootvader ook net hier. De bliksem was geen oogenblik van de lucht, 'k herinner 't me nog duidelijk."
„Nee, dat weet ik niet meer. Nu heb jij sterker herinneringen uit onzen kindertijd, dan ik. Jij schijnt, omdat je zwakker was, impressionabeler te zijn geweest. — Maar om op ons gesprek terug te komen, weet je, in welk geval je eigenlijk alleen maar zekerheid kunt hebben?"
„Ga voort."
„Als je buiten alle liefdesverhoudingen om een meisje uit haar spontane openbaringen als kind van God hebt leeren kennen."
„Jawel, maar nu zou ik 't met een kind uit een gezin, waarvan de ouders positive belijders zijn op grond van 't genadeverbond ook durven wagen, — maar je hebt gelijk, absolute zekerheid, voorzoover je daarvan in 't beoordeelen van je medemenschen kunt spreken, heb je alleen in 't geval dat jij stelt."
„Zeker! Als je bijvoorbeeld vroeg kwam te sterven, had je in 't geval, door jou gemoveerd, een gegrond vertrouwen, dat je kinderen zouden worden opgevoed in „de voorzeide leer". — Maar een moeder, die zelf bewust kind van God

is, is een onschatbare waarde voor de geestelijke toekomst van je kinderen, gezwegen nog van je eigen geestelijken omgang met haar."

Taco moest het toestemmen, maar wat te doen nu?

„In m'n gesprek met Walraven den avond na haar vertrek naar kostschool, zei hij tegen me: Je zoudt er jezelf en haar een bangen strijd mee kunnen bezorgen, door nu reeds te binden, wat later voor geen verbintenis vatbaar zou blijken. Dat kan nog wel eens waarheid wórden, in een anderen zin, dan hij bedoelde."

„Ja, laten we er maar geen doekjes om winden: we waren toen op een verkeerden weg, hoe goed we 't ook bedoelden."

„'k Zal me in 't begin heel gereserveerd houen en wachten, tot ik positive gegevens heb en verder hopen met dien ouden kerkvader, die tegen Monica zei, dat een kind van zooveel tranen en gebeden niet verloren kan gaan."

„Maar neem je vast voor, als je geen positief bewijs hebt van 't werk van den Heiligen Geest in haar hart, — in 't jouwe af te snijden, wat God er in afsneed. En verder, denk er aan, dat Monica Augustinus' moeder was, en jij staat genealogisch los naast Eddy."

„Ben jij onverschillig voor Adelien geworden?"

„Onverschillig niet, maar er zijn twee jaren verloopen, dat ik haar niet gezien heb, dus mijn strijd is op dat punt lichter dan de jouwe. Bovendien ben ik met haar nooit zoover geweest als jij met Eddy. — Maar vergeet niet Taco, dat 't psychologisch moment om die kinderverhouding af te breken, nù gekomen is.

„Ja, daar heb je gelijk in. — Ad heeft me in Amsterdam geschreven om de meest geschikte meditatiën van Kuyper voor eerstbeginnenden."

„Wat heb je gestuurd?"

„Voor een Distel een Mirt."

„Er schijnt toch wel iets in ze te werken."

„Ja, kerel, laten we nog hopen en bidden."

„Goed, als je je maar voorbereidt op een mogelijke breuk."

't Begon te donkeren. Nu en dan lichtte het nog eens, rommelde 't zwak in de verte. Maar de lucht scheen te „verteren", zwaar weer werd het niet.

„Willen we onze moeder nog wat gezelschap gaan houen?"

HOOFDSTUK IX.

Hugo de Grootstraat 38 zat Taco in gekleede jas achter de lange tafel, die hij expres had laten maken; bureaux vond hij onuitstaanbare dingen. Politieke bescheiden en kranten van allerlei formaat en richting lagen om hem heen. Een groote prullemand naast zijn stoel stond er vol van. Lange vellen, aan één kant beschreven met breeden margo lagen onder zijn handen. Kantoornécessaires blonken er tusschen. Hij had zich met volle borst op de journalistiek geworpen. Verleden najaar had de noorder persvereeniging hem gekozen tot redacteur van haar blad *De Twee Provinciën*. De vertegenwoordiger van het district Middelgum was midden in de kamerperiode overleden. Dat was een streep door Joh z'n rekening geweest en Taco's politieke vrienden, geloofden hem maar half, als hij vertelde, blij te zijn geweest, dat hij toen niet verkiesbaar was. Zijn leven van colleges volgen te Leiden, van secretaris der kamerclub, van redacteur der Twee Provinciën vond hij voorloopig al meer dan mooi voor een novus homo in politicis als hij. Hij was klaar, stak zijn pen in het zwarte borstelbakje, liet zich zinken in zijn grooten leeren armstoel en staarde naar het salonportret, dat zich rechts uit den chaös zijner papieren verhief. Zijn ietwat teer uiterlijk van voor vier jaar, viel niet meer op. Een krachtig bruin, nog wat verhoogd door de inspanning van zooeven, kleurde goed bij zijn hagelwitte boord, zijn groene plastron, zijn plechtig gewaad van de vergadering van van middag. Zijn elegante, donkere

knevel, horizontaal naar beide kanten, zijn gladgeborstelde, goed verzorgde coiffure, zijn teer omlijnde oogen: hij had wel iets van de zachte distinctie van een diplomaat. Met geloken oogen, den elleboog op de leuning van zijn stoel, het hoofd op de hand, zat hij een oogenblik zijn jongste gesprek met Joh te overpeinzen. Het psychologisch moment om nu de kinderverhouding af te breken — jawel! Hun Paaschmorgen en hun torentocht; — breek zulke banden maar af. En toch, als hij niets merkte van een uitgaan van haar leven naar God? Mocht hij het zijne verbinden met dat van een ongeloovige? De schrift was niet dubieus op dat punt. Maar was die qualificatie van ongeloovige niet veel te hard. Zou Nora's tragisch lot geen middel in Gods hand zijn geweest, om haar wil te buigen? Zou de émotie van zoo'n begrafenis in Friesland met zijn soberheid... 't Sloot wel mooi aan bij haar verhouding tot hem. De toren van W. leek wel wat op dien van Middelgum. Zou ze aan hem gedacht hebben, toen ze daar met het rouwkleed over haar jonge hoofd die baar volgde? Of zou wereldzin en aardelust dat hart vervullen, waar 't altijd Sturm und Drang van zooveel heerlijke elementen geweest was, dat zoo ontvankelijk had geschenen voor het zaad, dat hij er in gestrooid had, dat heerlijke jaar hunner korte kennis? Hoe moest hij antwoord op al die vragen krijgen, als, zoodra hij haar weer zag, 't geestesspel van voor twee jaar weer zou beginnen? „O God," zuchtte hij, zijn onmacht beseffend, „effen onzen weg in de gehoorzaamheid aan uw gebod."
Hij keek op zijn horloge; 't was half acht, tijd om te gaan.

't Was zwaarder gang nog dan die van voor twee jaar, toen hij den vader moest ontmoeten van een op een dwaalspoor geleid kind. Hij ging met een biddend en kloppend hart.

„Dag Jans, is de familie thuis?"

„Juffrouw Eddy is alleen thuis, meneer."

.... Taco klopte.

„Ja" klonk het gedempt.

Hij trad de huiskamer binnen.

„Hier ben ik" riep Eddy uit de serre in de meening, dat 't Elly von Wildenbruch zou zijn. Zwaarder stap, dan die van Elly, deed haar van achter de portière kijken.

„Oh!" — een fonkelend purper vloeide over haar gezicht.

„Dag Eddy," groette Taco met een lichte buiging.

„Dag Taco, neem me niet kwalijk... ik dacht, dat 't een kennisje van me was,... papa en mama zijn met Adelien naar 't gebouw van avond — Elly Wildenbruch zou bij me komen...

„Dan kom ik je misschien heel ongelegen," glimlachte hij licht acteerend.

„O nee, — heb je al thee gedronken?" vroeg ze verward, nog haar kleur niet meester.

„Nee, 'k wil heel graag een kop thee."

Gelukkig, dan kon ze even weg. Niet dadelijk naar Jans, eerst even naar haar kamer; even stilstaan, even die eerste émotie laten uitwoeden. Wat zag hij er heerlijk uit. Zou hij nog aan haar denken als vroeger? En zou hij nog trouw zijn aan zijn belofte van toen? Stil, ze kon daar niet te lang staan. Nu kon ze wel naar Jans,

kokend water gaan vragen. — Toen weer naar binnen. Taco had plaats genomen in een rieten stoeltje bij de serre-tafel, zij zette zich in het sofaatje er tegenover.
„Wat ben je forsch geworden, zeg. 'k Zou je bijna niet meer hebben herkend," begon hij.
„Ben ik zòo veranderd?"
„Ja, tenminste van proportiën, niet van gezichtsuitdrukking" — en hij keek haar aan, dat ze opnieuw moest kleuren.
Een reeks van wederzijdsche vragen bracht beiden wat op hun gemak, ontlaadde den gespannen dampkring eenigszins.
Daar kwam Jans binnen met het theewater. Met puntig beweeg van ellebogen en gracieus gegolf van volle, volwassen vormen, ging Eddy naar 't buffet.
Toen ze weer ging zitten vroeg Taco: „Heb je je kostschooltijd prettig gevonden?"
„O ja, heel prettig. Juffrouw Winckelman is een aardig bezadigd mensch, waar ik werkelijk veel aan heb gehad. En Guus Terwede, die ik mijn boezemvriendin zou mogen noemen, is onbeschrijfelijk", glimlachte ze.
„Dan mag ik een stille voldoening smaken, daar indertijd nog een beetje aan te hebben meegewerkt."
„O zeker, daar dank ik je nog wel voor," lachte ze met onzeker oogenbeweeg en een beetje kleur.
„Eén van je kennisjes is gestorven in Januari, is niet?"
„Ja, 't arme kind, — ze heeft wel veel geleden."
„Weet je ook hòe ze gestorven is?"
„Ja, voor haar dood heeft ze nog aan haar moeder gezegd, dat ze wist het eigendom van Christus te zijn."

Die uitdrukking frappeerde Taco. Was 't enkel citaat, of verstond ze hem in lengte en diepte?

„Vind je 't niet indrukwekkend, zoo'n Friesche begrafenis?"

„O, je weet niet, hoe ik onder den indruk ben geweest. Ik kon de eerste dagen niet slapen."

„Nee, dat begrijp ik heel goed."

Er werd gebeld.

„Daar zal Elly zijn."

Taco wenschte haar overigens alles goeds, maar heel ver weg op 't oogenblik.

Geklop . . . daar kwam Jans met een bruin, roodgerand briefje.

„Wordt op antwoord gewacht?"

„Nee juffrouw."

„Mag 'k even lezen?" — „Ga je gang."

„O, ze komt niet." Eddy ruischte weer naar 't buffet, kwam terug met twee heerlijk geurende kopjes thee. De zilveren bracelet viel laag om haar blanke hand, toen ze 't voor Taco neerzette. — „Dank je wel." — Hij had de kleine Mathilde-uitgaaf, die op het tafeltje lag in handen genomen, bladerde er in.

„Die blonde propheet van de geëmancipeerde schoonheid is een gevaarlijk ventje."

„Waarom, ik vind 't prachtig."

„Prachtig is het, maar dat sluit de gevaarlijkheid niet uit, verhoogt ze juist."

„Och, jullie Calvinisten ziet overal gevaar in. 'k Moet zeker die taaie Bilderdijk en Da Costa gaan lezen en mooi vinden," viel ze uit, veel harder dan ze bedoelde.

Taco glimlachte. „Mag ik je er enkele sonnetten uit voorlezen?" vroeg hij.
„Heel graag" braveerde ze.
Hij las met de émotie van diep voelen en begrijpen eerst Madonna met zijn heerlijke muziek in de quitrijnen, nr. XVIII:*)

> Gij, die de moeder mijner liefde zijt
> Zijt Moeder Gods, want God is mij de liefde,
> U zij mijn hart, mijn vlammend hart gewijd.

Vier nummers verder Ochtendbede.

> O zomer, zonneschijn en hemelbogen
> waarin haar aangezicht mijn liefde aanschouwt:
> Heelal, waarvoor ik biddend lig gebogen!

Toen nummer CVI, Deinè Theos met zijn terzine:

> „Schoonheid, o Gij, wier naam geheiligd zij,
> Uw wil geschiede; kóme Uw heerschappij;
> naast U aanbidde d'aard geen andren god!

en eindelijk Hemelvaart, het slotsonnet van boek III; hij las met terughouding van innerlijk zielehuivering:

> het floers is weg van de eeuwigheid geschoven,
> de Godheid troont... diep in mijn trotsch gemoed!

Daar heb je de kern van Perk's huiveringwekkend schoone, maar diep verdorvene schepping, de godverzakende climax van persoonsaanbidding, heelalaanbidding, schoonheidsaanbidding en zelfaanbidding. En weet je wat 't eind is van

*) Bij deze opgaven werd gebruik gemaakt van den 4en druk.

zoo'n leven? — Zelfverderving, zooals die „saaie" Da Costa gezegd heeft: wat afvalt van den hoogen God, moet vàllen."

„Maar nu zoek je er ook net de ergste uit; dat is geen billijke beoordeeling."

„'k Hèb er de ergste uitgezocht, daar heb je gelijk in, maar met die ergste houen ze alle een meer of minder nauw verband, ze zijn van één geest doortrokken, of wil je 't anders: ze zijn beelden uit een telescoop, waarvan de as der lenzen niet op God is gericht. En de verhoogde kracht van zulke stralen verzet en verderft de lens van het zielsoog en zet de zielsvermogens in een laaien brand, die haar zelf èn het lichaam verteert."

„Moet ik me dan behelpen met de poëzie van Bilderdijk en Da Costa en consorten?" mokte ze.

Als je 't zoo noemen wilt, ja. En natuurlijk met de christelijke klassieken uit de andere talen. Tot zoolang het de jonge christelijke dichtschool gelukt is, haar lenzen even helder en kunstig te slijpen, ze te stellen naar gods ordinantiën, ze te richten op God en het leven dat uit Hem is. Tot zoolang moet je je behelpen met den schat van vroegere geslachten, als je je ziel tenminste voor hoogst verderfelijke invloeden wilt vrijwaren."

„We zitten wel opeens midden in een zwaar gesprek; — wil je nog thee?"

„Graag." En onder 't tweede kopje informeerde Eddy naar zijn moeder, naar Joh. Om herinneringen te vermijden ging ze echter gauw weer tot een ander onderwerp over; zijn politieken arbeid, zijn studie. Toen vroeg hij naar haàr plannen.

— O, die had ze niet als hij tenminste niet leeren huishouden als zoodanig wou beschouwen. — Ja, juist wel; dat vond hij wel haast 't gewichtigste, dat ze nemen kon.
't Begon te donkeren. Taco keek op zijn horloge: halftien. Hij ging vertrekken.
„'k Hoop dat we elkaar nu wel weer wat vaker zullen zien, na zoo lange scheiding."
„Ja en nog eens disputeeren over allerlei, want ik ben natuurlijk met veel nieuwe en dwaze ideeën van school gekomen," lachte ze.
„Ja heel graag; dag Eddy." — „Dag Taco, tot ziens." Ze belde de meid om hem uit te laten, ging alleen in de serre zitten droomen. De huizen aan den overkant werden zwart tegen 't goudig avondblauw van 't late westen.
Hij was toch wel een heerlijke verschijning. In die twee jaar was hij ook nog een beetje meer heer geworden. Vroeger was er toch nog iets dorpersch aan hem geweest; — niet van binnen, maar van buiten — iets — iets. Ze had dat als kind niet zoo een naam kunnen geven, maar nu ze zijn beeld van toen ging vergelijken met dat van nu, nu zag ze het, voelde het. Wat zot van haar, hem tegen te praten met die kritiek op Perk. 't Was immers, zooals hij zei. Had ze 't zelf niet precies zoo gevoeld. Diep en juist had hij 't gezegd.
— „Er der herrlichste von alle, wie so milde, wie so gut," schoot haar in de gedachten, bleef omsuizen en zingen door haar hoofd. Mijmerend trad ze het verleden weer binnen, die stille woudgang met zijn zonneplekken, zijn bladgefluister en zijn donkere catacomben van kindersmart aan 't eind.

't Waren toch heerlijke maanden geweest. Ze zou ze voor 'k weet niet wat niet hebben willen missen. Alleen, ze wou hèm er bij hebben, haar Faust, die zoo zoetjes fluisterend en zoo ernstig predikend naast haar had geloopen. Wat had hij officieel gedaan eigenlijk vanavond. Waarom was hij niet begonnen met de herhaling van hun trouwbelofte op de ruïne van zijn voorvaderlijke hoeve? Maar hij wist niet meer wie zij was, ze was een vreemde voor hem geworden in die twee jaar, waarin ze van meisje tot vrouw was gerijpt. *Hij* was weinig veranderd. Wie hij was, wist ze nog wel. Hij was de drager van de religieuze wereld van Nora en de glans van Guus' zonnig leventje was oòk in hem. Beide had hij, de veiligheid van Nora's gedachtenwereld en de splendour die haar altijd zoo in Guus had aangetrokken. Wat zou ze doen, als hij weer kwam en vroeg? Nu goed, ze wist het wel, ze had hem lief, veel liever nog dan als kind, hij was haar schat, haar alles. „Er, der herlichste von alle....

Ze hoorde gerucht in den gang. Gauw 't licht aan! Daar kwam Ad met haar manteltje onder den arm.

„Dààg! hoe was 't met Els?"

„Ze is niet geweest, Taco is geweest."

„Is Tax geweest?" riep Ad, en ging drie pas op haar toe. „Wel, hoe is 't gegaan?" fluisterde ze.

„Zoometeen," fluisterde Eddy terug.

„Taco is er geweest," meldde Adelien in de gang, aan papa en mama.

„Zoo?" en binnenkomend: „Dag lieve kind, heb jij neef

Taco op bezoek gehad?"

„Ja papa."

„En veel gepraat?" vroeg hij glimlachend.

„Och ja, nog al."

„En?" — vroeg Adelien in spanning, toen ze samen den tuin in waren geloopen.

„O niets bijzonders. We hebben eerst wat over kostschool zitten keuvelen en toen over Perk z'n verzen, waar ik Elly uit zou voorlezen."

„Wat zei hij daarvan?"

„Dat ze heel gevaarlijk waren en tegen God ingingen."

„Heb je 't toegestemd?"

„Nee."

„Was je 't niet met hem eens."

„Jawel."

„Maar wat zot nou, Ed."

„Ja, maar ik had zoo'n idee, dat hij me geestelijk wou bedokteren en ik wou me den eersten keer niet laten onderzoeken."

„Och, dat heb je toch gedaan, alleen je hebt een kwaal opgegeven, die je niet had. Maar je moet eén beetje voorzichtig wezen; ik ken hem tegenwoordig beter dan jij."

„'t Is mogelijk," antwoordde Eddy spijtig.

„Nee, zoo bedoel ik het heelemaal niet," haastte Ad zich „maar je moet hem niet afschrikken."

„Komen jullie aan tafel?" vroeg mevrouw uit de serre.

„Ja mama;" —

„Hoe vond je hem anders?" vroeg Ad nog gauw.

„Herrlich."

„Wil je hem nog hebben?"

„'k Kan niet meer zonder hem," lachte ze, haar gevangenschap verradend.

Toen gingen ze naar binnen nog een klein beetje soupeeren.

Dinsdagmorgen half zeven zouen ze met z'n vieren een fietstochtje gaan maken, als 't mooi weer was; Elly von Wildenbruch zou ook meegaan.

Den vorigen avond had Taco een communicatie op zijn tafel gevonden van het voorgenomen huwelijk van meester Gosse Greitema met Aleida Goosingen Krip. Hij stond even te peinzen, stak ze toen in zijn portefeuille en ging naar bed. Den volgenden morgen om zes uur belde hij aan in de Laan van Meerdervoort. Jans en Leentje moesten zich haasten haar bed uit. Jans deed met losse haren open.

„Zijn de dames al op?" vroeg Taco.

„'k Weet niet meneer, 'k zal eens even gaan hooren."

Eddy had even op zij door 't gordijn in de spion gekeken. „Ad, gauw, hij is er al!" — Toen kwam Jans kloppen: „Juffrouw, daar is meneer Takema." — „Heb je meneer in de huiskamer gelaten?"

„Ja juffrouw; zal ik gauw 't ontbijt klaar maken?" — „Ja, meneer ontbijt mee." — „Best juffrouw."

Taco zat met gegespte broek op het rustbed, het ochtendblad van 't Vaderland te lezen, dat hij op den gasmeter had gevonden, toen Eddy 't eerst beneden kwam.

„Goeden morgen, wat zeg je van mijn matinositeit?"

„Boven lof; hoe is 't weer?"

„Allerverrukkkelijkst."

„Laten we dan maar gauw gaan ontbijten."

Terwijl Eddy vlug ging dekken kwam Adelien beneden.

„Zoo Tax; — hoe is 't mogelijk, dat je zoo vroeg bent, zeg!"

„Ik verlangde zoo vreeselijk naar jullie gezelschap, Ad, dat ik onmogelijk langer in bed kon blijven."

„Hò-ò: wat een compliment; dat belooft wat voor vandaag," lachte ze helder. Toen moest hij hààr van 't weer vertellen. De thee was veel te dun, de eieren veel te zacht, maar 't gebabbel aan de ontbijttafel toch wel gezellig.

't Werd nog gezelliger, toen een half uur over den tijd Elly kwam, veel moest hooren over haar lange slapen en zich tevreden moest stellen met de restjes van alles, die nog wel onder pressie der drie tafelgenooten met den meesten spoed verorberd moesten worden.

Toen Eddy's fiets was opgepompt, ging de deur open; stegen ze op.

Hoe heerlijk geurde de morgen! Met spitse punten lagen de schaduwen der daken in de Laan van Meerdervoort. Zonder wolk of nevel steeg de zon. De musschen sjielpten op de dakenranden.

Solide ritselden de kettingen der Fongers. Nu en dan werd een opmerking gemaakt door het stil genieten van den mooien morgen in elkaars gezelschap heen. Hoe prachtig fonkelde de zon in de groote villa-huizen van Plein 1813. Wat kon je duidelijk zien, dat de Parkstraat naar boven helde. Huygens' lindenlaan stond vol diepe morgenschaduw. En

eindelijk de Nooit-volprezen-lustwarand! De mystieke tempel met de graven van Hollands oudste verleden, met den zonneglans van Hollands eeuwige jeugd. Donker overhuifde hen het loofdak hier, fonkelend stroomden daar de zonnestralen door een wijde dakopening neer op veeltintig heestergroen, dat dien glans terugkaatste tegen de metalen stammen der reuzenbeuken en een ritseling van licht deed binnengaan in de donkere hemelgrotten daarboven.
Voorbij Boschhek en Reigersbergen kozen ze den zijweg naar den Wassenaarschen weg. Rechts jong bosch op heuveligen grond, links groene weiden, waaruit de geel-witte duiven blinkend rezen. 't Leken wel de bergen om Jeruzalem, vond Adelien. De straatweg was geplekt met zon en schaduw.

Waar het beboschte heuvelterrein heel vriendelijk leek, stegen ze af, droegen hunne rijwielen over helling en door delling, tot ze ver genoeg van den weg onder een kreupeleik een mossig plekje vonden. De heilige stilte van den morgen, die rondom lag, wilde eerst nog maar niet gestoord worden. Ieder scheen nog haast te veel van zijn stemming te genieten, om te gaan praten.

Of was er iets gewrongens in de verhoudingen? Van Eddy tegenover Taco, die een toenadering van zijn kant verwachtte, die haast met logische zekerheid volgde uit de feiten van voor twee jaar; van Taco tegenover Eddy als een onderzoeker tegenover zijn substraat: was haar hart naar God toe, of van Hem af geneigd? En waren zijn instrumenten wel fijn genoeg, troubleerden de omstandigheden

het expériment niet hopeloos? — Van Adelien tegenover Taco, die een bijrol moest vervullen, zich om de wille van Eddy een beetje terughouden moest?

Taco haalde zijn portefeuille uit den zak, begon er in te snuffelen. Een oud-hollandsche envelop met centspostzegel viel op het mos.

„Was dat?" vroeg Adelien, „mag ik es kijken?"

Ze las: Ondertrouw: enz.

„Wie is die meester Greitema?" vroeg Eddy.

„Dat is nog een klein beetje familie van me. 't Is eigenlijk een heel treurig geval, dat huwelijk."

„Waarom?" vroegen de meisjes tegelijk.

„Die Greitema is een positief-geloovig man, en dat meisje is van puur-moderne familie."

„Nou, wat zou dat? als ze mekaar maar liefhebben," riep Eddy, — onder dezelfde onzalige aantrekking, die een boom op een nieuweling in de wielrijkunst, een barst in het ijs op een pasbeginnend schaatsenrijder uitoefent.

„Nee Eddy, dan zijn we 't op dat punt niet met elkaar eens," zei Taco ernstig.

„'t Is mogelijk, maar moet zoo'n geloovig man dat meisje, dat hem liefheeft, dan maar aan haar lot overlaten?.... Enfin, 't kan me ook niks schelen," viel ze plotseling zichzelf in de rede, voelend dat ze gevaar liep in eigen zaak te gaan pleiten. Ze plukte een blad van den tak, die vlak boven haar hing, ging het nauwkeurig bekijken.

„Hij had zijn liefde niet mogen geven, de hare niet aannemen," repliceerde Taco.

„O, da's iets anders" meneer Takema, „maar als ze eenmaal elkaars liefde hebben opgewekt, of mekaar trouw beloofd, moet die vrome jongen dan zeggen: zie zoo, ga nu maar weer naar je ongeloovigen kring terug, je bent me niet vroom genoeg? — En of haar hart dan breekt en ze voor haar leven ongelukkig wordt, dat hindert zeker niets," viel Elly von Wildenbruch heftig uit.

De ploegschaar stond opeens diep in den akker hunner zielen. Nu de zweep maar over de paarden? Het stuur beefde in Taco's hand.

„Ja, maar hij moet God meer gehoorzamen dan de menschen en, hoe bang het ook zijn kan, beter ten halve gekeerd dan geheel verdwaald."

„Zeker, en als je dan 't hart van zoo'n meisje hebt vertrapt, dan geef je je christelijke schoenen maar even aan de keukenmeid om ze af te vegen en dan ben je weer comme il faut."

„Nee nee Elly, nu ben je veel te onbillijk tegen zoo'n jongen," viel Ad in." Als hij meent God te moeten gehoorzamen, kan hem dat hooger plicht zijn, dan zijn liefde tegenover zoo'n meisje te volgen en kan hem dat toch nog wel een schrikkelijken strijd kosten. Jij veronderstelt nu maar, dat 't hem niets kan schelen."

„Goed, maar als hij dan werkelijk een christen is, kan hij eerst nog wel probeeren zoo'n meisje tot zijn geloof over te halen."

„Weet u, in welk geval dat alleen kan? Als dat een meisje van een zeer, zeer hoog karakter is, die liever haar eigen

leven verwoest, dan een rol te gaan spelen tegenover den geliefde en als er één van de honderd tot dat offer in staat is, dan valt het mij mee," zei Taco.

„U denkt nog al hoog over meisjes," zei ze spijtig.

„Nee juffrouw Von Wildenbruch zoo denk ik precies over jongens. En dan nog niet eens aan een bedrieglijk opzet; er kan zelfbedrog in 't spel komen, o zoo gemakkelijk. Wat men graag wil, gelooft men graag en de zaak van Christus' keuze, is een wilskeuze, zeer zeker, maar één waartoe niemand in staat is, zelfs niet door de meest intense aardsche liefde, tenzij de Heilige Geest hem van binnen verandert.

„Nu, maar, dan kan men er nooit achter komen, want men kan elkaar van binnen niet gaan controleeren."

Nee, daar hebt U volkomen gelijk in; 't zal bijna altijd een hopeloos moeilijk geval zijn. Niet als zoo'n meisje — of laat ik liever zeggen één der partijen, want 't geval kan natuurlijk net zoo goed andersom voorkomen — niet als één der partijen zich tegen alle geloof en christendom schrap zet. Dan kan de strijd nog wel zwaar zijn om een zondige liefde los te laten en te gehoorzamen aan Gods gebod, maar dan is 't niet moeilijk uit te maken, wat plicht is voor de andere partij. Maar als één der partijen een rol gaat spelen, 't zij om den ander, maar in de meeste gevallen om zichzelf met den ander te bedriegen, dan is voor menschenblik geen ontwarring van het kluwen mogelijk. En zelfs als de Heilige Geest wèl in 't hart is gaan werken, dan kan 't alleen door een toevallige omstandigheid of door een voorloopig afbreken van alle banden en een

levensopenbaring van jaren blijken, dat die werking aanwezig is."

„Maar dan kan een christen nooit een vrouw vinden."

„Jawel, in den kring der geloovigen zelf geeft de verbondsleer vastheid aan alle verhoudingen. Een meisje uit geloovige ouders en tot belijdenis gekomen op volwassen leeftijd, kàn natuurlijk veinzen, maar dat ligt niet aan hem, die haar tot vrouw neemt. Met die daad blijft men binnen de perken van Gods gebod."

Het gesprek stokte. Weer volgde een periode van stilzwijgen. Elly en Ad keken met spanning en innig medelijden naar Eddy. Die voelde zich veelmaal gewond door Taco's beweringen van zoopas. Stuk voor stuk kon ze zijn uitspraken op zich toepassen. Als hij zóó dacht, dan was alles verloren. Zij zou zich wel wachten den schijn aan te nemen, dat ze een rol wou gaan spelen, die hij van te voren al gebrandmerkt had als in negen en negentig van de honderd gevallen een valsche. Was 't waarheid of was 't verbeelding, stond er door dat korte gesprekje een onoverklimbare muur tusschen hen? Kom, zich nu kloek verbroken, en den tijd volgepraat met nonsens! Hij moest niets aan haar merken. Adelien voelde dien plicht met haar. Taco hielp hem voor zijn deel zoo goed hij kon mee vervullen. Ze reden naar Den Deijl om een kop chocola te gaan gebruiken. Toen ze weer opstegen, was de lucht betrokken, scheen de prachtig begonnen dag in regen te zullen eindigen.

In een bange stemming kwam Taco thuis. Wat had hij

gedaan? Onrustig liep hij de kamer op en neer, te zoeken, waar de muur een opening liet, dien hij in een half uur tijd tusschen zich en Eddy had gebouwd. Nergens, nergens! Hij had haar zelfs den weg afgesneden, hem te zeggen, dat ze Christus, als 't haar éénig noodige zocht, dat ze haar kinderbelofte trouw had nagekomen. Die belofte, in tranen afgelegd bij den koperen mond van den ouden toren had hij à priori met zijn wreede onderschrift „door aardsche liefde gedwongen," krachteloos gemaakt. Al haar gebeden, haar kindergebeden op zijn verzoek gefluisterd, had hij voor onontvankelijk verklaard .... En het werk dat God misschien in haar hart had begonnen, door den omgang met en het sterven van Nora Beekbergen, had hij voor waardeloos verklaard. „Eddy, Eddy, is dàt de vrucht van al mijn worstelen en bidden?!" — Heete tranen welden op uit zijn oogen.

En toch, zoo wilde het God. De bange strijd, dien hij na 't eerste gesprek met Joh, na zijn eigen mijmeringen der laatste dagen, zelfs zoo pas nog niet had kunnen gelooven dat ernst, ontzettende ernst kon worden, zóó spoedig al, — brandde in zijn hart met een benauwende hitte. Hij begreep, dat hij van morgen op een Moria was geweest, en de eersteling zijner aardsche liefde geslacht had met eigen handen, — ten minste doodelijk gewond. In een soort van roes was hij er heen gegaan, niet beseffende, niet geloovende, dat hij ging doen, wat hij had gedaan.

En toch zóó had het God gewild! Zoo moest hij boeten den verkeerden stap daar in het Middelgum zijner vaderen,

den moedergrond — de moedersfeer van zijn natuurlijk leven, van zijn herboren zieleleven gedaan. O, God, had hij haar dan overgegeven aan de machten des verderfs? .... Neen, dat niet, — Goddank niet! Hij had die kinderbelofte *niet* krachteloos gemaakt, hij had haar gebeden *niet* onontvankelijk verklaard, hij had het werk van den Heiligen Geest in haar hart, als 't er was, *niet* vernietigd, — *dat* stond gelukkig niet in zijn macht. En hoe 't ook stormen mocht in haar arme hart, om wat hij vanmorgen had gesproken, als God in haar gesproken had van licht en van vrede, dan *zouen* ze doorbreken trots haar gewonde liefde voor hem, trots *zijn zonde tegen haar*, tegen God.

Hij knielde neer voor zijn stoel, legde het hoofd op de zitting, bad: „O God, ik heb naar uw gebod het offer mijner aardsche liefde gebracht. Niemand is in staat ze mij terug te geven, dan Gij alleen. In een weg, die niet was naar uwen wil, heb ik die liefde gezocht en gevonden en de smart, waarin mijn hart wegkrimpt, is het loon voor wat ik misdeed. Maar, o mijn God, wat heeft dat arme kind gedaan? O straf mijn schuld alleen aan mij. Laat wat ik gearbeid heb aan haar ziel niet te vergeefsch zijn. Gij hebt een werk aan haar begonnen. Gij hebt haar misschien uw Heiligen Geest gegeven. Heere, laat haar niet los! En al is het, dat ze nooit de mijne zal zijn, maak haar dan tot de uwe, red haar van haar zonde en verderf, ruk haar als een brandhout uit het vuur, opdat uit mijne zonde de verheerlijking van uwen Naam nog oplichte — amen!"

's Avonds zette hij zich voor een brief aan Joh.

Beste Joh,
de mogelijkheid, waarover we de laatste maal boven spraken, is werkelijkheid geworden. Vanmorgen op een fietstocht met haar en Adelien kwam het gesprek (de aanleiding vertel ik je later wel) op het ongeoorloofde van een engagement tusschen een geloovige en iemand, dien men niet het recht heeft als zoodanig te beschouwen. Na wat ik gezegd heb, is 't voor een karakter als het hare onmogelijk geworden, zich te geven en voor iemand met die principes is 't even onmogelijk geworden, haar te vragen. Als God geen wonder doet, zijn onze wegen gescheiden, onherroepelijk! Je begrijpt in wat voor toestand ik me hier bevind. 't Gevolg zal zijn, dat op den duur mijn verhouding tot meneer Walraven ook onmogelijk wordt. Zooals ik de zaken op 't oogenblik in zie, lijkt me mijn verblijf hier onhoudbaar. Ik denk er sterk over, weer thuis te komen of me in Leeuwarden te vestigen. Misschien schrijf ik in de overijling van 't oogenblik; — helder denken is me onmogelijk. Denk jij voor me, bid voor me, bid voor haar, mijn arme, arme kind!

Je Taco.

In de Laan van Meerdervoort zat Eddy voor de tweede maal na haar kennismaking met Taco hopeloos neer. En Adelien, die de eerste maal zoo kloek kon troosten, wat zou ze nu zeggen tot leniging van deze smart? Den avond van den eersten dag, toen ze boven kwamen, had Eddy zich schreiend aan haar schouder geworpen en ze had niets weten te

doen en te zeggen, ze had alleen mee kunnen schreien. Uit medelijden? — Niet alleen. Mèt Taco en Eddy, òp die beiden had ook zij gehoopt. Op éénzelfde fundament als het hunne moest ook het gebouw van haar jonge leven verrijzen. Dat fundament was gebleken hun geluk niet te kunnen dragen. Daarmede was ook haar geluksdroom gevonnisd te blijven wat hij was.
Eddy was troosteloos. O, ze had er zelf schuld aan. Waarom had ze dien avond in de serre zoo bruusk tegengesproken, waar ze volkomen mee instemde? Waarom had ze gistermorgen weer de rol verdedigd, die de hare niet was? O, ze kon hem niet loslaten, ze kon hem niet missen, nu, nu haar langzaam herleefde neiging voor hem ontbrand was tot liefde. Waarom deed God nu zoo. Eerst hem gebruiken om haar tot Zich te trekken, nu hem van haar wegstooten. Iederen avond was haar klacht bij Adelien nieuw, na een dag met dat schrijnend gevoel van niet te zullen hebben, wat haar naar geluk dorstende ziel als 't eenig begeerlijke in zonneglans voor stond. Wàs 't nu werkelijk zoo, wàs hij voor altijd voor haar verloren? Of was er misschien maar een misverstand tusschen hen gerezen. Waren die prachtige oogenblikken van Middelgum, die haar nu als tijdvakken vol glans van geluk voor den geest stonden, op ééns verloren door dat half uurtje praten? En toch . . . hij zei zijn hart niet te mògen geven aan ééne, van wie hij niet wist of ze God zocht, een kind van God was. Had hij haar dan zoo opeens weggestooten in het duister der hem onbekenden, haar, zijn engel van den

Paaschmorgen? Zelfs de mogelijkheid hem te vertellen wie ze was, was haar afgesneden, was opeens een onmogelijkheid geworden. Hij kon geen leugen, geen zelfbedrog onderscheiden van waarheid in wat ze hem zeggen zou. Was 't niet . . . ontzettend?

„Eddy, weet je wat ik toch geloof? — Dat God jullie weer bij elkaar zal brengen. 't Is waar voor 't oogenblik kan 't niet. Maar laten we doorgaan op den weg, dien we gekozen hebben. In ieder geval zijn we door hem op een anderen weg gekomen, dan we anders hoogstwaarschijnlijk zouen gegaan zijn."

Maar aan dien troost had Eddy op 't oogenblik niet genoeg. „Ja Ad, zoo kun jij wel denken, en 't is ook wel zoo, maar jij hebt geen Paaschmorgen met Joh doorgemaakt, geen torentocht!...

Dat waren iederen avond weer hun gesprekken als Eddy een troosteloozen dag had doorworsteld en Ad trouw haar het kruis had helpen dragen. Moe van al haar verdriet viel ze in slaap, soms biddend, als ze God in stilte haar bangen nood had geklaagd. Eens, had ze door haar tranen heen tot Adelien gezegd: „Daar begint God al met zijn beproevingen. We hebben zeker veel te veel om hen, lang niet genoeg om God gegeven."

En toen hun gesprek was uitgestorven en Eddy ingeslapen, was 't toen Ad's eigen vinding of een lichtstraal uit den hoogen: de gedachte, die haar plotseling inviel... die brief? Eerst wou ze Eddy wekken, haar toeroepen, dat ze een heerlijke vondst had gedaan.... Maar nee, misschien zou ze er zich tegen verzetten, zou ze 't zoo'n poging vinden,

die door Taco vooruit al was gebrandmerkt. „Laat ik 't maar op eigen verantwoording doen, dat is veiliger." — Misschien ook zou Taco 't niet voldoende vinden en dan kon ze haar een nieuwe wreede teleurstelling besparen.

Maar 't zou, 't moest gelukken! 't Was een zuivere proef. Taco kòn niet vinden, dat er zelfbedrog in 't spel was, of hij moest denken, dat zij loog... Nee, dàt zou hij niet, daar kende hij haar wel voor. Bovendien 't poststempel wees het uit. Gelukkig, dat ze de envelop ook bewaard had. Kon ze maar even den brief gaan krijgen, hem nog eens lezen! Maar dan werd Eddy wakker. Ze wist ook nog wel, wat er in stond, ze had hem zoo vaak gelezen! Dat ze er niet eer aan gedacht had! En ze smeekte God, o zoo vurig of Hij deze eenige poging om den verlorene, — de verlorenen! — te herwinnen, wou doen gelukken.

Den volgenden morgen ging ze na 't ontbijt naar boven. Met nerveuze haast haalde ze den brief uit haar cassette, las hem nog eens. — O 't mòest het middel worden eener gelukkige hereeniging van die elkaar niet missen konden, die bij elkaar hoorden, omdat God ze bij elkaar had gebracht. Ze schreef er bij:

Beste Taco,

Kun je hierin misschien de toevalligheid zien, die je noodig hebt, om voor Eddy te kunnen zijn, wat je altijd hebt gewild?

Je Adelien.

P. S. Je moogt van deze zending 't gebruik maken dat je noodig vindt. *Zij* weet er niets van.

Gauw naar de bus — zonder dat Eddy 't merkte. „O God zegen, hem" . . . . toen gleed hij uit haar vingers.

Taco doorleefde donkere dagen. 't Was of de zon van zijn leven was uitgebluscht, zoo donker leek hem alles. En dan die telkens terugkeerende, afmattende vraag: was 't wel noodig? Was 't geen dwaze zelfkastijding? Elken keer als hij thuis kwam, keek hij angstig de brieven door, of er misschien niet één van Adelien bij was, die hem zou schilderen in ontroerende woorden, den droeven toestand, waarin zich Eddy bevond; die haar smart, haar radeloosheid zou beschrijven, die zeggen zou, dat er toch wel iets in haar hart was, dat uitging naar God, dat hij de rookende vlaswiek niet mocht uitblusschen, dat hij een geestelijke en een lichamelijke moord aan haar beging . . . .
Dan, dan zouden de nog niet bevredigde overleggingen van zijn hart opnieuw tegen elkaar opstormen, zou die Moria-worsteling opnieuw losbreken, nu in haar volle bewustheid, waar de overwinning hem eerst bij wijze van toeval overkomen was! — O God, bewaar me er voor," bad hij dagelijks ernstiger.
Meneer Walraven had hem bij hun arbeid in het gebouw van de kamerclub al gevraagd, of hij niet wel was. Hij zag er erg bleek en afgemat uit, was onzeker in zijn oordeel, scheen iets te hebben, waarover hij tobde. Had hij zich misschien in Amsterdam overwerkt? — Taco wist het niet, voelde zich wel onpleizierig, maar hoopte, dat het wel van voorbijgaanden aard zou zijn.

Denzelfden middag, toen hij thuis kwam . . . daar lag de gevreesde brief. Voor hij hem opende, zonk hij met een kloppend hart in zijn stoel, bad God om kracht voor den strijd . . .
Wat was dat? Een paar regeltjes van Adelien en een oude brief van Eddy — uit Zeist. Haastig begon hij hem te lezen. Met een zenuwachtige snelheid. wrikten zijn oogen van den eenen kant der bladzijde naar den anderen. Eindelijk rolden de tranen langs zijn wangen, zonk hij peinzend in zijn stoel terug. „Laten we roepen als die blinde: Zone Davids ontferm u onzer!" Nee, dàt was geen leugen en geen zelfbedrog, dat was de spontane, heerlijke waarheid! En terwijl hij bad, schoten hem met meer dan gewone kracht de woorden te binnen: vleesch en bloed hebben haar dat niet geopenbaard.
Dat was de Goddelijke toestemming tot zijn engagement!

Terwijl de familie Walraven nog aan tafel zat, werd er gebeld. „Meneer, daar is meneer Takema, of u hem even kunt ontvangen."
„Laat meneer maar op de studeerkamer, Leentje."
„Taco is niet heelemaal normaal de laatste dagen. Hij ziet er slecht uit en aan zijn werk mankeert de gewone accuratesse," — zei meneer Walraven met een trek van misnoegen. „Weten jullie ook, wat hij heeft?"
Een gloeiend purper dreef uit over Eddy's gezichtje, dat in de laatste dagen al even bleek stond. „Nee, papa, heelemaal niet."

„Misschien dezelfde rede, waarom jij zoo bleek ziet en zoo weinig eet," dacht meneer Walraven.

In betrekkelijke kalmte hoorde Taco hem de trap opkomen en rees op.

„Wel amice, wat is er?"

Nu en dan struikelend over zijn eigen woorden, vertelde Taco de oorzaak van zijn bleeke wangen, zijn onzeker werk der laatste dagen.

„Ja mijn jongen, ik begrijp wel, dat je een harden tour de force achter je hebt, al zou je strijd niet de mijne zijn geweest. Laat ik je maar dadelijk zeggen, dat ik even als voor twee jaar niets tegen jullie verbintenis heb, maar ik kan natuurlijk niet alleen beslissen. En — wacht, laat ik je niet langer martelen met onzekerheid dan noodig is — morgen om tien uur — of nee, 't kan nù nog wel; ik laat je even alleen."

Eddy en Adelien in klimmende onrust, hoorden papa naar beneden komen, binnenkomen in de huiskamer. Adelien had nog niets durven zeggen: 't kon nog mis zijn.....

„Maatje en Eddy, komen jullie even mee?" vroeg meneer Walraven ernstig, terwijl hij de suitedeuren openschoof.

Terwijl ze daar stonden met zijn drieën, Eddy in hoopvolle spanning, dronken haar ooren de mededeeling:

„Taco heeft om je hand gevraagd. Kun je hem dadelijk antwoorden, of wil je tijd van beraad?"

't Ruischte wild in haar hoofd toen ze zei: „Nee papa, 'k wil niets liever dan hem."

„En heeft moeder bezwaren, nee hè?"

„Och nee, 'k had liever iemand van een beetje andere denk-

richting, maar als ze mekaar graag willen, is 't mij goed."
„Ik vind 't ook goed, dus kan jullie zaak voortgang hebben."
Meneer Walraven belde.
„Leentje, vraag eens even of meneer Takema hier wil komen."
Opvallend bleek, met een beetje onvasten stap kwam Taco binnen.
„Taco, ik ben zoo gelukkig je te kunnen meedeelen, dat onze Eddy je liefde met de hare beantwoordt en dat haar moeder en ik geen overwegende bezwaren hebben tegen jullie verbintenis. En ik hoop" — hier wenkte hij ze, elkaar de hand te geven — „dat God ze rijkelijk zegenen mag en jullie met elkaar heel gelukkig zult zijn."
„Eddy, mijn schat, eindelijk hè?" bracht Taco nokkend uit, terwijl zij de armen om zijn hals sloeg. — „Lieveling", fluisterde ze; en een lange kus van niet te zeggen zaligheid zegelde hen voor immer tot elkaars onvervreemdbaar eigendom. Toen kreeg mama van beiden een verrukten kus. „Lieve kinderen, veel geluk met jullie verloving, hoor!" Toen papa, terwijl mama de suitedeuren openschoof en de kinderen wenkte. Adelien 't eerst, die Eddy omhelsde, toen Taco.
„Zusje, ik kan je in één keer niet bedanken, voor wat je voor ons gedaan hebt, maar God moge je je daad meer vergelden, dan ik 't ooit zal kunnen."
„Ja, daar hoor je van op, hé?" lachte Adelien tegen Ed.
Toen kwamen de kleine meisjes aan de beurt — eindelijk Max.
„Willen prins en prinses me vergeven van voor twee jaar?"

Onder een hartelijk gelach kreeg hij een dubbele verzoeningsomhelzing.

Toen was de sofa hun troon! — Adelien keek nog eens even, of de gordijnen nergens onbescheiden blikken doorlieten. „'t Is veilig, hoor! — dáág! Met handgewuif sloot ze de suitedeuren. Achter werd druk gebabbeld, moest Adelien van haar tusschenkomst vertellen; de gelukkigen hoorden of merkten er niets van. In een sprakelooze, lange omhelzing wisten ze van niets dan van elkaar.

Eindelijk fluisterde Taco: „Zal ik je nu vertellen, hoe ik zoo plotseling hier kom?" Hij haalde den brief van Adelien uit den zak, nam er de hare uit.

„Herken je die?" vroeg hij glimlachend.

Eddy zat even verwonderd te kijken: „O, hoe krijg *jij* die.... O, wat snoezig van Ad! — Ja, jij hadt me opgesloten, ik kon niets meer" — en als eens bij 't hart van den ouden toren, drukte ze haar gezicht tegen zijn borst.

„Eddy, lieveling, ik kon niet anders en God weet, wat dat gesprek van Dinsdagmorgen me gekost heeft. Ik moest je loslaten, overgeven in Gods hand. En toen ik zoopas den brief van Ad vond, was ik eerst o zoo bang, dat ze me zou gaan beschrijven hoe verdrietig jij was, dat ze me zou pressen om terug te komen op ons gesprek van Dinsdag, wat ik mocht noch kon. Later zal ik je nog wel beter uitleggen, dat 't heusch geen wreedheid of willekeur van me was. Maar toen ik deze belijdenis van je hart vond en haar op 't laatst haast niet meer lezen kon van troebele oogen en van blijdschap niet wist, of ik 't ge-

looven mocht of niet, toen heb ik 't Godswoord gekregen: „vleesch en bloed hebben haar dat niet geopenbaard." En nu ben ik voor altijd de joue en nu kan niemand en niets ons meer scheiden, want God heeft ons vereenigd." Snikkend van blijdschap preste ze zich aan zijn hart.

„Uwe verbintenis zij vast als de stoelen van mijn stem," fluisterde hij, „weet je 't nog."

„Ja" . . .

„Wat zou de oude er op 't oogenblik van zeggen?" — Taco keek op de pendule: half acht. „Hij moet net geluid hebben, toen ik je vroeg. Zaterdagsavonds zeven uur luidt de groote klok, als er den volgenden morgen dienst is. Als ik Joh schrijf, zal ik vragen of hij geluid heeft."

„Hè ja."

„En Joh krijgt je brief ook. Vanavond krijgt hij een telegram. Mag ik straks even telegrapheeren?"

„Nee, je gaat niet weg, geen oogenblik."

„En dan die goeie zwager en dat arme nieuwe moedertje."

„Nou, heel even dan."

En toen ze geen lieve woordjes meer wisten, toen nog één lange omhelzing. — Ze stonden op, 't was al donker in de salon. Terwijl ze toeliepen op de lichtstreep tusschen de twee deuren klonk één toon op de piano. Ze schoven ze open en terwijl ze nog op den drempel der huiskamer stonden, hand aan hand tegen den achtergrond der donkere salon, klonk 't hen tegen: „De Heer zal u steeds gadeslaan." Adelien aan de piano, mama en de kleintjes zongen 't uit een psalm-

boekje, papa kende 't wel. — Toen 't lied verklonk, bedankte Eddy papa nog eens met een zoen.

Taco mocht even naar de Suezkade. „'k Heb ze van God gekregen, ze is de mijne" — Dat was een ietwat wonderlijk telegram, vond de postambtenaar.

Toen Taco terug kwam, stonden er twee flesschen oude bourgogne op tafel, werd er een taart gehaald door Jans en in den loop van den avond kwam meneer Walraven met de mededeeling, dat hij de volgende week kamers zou huren in de buurt van Nijmegen. Joh en mevrouw Takema mochten komen, Guus Terwede mocht komen, Elly Wildenbruch .... O leven, schoon leven!

Joh kwam den Woensdag die volgde op den Dinsdag van Taco's en Eddy's scheiding thuis voor het middagmaal en vond den brief. Hij werd bleek onder 't lezen. „Is er iets?" vroeg mevrouw Takema bezorgd.

Joh gaf haar den brief, vertelde van hun gesprek den laatsten keer toen Taco thuis was — en dat alle hoop nu was afgesneden. Na even peinzen zei ze: Zijn daad was goed, maar ik geloof toch, dat ze elkaar terug zullen vinden."

Wat toen een verrassing, dat telegram van Zaterdagnacht! 't Gaf wel een heele beweging op Nieuw-Hermana — ieder moest er in angst het bed voor uit, — maar kroop er toch lachend weer in. Alleen Joh lag nog een uur wakker, peinsde: Als hij maar niet met zijn beginsel heeft getransigeerd.

Maar de brief van Maandagmorgen wekte den jubel der overwinning ook in zijn hart.

Geliefden, schreef hij,

Ik roep jullie toe met Frederik Hendrik: Mijn kind, mijn zoon, mijn kind! is het zoo geschied? — Dan is het louter een werk van God en niet van menschen! — En wat is Adelien een schat, dat ze die brugketting heeft doorgeschoten! 't Was toch wel een beetje meer, dan een schot op goed geluk. Driemaal hulde aan haar schietkunst!!! Wat zullen jullie genieten! „De Heer zal u steeds gadeslaan," dat zingen en bidden wij hier ook voor jullie. Nog een merkwaardig verhaal! Uit den brief van Taco kan ik afleiden, dat jullie trouwbelofte (de nieuwe!) plus minus zeven uur moet zijn afgelegd. Op dat uur begon als gewoonlijk de ouwe reus te brommen. Ik mòest er naar staan luisteren. Met een ongewone regelmaat en klem, met een buitengewone kracht vlogen zijn galmen over onze stille velden. Ik moest luisteren van 't begin tot 't eind en wist niet waarom. Ik kon niet anders dan ze uitleggen als de doodsgalmen over ons *(ons!)* verloren geluk en . . . jullie begrijpt wel, wat er toen even gebeurde. Maar nu heb ik 't oude orakel beter gesnapt!! Schrijf me even, of dat juist kan zijn. — Hoe verlang ik naar de nadere invitatie voor Nijmegen! Al kan ik dien dag duizenden verdienen, dan kom ik nòg! De hartelijkste gelukwensch, dien ik ooit gedacht, gesproken of geschreven heb en: Soli Deo gloria!!!

Jullie gelukkige Joh.

HOOFDSTUK X.

't Plan was nog een beetje gewijzigd; niet in Nijmegen, maar in Arnhem zou de vacantie worden doorgebracht. Jonkheer Meester Ingelborch van der Sprengh, rechter te Arnhem en lid der Tweede Kamer had meneer Walraven attent gemaakt op een gemeubeleerde villa aan den Apeldoornschen straatweg vlak bij de zijne. Ze was bewoond geweest door een voortvluchtig bankier, wiens familie het buiten gemeubeleerd te huur of te koop aanbood. Dat was een prachtige gelegenheid! Voor zes weken werd het door meneer Walraven gehuurd, vijftien Juni zou de familie het betrekken.
Den morgen van dien datum, acht uur, rolden twee huurrijtuigen van binnen met menschen, van boven met koffers beladen naar het staatsspoorstation. Twee coupé's waren er gereserveerd. Terwijl papa en Taco de koffers bevrachtten en kaartjes namen, daar kwam Max aanstuiven in zijn wit matrozenpak.
„Papa we hebben een heelemaal nieuwen waggon!"
„Goed, ga maar gauw naar maatje, ik kom meteen."
Mooi wàs de waggon! 't Rook er zoo lekker van nieuw teakhout en juchtleer, en 't koperwerk blonk, o, prachtig! En wat ook al zoo eenig was, je kon van de eene coupé in de andere komen; — een retirade over de geheele breedte van den waggon was er tusschen. Dat was een prachtig ontdekkingsterrein voor Max.
„Mama, er is van alles in; een mozaïekvloer, mama! heusch u moet es komen kijken! — en een fonteintje om je handen te wasschen en een lampetkan, en er is ook! . . .

„Ja, maar dat zijn dingen, daar praat je niet zoo luid over," stuitte mama zijn extase; — „ga nu maar bedaard zitten." Maar bedaardheid en Max waren absoluut heterogene dingen, en hij vluchtte naar de andere coupé, om daar den lof van het nieuw ontdekte terrein te gaan verkondigen. Daar waren Taco met Eddy, Adelien en Elly Wildenbruch bezig zich te installeeren. Max vond er niet zooveel belangstelling voor zijn betoog, als hij gemeend had te mogen verwachten. Dan maar terug, Jenny en Rietje meegetroond — o nee, ze waren er al! .... tot papa kwam, hen allen terugriep met de wijze les, dat men zich in een trein niet zoo luidruchtig moest gedragen. — De twee prachtig gepolitoerde deurtjes werden op haken gezet. De trein vertrok. De reis was, wat ze bij mogelijkheid maar wezen kon.
In Utrecht, ha! daar was Guus. Met gejubel werd ze binnen gehaald. De menschen op het perron moesten glimlachen om zooveel zonnig pleizier.
Te Arnhem een lieve verrassing! — Toen ze het station uitkwamen, stond er de auto van mijnheer Ingelborch. Naast het portier stond mevrouw, een geboren gravin van Buren van Sizenheim. Aangenaam verrast ging meneer Walraven haar groeten. Die verrassing klom toen hij van haar hoorde:
„Meneer Walraven, kan onze auto misschien enkele leden van uw gezelschap naar Casa Blanca overbrengen? — dat zou ons heel aangenaam zijn; — er zijn vier plaatsen."
Meneer Walraven betuigde zijn bijzondere gevoeligheid over dat vriendelijk aanbod. De uitverkorenen, die mee mochten,

waren mama, Eddy, Guus en Taco, in der haast aan mevrouw Ingelborch voorgesteld.
Daar toeterde de fraaie auto heen, was spoedig uit het gezicht. Papa was bij de kinderen gebleven en nam een stationneerend rijtuig. Wim en Ad zouden fietsen.
„Wat een schattig mensch was dat," vond Adelien.
's Avonds om zes uur zouden meneer Walraven, Eddy en Taco mevrouw Takema en Joh van den trein halen.
„Jullie hebt de compliment van den ouwen reus," was Joh zijn eerste.
„Dank je wel! — o, wat echt verhaal van dat luien."
Het diner verlaatte tot half acht. Om half negen waren de kinderen naar bed en zaten de grooten onder de veranda thee te drinken. Heerlijk geurde de zomer. Het warme windje, komend van de heide, zuchtte door het donkre bosch van de oude villa en voerde het zachtjes klateren van het watervalletje der beek mee, die midden door het groote gazon liep. Zachtjes wiegelden de bladerrijke beukentakken en hingen schuin van de zilveren stammen af. De kleuren der bloemperken waren zacht overdoezeld met avondnevel; er ruischte een lieflijk voorspel van den dalenden nacht.
„Eddy, weet je nog van ons gesprek op den zonneheuvel, verleden jaar?" vroeg Guus, die vlak tegenover haar zat.
„Ja, toen was 't net zoo'n avond."
„Wat is de zonneheuvel en wat werd daar behandeld?" vroeg Taco. Guus vertelde, Eddy vulde aan of verbeterde. De jongens vonden het een alleraardigst verhaal, de oude menschen hadden een gesprek apart . . . . tot de klok van

Mariënhoeve, het buiten der Ingelborch's elf uur sloeg. Zoo was de eerste avond op Casa Blanca.

Den volgenden dag gingen meneer en mevrouw Walraven met mevrouw Takema een bezoek afleggen bij de Ingelborch's. Ze werden met innemende gratie ontvangen; er werden allervriendelijkste schikkingen getroffen voor den omgang der kinderen. Ze kwamen al dadelijk den volgenden morgen kennis maken met de nieuwe jeugd op Casa Blanca. Vier waren 't er, twee jongens en twee meisjes, een zonnig quartet! Louise, 't oudste meisje, met donkere oogen en zachte, peinzende trekken, was tien jaar, een zieltje dat liefde zocht, om liefde te kunnen geven. Van de twee jongens was Werner, de oudste, een forsche blauwoogige, goedige wildzang en negen jaar; de tengere stroefbleeke Frits met zijn lange, zwarte wimpers, zijn allerelegantste praten en doen, zeven. En dan 't lievelingetje van ieder, die ze maar eens had gezien, dat was de kleine Florence, Flox werd ze genoemd. Met een sierlijke zachte krul hing haar blonde haar rondom. Haar donkere oogjes glansden van guitigen levenslust; allersnoezigst trokken haar dikke wangen in kuiltjes bij 't lachen.

„Of de Walraventjes meegingen om Eksterlust, het huisje van de meisjes, te bekijken en het schuurtje van de jongens."

„Dol graag natuurlijk!" — en in wilden ren verdwenen ze in de richting van Mariënhoeve.

Opgetogen kwamen ze 's middags aan tafel.

„O mama, verbeeld u," riep Jenny. „Ze hebben een heel huisje, Lou en Flox, een Zwitsersch huisje, prachtig! De onderste

verdieping, — 't is twee verdiepingen mama! — de onderste is van steen en de bovenste van hout, allerleukst! Allemaal kamertjes, met alles er in, net als een gewoon huis. Nee, u hebt nooit zoo iets gezien! Van buiten ....

„En een linnenkamer is er, mama!" overstemde haar Rietje, die ook 't woord moest hebben om haar opgetogenheid lucht te geven, „met een pers en een kast met servetten en vingerdoekjes, blauwe en gele! Die hebben ze van hun tante gekregen en een ...

„En poppen, nog heel ouwe, waar hun moeder nog mee gespeeld heeft."

„En, van buiten is 't ook zoo leuk. Voor de ramen zijn groene luikjes en aan den eenen kant is een balconnetje met allemaal bloemen! O mama, u moest es komen kijken!

Max verhaalde intusschen papa op gelijken toon van de schuur. Hooiwagens waren er, twee bokken, een ploegje, een eg — nee je kon 't je eenvoudig zoo niet denken of droomen. En een heusche schuur! Papa moest niet denken van een soort van hok, nee, muren met zulke kleine raamjes en een dak van riet er boven op.

„Zijn er ook kleine paarden en koeien in?" vroeg Joh plagend. „Nee, dat niet, maar anders ook alles; — en ze hadden het tweede ontbijt gebruikt in Eksterlust met de juffrouw en overmorgen waren ze op een diner genoodigd.

„Nou, vandaag zijn jullie bij mij genoodigd," zei papa, „laten we dan maar gauw aan tafel gaan.

Zondagmiddag kwamen meneer en mevrouw Ingelborch hun tegenbezoek op Casa Blanca afleggen. De voorname een-

voud der hooge bezoekers maakte een fijn contrast met de drukke bankiersweelde van Casa Blanca, — maar buiten schuld der tijdelijke bewoners. Het bezoek duurde niet lang, maar eindigde met de invitatie aan meneer en mevrouw Walraven en mevrouw Takema, Maandagmiddag te komen dineeren op Mariënhoeve, — en de verzekering, dat een tegenverzoek volstrekt niet werd verwacht, omdat dat in een zoo geïmproviseerde huishouding zooveel moeilijkheid opleverde; dat begreep mevrouw Ingelborch heel goed.

't Was Maandagavond zachtjes gaan regeneh. Van fietstochten of omzwervingen in 't park was voor de gasten van Casa Blanca geen sprake. Dan moesten ze maar elkaar gaan voorlezen, vond Elly von Wildenbruch.

„Goed, best!" — Guus had indertijd op den zonneheuvel zoo prachtig voorgelezen van verliefde manestralen en 't had zoo'n uitstekend succes gehad; — Guus werd met algemeene stemmen herkozen voor de praelectuur van Mathilde-sonnetten.

Guus wou wel, maar ze wou niet alleen. Ze wou ook niet beginnen.

Wim dan! Wim liep al eenige dagen als een werkmier met een ei, te sjouwen met een dikke biographie van Goethe, — de nieuwste, zei hij. Zat daar geen bijdrage in voor de gezelligheid van vanavond?

Jawel, Wim was bereid.

Dan moest hij zijn onderwerp opgeven. Wim dacht even na, zette toen een geleerd gezicht:

„Dan zal ik 't hebben over Goethe's Lyriek in verband met enkele voorvallen uit zijn leven."

„Prachtig!" Met anthousiasme werd het onderwerp begroet. Of Guus nu dorst? —

„Ja, nu was de aandacht genoeg van haar afgeleid."

Elly von Wildenbruch zou thee schenken; Eddy hoefde niks te doen, dan verliefd naar Taco kijken; Ad mocht 't zelfde doen naar Joh . . . .! De Takema's moesten degelijk debatteeren. Met die rollenverdeeling moest de avond slagen. De serrestoeltjes schoven over den tegelvloer, ieder zocht zijn plekje.

„Jetzt geht 's los," zei Wim, zette z'n lorgnet heel gewichtig op en begon te improviseeren:

„Goethes lyriek, dames en heeren, komt in 't bijzonder den lof der innigheid toe."

„Nooit in die mate als mijn Jacques," interrompeerde Guus.

„Ze komt in dit opzicht sterk overeen met de poëzie van uw Jacques," zei Wim met een stijf-komische buiging naar Guus, — „dat ze vlak bij 't leven is geschreven."

„Hoe gaat dat?" vroeg Elly uitdagend.

„Ik bedoel dit, dat Goethe met elke gebeurtenis van zijn leven, die hem tot dichten drong, zijn vers zoo innig heeft saamgeweven, dat het vers zonder de kennis van het feit, moeilijk te genieten is."

„Ik dacht, dat dat een gebrek was," onderbrak Elly weer.

„Dat is in zekeren zin een gebrek, maar als de dichter naar waarheid kan zeggen: My fate is the common fate of all, — en van geen dichterleven geldt dat meer, dan van

het zijne en geen dichterleven was rijker dan het zijne, dan getroost men zich graag de kennisneming der gebeurtenissen, waaraan ze hun ontstaan te danken hebben, — wat zeg ik, die kennisneming is een genot op zichzelf! Goethe zelf geleek zijn lyrische poëzie bij de beschilderde ruiten van een kapel. Van buiten bemerkt men wel eenige kleuren en vormen, maar alles is dof en niet te onderscheiden. Aber:

Kommt nur einmal herein,
begrüszt die heilige Kapelle:
da ist's auf einmal farbig helle,
bedeutend wirkt ein edler schein."

„Prachtig, prachtig, ga voort!"

„We stellen ons thans den jongen Goethe voor als twintigjarig student te Straatsburg"....

Nu volgde in zeer romantische kleuren het verhaal van Goethe's kortstondige liefdesverhouding met de naïeve, lieftallige Friederike Brion en zijn wreede ontrouw jegens haar, geïllustreerd met de heerlijke gedichten: An die Erwählte, en Wilkommen und Abschied.

L'histoire se répéta in de critiek van het kleine kringetje van Wims toehoorders. Adelien en Elly konden geen woorden genoeg vinden om Goethe te veroordeelen.

Wim verdedigde: „Ja, maar ze stond in ontwikkeling zoo vreeselijk ver beneden hem.

„Wat? dan had hij haar 't hof maar niet moeten maken. Als hij dàt kon, had hij de rest *moeten* kunnen! Hij had ze naar een kostschool kunnen sturen, daar had hij fortuin

genoeg voor. — Adelien vond, dat hij tot straf nooit een vrouw had moeten hebben en dat die straf eigenlijk nog veel te zacht geweest zou zijn.

„Die straf is tamelijk wel aan hem voltrokken," vervolgde Wim. „Hij is zijn heele leven hopeloos verliefd geweest op een getrouwde dame, en de vrouw, met wie hij getrouwd geweest is, was een wezen dat ver beneden hem stond. Een van zijn biographen, ik weet niet meer wie, zegt, dat hij haar zijn naam als een aalmoes heeft toegeworpen, en dat zoo Friederike's tranen zijn gewroken."

„Net heel goed," vond Elly en ging thee schenken.

„Elly is zonder medelijden van avond," merkte Taco zachtjes op.

„Natuurlijk", vond Adelien, „dat was Goethe ook."

„Maar Ad, al heeft Wim niet verteld van zijn strijd en zijn tranen, weten jullie daarmee, dat hij zijn beslissing om haar te verlaten, er niet mee heeft betaald? Toegegeven, dat zijn handelwijze lichtzinnig was, maar dan mogen we bij 't neerschrijven van ons oordeel over die lichtzinnigheid wel vlak de bede er bij schrijven: Leid ons niet in verzoeking. En toen hun beider hartstocht was opgewekt, was 't toen nog niet beter ten halve gekeerd, dan ten heele verdwaald? Een menschenhart en een dichterhart in 't bijzonder, is een wonder ding! Wim zal 't nog wel beter weten, dan ik (lachend). — Gesteld, Goethe had zijn woord aan haar gehouden, maar ten koste van zijn levensvreugde, van zijn gezondheid straks, was 't lijden van Friederike dan nog niet veel ontzettender geweest? Dan waren er twee levens verwoest."

„'t Is met liefde als met alle vuur: weldadig als 't op zijn plaats blijft, vernietigend als 't er vandaan raakt."
Met die summiere opmerking van Joh, was 't debat gesloten. Wim werd zeer bedankt. Er werd pauze gehouden en Elly's thee genoten.
Voor Guus d'r voordracht moest de salonlamp worden gehaald; Taco en Wim de stander, Joh de roodoverkapte peer. Guus kon net onder de kap staan; het licht viel prachtig op haar gedistingeerd gezichtje. Wim begon te wijfelen tusschen haar en Cor van der Kleyvaert!
„Guus, wil je beginnen met Madonna? — nummer achttien?" — vroeg Ed.
„Ja 's goed."
Ze ontlokte de niets kwaads vermoedende Guus de zelfde vier sonnetten, die Taco haar had voorgelezen, dien avond in de serre. Verstandhoudelijk keek ze na Ochtendbede Taco aan, die glimlachend toonde te begrijpen.
Toen Guus ze had voorgedragen, zei hij: „Guusje, Ed heeft tegen je geïntrigeerd; een paar weken geleën heb ik haar in Den Haag die vier ook voorgelezen en er een scherpe fulminatie bijgehouen tegen de Mathilde."
„Listigert!" afkeerigde Guus.
„En waar bestond die fulminatie in o tonans Jupiter?" vroeg Wim.
„In de aanwijzing der anti-christelijke strekking van de Mathilde met haar boozen climax van menschaanbidding, heelalaanbidding, schoonheidsaanbidding en zelfaanbidding."
„O goed, maar de verzen kunnen daarom toch wel heel

mooi zijn," vond Guus en Elly vond, dat je hoog genoeg moest staan, om den vorm los van den inhoud te kunnen genieten. Dat vond Wim ook.

Als jullie zegt: *waardeeren,* dan ben ik 't met jullie eens, als je volhoudt: *genieten* dan sta ik vlak tegenover jullie. Als iemand je grievend beleedigt bij voorbeeld, in publiek geschrift en hij doet dat op een meesterlijke manier, kun je dan zeggen: daar geniet ik in? Nee, natuurlijk. Wel kun je waardeeren de talentvolle manier, waarop de auteur zijn schotschrift in elkaar heeft gezet, de juistheid van de woordenkeus, — maar genieten houdt in een zich overgeven van de ziel aan een lustgevoel en dat kan niet gewekt worden door een poging om die ziel te wonden. En wie God liefheeft boven alles, kan net zoo min genieten van de Mathilde als geheel genomen. Er zit de diep-satanische toeleg in om het evangelie van Christus te vervangen door dat der schoonheid.

„Nou, dan waardeer je ze eenvoudig," vond Elly.

„Nee, daar is een kunstwerk niet mee tevreden. Een kunstwerk wil genoten zijn of 't is geen kunst voor je."

„Nou Tax, die satanische tendenz, waarvan jij daar spreekt, da's wel een beetje overdreven, hoor!" — zei Wim. „Jij begint iets van Dr. Kuyper over te nemen, in je betoogtrant. Die zoekt ook altijd van die groote begrippen op, geeft ze vleesch en been, maakt er zoo zijn lievelings-vijanden van om er dan naar hartelust op los te trekken."

Dat was een uitval op Taco, die veel gelach wekte. Taco zei, dat hij die beschuldiging in haar algemeenheid

moeilijk kon weerleggen, — dat hij haar zelfs als een compliment kon opvatten en ze in dat geval zeker moest terugwijzen, maar dat hij zich sterk maakte dezelfde gedachte, die de Mathilde beheerschte, in heel de litteraire beweging van 80 te kunnen aanwijzen.

„Nou," zei Joh, „Bronsveld beweerde indertijd, dat, als je Dr. Kuyper veertien dagen den tijd gaf, hij over ieder onderwerp een wetenschappelijk betoog kon leveren. Laten we dat Taco ook geven. Vandaag over veertien dagen moet hij een speech houen met débat over 't anti-christelijk karakter van de Nieuwe-Gidsbeweging.

„Ja, ja!" werd er van alle kanten goedgekeurd. „Neem je 't aan?"

„Die vergelijking met Dr. Kuyper voor Joh z'n rekening gelaten, heel graag."

„Bravo!" en nu moest Guus andere, meer neutrale sonnetten voorlezen.

Guus d'r voordracht had sinds den zonneheuvelavond veel aan rijpheid gewonnen en boeide het gezelschap bijzonder. Midden onder „Eenzame Eik," — daar werden voetstappen en stemgeruisch vernomen en meneer Walraven met de twee mama's dook op uit het avonddonker.

„Ha, papa, veel genoten?"

Papa deed een kort verslag van den avond, waarin aan 't eind: „Taco en Eddy, de familie heeft den wensch uitgesproken, nader kennis te maken met de jong geëngageerden en noodigt jullie uit, Woensdagmiddag te komen dineeren.

Eddy kreeg een kleur van blijdschap. „Eenig," lachte ze tegen Taco.

Den volgenden morgen na de lunch, zou Taco even een briefje schrijven aan mevrouw Ingelborch, dat ze de invitatie heel gaarne aannamen. — Eddy zou hem wachten op *hun* bank.

Die bank was de apotheose van Gelderland, had Taco gezegd. Ze was van knoestige takken allerkunstigst gebouwd, lag op den top van den heuvel, die een vergezicht gaf op golvende heidevelden, verblauwend in kimmenevel. Een oude reuzenbeuk gaf er schaduw en er achter was een donkere diepte met korstige wanden van mos en zwartachtig bruin, op wier geheimzinnigen bodem het beekje ruizelend oorsprong nam, dat het park van Casa Blanca bevochtigde.

Toen Eddy Taco zag komen, riep ze:

„Zeg, raad es, wie ik bedoel op 't oogenblik?"

„Mij."

„Mis."

„Een heer of een dame?"

„Een dame natuurlijk, anders was jij 'et."

Taco ging naast haar zitten, loonde haar gedachtentrouw met een kus.

„Is 't familie van je?"

„Noch van jou, noch van mij."

„Is ze blond?"

„Ja, goudig."

„Oogen?"

„Blauw als die heidenevel."

„'t Wordt wèl poëtisch. — Tint?"
„Landelijk blank."
„Das een nieuwe."
Ze lachte. „Nee 't is heusch."
„Is ze getrouwd?"
„Ja."
„Heeft ze kroost."
„Ja."
„Is 't een schat?"
„Heel, heel buitengewoon."
„Omstraalt haar de nimbus van middeleeuwschen adel?"
„Geraden", lachte ze; „vind jij ze ook niet meer dan mogelijk?"
„Ja, ohne-gleiche!"
„'k Vind 't heerlijk er heen te gaan, en jij?"
„O, verrukkelijk."
„Zeg, heb je ook een gevoel, alsof je droomt?"
„Ja, van een allersnoezigste prinses en dat ben jij."
„Hè nee, in alle ernst, zou 't geen zonde zijn zoo in een roes van geluk te verkeeren? Ik ben een beetje bang voor zooveel plezier."
„Op zichzelf is plezier hebben geen zonde, want eenmaal in den hemel, wordt je heele leven zoo'n geluksdroom. Alleen, hoe hooger je leven opvlamt, hoe grooter 't gevaar wordt voor zonde. Als een lamp walmt, wanneer ze laag brandt, walmt ze nog veel meer als je haar hoog opdraait, en zoo'n walmende lamp is 't leven van iederen zondaar. Als je nu die walm gaat bespeuren, bid dan God om extra

toevoer van zuurstof, niet om neerdraaien van je levenslamp. Dat zal Hij wel doen als Hij 't noodig vindt."

„Wat is die zuurstof? Ik kan toch niet bidden om zuurstof?"

„Dat is een gas dat uit vijftig procent Godskennis en vijftig procent zelfkennis is samengesteld, snap je dat?"

Ze zei maar ja, zou er wel over denken, als ze alleen was, en anders later nog wel eens vragen.

„Zeg, vertel me nu eens alles van je kostschooljaren," vroeg hij na een poosje.

Het was een gezellig verhaal van al die meisjestypen met hun deugden en gebreken, hun liefheden en kattekwaad. Ook van het logeeren te Harderwijk, twee maal. Somberder was de schilderij van Nora's donkeren lijdensweg en van die begrafenis te W.

„Vond je 't niet indrukwekkend, zoo'n Friesche begrafenis?"

„Ja, wel een beetje ijzig."

„O, te Middelgum is 't nog veel plechtiger, als de oude reus met zijn zware klokken zijn davrende marche-funèbre zingt. Weet je nog, dat hij beloofd heeft ons ook eenmaal te zullen bezingen?"

„Nog niet", — fluisterde ze, drong zich tegen hem aan.

„Metus mortis ommi morte est peior."

„Wat is dat?"

„De vrees voor den dood is erger dan iedere dood."

„Ja, dat kun jij gemakkelijk zeggen," fluisterde ze jaloersch.

„De Heiland, die 't mij geleerd heeft, wil 't jou ook leeren," troostte hij.

Toen vertelde ze weer verder van haar terugkomst in Den

Haag, van dien eersten avond van hun hernieuwde kennismaking, die noodlottige fietstocht..... Nu moest hij haar nog duidelijk maken, waarom dat alles zoo had gemoeten, zóó naar. Of ze begreep 't ook eigenlijk al wel, — enfin, hij moest 't nog maar es zeggen.... En toen nog even hartelijk gelachen om dat rampspoedige dineetje van voor twee jaar en verteld, hoe Ad haar had vertroost. En 't was precies uitgekomen, zooals ze toen voorspeld had. Ad was een engel!

Toen moest Taco verhalen van Middelgum vertellen. Van zijn grootvader, van zijn vader en alles wat hij maar merkwaardigs wist, ook nog eens al die ouwe spookverhalen. Dat duurde lang. „Kijk es, hoe prachtig de heide daar ligt," fluisterde ze toen ze uitgevraagd, hij uitverteld was.

„Kind, kind, die blauwe aether vol bloemengeur is ons liefdesgeluk en de zon, die daar boven den beuketop straalt, is de glimlach van Gods goedkeuring en nu hebben we deze weken anders niks te doen, dan ohne Masz und Ziel te genieten."

Hij kuste haar passievol. — „Jij bent heerlijk en de natuur is heerlijk en ons lot is zoo heerlijk en onze God is 't heerlijkste van alles en Hij is onze Vriend en Hij lijdt ons bij de hand. En die beek daar beneden zal ons drenken als we dorst hebben en die vogels brengen ons spijs als we hongeren en als de lucht boven ons donker wordt, zal God met bliksemzwaarden het floers verscheuren en de donder zal ons geluk over de Veluwe daveren: „Wer ein holdes Weib errungen, missche seinen Jubel ein!"

Woensdagavond zes uur wandelden Taco en Eddy heel officieel door helle zon- en schaduwplekken het park van Casa-Blanca uit, den witten rijweg over, die de buitens scheidde, het park van Mariënhoeve weer in.

„Daar zie ik de heerlijke landsvrouwe van Buren al," fluisterde Taco. Eddy ontdekte haar in de veranda. Toen ze „sprechweit" genaderd waren, rees ze op en trad met een lichten glimlach op hen toe, 't hoofd een beetje achterover.

Eddy maakte haar reverenz.

„Dag juffrouw Walraven, 'k ben heel blij, dat u onze uitnoodiging hebt aangenomen; — dag meneer Takema; mag ik u voorgaan naar de salon?" — Er ruischte een wonderlijke harmonie van hoogheid en vriendelijke bescheidenheid in haar stem. Zacht geëmotionneerd volgden haar gasten. In een groep van ranke, witte stoeltjes namen ze plaats. Eddy bespiedde, bewonderde zooveel ze dorst de houding, de spreekmanier, de lieve gezichtsuitdrukking harer gastvrouw, liet Taco het gesprek over. Ze was meisje nog en ze was vrouw, maar beide in den glans van vorstinnenhoogheid en toch had Eddy een gevoel voor haar, alsof ze haar zuster was. Maar dan ééne, veel ouder dan zij, voor wie ze een liefde vol diepen eerbied voelde, die ze vereeren wilde, voor wie 't haar een genot was, mindere te zijn. Ze begon haar stemming gevaarlijk te vinden voor een verstandige conversatie, toen mevrouw Ingelborch haar in 't gesprek nam:

„U geniet zeker wel veel van de eerste dagen van uw engagementstijd, zoo in de vrije natuur."

„O ja, mevrouw, bijzonder veel. Gisterenmiddag spraken we er nog over; ik vond 't zelfs een beetje gevaarlijk."
„Ja, 'k herinner me nog heel goed, wij brachten de eerste weken van ons engagement door in een hôtel in Tyrol, met mijn vader en mijn zuster; maar dan is 't of er niets dan zonneschijn en geluk in 't leven is, en zonder u te willen désillusionneeren," glimlachte ze, „'t leven is toch vaak zoo geheel anders."
Ze zei dit haar handen gestrekt op de knie, de linker zachtjes over de rechter bewegend, met een diminuendo, dat haar stem bijna tot fluisteren deed dalen, terwijl ze het hoofd langzaam afwendde.
„Ja juist, dat vonden wij ook," lispelde Eddy, vreezend haar te storen in herdenking van geleden smart.
Toen kwam meneer Ingelborch binnen, kennis maken met de gasten. Staande die formaliteiten klopte de meid om te komen zeggen, dat de tafel klaar was. Men ging naar de eetkamer, die aan de voorzijde van het huis lag.
Aan tafel sprak meneer Ingelborch met Taco over zijn functie bij de kamerclub, over de professoren te Leiden, waar hij meneer Ingelborch ook had gestudeerd en over zijn redactioneelen arbeid. Taco vroeg, of zijn benoeming tot lid der vereeniging voor internationaal recht hem veel drukten aanbracht. Toevallig op 't oogenblik wel, daar hij over enkele weken een rede moest houden op het congres te Brussel, getiteld: Le mouvement de la Paix internationale. Hij had het referaat half af en noodigde Taco na den eten in zijn studeerkamer het fragment te komen hooren. Heel

graag! — Eddy sprak met mevrouw over 't heerlijk zomerweer, den prachtigen séjour, dien Casa Blanca hun bood en ze vertelde van de opgetogen verhalen, waarmee de kinderen dagelijks thuis kwamen over Eksterlust en de boerderij. De fietstochtjes, die ze in club gemaakt hadden, brachten veel heerlijks van Arnhem's omstreken ongezocht ter sprake. Voor het dessert werden vier antieke zilveren kandelaars, die prijkten met fantastisch fijne oranjekapjes aangestoken. Men praatte nog wat gezellig over familieverhoudingen, over Eddy's kostschool, waar een nichtje van mevrouw was geweest, dat Eddy er ook nog had gekend.

Na afloop van de tafel werd onder de veranda koffie aangeboden, tot meneer Ingelborch Taco meenam naar zijn kamer en mevrouw Eddy naar de salon terrugbracht, vroeg haar even alleen te mogen laten.

De salon spande over de geheele breedte van het huis; met drie groote deurramen zag zij uit op het noorden; eerst een groot gazon, dan de rijweg, dan golvende graanvelden met haver, die nog groen was en koren, dat reeds geelde. De vloer was van geboend eikenhout, gedekt door een zachtgroen persisch kleed; de zoldering in antieken stijl betimmerd. Zware antieke kasten stonden langs de wanden; de schouw droeg links en rechts aan de eindvlakken der consoles de wapens der familie; den achterkant vormde een oude tegelopstand, voorstellende het gevecht van St. Joris met den draak; er onder hing een allertypischte ijzeren ketel aan een lang getand hangijzer, waarlangs ze op en neer kon geschoven worden. Eddy vond het alles

hoogst interressant. Vlak bij de schouw groepten de ranke witte canapétjes, bekleed met kussens in vroolijk gebloemd overtrek, zich om een wit tafeltje met groen geglazuurd tegelblad. Aan het andere einde van het vertrek stond de vleugel, aan de korte dwarswand nog een reusachtige kast en schuin, bij het penant tusschen twee deurramen een tafeltje met portretten, schrijfgereedschap en een vaasje met Lathyrus.

„Hoe vindt u onze salon?" — vroeg mevrouw Ingelborch binnenkomend.

„O allerinteressantst, mevrouw; vooral de antieke schouw heeft me bijzonder aangetrokken."

„Ja, ze is overgebracht uit ons kasteel te Buren, dat voor enkele jaren afgebroken is." — Ze vertelde Eddy verder de geschiedenis van Mariënhoeve, hoe 't in de familie was gekomen, vertelde één en ander van haar familieleven tot meneer Ingelborch met zijn gast weer binnenkwam. De lamp werd aangestoken en de gastvrouw bood een heerlijke kop thee.

„Meneer Takema," begon ze. „'k heb van uw meisje gehoord, dat u op zich heeft genomen Zondag over een week een referaat over de litteraire beweging van tachtig te houden. Zou ik u mogen verzoeken, onze salon als localiteit voor uw speech te willen kiezen?"

„Mevrouw, ik ben zeer verrast eenerzijds door uwe vriendelijkheid en aan den anderen kant door de ontdekking van een groote vrijmoedigheid bij mijn aanstaande vrouw in 't mededeelen van mijn bijzondere plannen."

Mevrouw Ingelborch en Eddy lachten, Eddy licht kleurend, een beetje bang zich te hebben versproken.

„Och, daar heeft ze toch niets aan misdaan, is wel?"

„Nee, integendeel! Alleen ben ik me levendig bewust, dat uw vriendelijk aanbod mijn taak buitengewoon verzwaart."

„O nee, u vindt in ons zeer waardeerende toehoorders van uw oorspronkelijk plan. Mogen we dus op uwe vriendelijkheid rekenen?"

„'t Zal me heel veel eer zijn!"

„En wilt u aan uw toekomstig auditorium, als 't tenminste uw besluit goedkeurt, verzekeren, dat 't ons hartelijk welkom zal zijn?"

„O, dat zullen ze zeker," kwam Eddy tusschenbeide.

„Heel graag."

„Meneer Takema, ik bewonder uw ijver in de vacantieweken," zei meneer Ingelborch.

„O, ik moest toch een artikelenreeks voor de „Twee Provinciën" schrijven.

„O zie je wel, journalisten verliezen nooit 't vak uit het oog."

Om halftien gingen ze afscheid nemen.

„Vindt je 't leuk, daar te gaan oreeren?" — vroeg Eddy, niet heelemaal gerust.

„Ja, heerlijk."

„Dat heb je aan mij te danken."

„O lieveling, wat heb ik niet aan jou te danken!"

Haar heldere lach weerklonk tusschen de oude stammen.

„Gaan we nog even naar onze bank?"

„Ja heel even."

Als een schijfje meloen, oranjerood, droomde de maan in zoelen nevel even boven de heidekimmen.

Ze sloeg haar armen om zijn hals:

„Selig, wer sich vor der Welt ohne Hasz verschlieszt,
Einen Freund am Busen hält und mit dem genieszt,
Was, von Menschen nicht gewuszt, oder nicht bedacht,
Durch das Labyrinth der Brust wandelt in der Nacht."

fluisterde ze.

Toen een heel lange kus. In de veranda wachtten hen meneer Walraven en mevrouw Takema. Even vertellen — toen naar bed.

Op zijn kamer vond Taco twee pakken boeken: één van de koninklijke bibliotheek en een door zijn hospita gestuurd. Morgen kon hij beginnen!

Wat kon, gebeurde: den volgenden morgen zat hij midden in zijn boeken te studeeren en te rooken op een kamer, die het werkvertrek van den vorigen bewoner der villa moest zijn geweest. Alles was er donkerrood, het cylinderbureau en de stoelen van notenhout. Hij zat verdiept in de „Veertien jaren" van Kloos.

Daar ging de deur open: Joh.

„Kerel, je stikt hier bijna van rook," zei hij, opende het stolpraam.

„Gisteravond, terwijl jullie bij de Ingelborch's genoot, een belangrijk avontuur gehad, zeg!"

„Wat dan?"

„'k Heb ze gevraagd."

„En komen was overwinnen?"

„Ja," lachte Joh, „maar 't moet geheim blijven tot ze achttien is."

„Hartelijk geluk met deze gewichtige stap tot uitvoering van ons Middelgumsch program," feliciteerde Taco.

„Wat leven we toch in een wervel van geluk, zeg."

„Ja, zoo, dat Eddy er bang voor werd."

„Heeft ze er over gesproken? — wat heb je gezegd?"

Taco herhaalde het voor Joh.

„Ja, zoo is het, maar ze zal 't nog wel niet heelemaal snappen, denk ik. — Enfin hoofdzaak is, dat haar leventjes gaan in de richting van ons bidden; laten we dankbaar zijn; God zegent ons buitengewoon."

„Eddy is bijzonder onder de bekoring van mevrouw Ingelborch."

„Geen wonder, ik ben 't ook."

„Ja, maar zij is 't al heel sterk."

„Nou, dat is beter voor jullie verhouding, dan dat jij 't was."

„O, onze verhouding doet het heelemaal geen scha. Die harmonische cultuur trekt haar aan; vooral in een zoo hoogst sympathieke persoonlijkheid als zij. — Nee, laat ze maar! 't Kan een heel gunstigen invloed op haar uitoefenen, ook op religieus gebied. Niet dat ik bepaald religieuze gesprekken tusschen haar verwacht, daar is de tijd van kennis een beetje te kort voor, maar een figuur als mevrouw Ingelborch heeft in al haar uitingen een wijdenden invloed. — O zeg,

ze heeft me gevraagd of we Zondagmorgen van drie plaatsen in de auto gebruik wilden maken voor een kerkgang te Renkum."

„Vreeselijk aardig van ze; — jullie en moeder moeten maar gaan."

„Maar om op Eddy terug te komen: ze is nog niet waar ze zijn moet."

„Nee, dat kon ook nooit zoo gauw."

„De grondtoon van haar zieleleven is nog telkens de klacht: was ik maar als jij, had ik maar zoo'n sterk geloof."

„Ik ben er toch diep van overtuigd, dat ze er komen, allebei. 'k Kan me natuurlijk vergissen, maar wat ik hoor en zie, Taco, — bij àllebei, — is ècht, — ik kan 't niet anders bezien."

„O, ik voel 't net zoo. De Heilige Geest werkt in ze, daar hebben we de bewijzen van trouwens, en dat geconstateerd, zijn ze geborgen. 'k Hoop alleen maar, dat haar strijd niet al te bang wordt. Eddy heeft door haar hoog aangelegde zieltje wel iets dat daar op wijst."

„Ja, Ad is naïver. Daar krijgt de Heere, menschelijker wijs gesproken, minder moeite mee, dan met Eddy."

„Maar och, dat zijn bijkomstige dingen; laten we blij zijn, dat ze beide patientjes zijn van den Divinus Medicus."

Daar ging weer de kamerdeur open: .... de patientjes!

„Lieve Ad, hartelijk gefeliciteerd, zeg!" — Hij kuste haar.

„Wel jammer, dat we niet te Middelgum zijn, anders moesten jullie dadelijk den toren op!"

„Jullie zit hier zoo te beraadslagen, wat jullie met ons zult

uitvoeren, geloof ik," — zei Adelien op haar guitig-sleependen toon.

„Kom ons dan een beetje helpen," zei Taco.

Toen Guus en Elly hen kwamen roepen voor de koffietafel, had hij nog niets aan zijn lezing gedaan.

„Dat gaat zoo niet," bromde hij in 't naar beneden gaan, „'t moet eens een beetje uit zijn met die vrijage."

De Zondagavond der litteraire lezing was zoel en donker. Bij kleine groepjes, langs verschillende wegen, begaf men zich naar Mariënhoeve. Eddy en Taco het eerst. Ze vonden de gastvrouw wachtend in de salon. Toen kwamen Guus en Joh, Wim met Adelien en Elly von Wildenbruch. Mevrouw Walraven had zich wegens lichte ongesteldheid laten verontschuldigen, Mevrouw Takema wegens plichten, die daaruit voortvloeiden. Meneer Ingelborch vroeg het gezelschap voor zich en meneer Walraven verlof zich naar zijn studeerkamer te mogen begeven, niet uit miswaardeering van het referaat maar voor zeer dringende juridische kwesties. Bovendien waren ze bepaald leeken op het gebied der bellettrie, het gezelschap verloor dus niets aan hen. Verder kon hij de aanwezigen met eenigen trots zijn vrouw als presidente aanbevelen, dat kon dus ook geen bezwaar zijn. Mevrouw Ingelborch's protest tegen den lof van haar presidiale gaven klom zachtjes op uit het gelach, dat de opmerking van haar man had gewekt:

„Mag ik u dan maar verzoeken, meneer Takema, ons uw betoog voor te lezen?"

Taco nam plaats achter een muzieklessenaar, vlak bij den vleugel:

Zeer geëerd auditorium.

„Tot titel van het referaat, dat ik hedenavond het voorrecht heb, in uw midden te mogen voordragen, koos ik de vraag: Wat heeft het Christelijk leven te verwachten van de litteraire beweging van tachtig? Ik ga mijn betoog beginnen met enkele korte historische opmerkingen."

Die betroffen het ontstaan van den Amsterdamschen kring, de namen der leden en de typeering van hun arbeid en invloed, hun antipathie tegen de school van Bilderdijk, hun verdediging der „echte poezie tegenover de rhetorische" en hun provoceeren op aesthetisch gebied, van wat later op politiek terrein zich als de antihese zou aandienen: de vervanging van het evangelie van Christus door dat der schoonheid.

Daarna wees hij aan hoe die oppervlakkige schoonheids-aanbidding zich ontpopte in zelfaanbidding.

„Ge kent den veelgewraakten regel van Kloos: Ik ben een God in 't diepst van mijn gedachten. Gorter in zijn Mei, maakt het niet veel beter als hij zegt: Wie dus zijn ziel is, is zich zelf een God; ik ben mijn ziel, ik ben d'eenige God; — en Jacques Perk komt tot gelijke afgoderij, als hij uitroept: De godheid troont.... diep in mijn trotsch gemoed."

„Laat ons nu een oogenblik de belichaming van de idealen van den Amsterdamschen kring in de practijk gadeslaan. Ik heb daarvoor gekozen de Mathilde van Jacques Perk. Mijns inziens is de Mathilde de meest grootsche, de diepst-

menschelijke, de meest harmonieuze schepping, die uit de impressionalistische school ten onzent is voortgekomen. Haar moedergrond is niet het land, waar „lissen en vergeet-mij-nieten wassen", maar het Ourthe-dal in de Ardennen. Daar heeft de dichter in den zomer van 1880 enkele weken doorgebracht, waarin hij door de liefde tot een vrouw, wier naam ons nog steeds een geheim bleef, (en het blijven mag), maar die haar hand en hart reeds had weggeschonken, — èn door een „heerlijke, hem geheel nieuwe natuur", in een zoete razernij is vervallen, de zielstoestand, die een moeder van verzen mag genoemd worden. Dagelijks vloeiden uit zijn pen sonnetten, wier kunstig geăcheveerde vorm en fijn aroom zijn subtiel genie op 't schitterendst manifesteeren, maar die zoo droef bewijzen tegelijk, dat hij van de maanbestraalde landschappen van het Ourthe-dal, de zoete lieftalligheden zijner Mathilde en de heerlijke stemmingen zijner dichterziel niet wilde opklimmen tot Hem, die er de Schepper, de hooge Formeerder van was, in wiens licht hij alleen hun licht had mogen zien. De bouw van zijn zangentempel vertoont dan ook een diep-heidenschkarakter en de algemeene trek van de Amsterdamsche gedachtensfeer, die ik boven aangaf, vinden we zuiver in de Mathilde terug. Natuuraanbidding, schoonheidsaanbidding, zelfaanbidding, dat zijn de voorhof, het heilige en het heilige der heiligen van deze onbekeerde, hooge menschenziel."

Dit demonstreerde hij nader met de drie, — hij zou ze willen noemen centrale – sonnetten: Ochtendbede, Deinè Theos en Hemelvaart.

„Het religieus-wijsgeerig bedoelen der school van tachtig komt hier dus vrij volledig en duister-schoon tot zijn recht."
Dan zal hij aantoonen, hoe het Jacques Perk niet minder gelukt is ook het formeel ideaal der Amsterdamsche school nabij te komen:
„Is de Mathilde naar den inhoud de openbaring eener giftig-antichristelijke gedachte, naar den vorm is ze de openbaring eener tot nu toe in onze litteratuur niet geziene schoonheid.
Dit illustreert hij met zes sonnetten (gemakkelijk met meer andere aan te vullen) Avondzang, De Maan verrijst, De Grotstroom, Opdelving, Eenzame Eik, Dorpsdans.
„Laat mij thans, als tweede deel van mijn betoog, een poging wagen, de algemeen gangbare bezwaren, die tegen de litteraire producten uit de school van tachtig worden aangevoerd, onder de oogen te zien."
Over het bezwaar tegen den inhoud sprak hij reeds.
„Het is zoo overheerschend, dat het de overgroote meerderheid der geschriften van de tachtiger school bant uit den kring van hen, van wien men kan verwachten, dat zij ze naïef en niet kritisch zouden lezen."
Een tweede bezwaar is de individualistische strekking dezer litteratuur.
„Geen waarheid die ons bindt?" roept Jacques Perk in het Lied des storms. „Ieder vindt voor zich slechts waarheid." Eenmaal die geloofsvrijheid gepredikt, staat al dadelijk achter haar heur bleeke dochter, de moraalvrijheid. De beweging van tachtig met haar openzetten van de sluisdeuren der moraal op kunstgebied, heeft een zwarten stroom van

litteratuur doen indringen in ons volksleven in naam van de vrijheid der kunst."

„Een derde verwijt is, dat ze de trias poëtica: gevoel, verbeelding, heldenmoed heeft verwaarloosd. Ze blijft, zegt men bij het gevoel, de impressie staan en juist die impressie moet in de verbeelding trachten naar hooger standpunt en dan moet men met heldenmoed van dat hooger standpunt uit een heilig doel trachten te bereiken. Dit verwijt treft de Mathilde niet geheel billijk. Het gevoel, waarvan ze overvloeit, klimt telkens op tot de verhevenste verbeelding. Bladzij na bladzij geeft er een schitterende proef van. En al is de energie die de dichter uit dat alles put wel een allertreurigst bewijs van zijn heldenmoed, de durf namelijk om zichzelf tot God uit te roepen, — toch werkt die functie van de dichterziel in de Mathilde niet onduidelijk.

Nu maakt zij trouwens in meer opzichten een uitzondering op het corpus der Nieuwe-Gidsgeschriften. Niet, omdat ze er niet eenswezens mee is, maar omdat ze in de toepassing van enkele harer principes op den drempel blijft staan. Dat zal beneden met een vierde bezwaar ook nog blijken. Dat er echter, globaal genomen, van deze geschriften eer een verslappenden, dan een versterkenden geest uitgaat, is niet te loochenen. Nu moet men niet vergeten dat haar schrijvers, uit reactie tegen de oude school, overdrijven. In plaats van het heroïeke, algemeene, koos men nu den mikrokosmos van het kunstenaarsgemoed tot object, om in diepgevoelde taal te zeggen, wat men daar binnen genoot en leed. Maar men vergat, in eigen leed

en vreugd het lijden en genieten, hopen en bangen der menschelijke ziel in het algemeen te vertolken en met dat lijden en die vreugde rust te zoeken in hooger harmonie. Het individueele heeft haar bestaansrecht, voorzeker! maar 't moet dienend, niet heerschend optreden."

„We hebben nog een vierde bezwaar onder de oogen te zien. De gerechtvaardigde zucht tot verbreking van de conventioneele banden in de taal, aangevuurd door een uit reactie geboren, maar spoedig thetisch beleden en aangeprezen subjectivisme heeft ook de taal aangegrepen en haar onderworpen aan een allerbedenkelijkste kunstbewerking. Dit vindt zijn verklaring daarin, dat de beweging van tachtig onze taal in een gevaarlijken pathologischen toestand vond: die van gewrichtsverstijving. De kansel heeft deze taalkwaal voor een groot gedeelte op haar geweten. Omdat zij toch telkens weer in aanraking komt met de groote begrippen van zonde, ellende, almacht, gerechtigheid enz. en 't heel wat minder inspanning kost met die algemeene begrippen een uur vol te praten, dan zelf tot de analyse van het bewustzijn van den enkeling af te dalen, aan te toonen, bijvoorbeeld, wat de zonde in het hart van een bepaalde menschenziel bedierf, om daarna de correctioneele middelen aan te wijzen, — en de poëzie in de vorige aera onzer letteren grootendeels in de handen der predikanten was, was onze taal vervallen tot bovengenoemde stijfheid van gewrichten, zoodat ze alle emotie en toestand met het eene onbuigbare begrip ging aanduiden. Zoo is er een afstand ontstaan tusschen spreek- en schrijftaal die de laatste almeer

aan juistheid en levendigheid deed missen. Had nu de Nieuwe-Gidsbeweging er zich toe bepaald, de fouten van den logischen stijl te verbeteren, dan was hier enkel een post op haar creditzijde te boeken. Dat heeft ze echter niet gedaan. Ze heeft gezegd: de taal moet geen begrippentaal zijn, maar allerindividueelste émoties allerindividueelst exprimeeren. Dit nu is met het wezen der taal in strijd. Alle taal is begrippentaal of men krijgt toestanden, als bij Babels torenbouw. Wel moet ze voor nieuwe toestanden en ook voor een rijkere ontplooiing van 't gevoelsleven vormen vinden, maar die vormen maken juist die levensverschijnselen tot gemeengoed. De Nieuwe-Gidsbeweging heeft hier onsterfelijke diensten aan onze taal bewezen, maar overdrijvend heeft ze ook een taaltje geschapen, dat alleen leesbaar is met de commentaar van den oogenblikkelijken bewustzijnstoestand des schrijvers. Wat men bovendien kan met de objectieve taal, als de emotie der dichterziel maar sterk genoeg is en haar expressie juist genoeg, toont Perk's Mathilde schoon en duidelijk. Daar overal de lenigste en zuiverste, oorspronkelijkste zeggingswijze en toch: taal, die iedereen verstaat."
In het gezicht van deze ernstige, diepgevoelde bezwaren, kan de beweging van tachtig een eveneens diep gevoelde lof niet worden onthouden.

„De beweging van tachtig is de openbaring van een nieuwen schoonheidsglans geweest. Er zijn nevels weggevaagd van voor de zon der schoonheid, die alleen terug kan wenschen, wie blind is voor haar verjongden glans. Het is een kenmerk van alle levensvormen, dat ze na zekeren tijd het

vermogen verliezen het leven te bevatten. Natuurlijk, het leven leeft en groeit! Dat kenmerk is vooral der kunst eigen. Den vorm van de veertiger school als onvoldoende te hebben tentoongesteld en een schat van nieuwe vormen te hebben gevonden: dat is de onvergankelijke eere van de tachtiger school. Een verzenbundel als de Mathilde élimineert niemand uit ons volksleven, — ze is wat de Duitschers noemen „epoche-machend".

„Laat mij nu tot slot, om een concreeten vorm te vinden voor mijn antwoord op de vraag, die ik als opschrift koos boven mijn betoog, u mogen wijzen op Salomo's tempelbouw. Het aandeel, dat Hiram in dien bouw had, betrof niet de algemeene architectuur: Israel heeft niet aan den Phoeniciër een ontwerp voor zijn Jehova-tempel gevraagd. Dat had David reeds met zijn wijzen gemaakt. Wat Salomo vroeg, was alleen dit: Zend mij nu eenen wijzen man om te werken in goud en zilver en in koper en in ijzer en in purper en karmozijn en hemelsblauw en die weet graveerselen te graveeren met de wijzen, die bij mij zijn, die mij mijn vader David beschikt heeft. Dus niet de inspiratie tot onze kunstscheppingen, niet het plan onzer kunstproducten hebben wij te vragen aan de letterkundige beweging van tachtig. We vragen haar alleen de kunstvaardigheid, den vormenrijkdom, de harmonie tusschen onderwerp en vorm, den helderen blik, waarmee zij schoon en schijnschoon heeft geschift, om met die gaven Gods, — want dat zijn en blijven ze ook in hare handen, — niet de ijdelheid, maar God zelf te verheerlijken."

Taco sloot zijn cahier, boog, — en werd met een hartelijk applausje beloond.

Mevrouw Ingelborch betuigde hem vriendelijk dank voor de lezing van zijn stuk en verzekerde hem, dat ze er geen spijt van had, haar salon daarvoor te hebben zien gekozen. Ook de meisjes fluisterden haar hulde voor zijn betoog. Wim sloot zich gaarne aan bij den lof, maar had toch nog een paar bedenkingen, die hij straks graag even in 't midden zou brengen. — Joh, die 't vaak met zijn broer eens was, had er ook enkele.

Taco dankte gevoelig voor de ontvangst van zijn referaat, en wachtte met belangstelling op- en aanmerkingen.

Mevrouw Ingelborch stelde voor, een half uur te pauzeeren en in 't park te gaan wandelen.

Met een: „Besteedt u een bepaald deel van uw tijd aan litteratuur of doet u er zoo occasioneel iets aan?" verzekerde ze zich van Taco's gezelschap; ze daalden de trappen van het terras af.

„In den laatsten tijd heb ik me nog al moeite gegeven er een beetje van op de hoogte te komen, een beetje een overzicht te krijgen van de beweging. Overal begint men zoo haar invloed op het volksleven te bemerken, vind ik."

„Van onzen kant wordt zoo weinig gevoeld voor bellettrie is niet?"

„Ja, men heeft de beweging van tachtig ver onderschat mijns inziens. Met onbeholpen satire en doodzwijgen heeft men gedacht er af te zijn."

„Ik geloof ook, omdat men niet genoeg oog heeft gehad voor haar aesthetische beteekenis?"

„Ja, dat geloof ik ook. En het gevolg is, dat de geesten onder ons, bekoord door den aesthetischen glans, gaan inzien, dat die karremanskritiek — permitteert u me — geen steek houdt. Ik geloof dat we beter doen, in de pers met ons volk de beste producten van de tachtiger school kritisch te gaan lezen, er de schoonheid van te erkennen en aan te wijzen, in plaats van ze te loochenen, en met ernst of met satire de gebreken te veroordeelen."

„Maar gelooft u, dat de massa van ons volk sterk den invloed van de nieuwe litteratuur ondervindt?"

„Nog niet; — daar ontbreekt haar voor als nog de fijnere ontwikkeling voor, maar de intellectueele zoom begint aesthetisch te ontwaken en we leven snel tegenwoordig. Vooral nu de felle strijd van onze wordingsperiode achter den rug ligt, dringt de aesthetische vraag zich meer op den voorgrond. En bij het beantwoorden er van kunnen we evenmin de revolutie van tachtig negeeren, als bij de staatkundige vragen de groote Fransche."

„Zag u wel, dat 't lichtte?"

„Ja, ik meende 't tenminste te zien; 't is wel een weelde-uurtje vanavond, die zoele bloemengeur."

Even hoorbaar rommelde het in de verte. Van de andere zijde, rond het groote gazon kwamen de overige gasten aangewandeld. Mevrouw Ingelborch hield hen staande met een: „Hebt u 't ook hooren donderen?" — De drie deur-openingen wierpen schemerige lichtbanen over gras en bloemperken tot op de witte toiletten der meisjes. Kleine avondvliegjes maakten zich telkens voelbaar.

„Ik geloof, dat de natuur een zwaargeladen Leidsche flesch is op 't oogenblik," zei Adelien, spottend met haar eigen H. B. S.-wijsheid.

Ze had het pas gezegd toen een vuistbreede, witte lijn over het dak van Mariënhoeve kronkelde en dicht bij den horizon in drie rafels uiteenspatte. Een ondeelbaar oogenblik was alles licht... toen weerdreunde het zwarte donker als een barstend kanon. Een haastige vlucht naar het terras volgde, waar de heeren Ingelborch en Walraven in een deuropening verschenen.

„Hoe plotseling begint dat hè?" verwonderde zich meneer Ingelborch.

„Ja, de lucht schijnt heelemaal geladen te zijn."

De regen begon te kletteren op het cement van het terras.

„Eigenaardig, dat het na zoo'n slag dadelijk gaat regenen," merkte meneer Walraven op.

De ramen werden gesloten en meneer Ingelborch stelde voor de lamp uit te doen om 't mooie schouwspel.

Een blauwe kronkellijn nam haar weg dwars over de korenvelden. Rinkelend of zware ijzerstaven op steen werden geworpen, begon de slag, versmoorde toen in een dof gereutel. Nu werd het een grootsch spel van glans en geluid, grootsch, maar schrikwekkend.

Daar ging heel zachjes de deur open en vier witte gedaantetjes, telkens zichtbaar bij 't bliksemlicht kwamen sprakeloos binnensluipen.

„Wie daar?" riep meneer Ingelborch.

„Wij vader," fluisterde Louise, „we waren zoo bang."

„Ja maar moeder, dat gaat toch niet?"

„Och, laat ze maar even," vleide mevrouw, „als de gasten 't niet kwalijk nemen. Voor 't licht opgaat moeten ze weer weg, — hoor jongens?"

„Ja moeder." — Ze nestelden zich hier en daar.

Werner kwam naar Taco schuifelen. — „Werden jullie bang?" vroeg hij.

„Ja, 't begon zoo fel opeens."

„Moeder en wij stonden net buiten bij die felle slag."

„O, en schrok u niet?"

„Vreeselijk, we zijn in een draf naar de salon gevlucht."

Buiten speelden de elementen door hun dreunend: „Die Himmel ruhmen des Ewigen Ehre."

Pets! — opeens een lichtzee, één knal, — toen was alles weer donker en stil. Louise begon te schreien.

„Da's ingeslagen," zei meneer Ingelborch na een oogenblik luisteren. Hij stond op, wilde naar boven gaan.

„Mag ik u volgen?" — vroeg Joh. — „Ja, goed." — Allen liepen den gang in. Men hoorde boven het haastig heen en weer geloop.

„Is er iets Constant?" vroeg mevrouw anstig.

„We zien hier niks; — ik ga even naar den zolder,"....

Daar was ook alles stil en donker.

Toen ze weer teruggingen naar de salon, zagen ze de oplossing van het raadsel. Midden in het groote gazon brandde als een reuzenfakkel de fraaie duiventil met z'n rieten dak en witte wanden als een tuinhuisje tronend op een hoogen mast, — een geschenk aan de kinderen van

hun overleden grootvader, toen hij zijn vijftigsten verjaardag had gevierd.

„O moeny, nou gaat zoo meteen 't huis branden, 'k wor' zoo bang," snikte Louise en verborg haar gezichtje tegen moeder. De kleine Flox barstte ook uit in huilen.

Frits hielp de sensatie vergrooten met luide jammerklachten over zijn arme duiven.

„Nee kinderen, wees maar stil, de wind is van 't huis af; 't zal wel goed afloopen; — is 't niet Constant?" — vroeg ze niet heelemaal gerust. En toen tot de kinderen: „Geloof maar, dat God wel voor ons zorgt."

Intusschen sloegen de vlammen door het dwarrelen van den wind als groote lappen rood doek dan naar hier, dan naar ginds.... Constant gaf geen antwoord.

Daar spatte een gloeiende splinter tegen de ramen van de salon. 't Waren angstige oogenblikken. Er was ook geen blusschen aan, zoo'n hooge mast, — wat moest men beginnen. Meneer Ingelborch ging de bel op 't huis luien, 't sein voor den tuinman, zich gereed te houden.

Gelukkig! — daar begon het te plassen, zooals 't den heelen avond nog niet geregend had. Het zware razen van den regen, waar nog telkens felle slagen doorheen dreunden, was nog niet kalmeerend, maar bedwong toch het vuur van den mast, doofde het tamelijk gauw. Lousje dorst weer kijken.

Nog een half uur en de lucht was uitgewoed.

Toen werd de lamp weer aangestoken en bescheen al die bloote voetjes en Louise d'r roodgeschreide oogjes en ver-

warde haren. Ze lachte er een beetje nerveus door heen, streek ze toen op den rug.

„Nu gauw naar bed," vermaande vader. Moeder moest even mee naar boven.

De lamp bescheen de zachtgroene aardbei-bowl, in de woede der elementen heelemaal vergeten. Toen mevrouw Ingelborch weer binnenkwam, was haar man bezig de glazen te vullen.

„Zie zoo manny, da's heel goed van je. — Van het debat over uw lezing zal wel niet veel meer komen, meneer Takema," glimlachte ze.

Meneer Walraven was een beetje onrustig over de achtergeblevenen op Casa Blanca, excuseerde zich voor een tweede glas.

Het was tien uur. De gasten gingen met veel dank voor den avond.

Toen meneer en mevrouw Ingelborch in de salon terugkwamen van 't uitlaten der gasten, gingen ze even naar 't terrein der kleine verwoesting. Van het tuinhuisje daarboven was niet veel meer over. De mast was heelemaal gespleten, op het gras lagen drie half verkoolde duivenlijfjes. Dat 't een geschenk van grootvader was geweest, dat maakte de kleine ramp wel droef.

„Zoo pas boven vroeg Flox, of grootvader dat nu ook zou weten in den hemel," — vertelde mevrouw Ingelborch.

„En wat heb je gezegd?"

„Dat grootvader daar veel te gelukkig voor was bij den Heere!"

Meneer Ingelborch glimlachte.

In de salon terug viel ze haar man om den hals, dankbaar dat ze voor erger ramp bewaard gebleven waren.
„Is z'n lezing mooi?"
„Wat een strikvraag," lachte hij, streelde haar goudig blond.
„Ben je tevreden dan?"
„Ja, Walraven vond hem ook heel goed."
„Wat zal hij pedantisch worden met zijn internationalen roem," vleide ze.
„Eer ik hem nog verworven heb?"
„En dan laat je mij maar in nationale eenzaamheid aan mijn lot over," — klaagde ze even later.
„Weet je wat, lieve kind, vraag dat Walraventje en haar aanstaande een paar dagen te logeeren, tot ik terug kom; dat zullen ze graag doen."
Ja, dat was een heel goed idee; hij kreeg een kus tot dank.

De weken vlogen om met motorsnelheid, maar in haar vaarwel wierpen ze nog een kostbare verrassing uit voor Taco en Eddy: een briefje van mevrouw Ingelborch, of ze na het vertrek der familie nog enkele dagen op Mariënhoeve hun Geldersche idylle wilden blijven rekken. Er was ook een beetje zelfzucht in haar uitnoodiging: Haar man ging dienzelfden dag naar Brussel om zijn lezing te houden. Hun eventueel verblijf op Mariënhoeve zou er heel aangenaam de eenzaamheid komen breken.
„Das Blüthen will nicht enden!" had Taco geroepen. Denzelfden middag nog gingen ze samen op het thee-uurtje de uitnoodiging aannemen.

Den volgenden dag om twee uur waren allen weg, Casa Blanca verlaten en de auto met de gastvrouwe van Mariënhoeve en haar logés teruggesneld.

De kinderen waren erg in hun schik met de logés. De rijpe jeugd van Casa Blanca genoot een groote populariteit bij de prille van Mariënhoeve sinds „de leuke dag." Dat was een buitenpartij tot afscheid geweest, aangeboden door de nieuwe kennissen van Casa Blanca. Op de hei aan den zoom van een groot denneboschwas een pic-nic georganiseerd. Er waren wedstrijden gehouden in hardloopen, prachtige in 't ver-springen van een dikken horizontalen dennetak, die, gespannen door een der grooten, hen als 't ware een eind weggooide. En de allerprachtigste, toen de beide Takema's en Wim Walraven op handen en voeten een eind over de hei hadden gekropen, met elk een der jongens op hun rug, — staande; aan 't eind der baan ging 't door een diepe greppel. Frits had 't gewonnen, omdat hij, toen 't door de greppel ging, op zijn hurken was gaan zitten. De beide anderen hadden een buiteling gemaakt. De prijs was niet uitgereikt, omdat de beide zandruiters hem den gelukkigen makker heftig betwistten, hijzelf echter volhield, dat er niets afgesproken was. De jury, die uit de levende kruiwagens van zoo pas bestond, wilde om gevoelige handen en knieën den wedstrijd niet over laten doen, ondanks de uitnoodiging van Frits, die heel wèl wilde en de prijs werd nu gezet op den versten worp met een tennis-bal en racket. — De dag kostte veel vuile pakken en pakjes, veel geschramde handen en kuiten, maar de jeugd was 't er over eens: nooit zoo iets bijgewoond!

Voor een groot deel hadden Taco en Eddy aan de vaak herdachte pret van „de leuke dag" hun invitatie te danken, reeds den eersten middag van hun verblijf op Mariënhoeve kruisbessenvla te komen eten op Eksterlust en of meneer Takema dan wou vertellen. — „Ja, dan kan moeder wat gaan rusten" vond Lousje.

Was de invitatie op zichzelf al zeer aanlokkelijk, die laatste overweging maakte hare aanneming tot een lieflijken plicht! Moeder had het gesprek glimlachend aangehoord, vroeg, of ze de kinderen zoo lang aan hen mocht overlaten; — om vier uur zouden ze dan theedrinken.

Con amore werd alzoo besloten en de logés op Eksterlust ingehaald.

Lou en Eddy gingen vla bereiden, Werner en Frits de stoeltjes uitdeelen, zooveel mogelijk naar ieders afmetingen. Taco paste in geen. Dan zou hij maar in de vensterbank zitten. Toen de vla genoten was, begon Taco zijn verhaal: de legende van Karel en Elegast. Flox had in 't begin groote neiging om mee te gaan vertellen en toen kwam van den engel, die tot den keizer zei: ga stelen, toen vond ze, dat dat heelemaal niet kon. Maar toen de deuren van 't kasteel zoo geheimzinnig open en dicht gingen, keek ze al eens schuw, of de deuren van Eksterlust ook zoo wonderlijk wilden doen. En toen Karel in 't donkere bosch reed, zei ze heelemaal niks meer en kroop dicht tegen Taco aan.

't Verhaal was prachtig en 't eindigde zoo mooi! Lousje bedankte de vriendelijke bezoekers wel voor 't verhaal, die hunnerzijds

bedankten voor de snoezige ontvangst en de heerlijke vla. Toen ze toen nog een eind 't park gingen doorwandelen, Taco met de meisjes, Eddy met de jongens en Louise Taco haar lievelingsplekje in een dicht sparreboschje ging wijzen, waar een tafeltje en een vouwstoeltje stonden, en waar 't zoo donker en zoo stil was, toen begreep hij, dat er overeenstemming tusschen dat plekje en 't kiezende kinderhart moest zijn en dat zieltje werd er hem lief om. Hij lei zijn arm om haar heen, drukte haar zacht tegen zich aan. De vroolijke Flox babbelde aan zijn linker hand. Toen ze rondom het groote gazon liepen, stond er al weer een nieuwe mast, de duiventil was nog bij den schilder. Mevrouw Ingelborch in de veranda bezig met theeschenken wachtte hen met zacht verlangen.

's Avonds half zeven na een spelletje in 't park met de kinderen had mevrouw Ingelborch de logés naar de salon geleid. Een koele westewind blies plotselinge vlagen van onrust in 't loover en grijze wolken langs 't donkerende blauw. 't Was gezelliger, vond de gastvrouw, met gesloten deuren, alleen de verste tegenover den vleugel bleef een eindje open, gaf een nauw merkbaar contact met den frisschen, onrustigen zomeravond. Tusschen de draperieën van heel licht groen steeg zachtjes mèt de temperatuur en de geurige theedamp het verlangen der zielen om in zachten gloed te glansen voor elkaar. Door hooge, transparante conventie werd de reine, witte gloed der sympathie getemperd tot een zacht oranje.

Met aandacht, die gevaar liep zich te verraden, volgden Taco en Eddy de beweging van hun gastvrouw bij het theeblad, dicht bij de geopende deur. Ze droeg een zwarten rok van lakenachtige, mat glanzende stof en een blouse, grijs op wit, rouw over een te vroeg verloren vader. Zijn portret met den grijzen, breeden, vaderlijken baard, een kop, waaruit de historie van veel eeuwen met hun basis van goedige middeleeuwsche legenden sprak, stond in een rank lijstje, wit met goud, op haar tafeltje met schrijfgereedschap bij 't raam.
Toen ze haar thee had gegeven, opende ze één der zware eiken kasten, nam er een folio-boek in zwarten band uit, gaf het aan Eddy: „Wilt u ons gastenboek eens inzien?"
Op den band stond met sobere gouden letters: Mariënhoeve. De eerste bladzijde vertoonde met grillige karakters, den zegenwensch van mevrouw Ingelborch's vader over het nieuwe tehuis zijner kinderen en was geteekend W. Q. van Buren van Sizenheim. Dan volgden veel bladzijden met hooge namen, met namen van ouderen of jongeren roem. Ook heel eenvoudige, onbekende stonden er tusschen; in proza en poëzie, met meer en met minder talent had men er zijn vereering en dank aan de bewoners, zijn lof aan de gastvrijheid van Mariënhoeve gebracht.
„Is 't lang geleden, dat uw vader gestorven is?" vroeg Taco, toen ze het beschreven gedeelte doorbladerd hadden, over enkele namen iets hadden gevraagd en 't boek, bij 't eerste blad weer open viel. „Juist van daag twee jaar." Toen vertelde ze, wie hij van haar kinderjaren af voor haar en haar eenige zuster was geweest, hoe hij haar altijd in innige, nauwgezette godsvrucht

was voorgegaan, hoe zijn sterven een geloofsdaad was geweest, voor zijn kinderen en kleinkinderen een onvergetelijke prediking. Maar hoe pijnlijk dàt voor haar was geweest en hoe het haar blik op het sterven had gewijzigd, dat hij zoo kalm zijn bewustzijn had afgetrokken van hen allen, om het eenig te richten op zijn Heiland en God.

„Begrijpt u me wel? — niet dat ik 't anders zou gewenscht hebben, — 't was juist zóó goed, — maar 't heeft me geleerd, dat 't breken der banden voor wie heen gaat in 't sterven zelf zoo wegvalt, terwijl 't juist dan in zijn volle pijn gevoeld wordt voor wie achterblijven...."

In haar oogen kwamen tranen: — ze stond op, vroeg of de logés nog thee wilden.

Eddy ook merkte het breken der lampestralen en die zachte kitteling aan de ooggranden.

Toen mevrouw Ingelborch weer was gaan zitten, kwam Louise zachtjes binnen, vleide zich aan haar schouder.

„Kindje, ben je nog niet naar bed?"

„Nee, moeny, Nana heeft me nog even voorgelezen. — Heb u verdriet?" fluisterde ze, toen ze mevrouw Ingelborch even had aangekeken.

„We spraken over den dood van grootvader."

Even zat ze stil. — „Nu ga 'k naar bed, moeder."

„Ja, heel verstandig; — dag lieve kind."

„Zult u niet meer schreien?" vroeg ze nog even, de armen om haar hals met een zijblik naar de logés, kuste haar toen goeden nacht.

Toen bij den nachtgroet aan Taco fluisterde ze aan zijn oor: „Wilt u moeder goed vertroosten?" — Taco glimlachte, beloofde. Hij vertelde 't, toen ze weg was.
't Gesprek kwam op de kinderen. Taco vertelde ook, hoe ze hem haar lievelingsplekje in den tuin had gewezen en hoe hij overeenstemmig tusschen dat stille donkere plekje en Lousje's kinderhart had gevoeld.
Mevrouw Ingelborch nam uit de la van haar tafeltje bij 't raam vier cahiers. Er was voor elk der kinderen het merkwaardigste uit zijn leven in opgeteekend, gezien door het oog van een biddende moeder. Uit dat van Louise las ze iets voor. — Eddy voelde wat zij had gemist. Heerlijk, zoo'n cahier mee te krijgen op zijn levensweg, dacht ze.
Mevrouw Ingelborch sprak nog met Taco over de inleiding van het kinderhart in de sfeer der Heilige Schriften, over het gadeslaan van zijn karakter en de ontwikkeling van zijn karakterzonden en over de keuze van het medicijn en de bereiding er van.
Zoo schoof de avond stilletjes voort tot tien uur. Toen spreidde een dienstmeisje een servet uit op den vleugel, zette er een kan met melk, een kristal met beschuit op en drie porceleinen bekers.
Toen melk en beschuit gebruikt was, stelde de gastvrouw voor naar bed te gaan.
„Kan ik nog iets voor u doen?" — vroeg Taco bij 't wisselen van den nachtgroet.
„Als u nog even wilt zien of de voordeur gesloten is, — heel graag."

Boven in den koepel, waar de trap eindigde en alle slaapkamerdeuren uitkwamen, fluisterde Eddy:
„Wat vind ik 't hier heerlijk", met een hartstochtelijk rekken van dat „heer".

Den avond voor ze gingen vertrekken, vond Taco het gastenboek op zijn kamer.
Toen hij de deuren opende, op het balkon trad, blonk de maan alsof ze eerst gisteren was geschapen, glansden veld en boomekruinen zacht in nevelglans. Looverdamp en bloemenadem wasemden door den zoelen nacht.
Langer dan een half uur stond Taco den heerlijken avond te genieten met al zijn zinnen. Toen ging hij aan het kleine tafeltje zitten en schreef:

Mariënhoeve, 3 Augustus, 's avonds 11.

De maan staart over 't nachtelijk panorama van zachte golvende korenvelden met hun zwarten contour van verre lanen. Alsof ze de sterren willen tellen, houden de boomen van 't park het hoofd gericht naar den heerlijken hemel. Een indruk van grootschen vrede overweldigt me. De natuur is een tempel en in den top van haar blinkend hoogaltaar staat de zilveren kelk der maan, waarin ze een gouden palmtak met sterrenbrillanten bewaart. En langs den glanzenden nachthemel trilt nauw hoorbaar zacht: Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, — den Held ter eer, die eeuwigen vrede heeft gesticht door zijn verzoenend lijden.

Roerloos droomt het gastvrije landhuis, een stil geheel met die grootsche vredegedachte.

Om de wille van zijn stichter, die hier en verre strijdt voor den wereldvrede.

Om de wille van haar, die liefde en vrede rond zich spreidt.

Om de wille van den vrede Gods, die er harten en zinnen bewaart, in Christus Jezus, onzen Heere!

T. TAKEMA.

Den volgenden morgen, toen Eddy naar beneden wilde gaan, riep hij haar.

Ze las het.... „O wat echt!" — Hij kreeg er een kus voor.

„Wat zal *ik* doen?"

„Schrijf er de regels van Borger onder:

Natuur zit op haar troon in Geldersche landouwen,
Wel hem, die hier zijn huis en haardstee mochte bouwen,
Hij heeft zijn huis en haard in 't paradijs geplaatst."

Ja, dat was goed.

Hij schreef ze eerst op een oude enveloppe, — dan zij ze in 't boek. Toen ze klaar was, zat ze nog even te peinzen, nam het doosje met correspondentiepapier, trok een streep onder den regel: Om de wille van haar, die liefde en vrede rond zich spreidt en noteerde onder aan de bladzijde: Onderlijning van E. W. — Zoo was 't goed. Taco nam het mee naar beneden, legde het in de salon.

Eddy had zich in de Geldersche vacantiedagen ontwikkeld tot een hartstochtelijk automobiliste. Die heerlijke auto van

Mariënhoeve! Hij reed veel zachter dan een trein en alle comfort, die men in een voertuig maar kon bedenken, bood hij aan, tot zelfs een electrisch lampje.

Den eersten dag van hun verblijf, hadden ze een toer gemaakt langs Renkum, Wageningen, Rhenen tot Leersum toe; den tweeden dag langs den IJsel tot Zutfen, nu op den voormorgen van hun vertrek had mevrouw Ingelborch er nog eene naar Apeldoorn beloofd. Terug ging 't dan naar den trein.

Om half tien reed hij heel zachtjes voor, wierp zijn schaduw in de ontbijtkamer. Taco en Eddy snelden naar boven om hun valiezen te halen en nog een klein pakje te maken van vergeten dingetjes. Een trommeltje met aardbeien uit den tuin van Mariënhoeve kregen ze nog mee.

Toen ze beneden kwamen stond Henk, de chauffeur, met zijn grijs uniform en bruine kaplaarzen boven op de coupé om de valiezen met een leeren riem vast te leggen aan het witte impériaal. Werner en Frits stonden bij de machine, die geweldig tufte zonder effect op de wielen. Daar kwam mevrouw Ingelborch aangetreden.

„Meneer Takema, zou u op de heenreis voor willen gaan zitten."

Taco klom naast den chauffeur, omwikkelde zijn beenen met een plaid en keek met veel belangstelling en weinig begrijpen naar een regulateur van vier glaasjes naast elkaar, waarin telkens druppeltjes olie naar beneden glipten, wier snelheid de chauffeur door middel van schroeven gelijk regelde. Intusschen klom men achter in de coupé, — tot Henk 't sein kreeg en de auto langzaam en statig over 't grind van den oprijweg schoof.

Evenals de glaasjes voor hem, liet Henk zijn chauffeurswijsheid slechts bij druppeltjes vallen. Zijn grijze, loenschende oogjes zagen alles op den weg. Wat er dan nog over schoot van zijn bewustzijn kon de iemand die naast hem zat zich toeëigenen als hij wilde. Wilde hij 't niet, — 't was Henk even goed. Hij had alleen te maken met zijn machine en den weg.

Taco keek achterom. Tegen het donkerblauw bekleedsel van de coupé blonken vier, vijf blije kindergezichtjes, dat van Eddy meegerekend. Rechts achter zat mevrouw Ingelborch. Ze droeg hetzelfde toilet van den eersten avond in de salon met een figaro-manteltje van dezelfde stof als de rok, dat haar blouse alleen van voren zichtbaar liet. Over haar zwarten hoed spande een voile van fijne, witte tule, onder de kin vastgeknoopt tot een breeden strik.... Gaarne had hij Eddy iets toegefluisterd, als 't had gemoogd. Lousje wuifde tegen hem.

Ondertusschen waren ze op den Apeldoornschen weg gekomen. Bijna zonder huizen, boomen en menschen strekte hij zich in rechte richting voort. Soms schijnbaar afbrekend op een hoogen heuveltop, dan weer zich verlengend met lange hellingen. 't Was of de weg een breed lint was, dat met groote cylinders onder de auto werd opgerold.

„Zestig kilometer, meneer," antwoordde Henk op Taco's vraag naar de snelheid.

„Zoo, dus sneltrein vaart."

„'k Heb dezen weg ook wel met honderd kilometer gereeën."

Van tijd tot tijd kwamen er achter uit de coupé kleine

weldaden, stukjes chocola, bruidsuikers en opmerkingen over den weg.

„Deze weg is aangelegd door Koning Willem III."

„Daar links hebt u den Koningsweg." — „Dit is 't eenige dorpje tusschen Arnhem en Apeldoorn."

Taco ontving alles heel dankbaar.

Eindelijk: „Daar rechts ziet u Zutfen en de dorpen langs den IJsel."

Waarlijk! op het hoogste punt van den weg zag men in den blauwen damp van den lagen horizon een rij van torenspitsen. Dat was een verrassing voor Taco, een prachtig panorama.

Eindelijk daagde Apeldoorn. Er werd dwars door het dorp gereden naar het hotel de Koningskroon in de Loolaan. Terwijl de lunch werd klaargemaakt, nam mevrouw Ingelborch haar gezelschap mee om even langs het paleis te wandelen. Heerlijk! — daar kwam net het koninklijk rijtuig voorbij. De hoofsche buiging van mevrouw Ingelborch beantwoordde de koningin met een vriendelijk knikje, de prins met militair saluut.

„Zou de koningin u herkend hebben, moeny?" vroeg Lou.

„'k Denk 't niet, 't ging zoo gauw."

Voor 't statige hek van 't paleis, dat met zijn massa vensters, zijn witgeverfden gevel en zijn breede trappen een indruk maakte van landelijke majesteit, hield men even stil.

„'t Is wel iets émotionneerends, als men zoo die trappen bestijgt", zei ze en vertelde iets van de hofplechtigheden, die ze er van tijd tot tijd bijwoonde.

Toen ging 't naar 't hôtel om te gaan lunchen.
Half één reed men weer, twee uur moesten Taco en Eddy aan den trein zijn. Werner en Eddy zouen om de beurt voor zitten; juffrouw Walraven mocht beginnen. Mevrouw Ingelborch nam haar plaats van 's morgens weer in, naast haar Lousje en Flox, Taco op 't rechter opslagbankje met Frits op zijn knie, Werner op 't linker.
Heerlijk ging 't weer over den effen straatweg, nu .... naar 't eind van zooveel pleizier.
„Ik dank u wel voor uw inscriptie in ons gastenboek"; — „zoopas heb ik juffrouw Walraven bedankt voor de regels van Borger en de streep," zei ze glimlachend na een poosje rijen.
Taco vertelde van het heerlijk aspect, gisteravond genoten op het balkon, één van de momenten, waarin hij dichter had willen zijn; — maar hij had zich niet aan een sonnet durven wagen.
„O, men kan ook dichten in proza, is niet?"
„'k Wou maar, dat we te laat aan den trein kwamen, 'k vind 't zoo naar dat u weggaat", klaagde Lou. En even later: „O meneer, we moeten nog iets van u hebben als souvenir. Heb u niets in uw zak?"
Taco lachte van nee, — „of stil" ....
Hij haalde zijn portefeuille uit den zak, nam er een portret uit, schreef er onder, half leesbaar door 't gedender van de auto: Heel veel dank voor heel veel liefs aan de snoezige bewoners van Eksterlust". — „Dank u wel".
Daar ging de toeter, om een kar, hoog met hout beladen, te

waarschuwen, op zij te gaan. Een tweede had even weinig uitwerking als de eerste. Henk floot nog eens krijschend op zijn vingers: te vergeefs.

De bestuurder van de kar was een onverzoenlijk hater van die nieuwe landpest, die automobiel heet, weigerde, een handbreed uit te wijken. Henk was genoodzaakt door de berm te rijden, bromde een verwensching aan het adres van den onhebbelijken karbestuurder. Tegelijk gaf het linker achterwiel een krak, toen het over een afwateringsgreppel heen ging. Zegevierend over domheid en vooroordeel snelde de auto weer verder.

Nauwlijks echter kon een kwartier verloopen zijn, toen Henk stil hield, op ging staan, zich boog voorbij Eddy en glimlachte met onverstoorbare chauffeurskoelbloedigheid naar binnen: „Band kapot".

Mevrouw Ingelborch lachte tegen Taco.

„Gelukkig dat we onzen tijd ruim genomen hebben, meneer Takema; daar is een klein half uur mee gemoeid."

Allen stegen uit. Henk schoot in een oogenblik zijn blauw monteurspakje over zijn livrei aan en sprong met een bak vol gereedschap van de machine, begon met een dommekracht het wiel in kwestie vrij te maken. Met twee ijzeren stangen werd de gewapende buitenband omhoog gewerkt, toen de roze-binnenband uitgetrokken.

Kijk! hij was heelemaal losgescheurd van het ventiel, nog een handbrêe omgeschoven.

Toen werd een nieuwe binnenband uit de achterla gehaald, op den weg gelegd, opgepompt, — gelukkig, hij was goed.

Terwijl Henk zich warm werkte, was er een, die het gelukkige van het ongeval ontdekte:
„'k Ben er heel blij mee, want nu komt u misschien te laat aan den trein," zei Lousje.
„Da's even lief als ondeugend van je," lachte Taco.
Mevrouw Ingelborch vond dat 't ongeval Eddy als automobiliste „compleet" maakte.
Ze lachte, vond het hoogst interessant.
Eindeloos lag de heide naar alle kanten. Witte wolkengroepen dreven er langzaam over heen. Een jongetje met een mes en een zak, bezig met kruidensnijden, kwam op het ongewone schouwspel af, bleef bedeesd op een afstand staan. Werner en Frits stonden er op den neus bij. Lousje en Flox waren dophei aan het plukken.
Eindelijk was Henk klaar, pakte zijn werktuigen weer in, wreef zijn handen af aan een dot katoen, stroopte zijn blauw gewaad weer uit. Haastig steeg men in. Ondanks al dien haast, had het ongeval een groot half uur oponthoud veroorzaakt. In vliegende vaart ging 't verder naar Arnhem.
„Kan 't nog Henk?" liet mevrouw vragen.
„Hoe laat gaat de trein?"
„Precies twee uur."
„Jaaa" meesmuilde Henk, vermeerderde nog een beetje vaart. Om alle spanning te vergeten, zou men binnen maar wat gaan zingen, ieder op de beurt een vers opgeven. Nu en dan keek Taco op 't horloge. Weldra rolden ze voorbij Sonsbeek, nog enkele minuten en de auto stond voor het station. Taco 't eerst uitgestegen, wenkte een witkiel. Henk

op de auto maakte de valiezen los, overhandigde ze hem. Mevrouw en Lou stegen ook uit. De jongens zouen maar blijven zitten. Taco draafde de hal binnen om kaartjes. Mevrouw Ingelborch was bezig den automaat perronkaarten te ontlokken.... Hij weigerde.

„Mogen we dan hier afscheid van u nemen? — Onzen heel bijzonderen dank voor de heerlijke dagen op Mariënhoeve. — Dag Lousje."

Op een draf ging 't naar 't perron. De trein stond nog.

„Den Haag achteraan, meneer." Ze liepen te ver.

„Meer naar voren," lichtte een tweede conducteur in. Toen weer terug!....

Daar stond Louise op eens voor Taco, midden in het gewoel van reizigers.

„Och lieveling, ben jij daar nog?" riep hij verrast. Tegelijk stond hij voor mevrouw Ingelborch.

„De automaat heeft toch nog zijn plicht gedaan."

„Hoe vreeslijk aardig van u, nog even te komen," fluisterde Eddy. Voor de coupé hadden ze toen nog een kostbare vijf minuten. Nog even een revue van de heerlijke momenten der laatste dagen. Nog eens de betuiging van hun bijzonderen dank, — nog een handdruk, — toen moesten ze instijgen. Eddy boog, Taco groette diep, Lou wuifde nog... de trein reed af, — het was voorbij!!

Ze viel naast Taco op het kussen, vleide haar kopje op zijn schouder, twee tranen ontglipten haar oogen.

„Was 't zoo heerlijk?" — glimlachte hij.

HOOFDSTUK XI.

Het was in de laatste dagen van December. Taco zat bij avondlamp en wintervuur met grooten ijver te schrijven aan een artikel voor de Twee Provinciën. Hij zat gebukt, zoodat zijn gladde coiffure viel binnen den lichtcirkel der laagoverkapte kantoorlamp. De pen kraste rap over het witte vel, de pendule tikte fijntjes onder de glazen stolp. Door de rustige stille Hugo de Grootstraat kwam „raminas"-geroep langzaam nader. 't Drong alles niet door tot het bewustzijn van den volijverigen journalist.
Ook niet toen hij de pen neerlegde, terugzonk in het schaduwgebied zijner lamp en staarde naar Eddy's salonportret dat oprees uit een golvende zee van papieren en kranten. Hij was niet heelemaal gerust over haar. Zij was na de intense genot-émoties hunner jonge liefde en der heerlijke weken in Gelderland langzamerhand in een soort van zwaarmoedigheid vervallen, eigenlijk geheel vreemd aan haar natuur. Aan uiterlijke omstandigheden kon 't niet liggen, die waren zoo zonnig als 't maar hoefde. Onbevredigde aardsche wenschen, die zoo op haar in konden werken, waren er niet te bedenken. Toch sprak ze heel weinig in de laatste weken en de gevolgen van te geringe voeding en te weinig slaap manifesteerden zich in doffe oogen en fletse wangen. Taco kon niet anders vermoeden, dan dat de Heilige Geest met buitengewone kracht in haar werkte. Ze leed aan melancholie, had mevrouw Walraven aan

haar man gezegd. Ze vermoedde dat de Zeister kostschool en Taco's getheologiseer daar schuld aan waren. Waarom had hij dat ook toegestaan destijds. Ze was nooit erg voor die entente tusschen de Takema's en hun kinderen geweest. 't Was bespottelijk! — op Eddy's kamer vond je in den laatsten tijd bundels meditatiën van Kuyper. Was dat nou lectuur voor meisjes van haar leeftijd? Alle verstrooiing in volkomen geoorloofd genot vond verzet van den kant van Taco. Dansles mocht niet, opera's, concerten, schouwburgen mocht niet en Eddy zei maar op alles gedwee ja en amen, had zich heelemaal gegeven onder wat Taco voor waarheid beliefde te verklaren. Ze begon er bij den dag slechter uit te zien en wat ze er aan doen moest, wist ze niet; — nee 't was een treurige geschiedenis. Dat kwam er van, dat er niet tijdig naar haar raad was geluisterd.

Taco zelf wachtte en bad. Met een verwachting van geluk op den bodem van zijn ziel, met angst bij wat hij zag en hoorde, met innig medelijden in het lijden van zijn lieveling, bad hij en wachtte. En Joh in Middelgum deed als hij, leed als hij. — „Nog een poosje geduld", schreef hij den laatsten keer, „de Geest Gods zweeft over de wateren van haar ziel. Wat er gebeurt, mòest komen. En Gods eerste machtswoord in haar herschepping zal zijn: Daar zij licht!"

Taco zat nog peinzend in zijn stoel, toen om half acht de bel ging, de welbekende.

Hij trad haar tegemoet aan de kamerdeur. Snel trok ze haar voile op voor den welkomskus: „Hoe gaat het?"

Ze antwoordde met een pijnlijk glimlachje, legde haar hoed

en mantel op een stoel en zette zich in een hoek der sofa, Taco zich in den anderen.

Eddy had zich ontwikkeld tot een kloeke gevulde figuur. Dat had haar trekken, wat te scherp in haar meisjesjaren, niet weggerond, maar wel verzacht. Nu drukten ze de smartelijke spanning van een onvolstreden strijd uit. Haar ziel was in moeite binnen in haar; ze veerde niet op in lijf en gelaat. In de achteloosheid van haar houding was ze nog vol wondere bekoorlijkheid. Maar hoogere belangen dan van lichaamsschoonheid gold het pleit, dat achter die witzijden blouse in de donkere diepten van een zondig menschenhart aanhield, het pleit van zondeslavernij en de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods.

Taco richtte zich half op naar haar, toen ze een poosje zwijgend had zitten staren, nam haar linkerhand in zijn rechter: „Stormt het van binnen?"

Ze trok hem snel terug, drukte beide handen voor haar oogen en begon te snikken: „O 'k ben zoo bang, ik kan niet meer leven."

Een diepe émotie van medelijden, van verzet tegen haar lijden, schokte door zijn minnend hart.

„Maar Eddy, waarom niet?"

„O 'k weet niet, ik voel me zoo angstig."

„Waarvoor?"

„Voor alles."

„Is je strijd van de laatste weken erger geworden of voel je je ziek?"

„Nee, ik voel me verloren, voor alles verloren."

„Maar weet je wel, dat dat een bewijs van groote genade kan zijn?"

„Nee, ik sta buiten Gods genade, ik ben niet uitverkoren."

„Hoe weet je dat?"

„O, daar heb ik met Nora dikwijls over gesproken; je moet je voelen als een uitverkorene en anders ben je 't niet, ben je een verstootene voor eeuwig; — o Taco ik weet geen raad!" — Schreiend als een kind drong ze zich tegen hem aan.

Hij kuste haar wangen nat van tranen en bestrafte: „Lieveling, zóó mag je niet spreken; luister nu eens kalm naar me. Als je buiten Gods genade stond, zou je er heel niet naar vragen, zou je er onverschillig voor zijn. Menschen buiten Gods genade doen heel anders. En zet nu de uitverkiezing voorloopig uit je gedachten, totdat je er met evenveel verrukking als nu met angst over kunt denken. Zoolang je dat niet kunt, is de leer der uitverkiezing niet voor jou. De leer der verborgene dingen is eigenlijk niet eens voor ons, is te machtig, te heerlijk, te goddelijk voor ons. En als God nu daarop ééne uitzondering heeft gemaakt, namelijk die welke den diepsten waarborg van onze zaligheid raakt, dan begrijp je wel, dat we daar niet een soort van wapen uit mogen maken om tegen onszelf te keeren, om onszelf den hemel te sluiten. Nee, 't is heelemaal mis! Jij hebt je voorloopig alleen te bemoeien met Gods geopenbaarden wil; die is heelemaal voor onze zondige bevatting ingericht. Ik zal 't je nog wel wat krasser zeggen:

je hebt met je uitverkiezing op 't oogenblik volstrekt niets noodig."

„Ja, maar Nora...."

Hoor es, al waren er honderd Nora's, die dat anders vertelden, dan had ik nog gelijk. Ik geloof graag dat de Heilige Geest in Nora's hart heeft gewerkt, evenals ik dat op 't oogenblik van jou geloof, maar 't leerstuk der uitverkiezing is om de reden die ik je zoo pas zei, zoo moeilijk, dat je tien kanten uit verdwalen kunt tegen het éénmaal vinden van den rechten weg. En vooral in een toestand van geestelijke ontroering, als waarin Nora zich destijds en jij je nu bevindt, kun je daar niet naar alle kanten helder over oordeelen. Jij moet den geopenbaarden weg bewandelen, anders niet op 't oogenblik.

„Hoe dan...."

„Geloof je in de Schrift als Gods Woord, onvoorwaardelijk?"

„Dat weet je wel."

„Goed — èn ik weet dat je met alle kracht God zoekt, vrede in Hem voor je ziel, voor je diepste menschelijke behoeften. Luister dan maar es."

Hij stond op, nam den Bijbel van zijn werktafel.

„Als je nu goed woord voor woord volgt, je goed voorstelt, dat God op 't oogenblik zelf tot je spreekt, dan heb je den weg naar den hemel gevonden.

„En hij zeide tot hen: Wie van u zal een vriend hebben en zal te middernacht tot hem gaan en tot hem zeggen: Vriend leen mij drie brooden, overmits mijn vriend van de reis tot mij gekomen is, en ik heb niet dat ik hem voor-

zette; en dat die van binnen antwoordende zou zeggen: Doe mij geen moeite aan; de deur is nu gesloten en mijne kinderen zijn met mij in de slaapkamer; ik kan niet opstaan om u te geven.

Ik zeg ulieden, hoewel hij niet zoude opstaan, en hem geven, omdat hij zijn vriend is, nochtans om zijner onbeschaamdheid wille zal hij opstaan en hem geven zooveel als hij er behoeft.

En ik zeg ulieden: (hier begon Taco met verheffing van stem, sterk accentueerend de gecursiveerde woorden) *Bidt* en u zal *gegeven* worden; *zoekt* en gij zult *vinden*; *klopt* en u *zàl* opengedaan worden. — Want een iegelijk die bidt, die ontvangt; en die zoekt, die vindt; en die klopt, dien *zàl* opengedaan worden.

En wat vader onder u, dien de zoon om brood bidt, zal hem eenen steen geven? Of ook om een visch, zal hem voor een visch een slang geven? Of zoo hij ook om een ei zoude bidden, zal hij hem een schorpioen geven?

Indien dan gij, die boos zijt, weet uwen kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal de hemelsche Vader den Heiligen Geest geven, dengenen, die Hem bidden?"

„Zie je nu wel, dat jij die onbeschaamde bent, die brood krijgt? — dat jij staat te kloppen, dat jij worstelt in het gebed en dat jij die zoekende bent in de angst van je ziel? En dacht je dan dat de Hemelsche Vader dit zijn besliste woord zonder ééne uitzondering aan jou alleen zou breken?"

Er kwam een beetje kalmte in haar gefolterde ziel. Nee, vast verloren was ze Goddank niet, er was nog hoop!

Taco zag het, kuste haar op 't voorhoofd.

„Ga nou maar es een beetje thee zetten; zal ik bellen voor water?"

„Ja, da's goed."

Terwijl de juffrouw den stoomenden bouilloir binnenbracht, bukte ze zich in Taco's werkstoel over een krant. Taco maakte een praatje met de juffrouw. De oude merkte niets, slofte weer weg.

Arm kind, wat was ze bleek geworden!

Reeds in Arnhem, te midden van een genieten, als ze alleen maar meende, dat in droomen bestond, had haar nu en dan een lichte onrust aangegrepen, alsof ze verkeerde in een paleis boven een diepen afgrond. Maar die duistere diepte was vol dichten nevel, ze kon hem niet peilen, niet eens zijn omtrek onderscheiden. Waar zou ze zich angstig over maken? 't Was zeker een natuurlijk gevoel, dat altijd met veel genot gepaard ging: de onbestemde vrees, het wel eens te kunnen verliezen. En bovendien, Taco had gezegd: niet bidden om 't neerdraaien der levenslamp. 't Zou alles vanzelf wel weer gewoon worden. Ze bad maar, of God alles wilde doen meewerken, dat haar geloof even sterk werd als het zijne, of zij Gods kind mocht worden zooals hij het was. En juist om haar die bede te geven, werkte God. Ze zou heerlijk worden verhoord, maar in een bangen weg. In haar jonge liefde en de Arnhemsche vacantieweken had de Heere haar de koninkrijken der aardsche heerlijkheid getoond. Verrukt was ze geweest van hun glans. De heerlijke natuur van Arnhem's omstreken, de hooge harmonische

cultuur van Mariënhoeve, gewijd door stille godsvrucht, de vervulling van haar liefdenood en al haar levensvragen door Taco.... wat was het schoon geweest!
En om haar nu te leeren, dat dat alles toch op zichzelf waardeloos was en niet toereikend om den honger en kommer van haar hart te stillen, had de Heere haar bij de hand genomen, den weg naar 't dal der schaduwen heengeleid, waar al zijn kinderen door moeten treden, om den glans van het koninkrijk der hemelen te leeren waardeeren, verre boven wat ze verlieten. — Met een nieuw „ik wil, wil niet dien nacht genaken", had ze zich aanvankelijk verzet, zich schreiend omgekeerd naar wat haar zoo warm bekoorde. Maar de kracht, die haar vooruitdreef, was onweerstaanbaar geweest tot de duisternis zich om haar sloot en ze weenend waarde door den zwarten nacht. In den moordenden angst van den weg niet te weten tusschen duizend doodsgevaren, was haar onverpoosde zieleklacht: „o Heere, als Gij geen licht voor me doet opgaan, ben ik reddeloos verloren."
Met kwijnende, stille gratie behandelde ze het theeservies. Taco merkte den invloed van Mariënhoeve telkens op in haar doen en laten, ook nu weer. Een oogenblik weer flikkerde er door zijn ziel verzet tegen haar lijden. Waarom kon de Heere het niet doen dagen zonder die stormen! Hij was toch de Almachtige. Eén gave meer of minder, wat maakte het uit in de reusachtige erfenissen van het genadeverbond! — Toen, plotseling, herkende hij zijn stemming als een hardnekkig zich klemmen van den verdorven mensch aan het

verdorvene. Een zich klemmen aan den schijn, om er mee onder te gaan in eeuwige verderfenis. En hij kende toch dat denken en doen der liefde Gods, die met de gegevens der bange werkelijkheid, uitredt en verheft tot nooit vermoede heerlijkheden. — Met schaamte onderdrukte hij, wat ook in hem sterven, sterven moest!

Met effen gelatenheid, nog geen verlossing in haar moe zieltje, zette Eddy zich weer in haar sofahoekje.

„Dus die uitverkiezing laat je nu rusten, is 't niet?"

„Ja" — glimlachte ze flauw.

„En heb je nu nog meer moeilijkheden?" vroeg hij, „zeg 't me dan zoo volledig als je kunt, dan kan ik behalve voor je bidden, ook nog voor je denken. Als je in zoo'n toestand bent, moet er iemand voor je denken, dat kun je zelf niet."

Ze wachtte een oogenblik.

— „Nora vond ook, dat je niet tot Christus kon gaan, als je niet helder en duidelijk je zonden kende; als je niet God als rechter over heel je bestaan, het vonnis van eeuwige verdoemenis in je ziel had voelen uitspreken.

„'t Is geen kleinigheid" — verbaasde Taco.

„Och kind, waarom heb je me nu toch niet eerder die dingen gezegd; wat ben je toch ook een dwaas zieltje, daar maar alleen mee te blijven loopen. Luister, dan zal ik je mijn eigen ervaring eens vertellen.

Toen ik een jaar of zeventien, achttien was en er bij ons thuis over gesproken werd of Joh en ik haast belijdenis zouen doen, — 't was op een Zondagmiddag in 't priëel,

'k herinner me nog heel goed; oom Abe was bij ons gelogeerd, — zei ik, dat ik daar wel toe bereid was. En toen oom me vroeg naar den grond van die vrijmoedigheid — we praatten altijd heel graag met hem over geestelijke dingen, zie je — toen zei ik, vast te gelooven, dat ik een uitverkoorne was. Ik was in de kerk van Christus gedoopt, had vrome ouders, — vader was toen al eenige jaren dood, — m'n familie had voor 't meerendeel in orthodoxie geleefd en was zalig afgestorven: ik twijfelde niet of ik was volkomen gerechtigd tot belijdenis en avondmaal. En nu hoor ik 't hem nog zeggen met een trekje aan zijn gouwenaar: „Weet je wel neef, dat genade geen erfgoed is?"
Ik praatte nog wat tegen, maar 't eind was, dat ik den slag verloor. Oom en moeder vonden beide, dat dat geen voldoende grond was. Van dien middag af voer er een brandende onrust in me: als dat geen grond was voor mijn zaligheid, wat dan wel? Tot zoover was mijn toestand dus vlak tegenovergesteld aan de joue. Ik meende op valschen grond wèl uitverkoren te zijn, en jij op valschen grond dat je 't niet bent. Beiden begonnen we bij 't verkeerde eind. — Onbeschrijfelijk angstige dagen heb ik toen doorgebracht; niemand vertelde ik, wat ik had, zelfs Joh niet. Aan tafel en waar ik menschen zag, trachtte ik me goed te houen en zooveel mogelijk ontliep ik ze....
„En wat verweet je mij dan zoo pas?" — Taco glimlachte.
....om alleen te zijn, te schreiën, te roepen, te schreeuwen op 't ergst om uitkomst. In vader z'n boekenkast zocht ik gejaagd de oude schrijvers door, of er niemand was, die me

helpen kon, maar allen eischten volledige kennis van schuld, een diep mishagen aan zichzelf en dat gevoel was me nog geheel vreemd. Ik voelde me alleen maar reddeloos verloren, als God niet ingreep in m'n leven. Toen heb ik in een dik oud boekje van een zekeren Love, uit het Engelsch vertaald, een zin gevonden, dat een toestand als de mijne „een goede stap was naar den hemel." — Let er op, da's ook voor jou! — Dat was mijn eerste lichtstraal, ik dorst weer een beetje hopen. Maar veel gaf 't me nog niet, totdat op een Vrijdagmiddag — Joh was naar Leeuwarden en ik alleen aan 't dwalen door de velden — opeens in m'n ziel een lichtglans scheen, een baan van licht naar den hemel viel. En ik hoorde den Heere zelf tot me zeggen: „Zoon, wees welgemoed, uwe zonden zijn u vergeven." En toen ben ik in 't gras geknield, 't was vlak bij een hek — als we er nog eens langs komen, zal ik 't je wijzen — en daar heb ik met tranen en gesmoorde juichkreten m'n Heiland geloofd en gedankt. De directe waarde van die zondenvergeving voelde ik nog niet, maar ik wist het eigendom van Christus te zijn. Dagen van heerlijke extase heb ik toen doorgebracht, zoodat moeder en Gerritje elkaar toefluisterden, dat er iets met me gebeurd moest zijn. Eindelijk vertelde ik het Joh en die vertelde 't aan moeder. — Ik voelde nu wel dat ik er nog niet was en dat ik niet rusten mocht eer ik de tollenaarsbede: „O God wees mij zondaar genadig" geheel tot de mijne mocht maken, maar zoo vaak de duivel mij influisterde: je bent een pharizeeër, — hief ik me weer op aan die manifestatie van m'n Heiland in m'n ziel op dien

nooit vergeten Vrijdag. Nu zie je den trek, waarin we overeenstemmen. Neen, dat is geen pharizeeërsopenbaring, die bede: Och Heere leer me mezelf kennen in m'n schuld voor u, — dat is phase in de correllate kennis van God en onszelf. En nu hebben de oude schrijvers volkomen gelijk en die eisch van Nora is au fond waar: die diepe vernedering van den zondaar, die zichzelve kent als zoodanig en zooals zij het zeiën: de zonde bovenmate zondigende kent tegen God, is een waarachtige phase in het leven van den Christen, maar ze gingen een beetje eenzijdig als ze dat van ieder eischten bij het begin van zijn weg. God kan die kennis ook geven stap voor stap, — telkens dieper openbaring van zijn liefde en heerlijken arbeid aan ons hart, gepaard met telkens dieper gewaarworden van de droeve noodzakelijkheid van dat werk. Dat ondervind ik zelf, en dat zul jij ondervinden. Klop, bid, zoek maar door en zoo waarachtig als de Heere niet liegt, zoo waarachtig zul jij komen, waar je wezen wilt. — Kijk, die eisch zoo absoluut te stellen, als jij haar zoopas formuleerde, dat zou gelijk staan met te willen dragen, waar Christus in Gethsemané goddelijke kracht voor noodig had, om niet te bezwijken. In dat lijden ook was Hij onze Hoogepriester en wij hoeven er gelukkig de overblijfselen maar van te dragen. Bid dus niet, om wat je niet eens zou kunnen! Met dat te eischen als ingangsvoorwaarde van de enge poort, maak je die poort nog enger dan ze is. Nog eens, het is een element, een onmisbaar element en het komt ook veel voor als eerste stap op den weg ten leven, schoon niet in die mate, als

waarvan jij zoopas sprak, maar dan gewoonlijk bij levens, die plotseling omgezet worden uit groote zonden, als b.v. van Paulus. Maar let eens op Petrus. Petrus was al lang een discipel des Heeren, hoewel pas na zijn verloochening hem het volle licht over zijn eigen intérieur opging. Gewoonlijk, ik herhaal, leert de Heilige Geest ons den staat van verlorenheid bij trappen kennen, even als de vertroosting van het verlossingswerk van Christus. Laat dus 't gebed om die diepere kennis van zonde niet los, maar blijf tegelijk bidden om de verzekering van je gemeenschap met Christus en geloof vast, onwrikbaar vast, dat God je te zijner tijd verhoort. Ik bid hier met je en Joh in Friesland.

„Weet hij 't dan?"

„Ja tenminste dat je sinds enkele weken in geestelijken strijd verkeert. Vind je 't goed, dat ik Joh de hoofdzaken van ons gesprek schrijf? Je weet hoeveel belang hij in je stelt, vooral in dit opzicht.

„Ja, da's goed."

Ze begon zich te kleeden om naar huis te gaan. 't Was mistig en somber, toen ze buiten kwamen.

„Heb je nog met hem gepraat?" vroeg Adelien toen ze thuis kwam.

„Ja hij heeft me heel veel geholpen, hij begreep precies hoe ik was; morgen zal ik 't je wel vertellen; — nu ga 'k naar bed, goeie nacht."

„Arm kind, wat ziet ze bleek", dacht Adelien. „En toch

geloof ik, dat ze nog heel gelukkig wordt. 'k Wou, da 'k ook maar zoo was als zij."

Eddy kwam in haar kamer en stak de lamp aan. Moe naar ziel en lichaam liet ze zich vallen op een stoel. Als een toonbeeld van machteloosheid zat ze daar, de oogen geloken. Snikkend bracht ze uit: „o God, het is al zoo lang nacht in mij; ik smacht naar één lichtstraal; Gij zijt het licht en uw woord is de waarheid. Heere ik klop, doe mij open naar uwe belofte. Als Gij mij niet redt, dan verga ik voor eeuwig, ik kàn niet zonder U. Help mij mijn God....

Haar ziel, haar eenzame, was des strijdens moede en.... dichter bij haar verlossing dan ze dacht!

Na een lange poos stond ze op; werktuigelijk trad ze naar haar kalender, scheurde het blaadje van twintig December af. En onder het dikke zwarte cijfer van den één en twintigsten las ze: Ik heb u geroepen bij uwen naam; gij zijt mijne. Was dat tot haar?....

Daar brak de duisternis boven haar ziele; een stroom van goudlicht zonk op haar neer en uit dien glans klonk het direct uit 's Heeren heiligdom: „Ik heb u geroepen bij uwen naam, gij zijt mijne." Een oogenblik stond ze nog te staren in dat licht, toen wierp ze zich op den grond, het hoofd op de knieën: o God! — o mijn Heiland!

Een half uur had ze zoo gelegen, toen ze opstond. Wat was er gebeurd; was 't werkelijkheid of droom? Ik heb u geroepen bij uwen naam; gij zijt mijne.... waar was die stem? Was het misschien geen hallucinatie van haar geëmotionneerd zieleleven?

In haar verbijstering draaide ze 't licht uit, eer ze zich half had ontkleed. Met veel tasten en stooten vond ze haar leger. Zou 't waar zijn? de strijd uitgestreden? zij van God, voor eeuwig van God? Nog kon ze niet gelooven en de bange twijfel: 't is maar een spel van mijn zenuwen werd haar nieuwe beproeving.

Toen zag ze haar ziel als een wolkje drijven in een grijze eindelooze schemering. En daar zag ze naderen, daar voelde ze naderen, o verstijvende ontzetting! een geest met een machtige gelaatsuitdrukking. En om zijn mond speelde spottende ontkenning een suggereerend spel. En uit zijn oogen sprak een onmetelijke kracht van ontkenning, van vernietiging. Ze kroop ineen voor den vorst van leugen en duisternis! De hel gaapte onder haar en onder zijn zwijgenden spotblik verstoof haar hoop, versteven al haar zielekrachten. Ze voelde zich zinken in de macht des verderfs; alles was leugen, alles, alles; alleen die vreeselijke — werkelijkheid!

Maar toen was het ook genoeg! — Andermaal daalde de gouden lichtzuil over haar arme ziel. Gouden geesten drongen zich tusschen haar en dien machtige: — ze voelde dat hij langzaam wegzweefde, ze hoorde hem nog spotlachen, maar daar bovenuit met absolute realiteit klonk het nogmaals: *Ik heb u geroepen bij uwen naam; gij zijt mijne*. Het pleit was beslecht; zij was verlost en in dien veiligen glans, met de bede: mijn Heiland, laat hem niet weer bij mij, sliep ze in, een zaligen glimlach om haar matten mond.

„O m'n God, al zoudt Ge mijn heup tot vormeloosheid ver-

wringen, ik laat U niet los, tenzij dat Gij haar zegent," dat was de Jacobsbede waarmee Taco in dien nacht, waarin de strijd tusschen God en Satan om Eddy's ziel, die ziel van overwelgenden angst deed wegzwijmen, worstelde en smeekte om Gods overwinning, om zijn „Sie ist gerettet" voor een machtelooze menschenziel.

Toen hij 's middags thuis kwam om één uur, vond hij een briefje op zijn tafel: Lieveling! Ik ben er; kom je zoo gauw mogelijk? Mijn schatrijke Vader in den hemel eer en dank, onuitsprekelijk. (Dat was onderstreept). Je overgelukkige Eddy.

Hij legde het briefje uit de handen; een traan sijpelde tusschen zijn gesloten oogeleden door, toen zijn: U o God loof ik, zijn ademhaling schokte. Zijn gebed was verhoord, zijn Eddy was van Christus!

Wat en hoeveel hij at, wist hij niet. Onder 't eten schreef hij achter den laatsten zin van Eddy's briefje: En den Mijnen! met twee strepen. Toen sloot hij 't in een enveloppe en adresseerde 't: Den Heer J. Takema, Middelgum. Twee vetvlekken sierden de enveloppe. Wat kon 't schelen! Gazellenlicht was zijn gang naar de Laan van Meerdervoort. Ze was met mama en Wil in de huiskamer, toen Taco haastig binnenkwam. „Lieveling wat een geluk!" Een stroom van kussen stuitte meer woorden. En eindelijk: „Heb ik geen gelijk gehad?" — „Dag mevrouw, dag Ad." — „Wat heerlijk, hè?" fluisterde Adelien met hartelijke deelneming.

Mevrouw Walraven schudde met een glimlach van negeerende hoogheid het hoofd: „Wat zijn jullie toch dwaze kin-

deren. . Enfin, als ze nu maar weer wat beter gaat eten en slapen en niet meer zulke aanvallen van melancholie krijgt!

„O mama, ik kan niet meer melancholiek worden" zegevierde Eddy in den roes van haar geluk.

Met een ongeloovigen kouden trek om haar trotschen mond, ging ze de kamer uit.

„Gaan we naar Duinendael? dan zal ik je alles vertellen."

Adelien liet ze uit; „Veel pleizier hoor", lachte ze met teere belangstelling. En toen ze de deur had gesloten, fluisterde ze: „Och Heere, zegen ook mij."

't Was een heldere Decemberdag; het leek te willen gaan vriezen. In de zwarte lanen van Duinendael wipten zwarte lijsters ritselend door de dorre eikeblaren, die glinsterden van een dun laagje ijzel. De duinen die door het netwerk van takken blonken, lagen te droomen tegen de grijs-blauwe lucht. De zonnestralen verzilverden een ragdunnen, geurigen mist. Ze liepen, tot waar het bosch eindigde in een bruingroene vlakte, die zich een uur ver langs den duinrand uitstrekte. Daar stond een bank, een geliefkoosde om haar vergezichten.

„Hier heb je m'n verlossingsbrief" zei ze, en gaf Taco het kalenderblaadje over. Hij las de korte meditatie door.

„Heb je gezien wat er onder staat?"

„Nee."

„Hij zal zijn engelen gebien, dat z' u op weg bevrijden; gij zult hen in gevaren zien voor uw behoudenis strijden."

„*Zien*, hoor je wel?"

„O wat verrukkelijk, daar had ik heel niet op gelet."

„Daar heb je nou wat de ouwe schrijvers Gods bijzonderste voorzienigheid noemden. — Lieve kind, je strijd is hard toegegaan, maar 't effect is ook onbeschrijflijk heerlijk. Een geloofsverzekerdheid, door een van-aangezicht-tot-aangezicht met den satan beproefd, valt niet ieder te beurt bij 't begin van zijn weg. Je hebt een schat van geloofservaring voor je heele leven opgedaan. Twijfel je nu nog aan je uitverkiezing?"

„Nee, heelemaal niet; je hadt wel gelijk hoor!"

„Zoodra je nu kunt, maak je een proces-verbaal van je overwinning; dan heb je 't in later worstelingen nog als een levende getuige voor je. Vergeet niet één van Gods weldadigheden, vergeet ze niet!"

„Nu kun je es zien Eddy, wat die machten van hel en dood eigenlijk zijn. Er wordt zooveel over gepraat en gezongen, maar de overgroote meerderheid van de menschen blijft buiten aanraking met ze, ziet ze niet en vermoedt ze niet, zelfs de meeste kinderen Gods. Maar denk je nu es in zoover je kunt, wat de Christus moet ontzet hebben, naar zijn menschelijke natuur, toen hij door den raad des Vaders, tot den strijd werd gedrongen. Als wij er even mee in aanraking komen, voelen we ons oogenblikkelijk wat de ouden noemden versmelten, en Hij heeft met dien geweldenaar van van nacht zwaard aan zwaard gestaan, alleen, in het bloedzweet van zijn aangezicht, tot zijn menschenarm met Godgesterkten slag hem den kop heeft vermorzeld, voor eeuwig zijn kracht heeft gebroken. En in die uren van

ontzetting was hij van God verlaten.... Eddy, Eddy! En nu heeft hij ons maar even een engel te sturen, en dan hebben wij 't ook gewonnen. Die God is onze zaligheid, die Held is onze Zielsvriend dichter bij dan iemand ons naderen kan, wij zijn mede-erfgenamen in 't koninkrijk van hemel en aarde, dat Hij veroverd heeft: — is 'et niet meer dan verrukkelijk?"

Na een poosje ging hij voort: „Kijk, bij dat besef moet je nu je eigen nietswaardig bestaan gaan voelen, moet je je corrupte natuur zien, die het ten slotte toch nog weer met die machten, die haar ten doode bedreigen, gaat houden tegen Christus en zijn strijd in, en dan leer je de tollenaarsbede wel: „o God wees mij.... onwezen genadig."

Ze glimlachte.

„Ja heusch Eddy, dat is 't echte woord er voor! Dat voel je nu niet in de spanning van je geluk, maar langzamerhand zie je wel hoe je zelf gaat afsteken tegen zulk een gouden achtergrond van Christus-liefde. Op 't oogenblik voel je je heelemaal in de liefde van je Heiland en dat is goed; zwelg ze met volle teugen; maar over een tijd slijten deze voorstellingen, en probeer je weer je ouwe vadzige leventje voort te zetten in vrede met al wat tegen Christus krijgt. En als Hij je dan weer aanraakt, dan schrik je van je zelf en uit die wisselwerking doet de Heere de ware zelfkennis geboren worden. En als je dan Gods oordeel over die wereldconstellatie met al haar zijn en hebben voelt, dan voel je dat oordeel ook over je zelf, omdat je naar je ouden mensch met die wereld van één zin en wil bent. Snap je 't?"

Ze lag met haar hoofd tegen zijn schouder, een beetje moe, genietend van zijn betoog.

„Weet je wel lieveling," ging hij voort, „dat God met in jou ziel zoo 't licht te doen opgaan, mijn gebed van voor vijf jaar, schitterend heeft verhoord? Kindje, kindje, ik heb wat om en voor je gebeden en geworsteld, — gepleit om rechten op een onvergankelijk deel voor jou. En daarom mag je wel eens even beseffen, dat ik maar een beetje minder gelukkig ben, dan jij. Weet je nog wel van ons eerste ernstig gesprek te Middelgum in den tuin op dien zoelen Paaschmorgen?"

„Ja, nog precies."

„Zie je wel, dat er profetie voor je zat in dien morgen, in dat „Chor von Osterglocken."

„Ja en jij was m'n snoezige profeet." — Ze sloeg de armen om zijn hals.

Eer ze wist, wat hij ging doen, legde hij zijn armen om haar heen, vouwde zijn handen op haar schouder en met een „O God" uit ongepeilde diepten, begon zijn dankbede voor hun beider groot geluk; — en toen een dubbel „amen" door den stillen Decemberavond ruischte, waren twee zielen zoo gelukkig als op aarde mogelijk is, — was de zon achter de duinen weggezonken, — was 'et tijd om gauw naar huis te gaan.

Toen Middelgum den morgen van den negen en twintigsten December wakker werd, lag het diep onder de sneeuw. 's Nachts was om twee uur de noordoostewind gekomen met onweegbare vrachten. Om kwart voor twee — daar begon 't

al te dwarrelen, dat de oude toren zijn noorder- en ooster oogen dicht had geknepen. Hij zou bovendien toch niet veel gezien hebben, want de duisternis was bijna compleet. Hij kon zijn eigen klokslag niet meer hooren, zoo dicht omhulde hem de mantel van dikke vallende vlokken. En boven op zijn kruin, daar ging het wonder, dat voelde hij duidelijk. Daar stapelde de sneeuw zich op op den cementvloer van den trans al hooger, tot heel de noordoosthoek van den kap in een reusachtig kussen gebonden scheen. Om half acht begon in 't uiterste oosten de dag te grauwen. De laatste, dunne vlokjes zweefden naar omlaag, toen om half negen de schooljeugd met een dol gejoel rondtuimelen ging in het heerlijke koele dons.

„Hù-ù-ù, de ouwe het een kussen op sien kop," riepen ze van beneden. Dat ergerde hem! 't Is waar, sneeuw maakt kinderen uitgelaten, dat was in de middeleeuwen ook al zoo, maar aan alles is een grens. Ze zouen het wel gelaten hebben, dergelijke oneerbiedigheden op te joelen, toen 't wijwater, dat over zijn vloer was gesprenkeld „Op Sinte-Desideriusdag — doe voorwaar," nog kracht van wijding had. — „Hij het seven slaapmutsen op 'e kop" — riep een nieuw nader stoeiend troepje. Kon hij 't maar afschudden, dat zotte pak sneeuw. Maar er zat geen beweging in zijn steenen schouders, hij moest wachten op zon en wind. Nog nooit als dien morgen, had hij met zooveel wellust negen uur geslagen, — vooral die negende, die de schooldeur moest openen, ging zoo hard, dat er een schilfertje uit den gegroefden klokkerand sprong.

Tegen tien uur begon de grauwe lucht te scheuren. Al verder kon hij zijn blikken schuiven tusschen het sneeuwkleed en het grauwe wolkendak tot om elf uur de zilveren winterzon zegevierde en de verre horizonnen naar alle kanten gingen blinken tegen het blauw. In noord en west brak de sneeuwlaag af tegen de donkergrijze vlakte der Waddenzee. Tranen van ontroering dropen van zijn zuider oogleden: wat een pracht! Alle daken dik onder 't smetloos dons. Akkers en wegen er diep onder bedolven. Alleen de breede vaart, een opengehouden arm der Middelzee, kronkelde grijzig-zwart naar den kant van Berlikum. En de tram: gelukkig, die kon niet rijden, zoo dik was de sneeuwlaag. Hij had er nog geen gezien en 't was toch al bijna half twaalf. Zoo kon hij nog eens droomen van den grijzen voortijd.

„Bimmm"— tinkelde de kloostertoren over de sneeuwvlakte: „goeden morgen, vadertje! hebt u geen gevoel of we zeshonderd jaar vroeger schrijven?"

„Paammm" — dreunde de oude, 't is alles diepe herinnering.... goeden morgen."

De tuin van Nieuw Hermana leek een toovertuin, toen Joh buiten kwam. Alle takken torschten een sneeuwen boa; de drie hooge sparren stonden als grijze barden te zingen van de eeuwige sneeuw op de Noorsche Alpen een verlangend lied.

Roerloos stil was alles rondom. Nu en dan gleed een sneeuwlaagje van een al te schuinen tak en dolf zich zelven een grafje in den dikken sneeuwbodem met een zachten

plof. Nog enkele vlokjes, tien of twintig — zwierven zwijgend naar omlaag.

Dwars door den tuin, midden over het groote gazon liep het spoor van een poes; hier en daar stonden afdruksels van vogelpootjes, — heele reeksen.

Joh liep om het huis heen naar den vruchtentuin. Kritterend pakte de sneeuw samen onder zijn voet. Hier was het zoo mogelijk nog phantastischer. De appelboomen met hun lage kruinen schenen een dak te vormen, vlak bij den grond. Zwarte stammen en witte sneeuw, dat waren de wondere bouwstoffen geweest van dit paleis zonder stijl, zonder een beginsel van regelmaat. Daar kreesch op uit een verren appelboom een kleine vlucht zwarte kraaien. Ploffend en stuivend sneeuwde het na onder den boom. Op 't zelfde plekje waar eens Taco en Eddy, stond Joh te staren in het eindeloos verschiet van sneeuw beneden en boven een kap van grauw en blauw. Als een groote grafheuvel dekte op verre hoeve de schuur zijn kostbare schatten, zijn bergen vruchten, zijn stallen vol vee. Geen tien minuten rechte afstand rezen de puntige, stinsachtige daken van het roodmurige huis, waar eens Groot-Tjessinga, veilig was binnen zijn ringmuur en diepe gracht. Nog enkele eiken met dunne kruinen omstonden het, nu gedekt met winterbont. Daar sloeg zilverig en zacht de kloostertoren in het verre verschiet negen uren; — hij was nog niet uitgesproken toen de oude reus achter hem begon. — „Ik sta m'n tijd hier te vermijmeren," bestrafte Joh zich en ging op weg naar de fabriek. Toen hij de dikke sneeuwlaag in het dorp door-

waadde, dacht hij: „'k Moest ze morgen met de ar van Leeuwarden halen."

Wat dunkt je van 't weer Gerritje? vroeg hij toen hij thuis kwam om twaalf uur. „Als 't de volle maan kan velen, dan houwen we 't half Januari door, anders duurt 't maar twee dagen," zei ze.

„Morgen naar Leeuwarden met de slee, dat kan nog wel hè? — „Met de slee," lachte de oude. — „Ja, zeker, dat kan wel. Da's in geen tijën gebeurd menheer! Een mooie gelegenheid; — ja, zeker, dat kan mooi. — Wat zal juffrouw Eddy een plezier hebben."

's Middags ging Pieter in twee stevige vetlaarzen op stap naar Takema-State met een brief van Joh, of hij de ar mee mocht hebben: Taco met de Walraventjes moest van Leeuwarden komen. Ze zouen oom een dankbezoek komen brengen. — Ook zonder dat bezoek zou oom 't gedaan hebben, — nu deed hij 't vast. Pieter moest dien dag op Takema-State blijven, de ar helpen zeulen van den zolder van het wagenhuis, het tuig mee poetsen. Den volgenden morgen om tien uur kwam hij tinkelend de oprijweg van Nieuw-Hermana binnenglijden, bespannen met oom Abe z'n vierjarige vossen. De knecht kreeg een stevige fooi, Joh nam de teugels over en licht als een veer schoot de kleurige slee den witten weg naar Leeuwarden op.

Joh z'n telegram: Kleed jullie warm; kom jullie halen per ar, had een allergenoeglijkste opschudding in de Laan van Meerdervoort tengevolge gehad. Adelien had bepaald uitgelaten gedaan, had alles in haar naaste omgeving omhelsd,

tot papa toe en grooter sprongen gemaakt, dan de bouwer van het huis reden had te vermoeden, dat daar ooit gemaakt zouden worden; eerste effect, dat twee Japansche pullen, waar een antiquaar eens vijfhonderd gulden voor geboden had, ernstige aanstalten maakten voor een verhuizing via den vloer naar den aschbak; tweede effect: een duchtige reprimande van den dubbelen oorsprong van haar al te levenslustig bestaan. — En den volgenden dag viel de reis van Den Haag naar Leeuwarden, die vijf volle uren duurde, vermeerderd met één extra wegens sneeuwvertraging, wel wat lang. „Arren van Leeuwarden naar Middelgum, — bijna uit een roman, — te mooi voor de werkelijkheid", zei Ad in den trein. Zoo'n hyppisch genie in de familie was wat waard, zie je. — En dan die verrukkelijke oom Abe! — Hij moest bepaald weer gezoend worden voor zijn goeiigheid. Één ding hoopte ze in stilte: dat hij dan niet weer zoo naar tabak zou ruiken. — En Eddy, teruggegeven aan het leven, was niet zoo luidruchtig als Adelien, maar ze vond het toch wel heerlijk, een schattig idee van Joh.

„Heb je de slee hier?" vroeg Taco aan 't station.

„Nee, bij Goslinga."

„Dan maar gauw op marsch. — Is de weg mooi?" — „Prachtig."

„O Joh, wat een eenig idee van je, met die ar te komen," vroolijkte Ad naast hem.

Joh fluisterde haar zoete woordjes toe over haar toilet.

„Nog wel bedankt voor dien langen ernstigen brief van verleden week" zei ze. — 'k Zal 't doen hoor!"

„Hoe heerlijk met Ed, hè?"

„Ja, ik ben nog niet zoover, maar ik zal er ook wel komen, denk je niet?" vroeg ze heel kinderlijk.

„Vast, als je maar doet wat Eddy deed; — doe je 't?"

„Ja."

Eddy in effen groen mantelpak met bont afgezet, Adelien in blauw, — het was een schitterend voertuigje, toen de ar daar met zijn fraaie bespanning langs den breeden straatweg schoot. Zij met z'n beiën in den bak, Joh op den staart, Taco en Wim rechts en links op de treden.

Vroolijk rinkelden de bellen aan de breede bandelieren, die van de flanken der paarden afhingen. Hoe bogen en rezen de pluimen statiglijk op hun fiere koppen.

„Friesland lijkt wel een groote Louis Apol", prees Eddy.

„Ik mag zeker niet rijen?" vermoedde Adelien.

„Lieveling, onmogelijk!"

„Maar toch wel es staan zeker, — op jou plaats Wim."

„Zusje, je moet daar voor deze keer es rustig blijven zitten van 't begin tot 'et end" vaderde Taco.

„Hè wa' gemeen" pruilde ze lachend.

„Maar 'k ben toch heel tevreeën, hoor!" — Dat was, met een knipoogje aan Joh.

Na een kwartier rust voor de paarden te Beetgumermolen, dat de menschen gebruikten voor een warme citroengroc, ging 't weer verder.

„Wil jij rijen Taco?"

„Da's goed."

Zoo konden Joh en Eddy even praten. — Bij Berlikum kwamen ze de familie van Weyck van Heslinga tegen, verre verwanten, die ook aan 't arren waren.

Taco groette met de zweep; Wim en Joh met hun mutsen, Ed en Lien met een buiging.

„Wie is dat meisje, Joh?" vroeg Taco.

„De Roos van Heslinga," antwoordde Joh.

„Is Tadzy al zoo groot? — Ik had ze heusch niet herkend."

„Nee, kerel, maar wij worden ook een dagje ouwer?"

„'t Is een lieve verschijning" vond Wim. Zoo vonden allen.

In haar vlekkeloos witte kleed, gereinigd van alle hartstochten, lag de koude natuur naar alle kanten. Bleek-blauw rondde de hemelkoepel zich, naar de kimmen al waziger. Er onder was geen geluid dan 't rinkelen der bellen en proesten der hoeven in het korrelige sneeuwtrijp. De dorpen lagen zoo stil, alsof ze alle leven in hun schoot verboden hadden uit te komen. De eenzame huisjes en hoeven langs den weg overpeinsden het verleden.

Met een zuiveren boog dreef Taco zijn rossen den weg op naar Middelgum.

„Hij kan 't nog," vleide Joh tegen Eddy.

Daar kregen ze den ouden toren in 't oog, — hij hen. Er lag nog sneeuw op zijn zware wenkbrauwen.

„Sursum corda," lachte Eddy achterom naar Taco.

„Dochterke van verre, hoor naar ons...."

„Wat orakelen jullie?" — vroeg Wim. Maar op die vraag kreeg hij geen antwoord.
De oude zocht om een groet. Hij kon er geen vinden: 't was kwart voor vier, toen ze voorbijgleden onder zijn oogen.
Taco salueerde met de zweep, Wim zwaaide zijn muts, Eddy boog... O, wat speet het hem, dat hij zwijgen moest. Hij probeerde aan den hamer te rukken, maar er zat geen schot in de raderen.
Bij de fabriek een nieuw saluut voor Piet en zijn staf, die even moesten kijken. „Vat maar geen kou," waarschuwde Joh. 't Was altijd erg warm in de fabriek.
Toen de inrij op Nieuw Hermana: „Lieve, lieve kind," zei tante. „Lieve moeder."

Oudejaarsavond zouen moeder, Eddy en Adelien maar thuis blijven, de „jongens" naar kerk gaan. De dooi was 's nachts krachtig ingevallen en de barometer gedaald tot de stormstreek. 's Morgens was een fijne motregen gaan vallen. De grond kon het water niet absorbeeren, alle wegen waren plassen geworden in enkele uren tijd. Tegen den middag was de wind opgestoken, vlak uit het westen en de motregen was overgegaan in wilde buien. Grauwe wolkenscharen zwierden hoog over de sneeuwbedekte velden; de westerstorm voer toornig over de landen; de natuur had een vlaag van booze zwaarmoedigheid. De boomen in den tuin schenen hun takken af te zullen schudden nu en dan, de wind bulderde telkens neer op de schoorsteenen en gierde om de

hoeken van het huis. Tegen rammelende ramen kletterde de regen en gudste er borrelend langs neer. Om half vijf had men binnen de vensterluiken gesloten. Joh had buiten de persiennes dicht gedaan. Dat had het bijna beangstigend regengekletter tegen de ruiten doen ophouden. Nu was 't binnen heel gezellig, vonden de meisjes, echt ouwejaarsavondweer. Om vijf uur begon de groote klok te luiden: zes uur was er kerk. Dan weer vloog de storm met zijn bronzen galmen in woeste vaart naar 't oosten, ze smorend in regenvlagen; dan weer, tusschen de windstooten in, was 't of ze neerdreunden langs de ramen, zingend met zware tenoren: Uren, dagen, maanden, jaren, vliegen als een schaduw heen....

„Zouen jullie maar niet liever thuis blijven?" vroeg moeder bezorgd.

„En die arme dominé Dijkstra dan? — nee moedertje, we gaan. Overschoenen, regenjassen en ouwe hoeden, we kunnen er tegen," — tenminste als Wim en Joh er over dachten als hij.

Wim kon gerust thuis blijven, als hij liever niet wilde, zei mevrouw.

Maar Wim had den heelen dag in huis gezeten, hij wou maar liever wèl. — Goed! Ad liet ze uit, stak even haar neusje buiten de deur, dat losse haarlokjes haar langs de oogen fladderden en de regen haar brutaal in 't gezicht vloog, de ganglamp onrustig begon te flikkeren. Met schemerlicht op hun ruggen, zag ze hen verdwijnen in het razende donker.

Dat was een rustig uurtje voor de thuisblijvenden.

Eddy vroeg, of ze vertellen mocht. — „Ja, heel graag." Aan 't eind van haar verhaal mocht mevrouw Takema den brief lezen, dien ze eergisteren gekregen had van mevrouw Ingelborch als antwoord op enkele mededeelingen van Taco.

„Allerliefst," glimlachte ze, toen ze hem teruggaf.

„Daarmee heb ik de heerlijke dagen van Mariënhoeve teruggekregen van God."

Met sobere wijsheid maakte mevrouw Takema haar opmerkingen, koos ze haar mededeelingen uit eigen rijke geloofservaring, betaald voor het grootste deel met haar aardsch geluk, haar geliefden doode. Ook van hem vertelde ze veel. Haar liefde zocht nog een plaats voor hem, nu vijftien jaren na zijn heengaan in de harten, haar nieuw geschonken.

„Moeder," zei Adelien, „u lijkt Naömi wel, wij Ruth en Orpa. — Waarom lacht u, omdat ik *moeder* zeg? — dat mag toch wel?"

„Zeker lieveling; — nee daarom lachte ik niet."

„Waarom dan?"

„Om heel veel dingen, die daaruit af te leiden zouden zijn."

„Ja, dan ben ik Orpa, maar uw God is toch wel mijn God, tenminste ik zal niet wegloopen bij zoo'n grenspaal," fleemde ze zoet.

„En dan zou er ook nòg wat uit kunnen volgen" — glimlachte Ed. En moeder en Adelien glimlachten ook en Ad kon niet voorkomen, dat ze een beetje kleurde. — „O

gunst, da's waar ook" schoot het door haar bewustzijn. 't Was kwart voor acht, toen gerucht van mannenstemmen buiten naderde in het stormgerucht.

Daar waren ze; de meisjes gingen hen verwelkomen in de gang.

In hun natte gummi's onder hun oude hoeden met natte gezichten en verregende knevels: „Jullie lijken wel drie leden van de bende van Cartouche," lachte Adelien.

„Dat zijn we ook," bromde Joh met een diepe grafstem en schoot op ze toe. Ze zette 't op een gillende vlucht door de lange, ruime gang, dat Gerritje verschrikt de keuken uitkwam draven. Joh pakte ze in zijn stevige armen, droeg ze terug naar de vestibule. Daar moest ze met haar zakdoek zijn gezicht droogpoetsen, zijn haar in orde maken met haar zakkam en toen de anderen binnen waren werd ze beloond met een rooverkus.

„Hoe was de preek?" vroeg mevrouw Takema vanachter het theeblad.

„Een beetje te zwaar opgezet voor de krachten van den spreker," recenseerde Joh.

„En de tekst?" vroeg Eddy.

„Al wat uw raad te voren bepaald heeft."

„En de uitwerking?" vroeg Adelien met een guitig trekje, alsof ze wou laten merken, over zulke ernstige onderwerpen ook heel goed mee te kunnen praten.

„Drie punten," zei Taco.

. Natuurlijk weer drie. Dat hoort bij de gereformeerde predikkunst thuis, geloof ik. Als ik es een preek moest houen,

zou ik voor de variatie den eenen Zondag aan één stuk doorpraten en den anderen m'n stof in zes en dertigen verdeelen: en nu ten zesendertigsten, mijne hoorders.

„Is de preek uit?" vroeg Taco.

„Om u te dienen meneer Takema."

„Het eerste punt luidde of 't een rectorale oratie was: Gods raad in de historie, maar werd meer uitgewerkt in den geest van een algemeene geschiedenis voor de hoogste klas der lagere school. Het tweede punt was: Gods raad en de raad der menschen, dat niet veel wezenlijk verschil met het eerste opleverde. Het slot behandelde Gods raad in 't leven van den geloovige."

„Maar wat had dat met de Oudejaarsavond te maken," vroeg Adelien.

„Nu kijk, op Oudejaarsavond, een rustpunt in den stroom des tijds, nietwaar," plechtigde Taco, „wordt men als het ware gedrongen het verloopen jaar van het standpunt der gebeurtenissen buiten ons en binnen in ons te overzien; — is uëdele voldaan met deze mijne gebrekkige verklaring?"

Een trek aan zijn oor was zijn straf.

„Ik moet erkennen, dat het nu niet bepaald een ouwejaarsavondstof zou zijn, maar ik wou eens een preek hooren over Gods raad en 's menschen verantwoordelijkheid," zei Wim, toen allen zaten; „da's me van jullie standpunt nooit recht duidelijk geweest."

„Een preek is op 't oogenblik wel wat veel gevergd, maar als je ook tevreden bent met een zakelijk exposé, ben ik

volkomen bereid je dat naar de mate van mijn inzicht te leveren," zei Taco. „Als je dan je bezwaren maar wilt ontwikkelen; misschien kan ik ze wegnemen of erkennen."

„'k Bedoel dit: jullie belijdt, dat Gods raad in de geringste onderdeelen heel het wereldproces van te voren heeft vastgesteld, is 't niet?

„Ja."

Daaronder valt natuurlijk ook het leven van ieder mensch; al zijn gedachtenreeksen, alle woorden, alle daden, alle gevoelstoestanden zijn schakels uit dat vooraf vastgestelde proces; zeg ik het juist?

„Volkomen."

„Maar hoe jullie met die leer nu besef van eigen verantwoordelijkheid kunt rijmen is mij onbegrijpelijk; als je me dat kunt toelichten, bewijs je me een ware weldaad. Eenerzijds voel ik alles voor de idee van een absolute raad Gods, maar omgekeerd niets voor de afwezigheid van alle menschelijke verantwoordelijkheid. En die twee sluiten elkaar m. i. uit als logische tegenstellingen."

„Als ik je op een kleine onjuistheid mag wijzen: niet het *besef*, maar de *leer* van eigen verantwoordelijkheid wil je gerijmd hebben met die van een absolute raad Gods. *Besef* van eigen verantwoordelijkheid is de menschelijke natuur ingeschapen en erkennen ook zij, die de Schrift verwerpen. Dat besef van verantwoordelijkheid nu rechtvaardigt de schrift op 't krachtigst door haar *leer* van 's menschen verantwoordelijkheid. Maar daartegenover, of liever daarnaast stelt ze even beslist de leer van een raad Gods, die over

alles gaat. En nu stem ik je dadelijk toe: die twee voor ons logisch besef te verzoenen is zonder hoogere openbaring niet mogelijk. En omdat de schrift ons die hoogere openbaring onthoudt, doet ze ook geen enkele poging tot die verzoening, laat die lijnen eenvoudig naast elkaar loopen en eischt een kinderlijk geloofsvertrouwen, dat God ons die verzoening in de eeuwigheid eenmaal zal geven."

„Da's geen kleine eisch!"

„Nee, maar toch geen grootere dan het leven van ieder denkend mensch, ook buiten alle schriftopenbaring om, vraagt."

„Hoe dan?"

„Gesteld, een generaal wint een veldslag. Groote lof wordt hem van alle kanten toegezwaaid en zelf voelt hij dien lof eerlijk te hebben verdiend. Nu komt een nuchter opmerker, een ongeloovige, en zegt: „da's heelemaal niet juist; die man verdient volstrekt geen lof; die overwinning is eenvoudig te boeken als een heel gelukkig feit in de wereld der verschijnselen. Die man toch is geboren in een gezin, waar de middelen aanwezig waren, hem naar een militaire academie te zenden; zijn gestel was sterk genoeg, zijn hersens receptief genoeg om dat onderwijs met vrucht te kunnen volgen. Door zijn aanleg kreeg hij meer kennis van zijn vak dan zijn collega's en kwam volkomen volgens de wet van oorzaak en gevolg, daar op zekeren dag aan 't hoofd van ons leger te staan. Kon ik nu dien man openen als een horloge b. v. en was m'n

loup fijn genoeg, dan zou ik stuk voor stuk aan kunnen wijzen, hoe hij heeft *moeten* komen tot de gedachten, die hem, in daden omgezet, de overwinning moesten bezorgen. En beschikte ik over alle gegevens van het verleden, dan zou ik uit de cellen, waaruit zijn bestaan een oorsprong heeft genomen enz. enz. aan kunnen toonen, dat het winnen van dien slag louter het noodwendig gevolg is van allerlei factoren, die op dat bepaalde oogenblik dat gevolg *moesten* hebben. Ja, ik zou dien keten van oorzaak en gevolg kunnen nagaan in zijn ouders, langs de heele lijn van zijn voorgeslacht tot aan het beginpunt van alle gebeuren, en daar een groote X zetten." — Maar als die generaal nu meteen voor zijn vensters langs trekt en hij geeft toe aan de inspiratie van zijn hart, dan juicht hij hartelijk mee met de anthousiastische volksmenigte. En datzelfde geldt ook op logisch en aesthetisch gebied, maar dat zullen we nu maar laten rusten. — Waar nu de ongeloovige bij de eerste oorzaak van dien causaliteitsketen een vraagteeken zet, daar aanbidden wij een almachtig God; dien keten zelf noemen wij Gods raad; die stem in ons hart, die bij alles wat we doen haar oordeel uitspreekt, het „du sollst", noemen we beide den ethischen norm, die bij ons dan nog onder de kritiek van de openbaring staat; — maar beide staan we voor de niet te rijmen tegenstrijdigheid: een hoogere macht, die onze daden bepaalt, en onze eigen verantwoordelijkheid voor die daden".

„Ik ben blij es een openbaringsgeloovige tegen te zijn gekomen, die het logisch onvereenigbare van een

raadsbesluit dat alles gepraedestineerd heeft en een menschelijke verantwoordelijkheid erkent."

„Je bent wel een zoete droomuitlegger, Tax," zei Eddy, toen ze een poosje naar hem had zitten staren. „'k Begrijp er wel niet alles van, maar toch wel de hoofdzaak; — 'k geloof wèl, dat 't zoo is."

„Ja, je hebt een heele groep van Christenen, die uit kwaad begrepen vroomheid die leer niet aandurven. Dan zijn ze bang, de schuld van de zonde op God te werpen, ze zijn bang, van zichzelf zorgelooze menschen te maken en bang voor allerlei dingen, die hun niets aangaan, die ze voor Gods rekening hebben te laten. En 't loon van al die bangheid is, dat ze met hun halven Bijbel niet overweg kunnen en nooit tot verzekerdheid des geloofs komen, altijd blijven hopen op en lijmen aan het peuterwerkje van hun eigen onvermogen."

„Ja," viel Joh in, en 't is zoo allermerkwaardigst dat het echte geloofsleven die logische tegenstrijdigheden zoo absoluut komt bevestigen, dat je door 't besef van de waarheid van beide, over het logische conflict zonder eenig bezwaar heenstapt. Eenerzijds voel je je met een zekerheid, waardoor je dood en hel belacht, gegrepen door een macht, waartegen niets zich kan verzetten, — en anderzijds heeft de Schrift voortdurend klem op je ziel met al haar „gij zult en gij zult niet." En al komen je nou honderd ongeloovigen vertellen, dat dat onzin is, en honderd vromen in eigen oog, hoe goddeloos dat is, het proces der genade in je eigen hart is een onoverstembaar amen op die leer

der Schrift, het *is* eenvoudig zoo. Alle kinderen van God, waar ik respect voor heb, zeggen precies eender, en al zeien ze 't niet, dan zei ik 'et nog, omdat de Heilige Geest het in me zoo zegt; — is 't niet Eddy?" vroeg hij glimlachend.

„Ja!"

Daar kwam Gerritje binnen met een schaal vol wafels en een flesch punch, trok aller belangstelling tot zich.

„Ouwetje, je had eerder moeten komen," zei Joh. „We hebben 't over de uitverkiezing gehad."

„Ha 'k 't maar geweten, menheer," zei ze.

„Weet jij daar ook van Gerritje?" vroeg Eddy.

„Goddank, ja juffrouw; — in Christus is noch dienstknecht noch vrije, dat gelooft u toch ook wel?"

Eddy zei maar ja, maar heelemaal duidelijk was 't haar niet, wat Gerritje bedoelde.

Taco nam de zorg voor de punchflesch op zich, mevrouw Takema, die van de bouilloire, Eddy van de schaal met wafels.

„Ga nu een beetje bij ons zitten," noodigde mevrouw Takema Gerritje.

„Ja, 't is in de keuken zoo ongezellig met dit weer." De oude nam een stoel vlak bij de kachel een beetje in 't halfdonker en verborg haar magere handen huiverend onder haar witte boezelaar. „'k Heb 't wel gezegd, menheer, hè?" knikte ze tegen Joh.

„Wat bedoel je... o 't weer; — ja, je bent een barometer op twee beenen, Gerritje."

„Weet je nog van vier jaar geleeën, toen we voor 't eerst hier waren, Gerre?" — vroeg Adelien.

„As de dag van gister, juffrouw; menheer Taco zal de hemel nog wel es gedankt hebbe, na die Paaschmaandag," lachte ze veel begrijpend.

„Nou, of ik," bevestigde Taco uit de congestie tengevolge van de spanning zijner spieren, die hem het opentrekken van de punchflesch bezorgde. En terwijl hij de siroop in een karaf goot, bromde hij: „Dat kon nou toch eigenlijk ook wel in de keuken gebeuren moeder; dat is zoo'n oud gebruik, dat wel eens door beter kon vervangen worden."

„Denk er dan maar aan Gerritje, dat jij 't voortaan achter doet" instrueerde mevrouw zachtjes.

Terwijl de storm buiten zijn best dee, werden alle verhalen dier eerste dagen van kennismaking en bewondering, van pleizier en ontluikende liefde, — van Eddy's eerste proef in 't rijen tot aan het muurtje der ruïne van grootvaders hoeve herinnerd.

Vooral dat muurtje! Een groot deel van den geheimzinnigen sluier, die er over hing, werd kreuk voor kreuk opgeheven. Tax en Ed moesten het ontgelden, werden duchtig geplaagd. Wie geen historie meer wist, bedacht nog maar iets. Alles vond grooten bijval.

„Lieveling, we moeten nog eens een soort van bedevaart vol stille piëteit naar dat muurtje doen," gemoedelijkte Taco.

„Dat kan niet meer, alles is verdwenen, de boomen zijn gerooid en de ploeg is er over gegaan en weergekeerd, zevenmalen," plechtigde Joh.

„Dan moesten we ter eere van dat Feithsiaansche liefdesavontuur en den ouwejaarsavond Feith z'n onsterfe

lijk „Uren, dagen" maar eens zingen," stelde Wim voor. „Goed, maar laten we dan ter eere van Eddy en Tax zingen: „*Muren*, dagen, maanden jaren," zei Adelien.
„Schat, geef jij me nog maar een kus en laat die dwaze jeugd maar spotten!"
De dwaze jeugd groepte zich om het harmonium. Taco werd veroordeeld zelf te spelen:

Muren (met een lange duidelijke m), dagen, maanden, jaren
Vliegen als een schaduw heen,

die twee regels gingen nog onder den invloed van Adelien's aardigheid, maar de weemoed van Feith's echt menschelijk lied, bij 't buldren van den wind in den schoorsteen, trok met mistieke zuigkracht de harten mee in zijn suggereerende stemming:

Ach, wij vinden, waar wij staren
niets bestendigs hier beneên.

Toen het tweede couplet met zijn rustige, statige verzen:

Voorgeslachten kwijnden henen
en wij bloeien op hun graf;
ras zal 't nakroost ons beweenen;
't menschdom valt als blad'ren af.
't Stof door d' eeuwen saamgelezen
houdt eenzelfde graf bewaard;
buiten u, o Eeuwig Wezen,
ach, wat is de mensch op aard!

Met de handen gekruist op den rug, in stille gratie, in de ietwat afgetrokkene kalmte van haar jonge zielsoverwinning, met een blos der lichte émotie van den avond en het lied, stond Eddy naast het lage orgel; mevrouw Takema bespiedde haar met liefde en bewondering en innigen dank aan God.

Taco werd in z'n murmelend naspel gestoord door een uitroep van Joh: „Stil es, wat is dat?"

't Orgel zweeg, allen luisterden .... paam, paam, paam, — de klok werd geklept; 't was duidelijk te hooren boven den wind uit.

„O, dat is brand," zei mevrouw Takema, bleek wordend.

„Dat ziet er slecht uit met zoo'n wind," zei Taco.

Het kleppen hield aan, versnelde nog.

„Ga je mee, Taco?" — zei Joh, opstaande.

„Ja."

„Om wat te doen?" vroeg moeder Takema bezorgd.

„Te helpen als we kunnen."

„Kinderen, zouën jullie wel?" ....

„Natuurlijk moeder!"

„Ik ga mee!" riep Adelien.

„Nee, jullie blijft hier," verzette mevrouw zich.

„Tante, ik wil heldendaden gaan doen," braveerde Ad. Eddy wou ook mee.

„Nee kinderen, doe dat toch niet, als jullie .....

„Och moeder, laat ze maar meegaan," zei Taco. „Kijk eens, als we nu zoo deeën. Wim neemt de zorg voor de meisjes op zich. Als 't dan ernstig blijkt te zijn, ga jij weer met

ze terug, — vind je dat goed? Wil je dan zelf terugkomen, kun je 't altijd nog doen."

„Goed," vond Wim.

De meisjes snelden naar de vestibule, kleedden zich met overschoenen en regenmantels, trokken zich de capuchons over 't hoofd.

Taco, Joh en Wim voeren weer in hun gewaden van zoo pas, nog stijf en koud van den regen.

De buitendeur ging open: brrrr! wat een weer. 't Regende dat het goot. Joh en Taco voorop, Wim gearmd met de beide meisjes. Zoo ging het voorwaarts naar het angstig geheim van dien nacht vol storm- en noodgerucht.

„Op! naar het brandend stroodak in de verte!
Der armen Heiland roept in guren winternacht," varieerde Wim.

Stikdonker was het niet. De maan was om negen uur opgegaan en deed een flauwe lichtglans door de dikke wolkenlaag dringen, dien de sneeuw beneden weerkaatste.

Met manhaften ernst traden Taco en Joh vooruit, elkaar op alle gebeurlijkheden voorbereidend. Ad's lust tot heldendaden, week een beetje voor een nerveuze vrees. Nu en dan zogen de overschoenen vast in de doorwaterde sneeuwmassa en dreigden uit te glippen. Het angstig klokgeklep ging nog onophoudelijk door met den storm als nimmer rustend zwelwerk. Met onvermoeide, onzichtbare vleugels zwierde hij over de donkere landen.

„Ik zie niets van een roode lucht," zei Taco.

Toen ze in het dorp kwamen liepen overal menschen in de richting van den toren; men hoorde het slobberen der

klompen door de sneeuwpap. Hoe dichter ze naderden, hoe duidelijker het gemurmel der menigte op het kerkplein hoorbaar werd. En boven dat alles uit al sterker en sterker klonk een geweldig razen hoog in de lucht. Dat was de strijd van den ouden reus met de machten der lucht. Bij het omslaan van een hoek: daar stond zijn roetzwarte reuzenromp tegen het grauw-zwarte zwerk.

Taco herkende in één der voorbijschuivende gedaanten den veldwachter.

„Wat is er te doen Van der Wal?" vroeg hij.

„O niks mijnheer, de ouwe is wat zenuwachtig op ouwejaarsavond en waarachtig geen wonder bij zulk weer."

„Ik dacht, dat er brand was."

„Dat dacht ik eerst ook, maar het uurwerk schijnt in de war te zijn, er is geen mensch in den toren."

Daar rukte plotseling een violette bliksemstraal den sluier der duisternis weg. Menschen, huizen, sneeuw — en vlak bij twaalf op de witte wijzerplaat! Toen de donder rommelde, was alles weer donker, en alles stil. Nog enkele seconden en de oude sloot het jaar met twaalf slagen, die gegrepen door den storm, als vogels die geen stuur meer kunnen houden, her- en derwaarts vlogen.

Snel zwol aan het gemompel van veel opmerkingen, die overal gemaakt werden. Jongens lachten: „Hij het ons voor de gek." De ouden dachten aan een dreigend voorspook. Er werden nieuwjaarswenschen gewisseld. De klokmaker, die het heldhaftig besluit had genomen naar het uurwerk te klimmen, kon weer teruggaan. Zoo deden ook de Nieuw-